

תוכן עניינים

19	מבוא
21	מסכת שבת
21	יציאות השבת
21	אסור הוצאה והכנסה מדאורייתא ומדרבנן (או"ח שמו)
21	עקירת גופו כעקירת חפץ
21	הוציא ידו מלאה פרות לחוץ מתי מתר להחזירה (או"ח שמח)
22	עקירה מעל גבי מים
22	הזרק חפץ (או"ח שמו)
22	היה טעון חפץ והוציאו
22	המעביר דרך מקום פטור
23	ארבע רשויות לשבת (או"ח שמה)
23	דין חפצים ברשות הרבים
23	זרק דבילה ונדבקה בצדי חפץ שברשות הרבים
23	בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה (או"ח שמה)
23	דין חרי רשות היחיד וחרי רשות הרבים
24	חפץ ברשות היחיד וזרק עליו דבר ודין הזרק חפץ
24	הזרק כלי לרשות הרבים מתי מתחייב (או"ח שמה)
24	עמוד וגמא ברשות הרבים
25	חבילה של קנים שגורר לרשות הרבים
25	החלפה מרשות לרשות דרך מקום פטור
25	פעלות שאסור לעשות לפני מנחה (או"ח רלב)
26	אכילה לפני תפלת ערבית (או"ח רלה)
26	תפלה ואמירת שלום בבית המרחץ
27	תענית הלום ומתי יכול ללוות ולפרע תענית (או"ח תקסח)
27	מתי מחיב להפסיק לקריאת שמע
27	יצאה עם חפצים סמוך לחשכה (או"ח רנב)
28	המפלה בגדים לאור היר והריגת פנים בשבת (או"ח רעה; או"ח שטז)
28	שדוכים נחום אבלים ובקור חולים בשבת (או"ח רפז)
29	קריאה והשתמשות לאור היר (או"ח רעה)
29	אסור שנה עם נדה הוא בבגדו והיא בבגדה
29	פעלות שמתר להתחיל סמוך לחשכה אף על פי שנעשות בשבת (רנב, שיח)
31	נותנים מזונות לפני הכלב והנכרי בחצר (או"ח שכד-שכה)
31	השפרת כלים לנכרי לפני השבת (או"ח רמו)
32	שליחת אגרת ביד נכרי בשבת (או"ח רמז)
32	הפלגה בספינה לפני השבת (או"ח רמח)
32	בסר ומלילות שרסקן מבעוד יום אם מתר לגמור משתחשף (או"ח רנב)
33	צליית בשר בצל וביצה והקנת פת מבעוד יום כדי שיגמרו בשבת (או"ח רנד)
33	הקנת האש קדם הכנסת שבת (או"ח רנה)

במה מדליקין 34

- 34..... דיני הפתילה והשמן (או"ח רסד)
- 35..... שְׁמָנִים וּפְתִילֹת הַכְּשָׁרִים לְחֻנְכָה (או"ח תרעג)
- 35..... זְמַן הַדְּלָקַת נֵר חֻנְכָה (או"ח תרעב)
- 35..... סֵדֶר הַדְּלָקַת נֵר חֻנְכָה וּמְקוֹם הַנְּחֹתוֹ (או"ח תרעא)
- 36..... אֲסוּר לְהַרְצוֹת מְעוֹת כְּנֶגֶד נֵר חֻנְכָה (או"ח תרעג)
- 37..... מְדַלִּיקִין מִנֵּר לְנֵר (או"ח תרעד)
- 37..... הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּה וְלֹא הַנְּחָה (או"ח תרעה)
- 37..... דִּין אֲכֻסָּנָאֵי בְּחֻנְכָה (או"ח תרעז)
- 37..... סֵדֶר הַגְּרָכוֹת וְהַהֲדָלָקָה (או"ח תרעו)
- 37..... נֵר חֻנְכָה שְׁהוֹתִיר בֶּה שְׁמֹן (או"ח תרעז)
- 38..... הַדְּלָקָה בְּחֻצָּר שְׁיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים (או"ח תרעא)
- 38..... נֵר שְׁיֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי פִּיּוֹת וְדִין מְלֵא הַקְּעָרָה שְׁמֹן וְהַקִּיפָה פְּתִילוֹת (או"ח תרעא)
- 38..... סֵדֶר קְדִימָה בְּנֵר שֶׁל שַׁבָּת נֵר חֻנְכָה וְקְדוּשַׁת הַיּוֹם (או"ח תרעח)
- 38..... כָּל הַשְּׂמָנִים שְׂאִינן מְדַלִּיקִים בְּשַׁבָּת מְדַלִּיקִים בְּיוֹם טוֹב חוּץ מִשְׁמֹן שֶׁנֶּטְמָא
- 39..... הַזְּכָרֹת עַל הַנְּסִים בְּחֻנְכָה בְּבִרְכַּת הַמִּזוּן (או"ח תרפב)
- 39..... יַעֲלֶה וְיָבֵא בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ וְחַל הַמוֹעֵד וְעֲנִנּוּ בְּתַעֲנִית
- 39..... אֲזָכוּר שֶׁל חֻנְכָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּמוֹסָף בְּשַׁבָּת
- 39..... אֲזָכוּר רֵאשׁ חֲדָשׁ בַּהַפְטָרָה בְּשַׁבָּת
- 40..... יָמִים שְׂאוֹמְרִים בָּהֶם הֵלֵל וְגַמִּי מְבָרְכִים עַל הֵלֵל
- 40..... הַדְּלָקַת נְרוֹת שַׁבָּת
- 40..... מְצוּה לְרַחֵץ לְכַבּוֹד שַׁבָּת (או"ח רס)
- 40..... הַדְּלָקָה בְּיוֹצֵא מִן הָעֵץ וּבְפְתִילָה שְׂאִינָה מִחֻרְכַּת (או"ח רסד)
- 41..... אֲסוּר נְתִינַת שְׁמֹן בְּכָלִי הַסְּמוּךְ לְנֵר (או"ח רסה)
- 41..... כַּבּוּי הַנֵּר בְּשַׁבָּת בְּגָלֵל רוּחַ אוֹ חוֹלָה (או"ח רעח)
- 41..... דְּבָרִים שְׂמֵתֵר לַעֲשׂוֹת בֵּין הַשְּׂמֹשׁוֹת (או"ח רסא)
- 42..... טַלְטוּל כְּלֵי גְדוּל וְכַבֵּד (או"ח שח)
- 42..... בְּבִלְתַּת שַׁבָּת בְּמָה תְּלוּיָהּ (או"ח רסג)

פִּירָה 43

- 43..... הַשְּׁהִיָּת תַּבְשִׁיל עַל גְּבֵי פִּירָה (או"ח רנג)
- 43..... הַחֲזָרָת תַּבְשִׁיל בְּשַׁבָּת לְפִירָה (או"ח רנג)
- 44..... הַשְּׁהִיָּה וְהַחֲזָרָה לְתַנּוּר וְכַפָּח (או"ח רנג)
- 45..... בְּשׁוּל בְּתוֹלְדוֹת הָאוּר וְהַחֲמָה וּבְחֲמָה עֲצָמָה (או"ח שיח)
- 45..... אֲסוּר הַמְשַׁכֵּת צַנּוּר שֶׁל צוֹנֵן לְתוֹךְ אִמָּה שֶׁל חַמִּין (או"ח שכו)
- 45..... רְחִיצָה בְּשַׁבָּת (או"ח שכו)
- 46..... הַנְּחַת קִיתוֹן מִיַּם וּפָךְ שְׁמֹן כְּנֶגֶד הָאֵשׁ מִרְחוֹק (או"ח שיח)
- 46..... קְרוּב בְּשׁוּל וְדִין בְּשׁוּל אַחֵר בְּשׁוּל (או"ח שיח)
- 47..... נְתִינַת מִיַּם צוֹנְנִים לְכָלִי רֵאשׁוֹן שְׁיֵשׁ בּוֹ מִיַּם חַמִּים (או"ח שיח)
- 48..... כַּבּוּי גְּחָלֵת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שלד)
- 48..... נְתִינַת חַמִּים לְצוֹנֵן וְלִהְפֹּךְ בְּכּוֹס וְאִמְבֻטֵי (או"ח שיח)
- 48..... עָרוּי מְקָלֵי רֵאשׁוֹן (או"ח שיח)
- 48..... בְּשׁוּל בְּכָלִי רֵאשׁוֹן (או"ח שיח)

- 49.....טלטול כלי לצרף דבר שאינו נטל ובטול כלי מהיכנו (או"ח רסה)
- 49.....טלטול מת, טלטול מן הצד, טלטול בגופו (או"ח שיא)
- 49.....טלטול הנר בשבת (או"ח רעט)
- 49.....מטה שיש עליה מעות (או"ח שי)
- 50.....הנחת נר על גבי דקל בשבת ויום טוב (או"ח רעז)
- 50.....דבר שאינו ראוי ודחאו בדידים (או"ח שי)
- 51.....טלטול מנוחה בשבת (או"ח רעט)
- 51.....בסיס לדבר האסור והמתיר (או"ח שי)
- 51.....מטה של פרקים (או"ח שיג)
- 51.....נתינת כלי עם מים מתחת לנר (או"ח רסה)

52.....במה טומנין

- 52.....אסור הטמנה בדבר המוסיף הבל אפלו מבעוד יום (או"ח רנז)
- 52.....דברים המוסיפים הבל (או"ח רנז)
- 52.....הטמנה כשיש אור בין הדפנות לקדירה (או"ח רנז)
- 53.....הנחת צונן על המחם (או"ח שיח)
- 53.....פריסת בגד על פי חבית (או"ח שכ)
- 53.....החזרת מוכין לכסת בשבת (או"ח שמ)
- 53.....מתי צריך יחוד לענין הטמנה (או"ח רנט)
- 54.....חריית של דקל (או"ח שח)
- 54.....יציאה בפיקורין וציפה (או"ח שח)
- 54.....מכניס אדם מלא קפתו עפר לצרכיו (או"ח שח)
- 55.....חיצת פנים וידיים בהמרים המשירים שער
- 55.....הטומן בקפה מלאה בגזי צמר (או"ח רנט)
- 55.....החזרת כסוי שהתגלה (או"ח רנז)
- 55.....הוצאת עשבים שטמן בעפר שיהיו לחים בשבת (או"ח שלו)
- 55.....הטמנת צונן (או"ח רנז)
- 56.....הטמנה בכלי שני (או"ח רנז)
- 56.....הנחת קדירה על גבי קדירה חמה (או"ח רנח; או"ח שיח)
- 56.....רסוק שלג וברד והנחת פשטידה כנגד האש (או"ח שכ; או"ח שיח)

57.....במה בהמה

- 57.....יציאת בהמה במה שאינה נשמרת בו ובנטירותא יתירתא (או"ח שה)
- 57.....יציאת בהמה בדבר שהוא נוי לה (או"ח שה)
- 57.....יציאה במרדעת טרסקל ואכף (או"ח שה)
- 58.....עשית רפואה לבהמה בשבת (או"ח שכת; או"ח שלב)
- 59.....לא יקשר גמלים זה בזה ויוציאם (או"ח שה)

60.....במה אשה

- 60.....יציאה בחוטים רשתות וקליעות שער (או"ח שג)
- 60.....יציאה בסוגים שונים של ציץ בכפה של צמר ובקשר נגד עין הרע (או"ח שג)
- 61.....יציאה בחותם העבד (או"ח שד)

- 61..... יציאת בהמה בחותם ובזוג (או"ח שה)
- 61..... יציאה בעיר של זהב ובעטרה של זהב (או"ח שג)
- 61..... יציאה בחגרה (או"ח שא; או"ח שג)
- 62..... יציאה בנזמים (או"ח שג)
- 62..... יציאה במחט (או"ח שג)
- 62..... יציאה במנעל יחיד (או"ח שא)
- 62..... יציאה בקמע (או"ח שא)
- 63..... יציאה בלבוש מלחמה
- 63..... יציאה במחט וטבעת לאיש ולאשה (או"ח שא)
- 64..... דברים המביאים לידי עניית
- 64..... יציאה בכלי מלחמה (או"ח שא)
- 64..... יציאה בבירית וכבלים
- 64..... יציאה בחוטי שער (או"ח שג)
- 65..... יציאה בתכשיטים לבית לחצר שאינה מערבת ולכרמלית (או"ח שג)
- 65..... יציאה במוך ובפלפל ונגרר מלח שנותנת בפיה (או"ח שג)
- 65..... יציאה בשן תותבת (או"ח שג)
- 66..... יציאה עם מטבע על המכה (או"ח שא)
- 66..... יציאה בחוטים וקסמים באזנים ברעלה ובכרדיד פרוף (או"ח שג)
- 66..... יציאה בפרוטזה ובמקל הליכה (או"ח שא)
- 67..... יציאה במיני בגדים גסים ובקפה ומחצלת (או"ח שא)
- 67..... יציאה במוך וספוג וקלפת השום והבצל ואגד שעל המכה (או"ח שא)
- 68..... הבנים יוצאים בקשרים ובני מלכים בזגים הארוגים בכסותם (או"ח שא)
- 68..... כופים כוס על טבור וסכים שמן ומלפפים תינוק (או"ח שח)
- 68..... יציאה באבן שלא תפיל ובמיני סגלות (או"ח שא)

69..... כלל גדול

- 69..... הולך במדבר ואינו יודע מתי שבת (או"ח שמד)
- 69..... ל"ט אבות מלאכות
- 70..... גבשושית ונטלה גמא וטממה בבית ובשדה
- 70..... החופר גמא ואין צריך אלא לעפרה
- 70..... החולב והמגבן
- 70..... הדש המנפץ והמנפט
- 70..... מלאכת בורר
- 71..... מלאכת טוחן - האי מאן דפרים סלקא
- 71..... מלאכת מבשל - השליך יתד לח לתנור
- 71..... התולש כנף הקוטמו והמורטו
- 71..... הקושר והמתיר
- 71..... התופר שתי תפירות והמותח חוט תפירה
- 72..... מליחה ועבוד, ממרח רטיה, והמסיר קשרים מהבגד בשבת
- 72..... כותב ומוחק
- 72..... מכה בפטיש
- 72..... חיוב הוצאה על חפץ פחות מכשעור שהצניע אחד
- 72..... שעורי הוצאת מאכלים וצרופם זה לזה

73..... המוציא יין

- 73..... שְׁעוּרֵי הוּצָאָה לְחֵיבוֹ חֲטָאת וְאִסוּר בְּכֹל שֶׁהוּא.....
 73..... הַנְּצָרָר לְנִקְבֵי בִמָּה מְקַנַּח בְּשַׁבַּת (או"ח שיב).....

74..... אִמַר ר' עֲקִיבָא

- 74..... לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֶדָם עֲצֵמוֹ מֵהַתּוֹרָה.....
 74..... הוּצָאת דְּבָרִים שֶׁשְׁעוּרָם בְּכֹל שֶׁהוּא.....

75..... הַמְצַנִּיעַ

- 75..... חֵיבוֹ הוּצָאת כָּל־שֶׁהוּ, בְּדָבָרִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם שְׁעוּר.....
 75..... הוּצָאת חֶלֶק מֵהַכֶּלִי.....
 75..... הוּצָאָה בְּשֵׁנוֹי.....
 75..... נֶעֱשְׂתָה מְלֹאכְתּוֹ אֲבָל בְּאִפְסוֹ שֶׁלֹּא כֹּון לָהּ.....
 75..... הַמוּצִיא מִשׁוּי לְמַעַלָּה מֵעֲשֶׂרָה טַפָּחִים.....
 75..... שְׁנַיִם שְׁעֵשָׂאוֹה.....
 75..... הַמוּצִיא אֶכְלִין בְּכֶלִי וְחֵי בַמַּטָּה פְּטוּר עַל הַטַּפֵּל וְדִין מוּצִיא מֵת (או"ח שיא).....
 76..... תְּלִישַׁת שְׁעָר וְצַפְרָנִים בְּשַׁבַּת.....
 77..... כּוֹחֶלֶת גּוֹדֶלֶת פּוֹקֶסֶת וְתוֹלֵשׁ מַעֲצִיץ בְּשַׁבַּת.....
 77..... רְבוּץ וְכַבּוּד הַבַּיִת בְּשַׁבַּת (או"ח שלז).....

78..... הַזֵּרוֹק

- 78..... זְרִיקָה וְהוֹשְׁטָה בֵּין רְשׁוּיּוֹת.....
 78..... חֲלִית הַבּוֹר וְהַסֵּלַע.....
 78..... הַזֵּרוֹק בַּיָּם וּמַיִם לִיבֻשָׁה.....
 78..... מַלּוּי מַיִם בְּסַפִּינָה.....
 78..... טַלְטוּל בֵּין סַפִּינּוֹת הַקְּשׁוּרוֹת זֶו בְּזוֹ.....
 79..... מַחְצָה שְׁנַעֲשִׂית בְּשַׁבַּת.....
 79..... הַזֵּרוֹק וְנִזְכָּר לְאַחַר שִׁיִּצְאָת מִתַּחַת יָדוֹ.....

80..... הַבּוֹנָה

- 80..... הַבּוֹנָה וְהַמְּסַתֵּת וְהַמְּכָה בְּפִטְיֵשׁ וְהַקּוֹדֵחַ כֹּל שֶׁהוּא.....
 80..... פְּסִיק רִישָׁה דְּלֹא נִיחָא לָהּ (או"ח שכ).....
 80..... הַכּוֹתֵב בַּיְמִינוֹ וּבִשְׂמָאלוֹ מִשָּׁם אֶחָד וּבְכֹל לְשׁוֹן.....

81..... הַאוֹרָג

- 81..... כָּל הַמְּקַלְקְלִים פְּטוּרִים וְדִין הַקּוֹרַע בְּחֻמְתּוֹ וְעַל מְנַת לְתַקְּנוֹ.....
 81..... צִדָּה הָאֶסוּרָה וְהַמְּתָרָת בְּשַׁבַּת (או"ח שטז).....
 81..... הַמְּפִיס מְרָסָא בְּשַׁבַּת (או"ח שחח).....
 81..... הַצַּד נָחַשׁ בְּשַׁבַּת.....

82..... שמונה שרצים

- צדה וחבלה בשמונה שרצים האמורים בתורה ובשאר תיה ועוף (או"ח שטז)..... 82
 תלישת עשבים שעלו על אפון כלי - עוקר דבר מגדולו (או"ח שלו)..... 82
 עשית מי מלח בשבת ומליחת צנון וביצה (או"ח שכא)..... 83
 נתינת יין ורק על העין לרפואה (או"ח שכח)..... 83
 מגע יד בגוף לפני נטילת ידים שחרית (או"ח טד)..... 83
 עניני רפואה המתרים בשבת (או"ח שכח)..... 83
 רחיצה במי ים לרפואה בשבת..... 84
 מאכל בריאים מתר לאכל לרפואה..... 84
 אסור סרוס..... 84
 החושש בשניו ובגרונו..... 84
 החושש במתניו לא יסוך שמן וחמץ (או"ח שכז)..... 84

85..... אלו קשרים

- גדרי אסור קשירה בשבת (או"ח שיז)..... 85
 קשירת דלי וקשירה בפני בהמה..... 85
 סנדל שנפסקה אחת מרצועותיו..... 85
 קפול בגדים בשבת (או"ח שב)..... 85
 כבוד השבת בגדים ובדבורו..... 86
 דברים שתלמיד חכם צריך להיות מצין בהם..... 86

87..... כל כתבי

- דיני דלקה בשבת (או"ח שלד)..... 87
 אלו כתבי הקדש מצילים מפני הדלקה ולהיכן מצילים..... 87
 שטרי הדיוטות עיון בנכסיו וקריאת ספרים וקביעת סעדה בזמן בית המדרש..... 88
 הצלת אכל מהדלקה..... 88
 ישכים להוצאת שבת ויצע על שתי ככרות ויזהר בשלש סעדות..... 89
 הדחת כלים בשבת..... 89
 אמירת ויכלו וסעדת מלכה..... 89
 הצלת בגדים וכלי תשמיש..... 89
 גרם כבוי (או"ח שלד)..... 89
 גר ששכח על הטבלה מנערה והיא נופלת..... 90
 שמוש בכרי וקטן לצרף כבוי ושאר הפסד ממוני..... 90
 כפית קערה על מזיקים (או"ח רעז; או"ח שח)..... 91
 אין כלי נחשב מקצה מחמת גדלו..... 91
 נכרי שעשה מלאכה מתי מתר לישראל להנות ממנה (או"ח שכה)..... 91
 מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת (או"ח שכה)..... 92
 רחיצה במרחץ במוצאי שבת בעיר שיש בה ישראל ונכרים (או"ח שכו)..... 92

93..... כל הכלים

- לטול דלתות שהתפרקו ונטילת והחזרת דלת בשבת (או"ח שח)..... 93

- 93..... טלטול כלי שְמלאכתו לְאסור.
- 93..... טלטול מן הצד.
- 93..... טלטול מחט.
- 93..... קשירת תינוק בבגדים לְישר אבריו וְהחזרת ערלת גרונו למקומה (או"ח של).
- 94..... טלטול קנה של זיתים.
- 94..... מְקצה מִחמת חסרון כּיס (או"ח שח).
- 94..... טלטול שְבָרִי וּשְׂרִי כָלִים.
- 95..... פקק החלון וּנְעִילָה בְּנֶגֶר (או"ח שיג).
- 95..... דין אֵהָל עֲרָאִי וְהָאֵם יֵשׁ אֲסוּר אֵהָל בְּמַחצוֹת בְּלֹא גֵג (או"ח שטו).
- 96..... טלטול כּפּוּי קְרָקְעוֹת וְכָלִים (או"ח שח).

97..... מְפָנִין

- 97..... שְׁלֹא לְפָנוֹת אוֹצֵר בְּשֶׁבֶת (או"ח שלג).
- 97..... גְּדוּלָה הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים מֵהַשְׁכְּמַת בֵּית הַמְדָרָשׁ.
- 97..... לְעוֹלָם יְדוֹן חֲבָרוֹ לְכַף זְכוּת.
- 97..... טלטול מֵאֲכָלִי חַיָּה וְעוֹף (או"ח שח).
- 97..... מְלִילַת מְלִילוֹת בְּשֶׁבֶת (או"ח שיט).
- 98..... טלטול בְּשֵׁר וְדָגִים תְּפָלִים וּמְלוּחִים.
- 98..... טלטול בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וּכְפִית סֵל לְפָנֶיהֶם (או"ח שח).
- 98..... בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלָה לְאִמַּת הַמַּיִם (או"ח שה).
- 99..... לְיֹד בְּהֵמָה בְּשֶׁבֶת יוּם טוֹב (או"ח שלב; תּקכג).
- 99..... לְיֹד אִשָּׁה בְּשֶׁבֶת (או"ח של).
- 99..... חֲלוּל שֶׁבֶת עֲבוּר יוֹלְדָת וְחוּלָה (או"ח שכח).
- 99..... קְשִׁירַת הַטְּבוּר, רְחִיצַת מְלִיחַת לְפוּף הַתֵּינוֹק וְהַטְּמַנַּת הַשְּׁלֵיָא בְּשֶׁבֶת.

100..... רְבִי אֶלְיָעָזָר דְּמִילָה

- 100..... מִילָה בְּזִמְנָה דוּחָה שֶׁבֶת וְצָרְכֵי מִילָה אֵינָם דוּחִים (או"ח שלא; יו"ד רסו).
- 100..... מְלִים בְּיוֹם וְאֵם לֹא מְלוֹ אֲבִיו יְמוּלוֹ בֵּית דִּין וְהוּא עֲצָמוֹ (יו"ד רסא-רסב).
- 100..... עוֹשִׂים כָּל צָרְכֵי מִילָה (או"ח שלא).
- 100..... נִשְׁתַּיְרוּ בּוֹ צִיצִין מְתֵי חוּזָר לְמוּלוֹ (או"ח שלא; יו"ד רסו).
- 101..... אֵין מְלִים תֵּינוֹק שְׁלֹא נִבְלַע אוֹ נִפְל בּוֹ דָּמוֹ (יו"ד רסג).
- 101..... הֶרְחַצַת תֵּינוֹק הַנִּמּוּל (או"ח שלא).
- 101..... אֲמִירָה לְנִכְרֵי בְּמִצּוֹת מִילָה (או"ח שלא).
- 101..... נְתִינַת חֲמִין וְשִׁמּוֹן עַל גְּבֵי מִכָּה בְּשֶׁבֶת (או"ח שכח).
- 102..... רְטִיָּה שֶׁנִּפְלָה מֵעַל גְּבֵי מִכָּה בְּשֶׁבֶת (או"ח שכח).
- 102..... מִילַת אַנְדְּרוּגִינוֹס וְנוֹלַד כֶּשֶׁהוּא מֵהוּל בְּשֶׁבֶת (או"ח שלא).
- 102..... הַטְּפַת דָּם בְּרִית לְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵר מֵהוּל (יו"ד רסה; יו"ד רסח).
- 102..... קֶטֶן שֶׁנוֹלַד מֵהוּל (יו"ד רסג).
- 102..... מִילַת תֵּינוֹק שֶׁנוֹלַד לְשִׁבְעָה חֲדָשִׁים וְלִשְׁמוּנָה (או"ח שלא; יו"ד רסו).
- 103..... אֵם מִילָה לְשִׁמוּנָה תְּלוּיָה בְּטִמְאַת לָדָה (או"ח שלא; יו"ד רסב).
- 103..... לֹא שָׁהָה שְׁלִשִׁים יוֹם בְּאֶדָם וְשִׁמוּנָה יָמִים בְּבֵהֵמָה (אה"ע קנו; קסד; יו"ד שעד).
- 103..... אֵיזוֹ מִילָה דוּחָה שֶׁבֶת יוּם טוֹב (יו"ד רסו).
- 103..... קֶטֶן הַחוּלָה מְתֵי מְלִים (יו"ד רסב).

- 104..... מה מעכב המילה ודין קטן המסרב בבוש (יו"ד רסד)
 104..... סדר ברכות המילה (יו"ד רסה)
 104..... מי ראוי למול (יו"ד רסד)

105..... תולין

- 105..... תליית משמרת ונתינת שמרים לתוכה בשבת ויו"ט (או"ח שטו; שיט; תקי)
 105..... עשיית גוד משמרת כילה כסא גליו, מטא כסא וספסל (או"ח שטו)
 105..... גדריו אהל ודין פתיחת כילה (או"ח שטו)
 106..... לבישת כובע בשבת (או"ח שא)
 106..... גוד בכסניו וכילה (או"ח שטו)
 106..... טלטול כירה שנסמטה אחת מירכותיה (או"ח שח)
 106..... קשות בכרם בחוץ לארץ
 106..... מת ביום טוב (או"ח תקכו)
 107..... יציאה לרשות הרבים בכלה וכספיה (או"ח שא)
 107..... הערמה ביום טוב ובשבת (או"ח תקלג; או"ח שיד)
 107..... נתינת מים על שמרים וסנון יין ומים (או"ח שיט)
 107..... סנון בסודר ובכפיפה מצרית (או"ח שיט)
 107..... ערוי מפלי לכלי (או"ח שיט)
 108..... פריסת בגד על כלי (או"ח שטו)
 108..... נתינת ביצה במסנת של חרדל (או"ח שיט)
 108..... ערויב חרדל ושהלים (או"ח שכא)
 108..... הקנת אנומלין ואלונטית (או"ח שכא)
 109..... הקנת חלתית (או"ח שכא)
 109..... אין שורין כרשינין (או"ח שיט)
 109..... הקנת מאכל לבהמה - אין כוכרין התבן בכברה (או"ח שכד)
 109..... רכוך סודר וחלוק (או"ח שב)
 109..... שמיטת חלוק מקנה ודין הקנה (או"ח שח)
 109..... טלטול אגדת גרען ופתיחוים בו בשר ודגים (או"ח שי)
 110..... אסור לגרף אבוס ולסלק התבן לצדדים (או"ח שכד)
 110..... נטילת מאכל מבהמה לחברתה (או"ח שכד)
 110..... טלטול מן הצד (או"ח שיא)
 110..... דין מכבש בשבת (או"ח שב)
 111..... דיכת פלפלים בשבת (או"ח שכא)
 111..... הליכה עם מים שעליו מהים או ממטר סוחר (או"ח שכו)
 111..... קניוח טיט מעל רגלו (או"ח שב)
 111..... לא ישב בקצה מבוי ופחץ בידו (או"ח שסה)
 111..... אסור לצדד תבית על הארץ (או"ח שלז)
 111..... אסור להדק מוכין כפי פך שיש בו משקים (או"ח שכ)
 112..... נקוי טיט מעל בגדו ומנעלו (או"ח שב)
 112..... סיכת כף רגלו בשמן (או"ח שכז)
 112..... יציאה במנעל וחלוק גדול ובמנעל מרפט (או"ח שא; או"ח שג)
 112..... טלטול מנעל חדש בשבת (או"ח שח)
 112..... כבוס עור (או"ח שב)

נוטל 113.....

- 113.....טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת (או"ח שט)
- 113.....שכח אבן על פי החבית ומעות על הכר (או"ח שט)
- 113.....קניח לשלשית מבגד ומעור (או"ח שב)
- 114.....התר של טלטול אגב כפר או תינוק (או"ח שח)
- 114.....סלוק עצמות וקלפות מהשלחן בשבת וטלטול תמרים (או"ח שח)
- 114.....טלטול ספוג וקניח בו (או"ח שכ)

חבית 115.....

- 115.....חבית שנשברה כמה מציל ודין נתפזרו לו פרות בחצרו (או"ח שלה)
- 115.....חסיטת פרות בשבת והדין כשיצאו מעצמם (או"ח שכ)
- 115.....חסיטה לקדרה ולקערה ודין חליבה בשבת (או"ח שכ)
- 116.....צנור שעלו בו קשקשים וגונח אם מתר לינק (או"ח שכח)
- 116.....חסיטת כבשים ושלקות (או"ח שכ)
- 116.....חלות דבש וזיתים ונבכים שרסקם מערב שבת ויצאו בשבת (או"ח שכ)
- 116.....בשול אחר בשול (או"ח שיח)
- 116.....דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת (או"ח שיד)
- 117.....נשיאת לבדים קשים רכים ובינוניים בשבת (או"ח שח)
- 117.....הטמנת תבשיל לשמור ומים לצנן וצונן לחממו
- 117.....מי שנפלו בגדיו למים אם מתר לשטחן בחמה בצנעה (או"ח שא)
- 118.....נעור טלית מאבק ולכלוף (או"ח שב)
- 118.....היצא בטלית מקפלת על כתפיו ויצאה בסודר על כתפו (או"ח שא)
- 118.....סיכה לחישה התעמלות הקאה והחזרת שגר בשבת (או"ח שכח)

שואל 119.....

- 119.....שאלה לא בלשון הלואה (או"ח שז)
- 119.....הלואת יום טוב נתנה לתבע (או"ח תקכה)
- 119.....מונה אורחיו מפיו ולא מן הפתב (או"ח שז)
- 119.....שטרי הדיטות (או"ח שז)
- 119.....אסור הסתכלות במראה (או"ח שב)
- 120.....כתב תחת הצורה (או"ח שז)
- 120.....מפיס אדם עם בני ובני ביתו (או"ח שכב)
- 120.....באיזה חפצים מתר לדבר בשבת (או"ח שו-שז)
- 121.....אסור החשכה על התחום (או"ח שו-שז)
- 121.....קבלת שגר עבור מלאכה בשבת (או"ח שו)
- 121.....נקרי שהביא חלילים לצורך ישראל (או"ח שכה)
- 121.....עשה לו ארון וקבר
- 122.....רחיצה במרחץ לאחר השבת בעיר שישאל ונכרים דרים בה (או"ח שכו)
- 122.....לא יטיל אדם בשדהו לראות מה צריכה ולא בפתח מדינה (או"ח שו)
- 122.....עושים כל צרכי המת בשבת (או"ח שיא)
- 122.....אסור שנה יחידי בביתו בלילה וחובת התשובה כל ימיו

123..... מי שֶהחֲשִׂיף

- 123..... מי שֶהחֲשִׂיף לוּ בַדְרֶךְ (או"ח רסו)
- 123..... הַכְנִית אֶכֶל לְבִהמָה בְשֹׁבֵת (או"ח שכד)
- 124..... הַאֲכֵלֶת בְּהֵמָה בְּצוּרֵת הַאֲבָסָה וְהִלְעֵטָה (או"ח שכד)
- 124..... גְּבוּל עַל יְדֵי שְׁנוּי (או"ח שכא; או"ח שכד)
- 124..... חֲתוּף דְלוּעִים לְבִהמָה וּנְבִלָה לְכֻלְבִּים וְדִין מְקַצֵּה בְיוֹם טוֹב (או"ח תצה)
- 125..... הַתֵּר נְדָרִים בְּשֹׁבֵת (או"ח שמא)
- 125..... מְדִידָה לְצַרְךָ מִצָּה (או"ח שו)

127..... מִסְכַּת עֲרוּבֵין**127..... מְבוּי שֶהוּא גְבֵה**

- 127..... מְבוּי הַגְּבֵה מְעֻשְׂרִים אִמָּה אוּ פְחוּת מְעֻשְׂרָה טְפָחִים אוּ רָחַב מְעֻשֵׁר (או"ח ססג)
- 128..... לְחֵי הַבּוּלֵט מְדַפְנּוּ שֶׁל מְבוּי (או"ח ססג)
- 128..... מְבוּי עֶקֶם (או"ח ססד)
- 128..... מְבוּי שֶׁנִּפְרָץ (או"ח ססה)
- 129..... תִּקּוּן רְשׁוּת הַרְבִּים וּמִבּוֹאוֹת הַמְּפֻלְשִׁים לְרְשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח ססד)
- 130..... מְבוּי שֶׁנִּפְרָץ בְּמִלּוּאָה לְחֹצֵר וְנִפְרָצָה חֹצֵר לְרְשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח ססה)
- 130..... מְבוּי שֶׁצָּדוּ כָּלָה לָיִם (או"ח ססג)
- 130..... מְבוּי הָעֵשׂוּי כִּנְדָל (או"ח ססד)
- 131..... מְבוּי שֶׁצָּדוּ אֶחָד אֶרֶץ וְצָדוּ אֶחָד קֶצֶר (או"ח ססג)
- 131..... דִּין שְׁמוּשׁ תַּחַת הַקּוּרָה וּבֵין לְחַיִּים (או"ח ססה)
- 131..... מְבוּי שֶהוּא רָחַב עֲשָׂרִים אִמָּה (או"ח ססג)
- 131..... דִּינֵי צוּרֵת הַפֶּתַח (או"ח ססב)
- 132..... הַכְּשֵׁר מְבוּי סְתוּם וְחֹצֵר (או"ח ססג)
- 132..... לְשׁוֹן יָם שֶׁנִּכְנַס לְחֹצֵר (או"ח שנו)
- 133..... דִּינֵי הַקּוּרָה (או"ח ססג)
- 133..... פֶּרֶס מְחֻצֵּלֶת עַל הַקּוּרָה
- 134..... דִּינֵי הַלְחִי (או"ח ססג)
- 134..... דִּינֵי מְחֻצָּה שְׁתֵּי אוּ עֶרֶב (או"ח סס)
- 135..... שִׁבְת גּוֹרְמָת אוּ דִיּוּרִים גּוֹרְמִים
- 135..... דְּבָרִים שֶׁפְּטָרוּ הוֹלְכֵי מְדַבְּרוֹת (או"ח שסו)
- 136..... תַּחֲמוּיִן דְּאוּרִיתָא אוּ דְרַבְּנָן

137..... עוֹשֵׂין פְּסִין

- 137..... פְּסֵי בִירָאוֹת
- 137..... מְאִיזָה גָדֵל צְרִיף שֶׁטַח לְהִיּוֹת מְקוֹף לְדִירָה (או"ח שנח)
- 137..... שֶׁטַח שֶׁנִּזְרַע אוּ נִטַע אִם מְבִטֵּל הֶקֶף לְדִירָה
- 138..... פֶּרֶץ אִמָּה וּגְדָרָה פֶּרֶץ אִמָּה וּגְדָרָה (או"ח שנח)
- 138..... מְעוּט הֶקֶף וְהַכְּשָׁרְתוֹ (או"ח שנח)
- 139..... קַרְפֵּף בֵּית שֶׁלֵּשׁ שְׁקָרָה בּוּ בֵּית סָאָה (או"ח שנח)
- 139..... מַחְצַת הֶהָקֶף שֶׁנִּפְלָה וְדִין מְחֻצָּה לְצַנִּיעוֹת וּלְנַחַת

140..... אָחד מבני חצר ששכח ולא ערב ובטל רשותו חצרו

141..... בכל מערבין

141..... במה מערבין (או"ח שפו)

142..... שפליחת ערוב ביד קטן ומי שאינו מודה בערוב (או"ח תט)

142..... מקום הנחת הערוב (או"ח תט)

144..... התנה על הערוב

144..... דין ערובי תחומין ביום טוב שהל להיות סמוך לשבת (או"ח תטז)

145..... דין דברים הבאים ביום טוב מחוץ לתחום (או"ח תקטו)

146..... מי שהוציא אוהו

146..... דין מי שיצא מחוץ לתחומו בשבת (או"ח תה-תו)

147..... היה מהלך בבקעה ואינו יודע תחום שבת (או"ח שצז)

147..... בקעה שהקיפיה נכרים מחצות בשבת (או"ח תג)

147..... כניסה והפלגה בספינה בשבת (או"ח רמח)

148..... תחומין מעל עשרה (או"ח תד)

148..... מחצה מבני אדם (או"ח סכב)

148..... מי הם שיכולים לילך חוץ לתחום (או"ח תז)

148..... מי שישב בדרך ולא ידע אם הוא בתחום (או"ח ת)

148..... מי שישן בדרך והשקה לו (או"ח תא)

149..... כללי פסיקה

149..... חפצי נכרי אם קונים שביתה (או"ח תא)

149..... חריץ מים שבין שני תחומי שבת (או"ח תב)

150..... ארבע אמות שנותנים לכל אדם (או"ח שמת)

150..... חצר הפתוחה לשני מבואות (או"ח שפו)

151..... המקפיד על ערובו (או"ח שסו)

151..... ערוב משום דירה (או"ח שסו)

152..... אפן קניית ערוב לפני השבת למי שהיה בא בדרך (או"ח תט)

152..... האם נותנים אלכסון לאלפים ולארבע אמות (או"ח שמת)

153..... ערוב ברגל ובאמירה לעני ולעשיר (או"ח תי)

154..... המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה (או"ח תי)

154..... יצא חוץ לתחום אמה אחת והדין כשרגלו אחת מחוץ לתחום (או"ח תה)

154..... מי שהחשיך חוץ לתחום אמה אחת (או"ח תה)

155..... כיצד מעברין

155..... דין איך מודדים אלפים אמה (או"ח שצח)

155..... הגדרת גבול העיר ורבווע העיר

155..... עיר העשויה כקשת

156..... אילו מבנים מתעברים עם העיר

156..... יושבי צריפים

156..... קרפף לעיר

157..... אפן מדידת התחום קדור הרים והבלעת גאיות

- 158.....טעויות במדידה
 158.....למי יש נאמנות להעיד על התחום
 159.....ערוב אחד לעיר שלמה
 160.....היה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב
 161.....נתן ערובו בתוך עבודה של עיר לא עשה כלום
 161.....כלתה מדתו בתוך העיר והדין כשהעיר נבלעת בתחומו (או"ח תח)
 162.....עיר היושבת על שפת הנחל (או"ח שצח)
 162.....השובת או נותן ערובו במערה או בעיר חרבה (או"ח תח)

הדר 163.....

- 163.....אם דירת גוי מעכבת ודין שכירות מגוי (או"ח שפב)
 163.....אסור הוראה בפני רבו (יו"ד רמב)
 164.....אסור לישן בחדר שאיש ואשתו ישנים בה
 164.....גוי הדר במבוי ואינו רוצה להשכיר
 165.....בטול רשות מבית לבית
 165.....דין שתני ושכור בתפלה ברכת המזון והוראה
 166.....אם אפשר לשכר מגוי שהשכיר ביתו לחברו (או"ח שפב)
 166.....שכירות רשות מנכרי במהלך השבת (או"ח שפג)
 167.....חמשה דגרים בחצר עם הנכרי (או"ח שפב)
 167.....בטול רשות מחצר לחצר ובהרבה (או"ח שפא)
 167.....הקיפום נכרים מחצה בשבת האם יכול לבטל רשות לחברו (או"ח שפא)
 167.....הדר במבוי ויש בחצרו גם פתח למקום אחר (או"ח שפט)
 168.....זריקה מרשות רבים לקרפף יותר מסאתים וטלטול מסלע לים (או"ח שמו)
 168.....אמירה לנכרי לצרף מילה (או"ח שלא)
 169.....משתתפים באוצר (או"ח שסו)
 169.....מבטלים רשות מחצר ומבטלים וחוזרים ומבטלים (או"ח שפא)
 169.....צדוקי אם נחשב קישוראל ומבטל רשות (או"ח שפה)
 169.....שכירות מישוראל (או"ח שפ)
 170.....נתן רשותו ושוב חזר והתזיק בה
 170.....ישוראל עברין אם מבטל רשות (או"ח שפה)
 171.....כיצד בטול רשות ודין בטל בסתם
 171.....גוי אכסנאי אם מעכב (או"ח שפד)
 171.....בטול לשנים ודין יורש המבטל וזמן הבטול
 172.....היה שתף עם שכניו לזה ביון ולזה בשמן (או"ח שפו)
 172.....במה מערבים ומשתתפים ודין ערוב במקום שתוף (או"ח שפז)
 173.....מתי נקראים בתי החצר חלוקים זה מזה וכן הדרים בחצר (או"ח שע)
 173.....מה קובע לערוב מקום לינה או מקום דירה (או"ח שע)
 175.....אין מבוי נתר בלחי וקורה עד שיהו שתי חצרות פתוחות לו (או"ח שסג)
 176.....ערוב דרך חלונות (או"ח שפב)
 176.....דריסת רגל אם אוסרת שלא במקומה (או"ח שעח)
 176.....בית שער דייחיד
 177.....ערוב בין השמשות (או"ח טטו)

חלון..... 178

- 178..... חלון שָׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת הָאֵם מְעַרְבִים אֶחָד או שְׁנַיִם (או"ח שעב).
- 178..... כְּתֹל בֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וְדִין טְלִטּוֹל מֵהַכְּתֹל לְבֵית (או"ח שעב; או"ח שמו).
- 179..... לָזָה תִּשְׁמִישׁוּ בְּנַחַת וְלָזָה בְּקֶשֶׁה (או"ח שעב).
- 179..... אֶפְנֵי הַנְּמֻכָּת כְּתֹל וּמַעוּטוֹ (או"ח שעב).
- 181..... חֲרִיץ בֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת.
- 181..... שְׁתֵּי גְזָזְטָרְאוֹת שְׁבִינֵיהֶן נֶסֶר (או"ח שעג).
- 181..... מִתְבָּן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת לְעִנּוּן עָרוֹב אֶחָד וְלְעִנּוּן הָאֲכֹלֶת בְּהֵמָה מִמֶּנּוּ.
- 182..... נְעִילַת פְּתַח לְמַבְטֵל רְשׁוֹת (או"ח שפ).
- 182..... הַשְּׁתַּתְּפוּת בְּמַבּוּי לְכָל בְּנֵי הַמַּבּוּי וְאֶפֶן הַזְּכוּי (או"ח שסו).
- 183..... דִּין בֵּית שְׁאִין בּוֹ אֶרְבַּע עַל אֶרְבַּע.
- 183..... זְכוּי בְּעָרוֹב.
- 183..... שְׁכִירַת רְשׁוֹת שְׁלֵאל לְדַעְתּוֹ וּבְעַל כְּרַחוּ (או"ח שסז).
- 184..... אִם אַחַר שְׁעָרָבוּ נִתְקַלְקַל הָעָרוֹב (או"ח שסח).
- 184..... שְׁעוֹר עָרוֹב תְּחוּמִין לְאֲנָשִׁים רַבִּים.
- 184..... דִּין עָרוֹב וְשִׁתּוּף בְּפְרוּסָה.
- 185..... דְּרָכֵי קְנִיַת חֶלֶק בְּעָרוֹב וּבְשִׁתּוּף.
- 185..... מַתִּי צָרִי לְעָרֵב תְּחוּמִין וְחֲצֵרוֹת לְדַעַת.

כיצד משתתפין..... 186

- 186..... דִּין הַמְּעָרֵב לְרַבִּים (או"ח תיג).
- 186..... שְׁלֵאל לְעָרֵב תְּחוּמִין אֲלֵא לְדַבֵּר מִצָּוָה (או"ח תטו).
- 186..... שְׁלֵאל לְעָרֵב אֲלֵא לְדַעְתּוֹ (או"ח תיד).
- 187..... שְׁעוֹר הָעָרוֹב (או"ח שסח; או"ח טט).
- 187..... שְׁמוּשׁ בְּתֵל וְעַמּוּד שְׁבִין חֲצַר וּמִרְפֶּסֶת שְׁלֵאל עָרְבוּ בֵּינֵיהֶם (או"ח שעה).
- 188..... בּוֹר וּבְאָר שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת (או"ח שעו).
- 188..... זְרִיקָה בֵּין שְׁנֵי בְּתִים שְׁבִשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הַרַבִּים (או"ח שנג).
- 188..... מְקוֹם הַנַּחַת עָרוֹב חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּף מְבֹאוֹת (או"ח שסו; או"ח שע).
- 189..... בֵּן חֲצַר שֶׁהֶלֶךְ לְשִׁבֵּת בְּחֲצַר אַחֲרַת (או"ח שעא).
- 189..... מְלוּי מְבוּר שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת (או"ח שעו).
- 189..... בֵּית הַכֶּסֶף שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם (או"ח שנה).
- 189..... מְלוּי מַיִם מֵאֲמַת הַמַּיִם הַעוֹבְרַת בְּחֲצַר (או"ח שנו).
- 190..... הַחֲלָפָה בֵּין רְשׁוּיוֹת דְּרָךְ מְקוֹם פְּטוֹר (או"ח שמו; או"ח שעב).
- 190..... חוֹרֵי כְרָמִלִית (או"ח שמה).
- 190..... גְּזָזְטָרָא מַעַל הַמַּיִם (או"ח שנה).
- 191..... שְׁפִיכַת מַיִם לְחֲצַר פְּחוֹת מְאָרְבַּע אֲמוֹת וּלְבִיב (או"ח שנז).

כל גגות..... 193

- 193..... גִּגוֹת חֲצֵרוֹת וְקַרְפָּפוֹת כָּלן רְשׁוֹת אַחַת הֵן.
- 194..... חֲצַר קִטְנָה שֶׁנִּפְרָצָה לְגְדוּלָה.
- 194..... דִּיּוּרִים הַבְּאִים בְּשִׁבֵּת אִם אוֹסְרִים.
- 194..... צְדֵי רְשׁוֹת הַרַבִּים הוּוּ כְרָמִלִית וְדִין חֲצַר שֶׁנִּפְרָצָה לְרְשׁוֹת הַרַבִּים.

- 194..... חצר שֶׁנִּפְרָצָה בְּקֶרֶן זָוִית
 195..... דִּין אֲכִסְדָּרָה וּמְתֵי אֹמְרִים פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם (או"ח שסא)
 195..... חצר שֶׁנִּפְרָצָה וּמְבֹי שֶׁנִּטְלוּ קוֹרוֹתָיו וּלְחִיּוֹ (או"ח שסה)

196..... הַמוֹצָא תַּפְלִין

- 196..... הַמוֹצָא תַּפְלִין בְּשַׁבָּת (או"ח שא)
 196..... הֲיָה בָּא בְּדָרְךָ וּתְפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ וְשָׁקְעָה הַחֲמָה
 196..... הַעֲבֵרֵת חֶפֶץ לְחֵבְרוֹ וּמִחֵבְרוֹ לְחֵבְרוֹ (או"ח שמט)
 196..... הַקּוֹרָא בְּסִפֵּר וְנִתְגַּלְגַּל רֵאשׁוֹ אֶחָד מִדָּו (או"ח שנב)
 197..... שְׁמוּשׁ בְּזִיז הַיֵּצֵא מִן הַכֶּתֶל לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שנג)
 197..... עֲמִידָה בְּרֵשׁוֹת אַחַת וְשְׁמוּשׁ בְּרֵשׁוֹת אַחֶרֶת (או"ח שנ)
 198..... נְטִילָה מִמְזַחֵלָה וְצָנוֹר הַבּוֹלְטִים לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שנא)
 198..... מְלוֹי מַיִם מְבוּר שֶׁבְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים הַסְּמוּךְ לְרֵשׁוֹת הַיְחִיד (או"ח שנד)
 199..... זְרִיקָה מִרֵּשׁוֹת יְחִיד לְאַשְׁפָּה שֶׁבְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שנד)
 199..... אֵילָן הַמַּסָּךְ עַל הָאֶרֶץ אִם נוֹפוֹ כֹּל לְהַחֲשֵׁב מַחְצָה (או"ח שסב)
 199..... שְׁמוּשׁ בְּאֵילָן וּבְשֵׁרָשָׁיו (או"ח שלו)
 199..... צְנִיעוֹת בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה (או"ח רמ)
 200..... שְׁמוּשׁ בְּדִלְתוֹת הַמְּנַחוֹת בְּחֻלְל הַפֶּתַח (או"ח שיג)
 200..... עוֹמֵד אֶדָם בְּרֵשׁוֹת הַיְחִיד וּפּוֹתֵחַ בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שנ)
 200..... אִם אֹמְרִים חוֹקֵקִים לְהַשְׁלִים
 201..... שְׁמוּשׁ בְּנֶגֶר לְנִעִילָה בְּשַׁבָּת (או"ח שיג)
 201..... טֹלְטוֹל קוֹרָה קְבֵדָה וְהַחֲזֵרֵת צִיר לְמִקוּמוֹ (או"ח שח; או"ח שיג)
 201..... הַחֲזֵרֵת רְטִיָּה שֶׁפְּרָשָׁה מֵהַמָּכָה (או"ח שכח)
 201..... חֶצֶר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בְּמֵי גְשָׁמִים (או"ח שיג)
 202..... הַשְּׁמַעַת קוֹל בְּשַׁבָּת (או"ח שלח)

מבוא

ספר קיצור פסקי הרא"ש, נכתב על ידי בן הרא"ש, וכשמו כן הוא, נועד לסכם בתמציתיות את ספר הפסקים של אביו הרא"ש. הספר נכתב ככל הנראה על ידי רבינו יעקב בעל הטורים, וכן מבואר בדברי הבי"י והאחרונים¹. הספר מכונה בפי הבאים אחריו בשם "רמזים".

ספר פסקי של הרא"ש בנוי על גבי ספר הפסקים של הרי"ף, כאשר באופן שיטתי הוא מצטט את דבריו, דן בהם, מביא דעות נוספות, וחותר בכל סימן להכרעת ההלכה. מטבע הדברים, אין הרא"ש סוקר את שיטות שאר הראשונים, ובספר זה, ראיתי לנכון להוסיף בסוגריים איזכור של שאר שיטות הראשונים העיקריות בסוגיא, וכן לציין את פסיקת שו"ע, רמ"א, והגר"א. כמו"כ, בפעמים בודדות, הוספתי פיסקה שלימה בנידון שאינו מובא כלל בפסקי הרא"ש, לנחיצות הדיון.

רוב התוספות שלי, הינן בסוגריים (ובגופן קטן). וגם התוספות שאינן בסוגריים, מאופיינות על ידי גופן קטן יותר מגופן החיבור המקורי. בנוסף, הוספתי ציון דפי המסכת לאורך החיבור, וכותרות, עם מקבילתם בשו"ע.

בחיבור הנוכחי לא הובאו המקורות של שיטות הראשונים שהוספתי, אותם הבאתי בסדרת הספרים "נתיבי הלכה", אשר חלק ממנה זכיתי כבר להוציא, על כמה מסכתות בש"ס, ושם בנוסף לציון המקורות, הובאו כל (!) השיטות (לאורך כל המסכת, לפי סדר הדף), בתוספת דיונים נרחבים בדעות השונות, ובראיות לכל סיעה.

וכך, מפעם לפעם ישנה הפניה בהערות שבספר זה, להרחבה בסוגיא המקבילה ב"נתיבי הלכה". חלק מההפניות, הן על מסכתות שעדיין לא זכיתי להדפיס, ואשר נמצאות בשלבים סופיים של עריכה. גם ההסכמות המובאות כאן בראש הספר, ניתנו על ספרים אלו.

הספר הנוכחי כבר היה מוכן תחת ידי זה כמה שנים, וכעת זכיתי להוציאו לאור, לעילוי נשמתו הטהורה של אילן מנחם ז"ל בן מנחם.

1. באשר לייחוסו של החיבור בשלימותו לרבינו יעקב בעל הטורים, ראה מה שכתב ב"יד מלאכי" (כללי ריב"ה - רבינו יעקב בעל הטורים - כלל כא), וכן בשו"ת חיים ביד (ל' חיים פלאגי, סי' מה, ד"ה וזה ראיתי להרב הון יוסף). אמנם העירוני שהדבר מפורש בדברי רבינו ירוחם (מישרים, הקדמה): ושמעתי שבנו החכם רבי יעקב נר"ו עשאו ולקצת מהם מצאתי שעשה הוא רמזים בתחלת המסכתות במספר האותיות, וכתב בכל אות מהם בקצרה הפסק אשר באותה ההלכה, כדי שימצא המעיין בנקלה כל הבא באותה המסכתא. עיי"ש.

נוסח החיבור

בדפוס וילנא נדפס החיבור 'קיצור פסקי הרא"ש' בסוף כל מסכת, אמנם בנוסח הנדפס ישנם שיבושים רבים, וכן שימוש מרובה בסוגריים מרובעים, המסרבלים את הקריאה. להכרעת הנוסח המדויק, נעזרתי במספר כת"י, הסמוכים מאוד לתקופת בעל הטורים (כמה עשרות שנים אחריו).

במסכת שבת ערכתי השוואה עם שני כתבי יד, כת"י וטיקן וכת"י אוקספורד בודלי, ודפוס ראשון, קושטא. במסכת עירובין ערכתי השוואה עם שני כתבי יד, כת"י ניו יורק, וכת"י ונציה, ודפוס ראשון, קושטא. כתב יד ניו יורק לא היה לפני בשלימותו, אלא רק עד פרק שישי.

הספר אינו מתיימר להיות הוצאה מדעית של "קיצור פסקי הרא"ש", שכן לא זו היתה מטרת החיבור. כמו כן, ישנם כתבי יד נוספים אותם לא בדקתי. לשם כך נדרשת עבודה יסודית וממצה.

יואב מאורי

יד-בנימין תשע"ט

מִסְכַּת שַׁבַּת

פָּרָק א

יְצִיאוֹת הַשַּׁבַּת

אסור הוצאה והכנסה מדאורייתא ומדרבנן (או"ח שמו)

(ב' א') (א) העומד ברשות הרבים ופשט ידו לרשות היחיד (ועשה עקירה) ונטל חברו העומד ברשות היחיד מתוכה (ועשה הנחה), או שנתן חברו לתוכה (ועשה חברו עקירה מרשות היחיד) והוציא הוא (ועשה הנחה), שניהם פטורין. אבל אסור לעשות כן (וכן להפך).

אבל אם פשט ידו לרשות היחיד והניח לתוך ידו של חברו (שעשה הוא עקירה והנחה), או שנטל הוא מתוך יד חברו והוציא, העומד בחוץ חייב, והעומד בפנים פטור, ומתוך משום הוצאת שבת, אבל אסור משום שמכשיל חברו לעשות אסור. ואפלו העומד בחוץ נכרי ואפלו החפץ שלו (של הנכרי), אסור. שהרואה סבור שנתן לו על מנת להוציאו.

עקירת גופו בעקירת חפץ

(ג' א') (ב) הנה עומד ברשות היחיד ונתן חברו חפץ על גופו, או לתוך ידו, והלך לחוץ והוציאו, חייב. אבל אם (לא יצא בלו עם החפץ לרשות הרבים, אלא) הושיט ידו לבדה לרשות הרבים עם החפץ, פטור (ואם היתה ידו למטה משלשה, דעת הרמב"ם ובעל המאור שחייב, כאלו הניחה בארץ. ודעת רבנו חננאל והר"ן שפינין שגופו ברשות היחיד, ידו בתר גופו גריד, ולא חשיבא הנחה כל זמן שלא הניח החפץ בארץ²).

הוציא ידו מלאה פרות לחוץ מתי מתר להחזירה (או"ח שמו)

(ג' ב') (ג) הוציא ידו מלאה פרות לחוץ בשוגג, מתר לו להחזירה לאותה חצר. לחצר אחרת, אסור להחזירה. הוציאה מזיד, אפלו לאותה חצר אסור. והני מלי שהוציאה

מבעוד יום והניחה בחוץ עד הלילה. אבל הוציאה משחשכה, מתר להחזירה כדי שלא יטליכם מידו, ויבוא לידי חיוב חטאת (כך דעת הרמב"ן ורא"ש. אבל מדברי רש"י נראה דאפלו הוציאה במזיד משחשכה נמי אסור להחזירה. והשו"ע סתם פרש"י. ובשם יש אומרים כתב הרמב"ן וסיעתו³).

וכן הדביק פת בתנור, בין בשוגג בין במזיד, התירו לו לרדותה.

עקירה מעל גבי מים

(ה' ב') (ד) מים על גבי מים, או אגוז בכלי והכלי צף על המים, והוציא האגוז או המים, חיב (צריך באור, דאגוז בכלי וכלי צף על גבי מים, הוא בעיני דלא אפשיטא. והרמב"ם פסק שאם היה כלי צף על גבי מים ופרות בתוך הכלי, ופשט ידו ולקח מן הפרות והוציא - פטור). אגוז על גבי מים או יין על גבי מים, והוציא האגוז או היין, פטור.

הזרק חפץ (או"ח שמו)

(ה' א') (ה) זרק זה חפץ וקבלו חברו במקומו, הזרק חיב. הלך לקראת החפץ וקבלו, שניהן פטורין (גם הזרק, דלא עבד הנחה). ואם לאחר שזרק הלך הוא לקראת החפץ וקבלו, פטור⁴ (וכן פסק הרמב"ם⁵).

היה טעון חפץ והוציאו

(ה' ב') (ו) היה טעון חפץ מבעוד יום, ונכנס ויוצא כל היום, אינו חיב, אלא אם כן עמד לפוש. וכן אם הגביה חפץ כדי לפנותו מזוית לזוית, ונמלה אחר כך והוציאו, פטור.

המעביר דרך מקום פטור

(ו' א') (ז) המוציא או מכניס או מושיט או זורק מרשות היחיד לרשות הרבים דרך מקום פטור, חיב (כך פסקו הרא"ש והרמב"ם. וכן פסק השו"ע⁶. ומהרי"ף משמע שפטור במהלה, דכעומד דמי ומודה בזורק).

3. או"ח שמחא. וראה בה"ל (ד"ה ויש אומרים) שמבאר דברי השו"ע, ודן בהם.
4. בגמרא היא בעיא דלא איפשיטא, אם שני כוחות באדם אחד, כאדם אחד דמי וחיב, או כשני בני אדם דמי, ופטור, דהווי להו שניים שעשאוהו, דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולנוח, אלא רץ אחריו ועכבו, הויא ליה עקירה קמיתא בלא הנחה. על פי גמרא ורש"י. וראה להלן.
5. רמב"ם (הל' שבת יגטו), ונימק: "שאין הנחה הגמורה אלא שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בשעת עקירה".
6. או"ח שמוא.

ארבע רשויות לשבת (או"ח שמה)

(ח) ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית, ומקום פטור. אסור להכניס ולהוציא מזה לזה. אבל עומד אדם על האסקפה, שהוא מקום פטור והוא רשות רביעית, ומוציא מרשות היחיד ומכניס שם, ומוציא מרשות הרבים ומכניס שם.

(ז' א') (ט) פרמלית הוי כל דבר שאינו הלוף לרבים, כגון ים ובקעה ואצטונית ובין העמודים העומדים ברשות הרבים (כו דעת רא"ש ורשב"א. אמנם הרמב"ם פסק שבין העמודים, דריסת הרבים מצויה שם, ונדון כרשות הרבים. וכן פסק השו"ע⁷), ואצטבא שלפניהם, וקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים. ומדרבנן אסור להוציא ולהכניס מהן לרשות הרבים ולרשות היחיד.

דין חפצים ברשות הרבים

(ז' א') (י) כל שהוא ברשות הרבים, ואינו גבה שלשה טפחים, כארעא סמיכתא דמי, אפלו היזמי והיגי וצואה. ואם הוא גבה שלשה ויש ברחבו ארבעה, הוי פרמלית. פחות מכן (שאינו ברחבו ארבעה טפחים), הוי מקום פטור. וכן הדין עד שיהא בגבהו עשרה (דהינו משלשה עד עשרה הוי פרמלית, או מקום פטור, תלוי ברחבו). ומכאן ואילך, אי הוא רחב ארבעה הוי רשות היחיד. אין בו ארבעה, הוי מקום פטור.

זרק דבלה ונדבקה בצדי חפץ שבכרשות הרבים

ואם זרק דבלה וטח בפניו (בצדי) דבר שאינו גבה שלשה, או גבה משלשה עד עשרה, חייב (כי הוא באויר רשות הרבים). ואם הוא גבה עשרה וזרק וטח בפניו, פטור.

בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה (או"ח שמה)

(ז' ב') (יא) בית שאין תוכו עשרה, וקריו משלימו לעשרה, תוכו פרמלית, ואין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. ועל גגו רשות היחיד. ואם חקק בו (בקרע הבית באמצעיתו) ארבעה על ארבעה, והשלים מקום החקק לעשרה, מתר לטלטל בכלו, אפלו אם יש משפת חקק ולפתל שלשה טפחים (כי נעשה כל הבית פלו חרי רשות היחיד).

דין חרי רשות היחיד וחרי רשות הרבים

(יב) חרי רשות היחיד, כרשות היחיד דמו. וחרי רשות הרבים, לאו כרשות הרבים

דמו. אלא אי אית בהו ארבעה על ארבעה וגביהי עשרה, הוי רשות היחיד. ואי אית בהו ארבעה על ארבעה ולא גביהי עשרה, הוי פרמלית. ואי לית בהו ארבעה על ארבעה, אף על גב דגביהי עשרה, הוי מקום פטור⁸.

חפץ ברשות היחיד וזרק עליו דבר ודין הזורק חפץ

(ו' ב') (ג) נעץ קנה ברשות היחיד, אפלו גבה מאה אמה, וזרק ונח על גביו, חב. שרשות היחיד עולה עד לרקיע.

הזורק כלי לרשות הרבים מתי מתחייב (או"ח שמה)

(ח' א') (ד) הזורק ארבע אמות ברשות הרבים כלי שגבהו עשרה טפחים ורחבו ארבעה על ארבעה, לא שנא כפאו על פיו, לא שנא היו שוליו למטה, פטור⁹. אבל אם אינו רחב ארבעה על ארבעה, חב. וכגון שנח פלו בתוך עשרה. אבל אם מקצתו למעלה מעשרה, אפלו קרומים של קנה מכונרת, פטור.

ואם הפלי עגל, לא הוי פטור עד שיהא רחב הפלי חמשה טפחים ושלשה חמשין, על חמשה טפחים ושלשה חמשין (והדפנות מצטרפות עם חלל הפונרת לרחב ארבעה, כי היכי דמצטרפות השולים לגבה עשרה. רא"ש. וכן דעת רש"י ששעור זה כולל הדפנות. ולדעת רבנו חננאל והרי"ף, אין הדפנות מצטרפות לחלל, וצריך שיהא בחללה בלבד שעור זה).

עמוד וגמא ברשות הרבים

(טו) עמוד ברשות הרבים גבה מתשעה (טפחים) עד עשרה, הוי רשות הרבים (כנן היא דעת הרא"ש. ודעת הרמב"ם שדוקא תשעה מצמצמים נחשב רשות הרבים. והשו"ע¹⁰ סתם כהרמב"ם. ובשם יש מי שאומר כתב כהרא"ש). ואם זרק ארבע אמות ונח על גביו, חב אפלו אינו רחב ארבעה, ובלבד שיהא נסר רחב ארבעה מנח עליו (כדעת הראב"ד. ודעת רש"י והרמב"ם שחייב על עמוד שמכתפים עליו, גם פשאינו רחב ארבעה על ארבעה). אבל פחות מתשעה, לא. וגבה עשרה, אם הוא רחב ארבעה (על ארבעה), הוי רשות היחיד. ואם אינו רחב ארבעה הוי מקום פטור.

8. ודין חורי כרמלית, ראה קיצור פסקי רא"ש, עירובין (פרק כ"ד משתתפין, סעיף ח).

9. רש"י כתב: דהוי רשות לעצמה, ואנן ממשכן גמרינו, שהיו זורקין מחטיהו במלאכתו זה לזה, ולא היו זורקין רשויות. והרי"ף כתב: ולפיכך הזורק כוורת לרשות הרבים פטור, שכינן שגבוהה י' טפחים ורחבה ארבעה על ארבעה, חולקת רשות לעצמה והוה ליה כזורק מרשות היחיד לרשות היחיד שהוא פטור. וכעין זה כתבו תוספות.

10. או"ח שמה, י.

וגמא ברשות הרבים פחות משלשה הוי רשות הרבים. משלשה עד עשרה, אי רחב ארבעה, הוי פרמלית. ואי לא, הויא מקום פטור.

חבילה של קנים שגורר לרשות הרבים

(ח' ב') (טז) חבילה של קנים שהיא ארכה ואינו יכול לטלטלה, (ולא נטלה כלה מן הקרקע) אלא מגביה ראש האחד ומשליכה, וחוזר ומגביה ראש השני ומשליכה, עד שמעבירה ארבע אמות, או העבירה מרשות היחיד לרשות הרבים, פטור (שלא היתה עקירה⁴¹).

אבל אם תפס החבילה ומשכה עד שהוציאה כלה לרשות הרבים, או חוץ לארבע אמות, חייב. וכן המגלגל דבר עגל עד שגלגל חוץ לארבע אמות, או הוציאו לרשות הרבים, חייב. אבל דבר מרבע כמו תבה, פטור כמו חבילה.

החלפה מרשות לרשות דרך מקום פטור

(ט' א') (יז) עומד אדם על האסקפה שהיא מקום פטור, ונוטל מעני העומד בחוץ ונותן לו. וכן מבעל הבית העומד ברשות היחיד ונותן לו, ובלבד שלא יחליף לטל מזה ולתן לזה⁴². אסקפה משמשת שתי רשויות⁴³.

פעולות שאסור לעשות לפני מנחה (או"ח רלב)

(ט' ב') (יח) לא ישב אדם לפני הספר, ולא יכנס למרחץ, ולא לברסקי, ולא לאכל, ולא לדיו, סמוך למנחה גדולה, דהינו תחלת שעה שביעית, עד שיתפלל. ודוקא סעדה גדולה כגון סעדת מילה ונשואין ופדיון הבן, ובתספרת של בן אלעשה וברסקי גדולה, ובתחלת דין. אבל סעדה קטנה שאדם אוכל בביתו ובתספרת דין, וגמר דין, וברסקי קטן, מתר להתחיל סמוך למנחה גדולה.

ואם התחיל סמוך למנחה גדולה, כגון בסעדה משנוטל ידיו, בתספרת משהניח מעפרת של ספרין בין ברפיו, אם יש שהות ביום להתפלל אחר שיגמר סעדתו, אין צריך להפסיק אפלו לכשיגיע מנחה קטנה. ואם התחיל לאכל סמוך למנחה קטנה,

41. וביארו תוספות שהחידוש בזה, שאע"פ שדרך ההולכים בענין זה, שכן אינם קלים לנושאם, והוי כמו עומד לכתף דאמרינן (שבת ה' ב') דחייב, אפילו הכי פטור.

42. ראה ביתר הרחבה בקיצור פסקי רא"ש על עירובין (פרק ז' ס"א; פרק ח' ס"ח).

43. בזמן שהפתח פתוח, כלפנים. פתח נעול, כלחוץ. אמר רב יהודה אמר רב: הכא באיסקופת מבוי עסקינן (שהתירוה בקורה, רוחב טפח), וחציו מקורה (=תחת הקורה) וחציו אינו מקורה, וקירוי כלפי פנים (הקורה משמשת כתקרה לפתח, ומונחת בצד הפנימי של פתח המבוי), פתח פתוח, כלפנים. פתח נעול, כלחוץ. ר"ף. וראה רא"ש.

יפסיק כְּשֵׁיגִיעַ מְנַחָה קְטָנָה. זֶהוּ לְר"י וּלְרַבְנֵינוּ תַּם¹⁴.

אָבֵל לְרַב אֶלְפֶס, אֶפְלוּ סְעָדָה קְטָנָה סְמוּךְ לְמְנַחָה גְּדוֹלָה, אֲסוּר לְהִתְחִיל (וְדַעַה מִמַּצְעַת לְרַז"ה וְהַגְהוֹת מְרַדְכִי, שֶׁהָאִסוּר רַק לְפָנֵי מְנַחָה קְטָנָה, וְאִז אֶפְלוּ סְעָדָה קְטָנָה אֲסוּרָה. וְלְפָנֵי מְנַחָה גְּדוֹלָה, הֵכֵל מֵתָר. וְהַשּׁו"ע פֶּסֶק כְּהַר"ף וְרַמְבַּ"ם. וְהַרְמ"א בְּשֵׁם וְיֵשׁ חוֹלְקִים כְּתַב כְּר"י וְרַבְנֵינוּ תַּם, וּבְשֵׁם וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּרַז"ה¹⁵).

(יט) מִצְוָה לְאַזֹּר חֲלָצִיו וּלְהִתְקַשֵּׁט בְּמַלְבוּשָׁיו בְּשַׁעַת תְּפִלָּה.

וּמִי שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ אֲמֵנוֹתוֹ, צָרִיךְ לְהִנַּיֵחַ מִלְמַד כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בְּשַׁעַת תְּפִלָּה.

אֲכִילָה לְפָנֵי תְּפִלַּת עֲרֻבִית (או"ח רלה)

וּתְּפִלַּת עֲרֻבִית הָאֲדָנָא נְהוּג עֲלֵמָא לְקַבְעָה חוֹבָה. וְאֶפְלוּ שָׂרָא הַמֵּינָה (הַתִּיר הַגּוֹרוֹ) מִטְּרַחֲנִין לֵה לְהִתְפַּלֵּל (כּו פֶּסֶק הַר"ף רַמְבַּ"ם וְרַא"ש. וְכָתְבוּ הַרְשֵׁב"א וְהַמַּאֲרִי, שֶׁאִם הִתְחִיל לְאָכֵל, לֹא מִטְּרַחֲנִין לֵה. וְכּו פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹⁶. וְתוֹסְפוֹת כְּתָבוּ דְתְּפִלַּת עֲרֻבִית רְשׁוּת, וְאֶפְלוּ שָׂרָא הַמֵּינָה, לֹא מִטְּרַחֲנִין לֵה).

(י"א) (כ) תְּחִלַּת דִּין לְעֲנֵן הַפְּסָקָה, מִשְׁתַּעֲטָפוּ הַדֵּינִין. הֵינּוּ עֲטוּפִין, מִשְׁתַּיְתָחוּ בְּעַלֵי דֵינִין.

הַדֵּן דִּין אֲמַת לְאֲמָתוֹ, כְּאֵלוּ נַעֲשָׂה שְׁתֵּף לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרַאשִׁית. וְיוֹתֵר מִצְוָה הוּא לְדוֹן דִּין אֲמַת לְאֲמָתוֹ, אֶפְלוּ לְבַטֵּל תְּלִמּוּד תּוֹרָה. וְזִמְן לִישֵׁב בְּדִין, עַד שְׁעָה שְׁשִׁית.

תְּפִלָּה וְאֲמִירַת שְׁלוֹם בְּבֵית הַמְּרוֹחֵץ

(י"א) (כא) מֵתָר לְהִתְפַּלֵּל בְּמְרוֹחֵץ חֲדָשׁ שְׁעָדִין לֹא רָחֲצוּ בּוּ.

אָבֵל בְּמְרוֹחֵץ יֵשׁוּ, בֵּית הַחֵיצוֹן שֶׁבְּנֵי אֲדָם עוֹמְדִין שָׁם לְבוּשִׁים, יֵשׁ שָׁם קְרִיאַת שְׁמַע וּתְּפִלָּה וּשְׁאֵלַת שְׁלוֹם, וּמְנַיֵחַ תְּפִלִּין.

בֵּית הָאֲמָצְעִי שְׁעוֹמְדִין שָׁם עֲרָמִים וּלְבוּשִׁים, יֵשׁ שָׁם שְׁאֵלַת שְׁלוֹם, וְאֵין שָׁם קְרִיאַת

14. **וכתב על דעה זו הגר"א** (או"ח רלבב): **וכן עיקר**. עכ"ל. וכתבו עוד תוספות, ומיהו, סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה, ואם התחילו מפסיקין. וכתב הטור דאף לרבינו תם (היא דעת התוספות) שאוסר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה, דוקא כשקובע עצמו לסעודה. אבל אם אוכל כביצה כדרך שאדם אוכל מעט בלא קבע, מותר, כמו אכילת פירות. ודעת ה"ר יהודה בשם ר"י שמוותר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה (והרא"ש במסכת ברכות, כתב דעה זו בשם רבינו תם, דלא חיישין לאמשוכי כלל בסעודה קטנה, דבשל סופרים הלך אחר המיקל).

15. ובשם ויש אומרים בתרא כר"י (שהובא בהערה לעיל). ועיין עוד בשו"ע ורמ"א.

16. או"ח רלה, ב (כן מתבאר מדברי השו"ע, וכמו שמבאר והולך שם הרמ"א).

שְׁמַע וּתְפֹלֶה, וְאִינוּ חוֹלְץ תְּפִלִּין, וְאִינוּ מְנִיחַ לְכַתְּחֻלָּה.

בֵּית פְּנִימִי, אֵין שָׁם שְׂאֵלַת שְׁלוֹם וְלֹא קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפֹלֶה וְחוֹלְץ תְּפִלִּין, וְאִין צְרִיךְ לומר שְׂאִין מְנִיחוֹ. וְשָׂרֵי לְמִימַר הַיְּמִנוּתָא בְּבֵית הַמְּרֻחָץ.

(י"ב) (כב) הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְחֻבְרוֹ בְּמֵאֵי דְעֵבִידָא לְאַגְלוּיִי, אֵין צְרִיךְ לְהוֹדִיעֵנוּ. וּבְמֵאֵי דְלֹא עֵבִידָא לְאַגְלוּיִי, צְרִיךְ לְהוֹדִיעֵנוּ. וְהֵי מְלִי לְעֵשִׂיר. אֲבָל לְעֵנִי, מִתֵּן בְּסֵטֶר יִכְפֶּה אָף.

(כג) לְעוֹלָם אֵל יְשֻׁנָּה אָדָם אֶת בְּנוֹ בֵּין הַבְּנִים.

אֲסוּר לְהַגְבִּיחַ גַּגוֹת הָעִיר בְּמָה שְׁמִשְׁתַּמְשִׁין עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִבֵּית הַכְּנָסֶת. אֲבָל בְּרִנּוֹת וּמִגְדָּלִים שְׂאִין מִשְׁתַּמְשִׁין עֲלֵיהֶן, מִתֵּר. וְאִם הִגַּג מְשַׁפֵּעַ שְׂאִינוּ רְאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, יִשְׁעַר עַד מְקוֹם שְׂרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה גְבוּהַ יוֹתֵר מִבֵּית הַכְּנָסֶת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאִם הַגְּבִיחַ יוֹתֵר, שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהִשְׁפִּילוֹ.

תַּעֲנִית חֲלוֹם וּמְתִי יְכוֹל לְלוּוֹת וּלְפָרַע תַּעֲנִית (או"ח תקסח)

(כד) יִפֶּה תַּעֲנִית לְחֲלוֹם כְּאִשׁ לְנִעְרָת. וּבּוֹ בְּיוֹם, שְׂאִין לוֹ לְלוּוֹת וּלְפָרַע, אֲפֹלוּ אִם הוּא שָׁבֵת. אֲבָל תַּעֲנִית אַחֵר, אֲסוּר בְּשָׁבֵת. וְאֲפֹלוּ עַד חֲצֵי הַיּוֹם אֲסוּר לְהַתְּעַנּוֹת בְּשָׁבֵת.

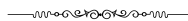
(כה) נִדָּר לְהַתְּעַנּוֹת יוֹם סֶתֶם וּקְבֹלוּ בְּמִנְחָה, לִוְהוֹתוֹ וּפּוֹרַע. לְפִיכָף אִם שָׁכַח וְאֲכַל מַעֲט, אֲבָד תַּעֲנִיתוֹ, אֲלֵא יְלוֹנוּ וְיִפְרַעְנוּ. נִדָּר לְהַתְּעַנּוֹת יוֹם זָה, אֵין לִוְהוֹתוֹ וּפּוֹרַע. לְפִיכָף אִם שָׁכַח וְאֲכַל מַעֲט, יִשְׁלִים תַּעֲנִיתוֹ (וְכּוֹן פֶּסֶק הַשּׁוּ"ע¹⁷). וְכַתֵּב הַרְמ"א: וְיֵשׁ מַחְמִירִין דְּאֲפֹלוּ בְּנִדָּר לְהַתְּעַנּוֹת יוֹם זֶה דְּחִיב לְהִשְׁלִים, מִכָּל מְקוֹם מַחְמִירִין לְהַתְּעַנּוֹת יוֹם אַחֵר¹⁸).

מְתִי מַחְיָב לְהַפְסִיק לְקְרִיאַת שְׁמַע

(כו) מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, אִם הִיא אֲמִנוּתוֹ, מִפְּסִיק לְקְרִיאַת שְׁמַע. אֲבָל לֹא לְתְּפֹלֶה (וּבְגִמְרָא מְבֹאָר שְׁלַעְבוּר שְׁנָה אֵין מִפְּסִיקִים גַּם לְקְרִיאַת שְׁמַע. וְהַרְמ"ב¹⁹ פֶּסֶקָה, וְכַתֵּב שֶׁהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר צְרִכֵי צְבוּר). וְאֵנָּן מִפְּסִיקֵנוּ בֵּין לְקְרִיאַת שְׁמַע, בֵּין לְתְּפֹלֶה.

יְצִיאָה עִם חִפְצִים סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה (או"ח רנב)

(כז) לֹא יִצֵּא הַחֵץט בְּמַחְטוֹ, וְלֹא הַלְּבָלָר בְּקִלְמוֹסוֹ, סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה (כּוֹ דַּעַת הַרִ"ף וְרֵא"ש, שְׁבָכָל אִפֹּן לֹא יִצֵּא בָּהֶם¹⁹). וְהַרְמ"ב¹⁹ פֶּסֶק שְׂאֵמֵן שֶׁהוּצִיא דָּרָךְ אֲמִנוּתוֹ, פְּטוּר אֲבָל אֲסוּר; וְרַק בְּיָדוֹ לֹא

17. או"ח תקסח, א.

18. ראה ביה"ל מה שכתב בשם מגן אברהם לבאר דברי הרמ"א.

19. אע"פ שאינו דרך הוצאה, ואיסורו דרבנן.

יצא החיט במחטו בערב שבת. אבל בבגדו יכול לצאת²⁰. וכן פסק השו"ע²¹. אבל מתר לצאת בתפיליו ערב שבת עם חשכה לפי שממשמש בהן תמיד.

חיב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשכה.

המפלה בגדים לאור הנר והריגת כנים בשבת (או"ח רעה; או"ח שטז)

(י"ב א') (כח) אין פולין כלים לאור הנר. אפלו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו הדומין לבגדיו - אסור לאור הנר. ואין פולין ואין עושין אפיקטוזין ברשות הרבים. ואפלו בחל אסור מפני הכבוד.

(כט) הלוקח פנה מעל בשרו או מעל חלוקו בשבת, מתר להרגה. ופרעש אסור להרגה. ופרש הר"י, דכנה הוא השחר, ופרעש הוא הלבן. ורבינו תם פרש אפכא. ונהגו העם כרבינו תם. והמפלה את פליו, אסור להרג אפלו פנה, גזרה פנה אטו פרעש. אלא מוללה בידו. והני מלי במפלה פליו. אבל במפלה ראשו, מתר להרג פנה לרש"י.

שדוכים נחים אבלים ובקור חולים בשבת (או"ח רפז)

(י"ב ב') (ל) משדכין את התינוקות לארס בשבת. ועל התינוק ללמדו ספר ואמנות. ומנחמין אבלים ומבקרין חולים בשבת. ולא יאמר לו פדרך שאומר לו בחל. אלא אומר לו שבת היא מלזעק ורפואה קרובה לבוא²², ורחמי מרבין ושבתו בשלום (וכן כתב בטור. והרמב"ם סובר שאין אומרים ורחמי מרבין וכו'. והשו"ע²³ פסק כהטור. והרמ"א בשם ויש אומרים כתב כהרמב"ם. וכתב שכן נהגו).

וכשמבקרו בחל, צריך לערבו בתוך חולי ישראל. ויכול לומר בין בלשון קדש בין בלשון ארמי. ולא ישב לא על גבי מטה וספסל ולא על גבי מקום גבה ולא למעלה מראשותיו של חולה (דשכינה עמו), אלא מתעטף (מאימת שכינה פאדם היושב באמה ואין פונה לצדדים) ויושב לפניו.

20. הרמב"ם פוסק כר' מאיר שאומן שהוציא דרך אומנותו, פטור אבל אסור. וכרא, שאין גוזרים גזירה לגזירה באיסור הוצאה, ולכן רק בידו לא יצא החייט במחטו בערב שבת. אבל בבגדו יכול לצאת.

21. או"ח רנב. וכתב על זה **בביאור הגר"א: אבל לא נראה כן להלכה, אלא כר' יהודה**; דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה, וגם סתם מתני' כוותיה (שכתוב לא יצא החייט במחטו סתם, משמע אף בבגדו).

22. אביקור חולים קאי ובניחוחם אבלים יאמר לו שבת היא מלנחם, ונחמה קרובה לבוא. ויש מקילים דרשאי לומר המקום ינחמך. משנ"ב (בשם אחרונים. או"ח רפז).

23. או"ח רפז.

קריאה והשתמשות לאור הנר (או"ח רעה)

(לא) לא יקרא לאור הנר, אפלו גבה הרבה. ודוקא אחד. אבל שנים קורין בענין אחד, ולא בשני ענינים. ובמדורה, אפלו עשרה קורין כאחד, אסור. ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להטות בחל, מתר.

בין שמש קבוע, בין שאינו קבוע, יכול לבדק כוסות וקערות לאור של נפט. ולאור של שמן - שמש שאינו קבוע, אסור. ושמש קבוע, הלכתא שמתר ואין מורין פו. זה הוא **לריה ולרשי**, שמש קבוע אסור בשל שמן, ומתר בשל נפט. ושאינו קבוע - בשל נפט מתר, ושל שמן הלכה ואין מורין פו (ודעת הרמב"ם שמש שאינו קבוע אסור לו לבדק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מכירו, בין בנר של שמן, בין בנר של נפט שאורו רב. אבל שמש קבוע מתר לו לבדק לאור הנר כוסות וקערות, מפני שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה נר של שמן זית, אין מורין לו לבדק, ואף על פי שהוא מתר; גזרה, שמא יסתפק להוסיף. והשו"ע²⁴ פסק כהרמב"ם).

החזן רואה מהיכן התינוקות קורין, אבל הוא לא יקרא עמהן. אבל מסדר להם ראשי פרקים. ותינוקות של בית רבן יכולין לסדר אפלו כל הפרשה (הואיל ואימת רבם עליהם, לא יבאו להטות הנר).

אסור שנה עם נדה הוא בבגדו והיא בבגדה

(י"ג א') (לב) אסור לישן עם אשתו נדה במטה אחת, אפלו כל אחד בבגדו. ומתר לאכל בשלחן אחד בשלחנות גדולים שלנו. וטוב לעשות הפרא.

פעלות שמתר להתחיל סמוך לחשכה אף על פי שנעשות בשבת (רנב; שיח)

(י"ז ב' - י"ח א') (לג) מתר להתחיל סמוך לחשכה לשרות דיו וסממנין וכרשינין, ולתת אונין של פשתן לתוף התנור, ולתת צמר ליורה שאינה על גבי אש וטוחה בטיט, ולפרש מצודות חיה ועופות, ולמכר לנכרי ולהטעינו, ולתן עורות לעבדן, ולתן כלים לכובס נכרי, אם קצץ עמו בדמים ידועים, ולפתח מים לגנה, ולהניח מגמר תחת הכלים, ולהניח גפרית תחת הכלים, ולהניח קילור עבה על גבי העין מערב שבת, וקילור רכה וצלולה אפלו בשבת מתר להניח על גב העין, וכן לתן שערים בגיגית לשרות סמוך לחשכה, וכן להדליק הנר, וכן כל כיוצא בזה, מתר לעשות סמוך לחשכה, אף על פי שנעשה המלאכה בשבת.

אבל לתת חטים בתוף רחים אסור, אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום (כן דעת רבנו חננאל,

רא"ש ועוד. אמנם הרמב"ם לא הזכיר כלל אסור של טחינה ברחים, ומשמע דסביא לה דש"י²⁵. וכן דעת רבנו תם. והשו"ע פסק כרבנו תם והרמב"ם. והרמ"א בשם ויש אוקרים כתב כרבנו חננאל וסיעתו²⁶.

(י"ח ב') (לד) לא תמלא אשה קדרה עססיות ותרמוסין, ותניח לתוך התנור ערב שבת עם חשכה. ואם עשתה כן, למוצאי שבת אסורים בכדי שייעשו. וכן לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם חשכה (והאסור באלו, גזרה שמה וחתה בגחלים). ואם עשה כן, למוצאי שבת אסורים בכדי שייעשו.

והמגיס אפלו בקדרה עקורה מן האש בעודה רותחת²⁷, חיב משום מבשל (כן דעת רא"ש, ר"ן ועוד. ודעת הריטב"א, שבתבשיל אין בו משום בשול דאורייתא, אלא כשהוא על גבי האש²⁸, וקדם שיגיע למאכל בן דרוסאי. והשו"ע פסק כדעה ראשונה²⁹).

דין מגיס - האם רק בהגסה ראשונה: דעת הרמב"ן ורשב"א שרק בהגסה ראשונה הוא דאכא משום מבשל לגבי קדרה, מפני שמערב הכל, ואכא משום קרובי בשולא. אבל בשאר הגסות לא. ושאר ראשונים לא חלקו בין הגסה ראשונה לשאר הגסות.

הגסה בתבשיל מבשל: לפי הרמב"ן, רשב"א, רא"ש ור"ן, הסוברים שאחר שהתבשל כמאכל בן דרוסאי, שוב אין בו משום בשול, כל שכן שאין בו משום הגסה, אפלו לכתחלה. ולהרי"ף ורמב"ם הסוברים שבלא נתבשל כל צרכו יש בו משום בשול, גם מגיס חיב עד שיתבשל כל צרכו³⁰. וכן פסק השו"ע³¹. אבל צמר ליונה, אף על פי שקלט העין, אסור להגיס בו (משום צובע³²).

25. ומשום הכי שתק, דמהי תיתי לן לאסור, כיוון שאין אדם מוזהר על שביתת כליו. ב"י או"ח רנב.ה.
26. או"ח רנב.ה. וכתב הרמ"א: והכי נהוג (לאסור) לכתחילה, מיהו במקום פסידא יש להקל (כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמ"ד). ומותר להעמיד כלי משקולת שקורין זיגע"ר מערב שבת, אע"פ שמשמיע קול להודיע השעות בשבת, כי הכל יודעים שדרכן להעמידו מאתמול (טור, ועיין לקמן סימן של"ח). עכ"ל.
27. כן מובא גם ברא"ש (בביאור דברי רש"י). ויש להעיר שבכ"ן ובכ"ו ליתא למילים "בעודה רותחת". וצ"ב.
28. וכן משמע מדברי הרמב"ם (הל' שבת ג"א) שכתב: אסור להכניס מגרפה לקדרה והיא על האש להוציא ממנה בשבת. מפני שמגיס בה, וזה מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשל בשבת. והכסף משנה ביאר שמה שכתב הרמב"ם והיא על האש, לאו דוקא, אלא כל שהעבירה מרותחת מעל האור היא על האש קרי לה. וכן דעת הטור ורבינו ירוחם. אמנם הלחם משנה ביאר שכדי להתחייב בבשול, בעינין שיהיה על גבי האש (וכדברי הריטב"א).
29. או"ח רנב.ב; או"ח שיח"ח.
30. ובביה"ל (שיח"ח, ד"ה שנמצא) האריך להוכיח שאף שפוסקים כמותם לעניין בשול ממש, מכל מקום לעניין הגסה, אין לאסור התבשיל בדיעבד, כשהגיס בו, אף כשלא נתבשל כל צרכו.
31. או"ח שיח"ח.
32. שכן הוא מלאכת הצביעה להגיס תמיד כדי שלא יתחרך, וגם על ידי הגסה נקלט הצבע בצמר יותר. והרמ"א (או"ח שיח"ח) כתב שלכתחילה יש לזוהר אף בקדירה בכל עניין. אלא יתפוך הקדירה לקערה ולא יוציא בכף. אבל כתב המשנ"ב (ס"ק קיז) בשם האחרונים דלא נהיגין להחמיר בזה. והרוצה להחמיר, יחמיר בהגסה ממש, אבל להוציא בכף, אין להחמיר כלל, בנתבשלה כל צרכה ואינה על האש.

(לה) קִדְרָה חִיָּה לְגַמְרִי, אוּ מְבֻשָּׁלֶת אֶפְלוּ כְּמֵאֵכֶל בֶּן דְּרוֹסָא (בְּלַבַּד), מִתֵּר לְהִשְׁהוּתָהּ עַל גְּבֵי כִּיָּה אֶפְלוּ אֵינָה גְרוּפָה וּקְטוּמָה. פְּחוּת מִמֵּאֵכֶל בֶּן דְּרוֹסָא, אָסוּר (כֵּן דַּעַת רַב הַאי גֵּאוֹן, רַבְנֵי חֲנַנְאֵל, הַרְאִ"שׁ וְעוּד. וְדַעַת הַרְי"ף, הַרְמְב"ם וְעוּד, שֶׁרַק אִם הִתְבַּשֵּׁל כָּל צְרָפוֹ, וּמִצְטַמֵּק וְנַע לוֹ נֶחֱשֵׁב בְּשִׁיל. וּבְפָחוּת מִזֶּה אָסוּר. וְהַשׁו"ע³³ סָתַם כְּהַרְי"ף וְסִיעַתוֹ. וּבִשְׁם וְיֵשׁ אוּמְרִים כֶּתֵב **כְּרַב הַאי גֵּאוֹן וְסִיעַתוֹ. וְהַרְמ"א** כֶּתֵב שֶׁנֶּהְיָ לְהַקְלֵל כְּסִבְרָא אַחֲרוּנָה). וְאִם נִתֵּן בָּהּ חֲתִיכָה אַחַת חִיָּה, מִתֵּר.

הָא דְשָׁרִינָן בְּבִשְׂרַח חִי, דְּנֹקָא בְּקִדְרָה שְׂאֵצֶל הָאֵשׁ. אֲבָל בְּבִשְׂרַח צְלִי אֵצֶל הָאֵשׁ, אֶפְלוּ חִי אָסוּר, חִיִּשְׁיָן שְׂמָא יַחְתָּה (וַיִּמְיָהוּ בְּצִלִּי, גַּם אִם הִתְבַּשֵּׁל רַק כְּמֵאֵכֶל בֶּן דְּרוֹסָא, מִתֵּר, גַּם לְרִי"ף וְסִיעַתוֹ, הַסּוֹבְרִים בְּקִדְרָה דְּבַעֲיָנוּ שִׁיתְבַּשֵּׁל כָּל צְרָפוֹ).

וְאִם הוּא בְּתַנּוּר טוּחַ בְּטִיט, אֶפְלוּ בִּשְׂרַח עַז שְׂאִין הָרוּחַ קֶשֶׁה לוֹ, מִתֵּר. וְלֹא חִיִּשְׁיָן שְׂמָא יַפְתַּח הַתַּנּוּר. וְשֶׁל גְּדִי שֶׁהָרוּחַ קֶשֶׁה לוֹ, אֶפְלוּ אִין הַתַּנּוּר טוּחַ בְּטִיט, מִתֵּר. וּכְגוֹן שֶׁהוּא מְנַתַּח לְנִתְחִים. אֲבָל עַז, שְׂאִין הָרוּחַ קֶשֶׁה לוֹ וְכֵן גְּדִי שְׁלָם, וְאִין הַתַּנּוּר טוּחַ בְּטִיט, אָסוּר (כֵּן פִּסְקוֹ רִי"ף, רַמְב"ם וְרֵא"שׁ. דְּבַעֲיָנוּ חֲדָא לְטִיבּוּתָא. וְדַעַת רַב הַאי גֵּאוֹן, רַבְנֵי חֲנַנְאֵל וְעוּד, שֶׁמִּתֵּר תְּמִיד לְהִשְׁהוּת צְלִי בְּתַנּוּר בְּעָרֵב שֶׁבֶת, אֶפְלוּ עַז וְאִין הַתַּנּוּר טוּחַ בְּטִיט. וְרַק בְּבִשְׂרַח אֲגוּמְרִי אָסוּר. וְהַשׁו"ע³⁴ פִּסַּק כְּהַרְי"ף וְסִיעַתוֹ).

נוֹתְנִים מְזוֹנוֹת לְפָנֵי הַכֶּלֶב וְהַנֶּכְרִי בְּחִצְרָא (או"ח שכד-שכה)

(י"ט א') (לו) נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לְפָנֵי הַכֶּלֶב³⁵ וְלַנֶּכְרִי³⁶ בְּחִצְרָא. נִטְלוּהוּ וַיִּצְאוּ, אִין נִזְקְקִין לָהֶם.

הַשְּׂכָרֶת כָּלִים לְנֶכְרִי לְפָנֵי הַשֶּׁבֶת (או"ח רמו)

לֹא יִשְׁפִּיר אָדָם כָּלִיו לְנֶכְרִי עָרֵב שֶׁבֶת אֶפְלוּ בְּהַבְלָעָה לְחֻדָּשׁ. וּבְרַב־עֵי וּבְחַמִּישֵׁי, מִתֵּר בְּהַבְלָעָה. אֲבָל בְּשִׁכִּיר יוֹם, אֶפְלוּ בְּרַב־עֵי וּבְחַמִּישֵׁי נְמִי אָסוּר. וְהַרְבֵּי רַבְנֵי יוֹנָה פִּרְשׁ דְּכָלִים שְׁעוֹשִׁין בָּהֶם מְלֹאכָה, כְּגוֹן מַחְרָשׁוֹת וְכִיּוּצָא בְּהוֹן, אֶפְלוּ בְּהַבְלָעָה אָסוּר בְּעָרֵב שֶׁבֶת, וּמִתֵּר בְּרַב־עֵי וּבְחַמִּישֵׁי. וְכָלִים שְׂאִין עוֹשִׁין בְּהוֹן מְלֹאכָה, מִתֵּר בְּהַבְלָעָה אֶפְלוּ מִעָרֵב שֶׁבֶת (וְכֵן דַּעַת רַב הַרְאִשׁוֹנִים. וְהַרְי"ף וְהַרְמְב"ם מַתִּירִים לְהַשְׁכִּיר אֶפְלוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת.

33. או"ח רנג,א.

34. או"ח רנד,א.

35. ואפילו כלב שאינו מגדלו בביתו מותר, דמצוה קצת גם כן ליתן לו מזונות, כמו שאמרו חז"ל שחס הקבה עליו לפי שמזונותיו מועטים ומשהה אכילתו במעיו שלא יתעכל שלושה ימים. ולפני כלב רע אסור, כמו לפני חזיר. משנ"ב (שכד,יא, ס"ק לא).

36. אף שאסור לטרוח בשביל מי שאין מזונותיו עליו, בזה, כיון שמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל משום דרכי שלום, חשיב קצת מזונותיו עליו לעניין איסור טרוח שבות דרבנן. תוספות.

והשו"ע³⁷ סתם כהרי"ף והרמב"ם. ובשם ויש אומרים כתב כרבנו יונה. והרמ"א הכריע כרבנו יונה).

שליחת אגרות ביד נכרי בשבת (או"ח רמז)

(לז) לשלח אגרות ביד נכרי בשבת, אם קצץ לו דמים, מתר אפלו סמוך לחשכה. ואם לא קצץ, אם ישנו בעיר אותו שהוא שולח אליו, או אחר שמקבל הכתב בשבילו, מתר בכדי שיגיע מבעוד יום לאותה עיר. ואם אינו בעיר, ולא אחר במקומו אפלו בכדי שיגיע שם, אסור (וקשלא קצץ ולא קביע בי דאר במתא - לפי הרי"ף ורמב"ם אסור אפלו מיום ראשון. ולפי הרא"ש ור"ן אסור רק בערב שבת. אבל ברביעי וחמישי מתר. והשו"ע³⁸ פסק כהרי"ף. והרמ"א בשם ויש מתירין כתב כהרא"ש).

הפלגה בספינה לפני השבת (או"ח רמח)

(לח) אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קדם השבת. במה דברים אמורים? לדבר הרשות. אבל לדבר מצוה, מפליגין. ופוסק עמו לשבת, אף על פי שאינו שובת. ומהלך מעט, כגון מצר לצידון, מתר.

יש מפרשים משום אסור תחומין (רבנו חננאל). ולכך מתירין בים הגדול בספינה גדולה, לפי שהולכת למעלה מעשרה. **ויש מפרשים** משום ענג שבת (רי"ף), ולכך מתירין בנהרות המושכין. **ורשב"ם** פרש דבריתא כבית שמאי. ולבית הלל אפלו סמוך לחשכה מתר. **ור"י** אוסר בכל ענין (והר"ה כתב שהם מקומות ספנה, ונראה כמתנה לדחות השבת. ושלשה ימים קדם נקרא לפני שבת. ועל דרך זה התיר הרמב"ן הפלגה בספינה המנהגת על ידי גוים, שחלול השבת נעשה על ידם, ובעקר בשבילם. והשו"ע³⁹ פסק כהרי"ף וגם סבירא לה טעמו של הר"ה⁴⁰).

בסר ומלילות שרסקן מבעוד יום אם מתר לגמר משתחשף (או"ח רנב)

(י"ט ב') (לט) טוענין בקורות בית הבד ובית הגת מבעוד יום על הזיתים והענבים שנתרסקו, והיין והשמן היוצא מהם בשבת מתר. וכן בסר ומלילות שרסקן מבעוד יום, יגמור משתחשף. ודוקא שנדוכו היטב בערב שבת, ואין מחסרין אלא שחיקה. אבל אם לא נדוכו, אלא נתרסקו מעט, אסורין (לדעת הר"ן כל החלוק בין מחסרים דיכה

37. או"ח רמז, א.

38. או"ח רמז, א.

39. או"ח רמח, ב.

40. ולכן פסק (או"ח רמח, ד). שאסור לצאת בשיירא במדבר, ג' ימים קודם שבת, שבאים לידי חילול שבת מפני הסכנה.

למחסרים רק שחיקה, הוא אם מתר לגמור דרכתם בשבת. אבל לשותות מה שטענו מבעוד יום, מתר אפלו במחסרין דיקה. ולפי **תוספות**, במחסרין דיקה כלי עלמא לא פליגי שאסור לשותות. וכן פסקו **ספר התרומה**, **סמ"ג וסמ"ק**. **והשו"ע** פסק **כהר"ן**⁴¹.

שמן היוצא מבית הבד, ומחצלאות המיוחדות לבית הבד המקצות לכה, וכרכי דזוזי, ועז (העומדת) לחלבה, ורחל לגזתה, ותרנגלת לביצתה, ותמרי דעסקא, ותורא דרדיא (ומירי לענין יום טוב, שכן בשבת אסור לשחט ואינם ראויים לכלום), בכלהו קימא לן כרבי שמעון, דלית לה מקצה (כדעת **בה"ג**, **רבנו חננאל**, **רש"י** ו**רבנו תם**, שהלכה גם ביום טוב כרבי שמעון. ודעת השאלתות, **הרי"ף** ו**הרמב"ם**, שביום טוב אסור מקצה, וקמור משבת. ואף שבשבת פוסקים כרבי שמעון דלית לה מקצה, ביום טוב הלכה כרבי יהודה דאית לה מקצה. **והשו"ע**⁴² פסק **כהר"ף** ו**הרמב"ם**. ו**הרמ"א** בשם ויש מתירין כתב **כה"ג** ו**רבנו תם**).

צליית בשר בצל וביצה והכנת פת מבעוד יום כדי שיגמרו בשבת (או"ח רנד)

(י"ט ב') (מ) אין צולין בשר בצל וביצה, אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי (להר"ף) וסיעתו, שאסרו להשהות תבשיל שהגיע רק למאכל בן דרוסאי, מירי קשהם עצמם מנחים על האש דכיון שהגיעו למאכל בן דרוסאי אם יחטה בגחלים יחרף אותם. ו**לרש"י** וסיעתו, מירי אפלו סמוך לאש). ואין נותנין הפת לתנור עם חשכה, ולא חררה על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום.

הכנת האש קדם הכנסת שבת (או"ח רנה)

(כ' א') (מא) אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשכה, אלא כדי שיצית בו האור בענין שתהא השלהבת עולה מאליה. ואם הוא עץ יחיד, צריך לאחז האור ברב עביו וברב הקפו. ובפחמים כל שהוא (כן דעת **רבנו ירחם** ו**מהרמב"ם** משמע שגם בפחמים צריך להאחז ברבו. **והשו"ע**⁴³ בשם יש אומרים כתב **כרבונו ירחם**).

ומדורה של זפת וגפרית ורבב וגבינה וקש וגבבה, אין צריכין רב. וכן אגדה של קנים שאגדו, וכן הגרעינים שנתנן בחותלות. לא אגד הקנים ולא נתן הגרעינין בחותלות, צריכין רב (כגרסת **הרא"ש**. ולגרסת **הרי"ף** ו**רמב"ם**, להפה; אגדס צריכים רב. לא אגדס, אין צריכים רב. **והשו"ע**⁴⁴ סתם **כהרמב"ם**. ובשם ויש אומרים כתב **כהרא"ש**).

41. ע"פ ביאור הגר"א (או"ח רנה).

42. או"ח תצה. ד. וראה בהרחבה בספרי "נתיבי הלכה", סוף מסכת ביצה.

43. או"ח רנה.ב.

44. או"ח רנה.ג.

פָּרָק ב

בְּמַה מְדַלִּיקִין

דִּינֵי הַפְּתִילָה וְהַשְּׂמֹן (או"ח רסד)

(כ' ב') (א) אֵין מְדַלִּיקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ (כְּמִין צָמֵר הַמְצוּי בְּעֵץ אֶרֶז, בֵּין הַקְּלֵפָה לְעֵץ), וְלֹא בְּחֹטֶן (פְּשֵׁתָן שְׂאִינוֹ מְנַפֵּץ), וְלֹא בְּכֶלֶף (סוּג מְשֵׁי גְרוֹעַ), וְלֹא בְּפְתִילַת הָאֵידָן (כְּמִין צָמֵר הַמְצוּי בְּעֵץ עֲרָבָה, בֵּין הַקְּלֵפָה לְעֵץ), וְלֹא בְּפְתִילַת הַמְדָּבָר (מִין עֵשֶׂב אֶרֶב), וְלֹא בִירְקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא בְצָמֵר, וְלֹא בְשֹׁעַר, וְלֹא בְזָפֶת, וְלֹא בְשֹׁעוּה, וְלֹא בְשֹׂמֵן קִיק.

(כ"א א') אָבֵל עוֹשִׂין מֵהֶן מְדוּרָה בֵּין לְהִתְחַמֵּם כְּנִגְדָּה, בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה. בֵּין עַל גְּבִי קֶרֶקַע, בֵּין עַל גְּבִי מְנוּרָה.

וְקִנְבוֹס וְצָמֵר וְצָפֵן מְדַלִּיקִין בּוֹ. וַיֵּשׁ מִתִּירִין אֶפְלוֹ שֹׂמֵן פְּסוּל וּפְתִילָה פְּסוּלָה אִם דְּבָקָן יַחַד, וְעֵשֶׂה נֵר. שְׁלֹא אֶסְרוּ חֲכָמִים אֶלָּא כְּשֶׁהַשְּׂמֹן מְהֵרָה בְּכָלִי וּמְדַלִּיקִין בּוֹ. וְרַבְּנֵנוּ תָּם אוֹסֵר.

וְנֵר שֶׁל שֹׁעוּה - הַגְּאוּנִים אֶסְרוּהָ. וְהַרְבֵּי אֶלְפֵס וְרִשִׁי שְׂרוּ. וְלִזְהָ הַסְּכִים אֲדוּנֵי אָבִי הַרְא"ש ז"ל.

(כ"א א') (ב) שְׂמָנִים שְׂאִין מְדַלִּיקִין בָּהֶם, אֶפְלוֹ אִם נָתַן בְּהֶן שֹׂמֵן כָּשֵׁר, אֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶם. אָבֵל חֶלֶב מְהֵרָה וְקֶרְבֵי דָגִים שֶׁנִּמְוָחוּ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָן שֹׂמֵן כֹּל שֶׁהוּא, מְדַלִּיקִין בָּהֶם.

וְאִם כָּרַךְ דָּבָר שֶׁמְדַלִּיקִין בּוֹ עַל דְּבָר שְׂאִין מְדַלִּיקִין בּוֹ - לְהַדְּלִיק פְּסוּל. לְהַקְפוֹת, לְפָרוֹשׁ רִשִׁי ז"ל שֶׁמְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת הַפְּתִילָה שֶׁתְּהֵא צָפָה וְלֹא תִטְבַּע בְּשֹׂמֵן, מִתָּר. וְרִי"ף פָּרַשׁ שֶׁכּוֹרֵךְ אוֹתוֹ בְּרֹאשׁ הַפְּתִילָה לְהַעֲבוֹתָהּ, אֶפְלוֹ הֵכִי מִתָּר, כִּיּוֹן שְׁלֹא כְּוֵן אֶלָּא לְהַעֲבוֹתָהּ (וְהַשׁו"ע⁴⁵ פֶּסֶק כְּהַר"ף).

דיני חנכה

שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת הַכְּשָׁרִים לַחֲנֻכָּה (או"ח תרעג)

(כ"א ב') (ג) שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת שְׂאִין מְדַלִּיקִין בְּהֵן בְּשַׁבָּת, מְדַלִּיקִין בְּהֵן בַּחֲנֻכָּה, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשַׁבָּת. שְׁאֵם כְּבֹתָהּ אֵין זְקוּק לָהּ, וְאִסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ.

זְמַן הַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה (או"ח תרעב)

מִצּוֹת נֵר חֲנֻכָּה מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, עַד חֲצֵי שְׁעָה. וְאֵין צְרִיף לַתּוֹן בַּהּ שְׁמֹן, אֲלֵא כִּדֵי אוֹתוֹ שְׁעוֹר. וְאֵם נִתַּן בַּהּ יוֹתֵר מִזֵּה הַשְּׁעוֹר, יְכוּל הוּא לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ אַחַר שֶׁדִּלְקָה כְּשַׁעוֹר⁴⁶. וְלֵאחֵר זֶה הַזְּמַן, עֵבֶר עֵקֶר זְמַנָּהּ. וּמְכַל מְקוֹם, אָנוּ שְׂאֵנוּ מְדַלִּיקִין בְּפָנִים בְּבֵית וְאֵין הַכְּרָא אֲלֵא לְפָנֵי בְּנֵי הַבַּיִת, אֵין לְהַקְפִּיד עַל שְׁעוֹר זֶה.

מִצּוֹתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה: דַּעַת הַרְ"שׁ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה הַיְנוּ סוֹף הַשְּׁקִיעָה, וְהוּא זְמַן צֵאת הַכּוֹכָבִים. אֲבָל בְּרִשְׁב"א וְר"ן מִשְׁמַע בְּהֵיאָ שְׁבִיאת הַשְּׁמֶשׁ הוּא תַּחֲלַת הַשְּׁקִיעָה (אֲלֵא דְמִשְׁמַע שֶׁם בְּשִׁקְיעָה שְׁנִיָּה). וְעַן הַגְּהוֹת מְרַדְכֵי שְׁכֵתָב דְּמַלְשׁוֹן מִשְׁתַּשְׁקַע מוֹכַח שֶׁהוּא תַּחֲלַת הַשְּׁקִיעָה. וְהַשׁו"ע⁴⁷ פֶּסֶק כְּהַרְ"שׁ.

שְׁעוֹר מִשְׁפָּךְ זְמַן הַדְּלָקָה: כְּתוּבוֹ הַרְשֵׁב"א וְהַר"ן דְּמָה שְׁכֵתוֹב מִצּוֹתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, לֵאוּ לְמִימְרָא שְׁלֵא יְהֵא רְשָׁאי לְהַדְּלִיק קִדָּם זְמַן זֶה, אֲלֵא עֵקֶר מִצּוֹתָהּ קָאָמֵר, וְאֵם רָצָה לְהַקְדִּים, מְקַדִּים. אֲבָל מַדְבְּרֵי בַעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת נִרְאֵה דְדוֹקָא נְקִט מִשְׁתַּשְׁקַע. וְכֵן דַּעַת הַרְמַב"ם דְּנֵר חֲנֻכָּה לֵא מְקַדִּימִין וְלֵא מֵאַחֲרֵין. וְכֵן פֶּסֶק הַשׁו"ע⁴⁸.

סֵדֶר הַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה וּמְקוֹם הַנְּחֻתוֹ (או"ח תרעא)

(כ"א ב') (ד) מִצּוֹת נֵר חֲנֻכָּה, יוֹם רֵאשׁוֹן מְדַלִּיק אַחַת. מְכַאֵן וְאֵילָף, מוֹסִיף וְהוֹלֵף.

מֵהַדְּרִין מִן הַמְּהַדְּרִין⁴⁹: דַּעַת הַרְמַב"ם, שֶׁהֵם תּוֹסֶפֶת עַל הַמְּהַדְּרִין; שֶׁהַמְּהַדְּרִין מְדַלִּיקִים נֵר אֶחָד לְכָל

46. ולהלן (אות ט) כתב שני חנוכה שהותיר בה ביום השמיני, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, שהוקצה למצוותו (והוא מהשאלות), ולכאורה בסתירה למש"כ כאן. וראה להלן.

47. או"ח תרעב,א. כל הקטע על פי ביאור הגר"א.

48. או"ח תרעב,א. אמנם בביה"ל (ד"ה ולא מקדימים) נשאר בצע"ג, שכן השו"ע פסק שהדלקת נר חנוכה היא מסוף שקיעה והוא צאת הכוכבים, וא"כ בודאי כשמקדים קצת כערך רבע שעה, והוא זמן ביה"ש, או מעט יותר, איכא היכר שהוא לילה. והנה הטור כשהעתיק מסוף שקיעה לא העתיק ובלבד שלא יקדים, והרמב"ם שהעתיק ובלבד שלא יקדים לא העתיק מסוף שקיעה, אלא כתב שמדליקין עם השקיעה, וכונתו ממש קודם השקיעה. והמחבר שהעתיק כטור מסוף שקיעה, וצירף לזה דברי הרמב"ם שלא יקדים, הוא צע"ג. עיי"ש.

49. בגמרא הובאה ברייתא: (עיקר) מצות חנוכה, נר איש וביתו (נר אחד לכל בני הבית). והמהדרין, נר לכל אחד ואחד (מבני הבית). והמהדרין מן המהדרין... בית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת. מכאן ואילך מוסיף

אָחד מִבְּנֵי הַבַּיִת בְּכָל לַיְלָה, וְהַמְהַדְרִין מִן הַמְהַדְרִין מוֹסִיפִים וְהוֹלְכִים לְכָל אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת⁵⁰.
וְהַתּוֹסְפוֹת כְּתוּבוֹ, שֶׁהֵם תּוֹסְפֵת עַל גַּר אִישׁ וּבֵיתוֹ⁵¹. וְהַשּׁוֹ"ע פֶּסֶק כְּהַתּוֹסְפוֹת⁵². וְהַרְמַ"א בְּשֵׁם וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים כְּתוּב כְּהַרְמַב"ם. וְכַתּוּב שֶׁכֵּן הַמְנַהֵג פְּשוּט⁵³.

וּמִנִּיחָה עַל פְּתַח בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ (וּבְבֵית הַפְּתוּחַ לְחֹצֵר, וְהִחְצֵר פְּתוּחָה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים - לְרִשְׁ"י מִנִּיחוֹ
בְּפֶתַח הַבַּיִת הַפְּתוּחַ לְחֹצֵר. וְלַתּוֹסְפוֹת וְהַרְשָׁב"א בְּחוּץ מִמֶּשׁ קָאָמַר. וַיְדַלִּיק בְּפֶתַח הַחֹצֵר, שֶׁיִּרְאוּהוּ בְּנֵי
רִשׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא בְּפֶתַח בֵּיתוֹ. וְכֵן מִירֵי בְּבֵיתוֹ שֶׁאֵינוֹ פְּתוּחַ לְחֹצֵר אֲלָא יִשְׁרִיחוֹת לְרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְכֵן פֶּסֶק
הַשּׁוֹ"ע⁵⁴).

וְאִם הָיָה דָר בְּעֵלְיָה, מִנִּיחָה בְּחִלּוֹן הַסְּמוּךְ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים.

וּבְשִׁעַת הַסְּכָנָה, מִנִּיחָה עַל שְׁלֻחָנוֹ, וְדִיּוֹ. וְצָרִיךְ גַּר אַחֵר כְּדִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ. וְאִם יֵשׁ
מְדוּרָה, אֵינוֹ צָרִיךְ. וְאָדָם חָשׁוּב, צָרִיךְ אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ מְדוּרָה.

(ה) מְצוֹת גַּר חֲנֻכָּה, מִנִּיחָה לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה טְפָחִים (כֵּן דַּעַת הַרְא"שׁ וְעוֹד, וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁוֹ"ע⁵⁵.
וְהַרְ"ף וְהַרְמַב"ם הִשְׁמִיטוּ דִּין זֶה, וְכֵן כְּתוּב הַרְאֲבִ"ה שֶׁאֵינוֹ קִפְדָּא בְּהֵכִי). וְאִם הִנִּיחָה לְמַעַלָּה
מַעֲשָׂרִים אֲמָה, פְּסוּלָה. וּמִצְוָה לְהִנִּיחָה בְּטַפַּח הַסְּמוּךְ לְפֶתַח לְצַד שְׂמָאל.

אָסוּר לְהַרְצוֹת מְעוֹת כְּנֶגֶד גַּר חֲנֻכָּה (או"ח תרעג)

(כ"ב א') (ו) אָסוּר לְהַרְצוֹת מְעוֹת כְּנֶגֶד גַּר שֶׁל חֲנֻכָּה, אֲפִלּוּ בְּאֶקְרָאֵי בְּעֵלְמָא (וְהַר"ן כְּתוּב
אֲפִלּוּ תִשְׁמִישׁ מִצְוָה. וְדַעַת בְּעַל הַמְּאוּר שֶׁרַק תִּשְׁמִישׁ חַל, כְּהַרְצָאת מְעוֹת, אָסוּר. וְהַשּׁוֹ"ע⁵⁶ פֶּסֶק כְּהַר"ן.
וּבְשֵׁם וַיֵּשׁ מִי שֶׁמְתִיר בְּתִשְׁמִישׁ שֶׁל קִדְשָׁה, כְּתוּב כְּבַעַל הַמְּאוּר).

וְהוֹלֵךְ.

50. אִמְנָם כּוֹתֵב הַרְמַב"ם שֶׁנִּהְיָו כַּדַּעַת הַתּוֹסְפוֹת, הַמּוֹבָאִים מִיַּד בַּסְּמוּךְ.
51. הַמְדַלִּיקִים גַּר אֶחָד לְכָל בְּנֵי הַבַּיִת. וְהַמְהַדְרִים מִן הַמְהַדְרִים מוֹסִיפִים כָּל לַיְלָה גַּר עֶבֶר כָּל בְּנֵי הַבַּיִת.
52. או"ח תרעא.ב. וְכַפִּי הַמְנַהֵג הַפְּשוּט בַּסְּפֵרֵד, הַמּוֹבָא בַּרְמַב"ם.
53. אִמְנָם בְּהַמְשַׁךְ דְּבָרָיו נֹרְאָה שֶׁהַרְמַ"א לֹא סָבִירָא לִיָּה לְגַמְרֵי כְּהַרְמַב"ם, וְכַדְלָהֲלֵן. זֶה לְשׁוֹן הַשּׁוֹ"ע: כִּמָּה
נְרוֹת מְדַלִּיק? בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן מְדַלִּיק אֶחָד, מִכָּאן וְאֵילֶךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ אֶחָד בְּכָל לַיְלָה, עַד שְׁבַלִּיל הָאֲחֵרוֹן
יִהְיוּ שְׁמוֹנֵה. וְאִפִּילוֹ אִם רַבִּים בְּנֵי הַבַּיִת לֹא יִדְלִיקוּ יוֹתֵר. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכָל אֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת יִדְלִיק (כֵּן
כְּתוּב הַרְמַב"ם לְהַלְכָה. בִּיאוֹר הַגַּר"א), וְכֵן הַמְנַהֵג פְּשוּט; וַיִּזְהַרוּ לִיתֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד נְרוֹתָיו בְּמִקּוֹם מִיּוּחַד, כִּדִּי
שִׁיָּהָא הֵיכֵר כִּמָּה נְרוֹת מְדַלִּיקִין (מַהֲרַ"א מִפְּרָאג). עַכ"ל (וְאֵילוֹ הַרְמַב"ם כְּתוּב שְׁבַע"ב בְּעַצְמוֹ מְדַלִּיק נְרוֹת כִּמְנִיין בְּנֵי הַבַּיִת,
וְאִין הֵיכֵר לִימִים הַנִּכְסִין). וְרֹאה "שְׁדִי חַמְד" (מַעֲרַכַת חֲנוּכָה, אוֹת ט, ס"ק ד').

54. או"ח תרעא.ה.

55. או"ח תרעא.ו.

56. או"ח תרעא.א.

מדליקין מנר לנר (או"ח תרעד)

(ז) הלכתא מדליקין מנר לנר בנר עצמו. אבל לא על ידי קנסא (וכן פסקו רי"ף ורמב"ם. ודעת הראב"ד **ובעל התרומה** שמדליקים מנר לנר אפלו על ידי קנסא. **והתוספות**⁵⁷ כתבו שאף על פי שמותר להדליק מנר לנר, מפל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר, אין לשנות המנהג. **והשו"ע**⁵⁸ פסק **כהרי"ף** וסיעתו. ובשם ויש מתירים כתב **כבעל התרומה** וסיעתו. **והרמ"א** כתב שנהגו להחמיר **כתוספות**).

הדלקה עושה מצוה ולא הנחה (או"ח תרעה)

(כ"ג א') הלכתא הדלקה עושה מצוה. ולכך צריך שיהא בנר שעור שמן קדם שידליק. אבל לא ידליק ואחר כך יתן. ולא ידליק בפנים ויוציאנה בחוץ. ולא ידליק אותו חרש שוטה וקטן. אבל אשה מדליקה. ולא יהא תופס אותו ביזו ועומד.

דין אכסנאי בחנכה (או"ח תרעז)

(ח) אכסנאי חייב בנר חנכה, ואינו יוצא בשל בעל הבית. ואם מדליקין עליו בביתו, אינו צריך. ואם יש לו פתח פתוח לעצמו - אף על פי שמדליקין עליו בביתו, צריך (מפני החשד).

סדר הברכות וההדלקה (או"ח תרעו)

(כ"ג א') ליל ראשון מברך שלש ברכות: להדליק, ושעשה נסים, ושהחינו. ומי שהוא בספינה ורואה גרות שהדליקו בעירו, והוא אינו מדליק, מברך שתים: שעשה נסים ושהחינו. מפאן ואילך, המדליק מברך שתים והרואה מברך אחת.

והמדליק לאחר שהדליק יאמר: הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים. וכל מצות שמונת ימי חנכה, הנרות הללו קדש, ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד, כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך.

נר חנכה שהותיר בה שמן (או"ח תרעז)

(ט) נר חנכה שהותיר בה שמן ביום הראשון, מדליקו בשני. וכן משני לשלישי. אבל

57. כ"ג א', ד"ה שמע מינה הדלקה עושה מצוה.

58. או"ח תרעד, א.

אם הותיר בה ביום השמיני, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, שהקצה למצותו⁵⁹.

הדלקה בחצר שיש לה שני פתחים (או"ח תרעא)

(י) חצר שיש לה שני פתחים משתי רוחות, צריכה שתי גרות. ואם שני הפתחים מרוח אחת, די לה בנר אחד.

נר שיש לה שתי פיות ודין מלא הקערה שמן והקיפה פתילות (או"ח תרעא)

(כ"ג ב') (יא) נר שיש לה שתי פיות, עולה לשני בני אדם. וכן מלא הקערה שמן והקיפה פתילות - כפה עליה כלי, עולה לכמה בני אדם. לא כפה עליה כלי, אפלו לאדם אחד אינה עולה, דהוה לה מדורה.

סדר קדימה בנר של שבת נר חנכה וקדוש היום (או"ח תרעח)

(יב) אין לו אלא לקנות נר חנכה או נר שבת, יקנה של שבת (משום שלום ביתו). וכן נר של שבת קודם לקדוש היום. נר חנכה וקדוש היום, נר חנכה קודם.

(יג) כשחל ראש חודש טבת בשבת, מפטירין בגרות של זכריה ולא בשל ראש חודש.

הרגיל בנר יפה בשבת, יהיו לו בנים תלמידי חכמים. ולא יקדים ולא יאחר בהדלקה. והרגיל במזוזה, זוכה לדירה נאה. והזהיר בציצית, זוכה לטלית נאה. והזהיר בקדוש היום, זוכה לרב יין.

כל השמנים שאין מדליקים בשבת מדליקים ביום טוב חוץ משמן שנטמא

אין מדליקין בשמן תרומה שנטמא ביום טוב שחל להיות בערב שבת (לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב). אבל כל שאר שמנים שאין מדליקין בהם בשבת, מדליקין בהן ביום טוב.

59. סעיף זה מקורו בשאלות (וה"ד ברא"ש). והב"י דן בדעת הר"ף והרא"ש, ומסקנתו, שאם נתן יותר מכשיעור, יכול להשתמש, אבל כשנותר מהשמן הצריך לשיעור הדלקה, בזה עושה לו מדורה ושורפו. ועל פי זה פסק בשו"ע (תרעזד), דדוקא הצריך לשיעור הדלקה נאסר (היינו שנתן תחלה כשיעור הדלקה בדיוק, ונכבה באמצע ונותר, אסור ליהנות ממנו, שהרי הוקצה למצותו); אבל אם נתן הרבה בנר ונותר, מותר להשתמש בו לכתחלה, וכמו שכתב לעיל מינה (סימן תרעבב).

אזכור מארעות בתפלות ובברכת המזון

הזכרת על הנסים בחנכה בברכת המזון (או"ח תרפב)

(כ"ד א') (יד) הלכתא, אינו צריך להזכיר של חנכה בברכת המזון. ואם בא להזכיר, מזכיר בהודאה.

יעלה ויבא בראש חדש וחל המועד ועננו בתענית

(טו) ראש חדש וחלו של מועד, ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המארע בעבודה. ואם לא אמר, מחזירין אותו. ואין בהם קדשה על הכוס, שיש בהם הזכרה בברכת המזון.

שני וחמישי של תעניות ושל מעמדות, ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר עננו בשומע תפלה. ואם לא אמר, אין מחזירין אותו. ואין בהם הזכרה בברכת המזון. וכן על הנסים של חנכה ופורים, אין מחזירין אותו.

ובתענית מזכיר עננו בכניסתו, אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה, אפלו יחיד שקבל עליו תענית. אלא שאמרו הגאונים דאין ליחיד לאמרו אלא במנחה ביציאתו, שמה יאחזנו בלמוס בענן שלא יוכל לגמור תעניתו. ומכל מקום שליח צבור אומר אפלו שחרית. ולא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל, אלא יש לאמרו ערבית שחרית ומנחה אפלו יחיד (והשו"ע פסק כהגאונים⁶⁰).

אזכור של חנכה ויום הכפורים במוסף בשבת

(כ"ד ב') (טז) שבת של חנכה, מזכיר של חנכה במוסף. וכן יום הכפורים שחל להיות בשבת, מזכיר של שבת בתפלת נעילה. אבל בודוי שאחר התפלה אין צריך להזכיר של שבת. וכן בנביא במנחה מזכיר של שבת, וחותרם בשל שבת. אבל יום טוב שחל להיות בשבת, שליח צבור היורד לפני התבה ערבית, אין צריך להזכיר של יום טוב.

אזכור ראש חדש בהפטרה בשבת

ראש חדש שחל להיות בשבת, והמפטיר בנביא, אין צריך להזכיר של ראש חדש. וה"ר יונה כתב (שגם לפי שטת הרי"ף הסובר שמזכיר, הינו בתוך הברכה) שמזכיר ואומר

60. או"ח תקסה,ג. אלא שכתב שד" צומות גם היחיד אומר בכל תפילותיו, דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל, שייך שפיר למימר ענינו ביום צום התענית הזה, כיון שתקנו חכמים להתענות בו. והרמ"א כתב שנהגו בכל הצומות שלא לאומר כי אם במנחה, לבד שליח ציבור שאומר שחרית כשמתפלל בקול רם.

"ועל יום המנוח הזה וראש חדש הזה", אבל אינו חותם בשל ראש חדש (והשו"ע⁶¹) סתם שאין צריך להזכיר, ובשם ויש אומרים כתב מהרי"ף, וכבאור רבנו יונה. וסיים: והמנהג כסברא ראשונה). ובברכת המזון אין צריך להזכיר שבת ביעלה ויבא.

ימים שאומרים בהם הלל ומתי מבכרים על ההלל

(יז) כל שמונת ימי חנכה, גומרים ההלל. וכן בתשעה ימי החג (הפסות, בחוץ לארץ), ושני ימים הראשונים של פסח, ושני ימים של עצרת. אבל בראש חדש, אין גומרין אותו. הלכה נהג רבנו חננאל שיחיד אין לברך עליו בראש חדש. ורבנו תם פסק שהיחיד מברך. וכן דעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל (והרמב"ם פסק שגם צבור אין מברכין עליו. והשו"ע כתב בשם ויש אומרים כרבנו חננאל, ובשם ויש אומרים מהרמב"ם, וכתב שכן נוהגים בארץ ישראל וסביבותיה. והרמ"א כתב בשם ויש אומרים כרבנו תם. ושכן נוהגים⁶²).

הדלקת נרות שבת

(כ"ד ב') (יח) הדלקת נר בשבת, חובה.

לכך אין מדליקין בדבר שריחו רע, שמא מתוך כך יניחנו ויצא. ולא בדבר שריחו טוב כעין צרי, שמא יסתפק ממנו. אלא מדליקין בשמן שמשמין ואגוזים ובשל צננות ובשל דגים ובשל פקועות⁶³.

ומברכין עליו בין איש ובין אשה שמדליקין.

ואפלו היה נר דולק והולך, צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה לשם שבת.

מצוה לרחץ לכבוד שבת (או"ח רס)

(כ"ה ב') ומצוה לרחץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת, וכל שכן גופו.

הדלקה ביוצא מן העץ ובפתילה שאינה מחורכת (או"ח רסד)

(כ"ז ב') כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו, אלא פשתן. ומדליקין בפתילה אפלו אינה מחורכת (כן כתב הרא"ש. וכן פסק השו"ע⁶⁴. ודעת פה"ג שמדליקים בפתילה מחורכת). ומכל מקום

61. או"ח רפד, ב.

62. או"ח תכב, ב.

63. הרי"ף, רמב"ם, ורא"ש, השמיטו הא דשמן זית מן המוכר. אמנם תוספות, ותוספות הרא"ש הביאוהו. וכן פסק השו"ע (או"ח רסד, ו).

64. או"ח רסד, ט-י.

נהגו הנשים להדליק הפתילה ולכבותה שתהא מחורכת ויאחז בה האור היטב.

אסור נתינת שמן בכלי הסמוך לנר (או"ח רסה)

(כ"ט ב') (יט) לא יקב אדם שפופרת של ביצה, וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת (גזרה שמא יסתפק ממנו⁶⁵, ויתחייב משום מכבה⁶⁶), ואפלו היא של חרס. ואם חברה בסיד או בחרסית, מתר. לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר, ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת⁶⁷.

כבוי הנר בשבת בגלל רוח או חולה (או"ח רעח)

(כ) המכבה את הנר בשביל שהוא מתירא מפני נכרים ולסטים ורוח רעה, ובשביל החולה שישן, פטור אבל אסור (פי מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. וכן פסקו רב הראשונים. ודעת הרמב"ם שחייב. והשו"ע פסק כרב הראשונים שפטור, והוסיף דעת הרמב"ם⁶⁸). ואם הוא חולה שיש בו סכנה, מתר לכתחלה.

(כא) כבה את הנר מפני שחס על השמן או על הנר או על הפתילה, פטור (דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא. ולפי הרמב"ם חייב). ואם צריך להבהב הפתילה, חייב על כבוייה.

(ל"א ב') על שלשה דברים נשים מתות בשעת לדתן: על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. ולא יעמד אדם במקום סכנה. ויזהר להשלים נדריו. ויתרחק מלשון הרע.

(ל"ד א') שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה: עשרתן, ערבתן, הדליקו את הנר. וצריך לאמר בנחת שיקבלוה ממנו. ואל יטיל אדם אימה יתרה בתוך ביתו.

דברים שמתר לעשות בין השמשות (או"ח רסא)

(כב) ספק חשכה ספק אינה חשכה, אין מעשרין את הודאי, ואין מטבילין כלים, ואין מדליקין גרות. אבל מעשרין הדמאי, ומערבין ערובי חצרות ולא ערובי תחומין, וטומנין החמין.

65. דכיון שהוא בכלי אחר שאין הנר בתוכו לא בדיל מיניה, וכיון שהקצהו לנר המסתפק חייב משום מכבה.

66. ואפילו לפוסקים שסוברים שעל סתם כיבוי אין בו חיוב חטאת אלא רק איסורא בעלמא (מלבד כשהוא מכבה כשצריך הפחמים), אפילו הכי גזרו ביה רבנן הך גזירה.

67. וגם בזה אם חיברו בסיד או בחרסית, מותר (משנ"ב רסה, ס"ק ד).

68. או"ח שטז, ח.

ספק ערוב להקל, כגון ערובי חצרות מבעוד יום, ונאכל ערובו בין השמשות, או הניח הערוב בין השמשות, ונאכל משתחשף, הוי ערוב (אבל ערוב תחומין שהניחו בבין השמשות, ספק חשקה, לא הוי ערוב אפלו בדיעבד, כדעת רבנו תם, הרא"ש ועוד. ודעת רש"י והרמב"ם שהוא הדין לערובי תחומין הוי ערוב. והשו"ע⁶⁹ סתם פרש"י והרמב"ם, ובשם ויש חולקים כתב כרבנו תם וסיעתו). אבל אם הניח בין השמשות, ונאכל בין השמשות, לא הוי ערוב.

(כג) אין טומנין משחשקה, אפלו בדבר שאינו מוסיף הבל. ואין טומנין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל (כגוסת רש"י. ודעת הר"ף והרמב"ם שדבר המוסיף הבל אסור לטמן מבעוד יום ומשחשקה, ומתר בין השמשות. והשו"ע⁷⁰ פסק פרש"י).

הלכתא: מעת שתשקע החמה מתחיל בין השמשות ואסור להדליק בערב שבת. אבל יחיד שקבל עליו תענית שבין השמשות שלו מתר בסופו, אין נקרא בין השמשות להתיר אלא משהכסוף התחתון ואילוף. ובמוצאי שבת, אסור לעשות מלאכה עד שישלם בין השמשות דרבי יוסי, שהוא אחר של רבי יהודה. ושל רבי יהודה שלשה חלקי מיל משתשקע החמה. וכוכב אחד בינוני - יום. שנים - בין השמשות. שלשה - לילה.

טלטול כלי גדול וכבד (או"ח שח)

(כד) הלכתא: כלי היאך שיהיה, גדול או כבד, לא נתבטל ממנו שם כלי, ומתר לטלטלו (כן כתבו רי"ף רמב"ם ורא"ש, וכן פסק השו"ע⁷¹. ורש"י אסר כלי שאינו מטלטל מחמת גדלו).

קבלת שבת במה תלויה (או"ח רסג)

קבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר, שאפלו אחר שהדליק מתר במלאכה. אלא תלויה בתפלת ערבית, שלאחר ברכו אסור במלאכה (כן דעת תוספות, הרא"ש, הרמב"ן והרשב"א. ודעת בעל הלכות גדולות שקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר. והשו"ע⁷² כתב בשם בה"ג שתלוי בהדלקה, וכתב שיש חולקים. והרמ"א כתב שהמנהג, שאותה אשה המדלקת, מקבלת שבת בהדלקה⁷³. אבל שאר בני הבית מתרים במלאכה עד ברכו).

69. או"ח תטו,ג.

70. או"ח רנז,א.

71. או"ח שח,ב.

72. או"ח רסג,י.

73. אם לא שתתנה תחילה, ואפילו תנאי בלב סגי. וכתב המשנ"ב (ס"ק מד) שאין להתנות כי אם לצורך, מאחר שיש חולקים וסוברים דלא מהני תנאי. וכתב המשנ"ב (ס"ק מב) שאם האיש מדליק, אפילו כשהוא מברך על הדלקתו, ליכא מנהגא, ומותר במלאכה. ומכל מקום טוב להתנות.

פרק ג

כירה

השהיה והחזרה בשבת

השהית תבשיל על גבי כירה (או"ח רנג)

(ל"ו ב') (א) כירה שאינה גרופה וקטומה, אסור להשהות עליה חמין שלא הוחמו כף צרכן ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו. ואם שכח ושהה עליה, או עבר ושהה עליה, אסור. אבל אם נתבשל כל צרכו, מתר לשהותו עליה, וכגון שהוא מצטמק ורע לו. אבל מצטמק וטוב לו, אסור, אף על פי שנתבשל כל צרכו. ובגרופה וקטומה, הכל מתר. זהו לרב אלפס.

אבל לרש"י ולר"י, כל שהוא כמאכל בן דרוסאי, מתר להשהותו אפלו על שאינה גרופה וקטומה. ותבשיל שנתבשל כל צרכו, מתר לשהותו, ואף על פי שמצטמק ורע לו. ואם אינו כמאכל בן דרוסאי, ושכח ושהה או עבר ושהה, אסור. ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל (והשו"ע⁷⁴ סתם קה"ף. ובשם ויש אומרים כתב קה"ש. והרמ"א כתב שנהגו להקל כסבא אחרונה).

וכל זה בשהיה. אבל בהטמנה, לכלי עלמא אסור בדבר המוסיף הבל (כנ דעת רב הראשונים. ודעת רשב"ם שגם בהטמנה לא אסרו אלא תבשיל שהוא בשיל ולא בשיל. אבל תבשיל מבשל, לא אסרו. והשו"ע פסק כרב הראשונים. וכן פסק הרמ"א. ובשם ויש מקלין כתב קה"ש⁷⁵).

החזרת תבשיל בשבת לכירה (או"ח רנג)

(ב) כירה שהיא גרופה וקטומה, שנטל הקדרה מעליה אפלו בשבת, מתר להחזירה כל זמן שהוא רותח (כן כתב הרא"ש, לשת"ו⁷⁶, שסובר שבלח אם הצטנן יש בשול אחר בשול. אבל להרמב"ם וסיעתו, הסוברים שגם בלח אין בשול אחר בשול, מתר להחזיר קדרה אף אם הצטננה,

74. או"ח רנג.א.

75. או"ח רנז.ז. וראה להלן, ריש פרק רביעי.

76. להלן סעיף יא.

על פי התנאים להלן⁷⁷).

וְדוֹקָא עַל גְּבֵהַ כְּגוֹן בְּשִׁפְתָהּ אוֹ עַל כְּסוּי שֶׁל חֻלְלָה וּבְעוֹדָה בְּיָדוֹ וְדַעְתוֹ לְהַחְזִירָה. אֲבָל תּוֹף הַפִּירָה, אוֹ הַנִּיחַ הַקְּדָרָה עַל גְּבֵי קַרְקַע וְאִין דַּעְתוֹ לְהַחְזִירָה, אָסוּר (וְכֵן דַּעַת הַגְּאוֹנִים וְרַב הָרַשׁוּנִים. וְדַעַת הַרַמְבַּ"ם שָׂאֵם לֹא הִנִּיחָה עַל גְּבֵי קַרְקַע, מַחְזִירִין אוֹתָהּ. וְהַשׁו"ע פֶּסֶק כְּהַרְמַב"ם⁷⁸. וְהַרְמ"א פֶּסֶק כְּהַגְּאוֹנִים וְרַב הָרַשׁוּנִים).

וְאִפְלוּ תִלְאָה בְּמַקַּל, אוֹ הִנִּיחָה עַל גְּבֵי מָטָה, אוֹ שִׁפְנָהוּ מִמַּחַם לְמַחַם, נִמְי אָסוּר לְהַחְזִירָה (כֵּן כֶּתֵב הַרַש"ט. אֲמַנָּם הַרַמְבַּ"ם וְהַרִיטְב"א פֶּסֶקוֹ לְקַלָּא, דְּאָסוּרָא דְרַבְנָן הוּא. וְהַשׁו"ע⁷⁹ פֶּסֶק כְּהַרְמַב"ם. וְהַרְמ"א פֶּסֶק כְּהַרַש"ט).

וְאִם אֵינָה גְרוּפָה וְקִטּוּמָה, אֲפִלוּ מִבְּעוֹד יוֹם אַחַר שֶׁנִּגְמַר כָּל בְּשׂוּל הַקְּדָרָה וּמִנִּיחָה עוֹמְדָת עַל הַפִּירָה עַד לְעַרְב לְהַחְזִיק חֲמָה, אִם נִטְלָה אִזּוּ מִן הַפִּירָה אָסוּר לְהַחְזִירָה אֲפִלוּ בְּעוֹדָה רוֹתַחַת, אִם הוּא כָּל כֶּף עָרַב שָׂאֵם הִיָּה קָר לֹא הִיָּה יָכוֹל לְהַרְתִּיחוֹ מִבְּעוֹד יוֹם קֶדָם בְּרָכוּ שֶׁהוּא קִבְּלַת שִׁבְתָּ (כֵּן כֶּתְבוּ תוֹסֵפוֹת וְהַרַש"ט. אֲבָל הַר"ן דַּחָה דְּבַרֵי הַתּוֹסֵפוֹת וְהַעֲלָה דְּאִפְלוּ כְּשֶׁאֵינָה גְרוּפָה שְׂרֵי מִבְּעוֹד יוֹם לְכֻלֵּי עֲלָמָא. וְכֵן דַּעַת רַש"י, וְכֵן נִרְאֶה מִדְּבַרֵי הַרַמְבַּ"ם⁸⁰. וְכֵן לֹא הוּבָא דִּין זֶה בְּרַב הָרַשׁוּנִים).

הַשְּׂהִיָּה וְהַחְזָרָה לְתַנּוּר וְכַפֵּחַ (או"ח רנג)

(ל"ח ב') (ג) תַּנּוּר, אֲפִלוּ הִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ וּבִגְבָבָא וְאֲפִלוּ גְרוּף וְקִטּוּם, אָסוּר אֲפִלוּ לְסַמֵּךְ לוֹ קְדָרָה; וְכֵל שֶׁכֵּן עַל גְּבֵיו וְתוֹכוֹ דָּלָא. לְרַב אֶלְפֵס (שֶׁפֶסֶק כְּחַכְמִים ד' לֹא יִתֵּן" לֹא יִשְׁהָה הוּא) אָסוּר אֲפִלוּ לְשִׁהוּתוֹ⁸¹. וְלַרַש"י (שֶׁפֶסֶק כְּחַנְנִיָּה, וְלַדִּידָה, "לֹא יִתֵּן" לֹא יִחְזִיר הוּא) לְשִׁהוּת מִתֵּר, לְהַחְזִיר אָסוּר.

77. ולפי זה בתבשיל יבש שנתבשל כל צרכו, שאין בו בישול לכל הדעות, אפילו אם הצטנן לגמרי מותר להחזירו על גבי כירה גרופה וקטומה בשבת. כן כתב בבית"ל (רנגה, ד"ה ובלבד שלא נצטנן, על פי דברי הגר"א. ודלא כמג"א שכתב שאף בדבר יבש אם נצטנן לגמרי אסור להחזירו על גבי כירה אע"פ שאין בו משום בישול, שכיון שנצטנן הוה ליה כנתינה על גבי כירה לכתילה).

78. או"ח רנגב.

79. או"ח רנגב.

80. ב"י (או"ח רנגב). וכתב: ולכן לא נהגו העולם לזיזהר בכך. והרמ"א כתב: יש אומרים דכל שהוא סמוך לחשיכה, או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת לדין (הגהות מרדכי), אם הוא סמוך כ"כ שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להתרתיחה מבעוד יום, דינו כמו בשבת עצמו (לענין דבעינן גרופה וקטומה. אבל לענין דעתו להחזיר ושלא ינינו על גבי קרקע לא בעינן בזה. ע"פ ביאור הגר"א). ויש מקילין בזה, והמנהג להקל; אך טוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך. ודוקא ע"ג כירה ממש; אבל לסמוך, אפילו לאש, במקום שהיד סולדת בו, שרי אפילו סמוך לחשיכה.

81. דהא דתנן תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן וכו' פירושו נמי, לא ישהה (וכ"ש לא יחזיר).

(ד) כֶּפֶח שֶׁהוּא מְקוּם שְׁפִיתָת קְדָרָה אַחַת, אִם הִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ וּבְגִבְבָא, הֲרִי הוּא כְּכִירִים וּמִתָּר עַל יְדֵי גְרִיפָה וּקְטִימָה⁸². וְכֵן אִם הִסִּיקוּהוּ בְּגַפְתָּ וְעֵצִים, אֶפְלוּ גְרִיפָה לֹא מִהֲנִי כְּתַנּוּר, וְאִסּוּר לְרַב אֶלְפֶס אֶפְלוּ לְהִשְׁהוּת, וּלְרִשׁ"י לְהַחֲזִיר.

בשול בשבת

בשול בתולדות האור והחמה ובחמה עצמה (אור"ח שיח)

(ל"ח ב') (ה) אין נותנין ביצה בצד המחם בשביל שתתגלגל. ולא יפקיענה בסודרין בין אם נתחממו (הסודרין) באור בין אם נתחממו בחמה (שבין בתולדות האור, בין בתולדות חמה, אסור לבטל). אבל לגלגלה בחם השמש עצמו, מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה.

המבטל בשבת: פסקו הגאונים, רי"ף, רמב"ם, רמב"ן, ורא"ש, כרבי יהודה שבין בשוגג ובין במזיד אסור בשבת (ובמזיד אסור לו לעולם). והתוספות פסקו כרבי מאיר, שהמבטל בשוגג, יאכל בשבת, בין לעצמו בין לאחרים. והשו"ע⁸³ פסק כרב הראשונים.

אסור המשכת צנור של צונן לתוך אמה של חמין (אור"ח שכו)

(ו) אסור להמשיך בערב שבת סילון של צונן לתוך אמה של חמין. ואם עשאו, המים אסורים ברחיצה ובשתיה, כחמין שהוחמו בשבת. ואפלו המים שנקנסו מערב שבת אסורים.

רחיצה בשבת (אור"ח שכו)

(ל"ט ב') אסור לשפך מים שנתחממו באור על גופו להשתטף בהם בשבת ויום טוב, ואפלו נתחממו מערב שבת וערב יום טוב, בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע. אבל בחמי טבירה ובצונן, מתיר להשתטף.

82. כתב הבי"א אור"ח רנ"א: ויש לתמוה על רבינו (הטור) שכתב כאן וגם ברמזים (פ"ג אות ד) אם הוסק בקש וגבבא מותר על ידי גריפה וקטימה, דבלא גריפה וקטימה נמי שרי, דומיא דכירה! עיי"ש. ועיין ב"ח וט"ז.

83. אור"ח שיח"א. ובביאור הגר"א האריך להוכיח שהלכה כרבי מאיר. וכן פסק בספר התרומה כר' מאיר, אלא שכתב שדוק במבטל בשבת בשוגג מותר אפילו לו (דמעיקרא חזי לכוס, דהיינו לאכלו ח). אבל השוחט או שאר מלאכות (דמעיקרא לא חזי כלל), כגון שהדליק נר, אפילו בשוגג אסור לו באותו שבת.

וכתב המש"ב (ס"ב ק) שכל שיש ספק פלוגתא בזה אי הוי בכלל בישול או לאו, או בשאר מלאכות כי האי גוונא, אין לאסור בדיעבד, דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו, וספיקא דרבנן לקולא.

וכשעשה מלאכה דרבנן בשבת, האריך בביאור הגר"א להוכיח דלכולי עלמא אם עשה אותה בשוגג, אין לאסור בדיעבד ליהנות ממנה. ועיין ביה"ל (ד"ה המבטל).

(מ' א') (ז) חמין שהוחמו מערב שבת וערב יום טוב, למחר רוחץ בהם פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו אפלו אבר אבר. אבל בצונן ובחמי טבריה, מתר לרחץ אפלו כל גופו.

ומרחץ שפקקו נקביו מערב שבת וערב יום טוב, למוצאי שבת ויום טוב רוחץ בהם מיד. אבל בשבת ויום טוב אסור להזיע בה. והני מלי באמבטי קטנה. אבל באמבטי גדולה של כרפים שאין בהם זעה הרבה, מתר להזיע דרך הלוכו.

(ח) מאן דעבר אדרבנו, שרי למקריה עברינא.

לא ישוט אדם בברכה, אפלו עומדת בחצר. ואי אית לה גדודי, שרי.

(מ' ב') (ט) מתחמם אדם כנגד המדורה ומשתטף אחר כך מיד בצונן. אבל להשתטף תחלה ולהתחמם אחר כך, אסור.

וכן אסור להתחמם ידיו אחר נטילה אם לא נגבם יפה (כן כתבו הרא"ש והמרדכי. וכן משמע מרש"י, שכתב שטעם האסור משום חמום מים שעליו. אבל הרמב"ן כתב דמשום גזרת מרחצאות נגעו בה, שנמצא כרוחץ במים פושרין. אבל משום הפשרה עצמה מתר. וכן מבאר ברמב"ם. והשו"ע⁸⁴ כתב בשם יש אומרים כהרא"ש והמרדכי).

מתר לחמם אלוניטית ולהניח על מעיו בשבת. אבל קומקומוס של חמין אין להניח על גבי מעיו, בין בחל בין בשבת.

הנחת קיתון מים ופך שמן כנגד האש מרחוק (או"ח שיח)

(מ' ב') (י) מתר לתן קיתון של מים או פך של שמן כנגד האש מרחוק כל כך שאינו יכול להתחמם עד שתהיה היד סולדת בו, דהינו כל שפרסו של תינוק נכוית ממנו. וכן מתר לתן הקיתון או הפך בכלי שני שיש בו מים חמין. אבל בכלי ראשון או לקרבו אצל האש במקום שיכול להתחמם שתהיה היד סולדת בו, אפלו להניחו שעה אחת קטנה עד שתפיג צנתו, אסור (כן כתב הרא"ש. אמנם מרש"י ורמב"ם משמע שגם בכי האי גונא מתר, כל עוד לא יניחם שם עד שיתבטלו. והשו"ע⁸⁵ פסק כהרא"ש).

קרוב בשול ודין בשול אחר בשול (או"ח שיח)

(יא) כל שלא הגיע כמאכל בן דרוסאי, כל המקרב בשולו חיב (ודעת הרמב"ם שכל עוד

84. או"ח שכוה.

85. או"ח שיח"ד.

לא הגיע לשעור מאכל בן דרוסאי, פטור⁸⁶). ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי, כל זמן שהוא רותח, לא שיקר בו בשול (ודעת הרמב"ם ועוד, שגם אחר שהתבשל קמאכל בן דרוסאי, כל עוד לא התבשל כל צרכו יש בו בשול. וכן פסק השו"ע⁸⁷). ואם נצטנן והרתיחו, חזק.

ודוקא בדבר שיש בו משקה. אבל בדבר יבש שנתבשל, אין בשול אחר בשול (ודעת הרמב"ם ועוד, שגם בדבר שיש בו משקה, אין בשול אחר בשול. והשו"ע פסק כהרא"ש שיש בשול בדבר מבשל לח, אם נצטנן⁸⁸).

כלי ראשון שאינו על האש: כתב הרמב"ן על פי הירושלמי "למדנו דברי הכל שאין בשול גמור, אלא באור מהלך תחתיו". ולפי זה בכלי ראשון שאינו על גבי האש, אסורו דרבנן⁸⁹. וכן משמע ברמב"ם. אמנם בר"ן מבאר דאכא פלגתא בזה בין הבבלי לירושלמי.

(יב) בכל מקום מתר להרהר בדברי תורה, חוץ מבית הכסא ובית המרחץ. ואסור לומר בהם דברים של קדש, ואפלו בלשון חל. ודברים של חל מתרין לאמרם בלשון קדש. ולאפרושי מאסורא, אפלו דברים של קדש בלשון קדש מתר לומר בהם.

(מ"א א') מלך הגרוף, שותין ממנו בשבת. אנטיכי, אף על פי שהיא גרופה וקטומה, אין שותין ממנה בשבת⁹⁰.

נתינת מים צוננים לכלי ראשון שיש בו מים חמים (או"ח שיח)

(יג) מחם שפנהו מן האש, והוא חם, או שיש בו מים חמין, לא יתן לתוכו מים צוננין מעט, מפני שמתחממין. אבל נותנין לתוכו מים הרבה כדי להפשירן, אפלו אם הם מצרפין הכלי ומחזקין אותו, כיון שאינו מתכוון לכך (כן פסק הטור. ודעת הרמב"ם שלכלי ראשון שיש בו חמים, לא יתן אפלו מים צוננים מרבים. והשו"ע⁹¹ פסק כהרמב"ם, והרא"ם פסק כהטור).

86. וזה לשונו (הל' שבת טה): "נתבשל חצי בשול (פי' כמאכל בן דרוסאי) מצד אחד - פטור, עד שיהפך בו ויתבשל חצי בשול משני צדדיו". הובא במשנ"ב (שיחא, ס"ק א. וכתב שם המשגיב לאסור מן התורה עכ"פ מצד חצי שיעור. אמנם ראה מש"כ ב"נתיבי הלכה", פ' א', סוגית הוציא חצי שיעור ועוד חצי שיעור, בשם רבים ממפרשי הרמב"ם, שדעתו לכאורה שחצי שיעור בשבת אסורו דרבנן).

87. או"ח שיח.ד.

88. או"ח שיח.ד. והרמ"א כתב בשם רבינו ירוחם: ויש אומרים דוקא אם מצטמק ויפה לו. אמנם מדברי השו"ע (או"ח רנז), משמע דאסור בכל ענין אם נצטנן, אף במצטמק ורע לו (ביאור הגר"א, או"ח שיח.ד).

89. בבבלי הדברים אינם מפורשים, ולכאורה אפושי מחלוקת לא מפשינן (וכן מבואר בפרי חדש). וכן כתב ערוך השולחן (הל' שבת, סי' שיה, סעי' כ-כא; סעי' לט), שעל פי בבלי וירושלמי מן התורה אינו מבשל אלא בעומדת על האש, ושכן דעת הרמב"ם ורש"י. וכתב שמהתוספות משמע שהוא בישול גמור מהתורה, ושכן משמע מדברי הטור ושו"ע. אמנם ראה ביאור הגר"א (יו"ד קהב, ס"ק יג) במה שגרס בירושלמי.

90. ראה במה שכתבתי ב"נתיבי הלכה" בביאור מהות מוליאר ואנטיכי, על פי הראשונים.

91. או"ח שיח.יא-יב. ועיין עוד ב"נתיבי הלכה" שנחלקו המפרשים בדעת הרמב"ם.

כבוי גחלת ברשות הרבים (או"ח שלד)

(יז) גחלת המנחת ברשות הרבים, בין של עץ בין של מתכת, מתר לכבותה (שכל כבוי הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ופטור עליה ואסור רק מדרבנן. ובמקום נזק לרבים התירו. וכן פסקו **רב הראשונים**. אמנם **לרמב"ם** מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ולכן רק גחלת של מתכת, שאסור כבוייה מדרבנן, מתר לכבות ברשות הרבים. והשו"ע⁹² סתם **כרב הראשונים**, והוסיף דעת **הרמב"ם**). וכן קוץ המוטל ברשות הרבים, מתר לטלטלו פחות פחות מארבע אמות. ובכרמלית מטלטלין אפלו טובא.

נתינת חמים לצונן ולהפך בכוס ואמבטי (או"ח שיח)

(מ"ב א') (טו) נותן אדם בכוס בין מים חמין לתוך צונן, בין צונן לתוך חמין. ובאמבטי, חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין (וכן דעת רי"ף ורמב"ם. ודעת הרמב"ן דבאמבטי הכל אסור. והשו"ע⁹³ פסק כהרמב"ם). וספל דינו⁹⁴ כאמבטי.

ערוי מקלי ראשון (או"ח שיח)

(טז) **רשב"ם** חשיב ערוי ככלי שני, ומתיר לערות על התרנגלת למלגה⁹⁵. ורבנו תם חשיב לה ככלי ראשון, ואם ערה עליה, צריך לקלף העור (והשו"ע פסק כרבנו תם⁹⁶). ואם ראש התרנגלת למעלה, אין צריך לקלף, כי הנוצה היא מגנה. ומכל מקום אין להגעיל כלי הבלוע מאסור על ידי ערוי.

בשול בכלי ראשון (או"ח שיח)

(מ"ב ב') (יז) מתר לתת מלח בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האור דלא בשל. ובשור השור, אף על גב דביעי בשול טובא, אסור לתנו בכלי ראשון, ואפלו אם אינו יבש⁹⁷.

92. או"ח שלד, כז.

93. או"ח שיח, יא.

94. כן הוא בדפוסים וכת"י. והב"י (שיח, יא-יב) תמה על זה, שהוא היפך ממה שאמרו בגמרא וממה שכתב הרא"ש. וכתב: ואפשר שצריך להגיה שם: **אינו** כאמבטי, כי הסופר טעה בין אינו לדינו.

95. שכן בכלי ראשון אסור למלוג (היינו לשטוף ברותחים) גדיים וטלאים ועופות, אא"כ ניקר החלב, ומלחם (יו"ד סח). והטעם, שבכלי ראשון מתבשל דם וחלב שבהם עם הבשר, ואסור.

96. יו"ד סח; או"ח שיח. ולכן אסר ליתן תבלין בקערה ולערות עליהם מכלי ראשון. ובי"ד (סח) הוסיף שהוא מבשל כדי קליפה.

97. צ"ב מה שכתוב, שכן זה לשון הרא"ש (ג.י): "והלכה כלישנא בתראה דמסייע ליה לרב נחמן. ומשמע דבישורא דתורא לא בשלה בכלי ראשון, ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור. ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור, דממהר להתבשל כדאמרינן לעיל (ל"ט א). ואפילו נמלח מחדש, נהי דבשר אינו מתבשל, הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר, ואסור."

מקצה ובסיס לדבר האסור

טלטול כלי לצרף דבר שאינו נטל ובטול כלי מהיכנו (או"ח רסה)

(מ"ב ב') (יח) אין נוהגין כלי תחת הנהר בשבת לקבל השמן (המטפטר מהנהר⁹⁸), ולא תחת התרנגולת לקבל הביצה. אבל יכול לכפו על הביצה שלא תשבר (דכלי נטל לצרף דבר שאינו נטל בשבת). ולתת הכלי תחת הנהר מבעוד יום, מתר. ושמן היורד לתוכו, אסור.

טלטול מת, טלטול מן הצד, טלטול בגופו (או"ח שיא)

(מ"ג ב') (יט) מת שהוא ירא עליו מפני הדלקה, רש"י מתיר לטלטלו טלטול גמור. ולרב אלפס דוקא טלטול מן הצד (והשו"ע⁹⁹ פסק כרש"י).

ואם הוא מוטל בחמה, אם יש לו כפר או תינוק, יניחנו עליו ויטלטלנו על ידו. ואם אין לו, יניחנו במקומו, שאסרו להפכו למטה, שטלטול מן הצד לצרף דבר האסור, אסור. ולצרף דבר המתר, מתר. כגון מעות ששכח על הכר (והכר הוא דבר המתר), מנער הכר והן נופלות.

וטלטול בגופו כלאחר יד, אפלו לצרף דבר האסור, מתר. כגון הקש שעל המטה מנענעו בגופו.

טלטול הנהר בשבת (או"ח רעט)

(מ"ד א') (כ) מותר השמן שבנהר ושבקערה שהדליקו בו באותו שבת, אסור (פיון דבין השמשות הנה אסור בטלטול לפי שנעשה הנהר והשמן והפתילה בסיס לשלחבת, שהוא דבר האסור בטלטול, ומגו דאתקצאי לבין השמשות, אתקצאי לכלי יומא. וזהו הנקרא מקצה מחמת אסור). וכן נר ופמוט שהדליקו בהן בשבת, אסור לטלטלן אפלו לאחר שכבו. אבל אם לא הדליקו בהם, מתר, ואפלו אם הנהר מאוס.

מטה שיש עליה מעות (או"ח שי)

(מ"ד ב') מטה שיש עליה מעות, אפלו אין עליה בשבת, והיו עליה בין השמשות,

98. משום שהשמן מוקצה, וסובר התנא אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל. או משום שסובר אסור לבטל כלי מהיכנו, להושיבו במקום שלא יוכל ליטלו עוד, שנחשב כקובעו שם ומחברו בטיט, ודומה למלאכה. וכלי זה לאחר שייפול בו שמן המוקצה, יהיה אסור בטלטול. רש"י.

99. או"ח שיא.א. וראה בהרחבה ב"נתיבי הלכה" (כאן, ובפרק המצניע, צ"ד ב' בשיטות הראשונים), האם מותר להוציא לרשות אחרת, ולכרמלית, בדברי הפוסקים.

אָסוּר לְטַלְטֵלָהּ. אֵין עֲלֶיהָ בְּשֶׁבֶת, וְלֹא הָיוּ עֲלֶיהָ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, מִתֵּר, אֶפְלוּ יַחְדָּה לְמַעֲוֹת וְהֵנִיחַ עֲלֶיהָ מַעֲוֹת מִבְּעוֹד יוֹם וְסִלְקוּ, לְהַרִּי"ף. וְלִרְבִּנּוּ תָם, אָסוּר לְטַלְטֵלָהּ אִם יַחְדָּה לְמַעֲוֹת וְהֵנִיחַ עֲלֶיהָ מִבְּעוֹד יוֹם, אֶפְלוּ סִלְקוּ (וְהַשּׁו"ע פֶּסֶק פְּהַרִּי"ף. וְהַרְמ"א בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹסְרִין כְּתָב כְּרַבְנּוּ תָם⁴⁰⁰).

מִקְצָה הַנְּמָצָא עַל דָּבָר הַטָּפֵל לְכָלִּי: שְׁנֵינוּ בְּמַסְכַּת כְּלִים, שְׂמוּכְנֵי⁴⁰¹ שֶׁל שְׂדֵה, בְּזִמְן שֶׁהִיא נִשְׁמָטָת (שְׁאֶפְשֵׁר לְשִׁמְטָת אוֹתָהּ וְלְהוֹצִיאָהּ מִהַשְּׂדֵה, אֵינָה נִחְשָׁבֶת חֶלֶק מִמֶּנָּה, וְלָכֵן) אֵין גּוֹרְרִין אוֹתָהּ בְּשֶׁבֶת, בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָהּ מַעֲוֹת. וּמִפְרָשׁ ר"י דְּכַשְׁהִיא נִשְׁמָטָת, הִיא כְּלִי בְּפָנֵי עֲצָמָה; אֲבָל כְּשֶׁאֵינָה נִשְׁמָטָת, מִתֵּר לְגַרְרָהּ אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֲלֶיהָ מַעֲוֹת, דְּכִינּוּן שְׂאִינּוּ עַל גְּבֵי הַשְּׂדֵה שֶׁהִיא עֶקֶר הַכְּלִי, שְׁרִי. וְכֵן פֶּסֶק הַרְמ"א⁴⁰².

טְלוּל מִקְצָה מִחֲמַת אָסוּר לְצַרְףּ גּוֹפוֹ וּמְקוּמוֹ⁴⁰³: דַּעַת רִשְׁבִּי"א וּמְרַדְּכִי, שֶׁמִּקְצָה מִחֲמַת אָסוּר, מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ לְצַרְףּ גּוֹפוֹ וּמְקוּמוֹ, כְּכִלֵּי שְׂמֵלֶאכְתּוֹ לְאָסוּר. וְדַעַת הַרְמ"שׁ וְרַבְנּוּ יְרַחֵם, שְׁאָסוּר. וְהַשּׁו"ע⁴⁰⁴ סָתֵם כְּהַרְמ"שׁ. וּבְשֵׁם יֵשׁ מִי שֶׁהִתִּיר כְּתָב כְּהַרְשֵׁב"א וּמְרַדְּכִי; וְכָתַב שֶׁלֹּא נִרְאוּ דְּבָרָיו.

הַנְּחַת נֵר עַל גְּבֵי דְּקָל בְּשֶׁבֶת וַיּוֹם טוֹב (או"ח רעז)

(מ"ה א') (כא) מְנִיחִין נֵר עַל גְּבֵי דְּקָל מְעַרְבֵי שֶׁבֶת (כִּי גַם לְאַחַר שֶׁיִּכְבֶּה לֹא יִטְלַנּוּ, שֶׁהָרִי הַקָּצָה בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְאָסוּר). וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ עֲלֵיו מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב (שְׂמָא לְאַחַר שֶׁיִּכְבֶּה יִטְלַנּוּ וְנִמְצָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֵילָן).

דְּבַר שְׂאִינוֹ רְאוּי וְדַחְאוּ בְּיָדֵים (או"ח שי)

(מ"ה ב') אֵין מִקְצָה לְרַבִּי שְׂמֵעוֹן אֶלָּא גְרוּגְרוֹת וְצִמּוּקִים. וְאֶפְלוּ חֲטִים שְׂזָרְעִים⁴⁰⁵ וּבִיּצִים שְׁנֵתָת תַּחַת הַתְּרַנְגָּלֶת, מִתְּרִים הֵן לְטַלְטֵלָן.

קֵן שֶׁל תְּרַנְגָּוִלִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶפְרָח מֵת, אָסוּר אֶפְלוּ לְנַעֲרוֹ (דְּכִינּוּן דְּאֵינוֹ עֲשׂוּי אֶלָּא לְתַרְנַגְלָת.

400. או"ח שי, ז. וכתב המשנ"ב (ס"ק כה), שלשיטת רבינו תם, דינה כמוקצה מחמת חסרון כיס, ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור (דלא כהרמ"א). עוד כתב (ס"ק כז) דמכל מקום לדינא מסכים בספר אליה רבה דאף שהכיס מיוחד למעוֹת, כל שאין דרכו להקפיד להניח בו דברים אחרים, איננו בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס רק כסתם כלי שמלאכתו לאיסור ושרי לצורך גופו או מקומו. ועיי"ש שער הציון (אות יט).

401. רש"י ביאר גלגל. רבינו תם ביאר בסיס שהשידה מונחת עליו (מלשון פן). והרמב"ם ביאר מגירה שבשידה.

402. או"ח שי, ז.

403. דיון בטלול כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל ע"י ככר או תינוק, ראה להלן, פרק נוטל, סי' ב (קמ"ב ב').

404. או"ח רעט, ב.

405. ועל כרחק מיירי שלא השרישו, שאם השרישו אסור היה ליטלן. ולהלן, נ' ב', אמרין דהטומן לפת וצננות ניטלין בשבת. וראה "נתיבי הלכה" (מ"ה א', חטיין שזרעו בקרקע), שיש ראשונים שמבארים דלהלן, בהטומן לפת וצננות, מיירי שגם לא התכוין לזריעה; דבמתכוין, נאסר אף שלא השרישו.

הוה לה כמניח¹⁰⁶).

טלטול מנורה בשבת (או"ח רעט)

(מ"ה ב') כל מנורה, בין גדולה בין קטנה, אפלו אין בה חליות אלא פרקים הדומים לחליות, אסור לטלטלה (כן פסקו תוספות והרא"ש. והרמב"ם פסק דבשל פרקים הדומים לחליות, אם היתה קטנה מתר לטלטלה. והשו"ע¹⁰⁷ פסק כתוספות והרא"ש). רבי שמעון מתיר לטלטל כל נר, אפלו של גפט.

בסיס לדבר האסור והמתר (או"ח שי)

(מ"ז א') כל שהוא בסיס לדבר האסור והמתר, כגון כנונא אגב קטמה, מתר לטלטלו (לרש"י רק כשהאסור חשוב, אסור. ולרבנו תם גם כשאינו חשוב, כל עוד אינו בטל להתר, אסור. וכדי להתיר טלטול צריך שיהא דבר המתר חשוב מדבר האסור. והשו"ע¹⁰⁸ פסק כרבנו תם).

מטה של פרקים (או"ח שיג)

(כג) מטה של פרקים אסור להחזירה בשבת ולהדקה. ואם תקע, חיב חטאת. ואם היא רפויה, מתר לכתחלה.

נתינת כלי עם מים מתחת לנר (או"ח רסה)

(מ"ז ב') נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות אפלו בשבת. ואין נותנין תחתיו כלי של מים, אפלו בערב שבת (שאף על פי שגורם כבוי מתר, מקרב כבוי אסור). ומתר לתת מים בעששיות.

106. רא"ש.

107. או"ח רעט, ז.

108. או"ח שי, ח. כתבו הפוסקים דאם לכל העולם ההיתר חשוב יותר ולדידיה אינו חשוב, אזלין בתר דידיה. והוא הדין איפכא. משנ"ב (שי, ח, ס"ק לג).

פָּרָק ד'

בְּמַה טּוֹמְנִין

אסור הטמנה בדבר המוסיף הבל אפלו מבעוד יום (או"ח רנז)

(מ"ז ב') (א) כָּל דָּבָר שֶׁמוֹסִיף הֶבֶל, אֵין טוֹמְנִין בּוֹ אֶפְלוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים (רש"י ורשב"ם) אִם הוּא מְבַשֵּׁל כְּמוֹ מֵאֵכֶל בֶּן דְּרוֹסָא, מִתֵּר. וְרַבְנֵי תַם אוֹסֵר (והשו"ע פסק קרבנו תם. וכן פסק הרמ"א. ובשם ויש מקלין כתב כהרשב"ם¹⁰⁹).

דְּבָרִים הַמוֹסִיפִים הֶבֶל (או"ח רנז)

אֵין טוֹמְנִין (בְּעֶרְב שַׁבַּת) בְּפִסְלַת שֶׁל זֵיתִים וְשִׁמְשָׁמִין, וְלֹא בְּזָבֵל וּמִלַּח וְסִיד וְחוֹל, בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁים. וְלֹא בְּתֵבֶן וְלֹא בְּזָגִין וְלֹא בְּמוֹכִין וְלֹא בְּעֵשְׂבִים לַחִין (שְׁפַל אֵלוּ מוֹסִיפִים הֶבֶל. וְדוֹקָא לַחִין מִחֲמַת עֲצָמִין¹¹⁰). אֲבָל בֵּיבֵשִׁים, מִתֵּר. וְטוֹמְנִין (בְּעֶרְב שַׁבַּת) בְּכִסּוֹת וּפְרוֹת וּבְכַנְפֵי יוֹנָה וּבְנִעְרַת שֶׁל פִּשְׁתָּן, וּבְנִסְרַת שֶׁל חֲרָשִׁין (שְׁאֵלוּ אֵינָם מוֹסִיפִים הֶבֶל).

(ב) יֵשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוֹהֲגִים שֶׁבְּמִקּוֹם שֶׁהִסִּיקוּ אֶת הָאוֹר וּבִשְׁלוּ קְדָרוֹת כָּל הַיּוֹם, לְעַת עָרַב מִסְּלָקִין הָאֵשׁ וְגוֹרְפִין הַרְמֵץ וְנוֹתְנִין שֶׁם הַקְּדָרָה לְצַרְךָ מִחַר וּמְכַסִּין אוֹתָהּ בְּאֶפֶר צוֹנְיָן¹¹¹.

הַטְּמָנָה כְּשֵׁישׁ אֹוִיר בֵּין הַדְּפְנוֹת לַקְּדָרָה (או"ח רנז)

וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁעוֹשִׁין חֲפִירָה אֲצֵל מְקוֹם הָאֵשׁ מְרַצְפֵת בְּלִבְנֵים סְבִיב וּמְחַמְמִין אוֹתָהּ וְגוֹרְפִין אוֹתָהּ וּמְטַמְיִנִים בָּהּ הַקְּדָרָה וּמְכַסִּים אוֹתָהּ (דְּהֵא דְאֶסְרֵי הַטְּמָנָה בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל, הֵינּוּ מִשּׁוֹם גְּזָרָה שְׁמֵיא יִטְמִין בְּרַמְץ. וְהֵינּוּ דוֹקָא כְּעֵין הַטְּמָנָה בְּרַמְץ, שֶׁהִרְמֵץ מַגִּיעַ לַקְּדָרָה סְבִיב. אֲבָל בְּתַנּוּר וְכֵן בְּחִפְרָה וְכֵן שֵׁישׁ אֹוִיר הַרְבֵּה בֵּין הַדְּפְנוֹת לַקְּדָרָה, לֹא דְמֵיא לְהַטְּמָנָה וְאֵין

109. וזה לשון השו"ע (או"ח רנז): כל היכא דאסרינן הטמנה, אפילו בקדירה מבושלת כל צרכה אסרינן, ואפילו מצטמק ורע לו. הגה: וכן עיקר. ויש מקילין ואומרים דכל שהוא חי לגמרי או נתבשל כל צרכו, מותר בהטמנה כמו בשהויו, וכמו שנתבאר לעיל סימן רנ"ג. ובמקום שנהגו להקל על פי סברא זו, אין למחות בידם. אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות.

110. אבל מחמת דבר אחר, טומנין בהן. וכן פסקו רי"ף ורא"ש. והשו"ע (רנזג) פסק לחומרא.

111. וכתב הרא"ש שיש לתמוה על מנהגם, עיי"ש.

להחמיר בה יותר משהיה על גבי כירה¹⁴²).

יפרות הראויים לאכל חיים, מתר לתתם מבעוד יום אצל הקדרה חיים, ובלבד שלא יוסיף על הכסוי משתחשף, דאז מקרב בשולם.

הטמנה במקצת: דעת הרשב"א והר"ן בשם הגאונים, הרא"ש ועוד, ששהוי הוא כגון שהקדרה יושבת על פסא של ברזל וכיוצא בזה, או שהיא תלויה באבנים, שאין שולי הקדרה נוגעים בגחלים. אבל כשהקדרה עומדת על גבי הגחלים, נקרא הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואסור; שהטמנה במקצת הטמנה היא. ודעת רבנו תם שאם הקדרה מגלה מלמעלה, לא הוי הטמנה¹⁴³. והשו"ע¹⁴⁴ פסק כהגאונים. והרמ"א בשם וי"ש אומרים כתב רבנו תם.

הנחת צונן על המחם (או"ח שיח)

(מ"ח א') (ג) אסור לתן כוזא דמ"א (כד מים צוננים) לפומא דקומקמוסא (על מחם עם מים חמים) אפלו להפשיר, אם הוא בענין שראוי להתבשל שם.

פריסת בנך על פי חבית (או"ח שכ)

(ד) אסור למפרס סודרא אפומא דכובא (על פי קנקן) ולמינח נטלא עלוה (להניח נטלה על הסודר, היות שאינו עשוי לכה, מקפיד עליו, ויבוא לידי סחיטה).

החזרת מוכין לכסת בשבת (או"ח שמ)

מוכין שטמן בהן, אסור לטלטלן.

(ה) מתר להחזיר מוכין לכסת בשבת. אבל לתנן לכתחלה, אפלו ביום טוב אסור. ולולאות שיש במלבושים שעל הפתף שיצאו, אסור להחזיר. ומתירין בית הצואר בשבת מקשר שקשרו הכובס, ולא פותחים לכתחלה.

מתי צריך יחוד לענין הטמנה (או"ח רנט)

(מ"ט א') (ו) טומנין בשלחין (עורות) ומטלטלין אותן אפלו שלא טמן בהן, בין של בעל הבית, בין של אמן. ונסרים של בעל הבית, מטלטלין אותן. ושל אמן, אין מטלטלין אותה, אלא אם כן חשב עליהן לתת עליהן פת לאורחים.

142. רא"ש. ופסק כן השו"ע (או"ח רנזח) להלכה.

143. כן כתב בביאור הגר"א (או"ח רנגא, בסוף הסעף, בביאור דברי הרמ"א). ולשון ר"ת בספר הישר (חלק החידושים, סי' רלה): "דהטמנה משמע שמכוסה בה רובו או כולו".

144. או"ח רנגא. וכתב הרמ"א: "וכן המנהג (שכל זמן שהיא מגולה למעלה לא מקרי הטמנה ושרי)".

(ז) טומנין בגזי צמר ומטלטלין אותן. והני מלי בסתם גזין. אבל בשל אוצר שטמן בהם, אין מטלטלין אותן, אלא מנער הכסוי והן נופלות. ואם יחדן להטמנה, מטלטלין אותן אף בשל אוצר (כן דעת הרא"ש. ולהרי"ף ורמב"ם גם בסתם גזים צריך יחוד להתייר טלטולם. והשו"ע⁴⁴⁵ פסק כהרא"ש).

חריית של דקל (או"ח שח)

(ח) חריית של דקל שגדרון לעצים - יושב עליהן מערב שבת מבעוד יום, מתר לישב עליהם בשבת (וכן פסקו רב הראשונים ושו"ע⁴⁴⁶). וכל שכן אם חשב עליהן מבעוד יום לישב עליהן אפלו (אם מחשבתו היתה לישב עליהן) בחל⁴⁴⁷, או שקשרן לשיבה.

יציאה בפיקורין וציפה (או"ח שח)

וכן פיקורין וציפה שחשב עליהן לצאת בהם או שיצא בהן בחל או שצבעו בשמן או כרכן במשיחה, יוצאין בהם בשבת (כן דעת הרא"ש. ודעת רבנו יונה שלא מהני מחשבה בפיקורין, משום דלא מוכחא מלתא דמיחדי למכתו, ומחזי כמוציא בשבת. והשו"ע⁴⁴⁸ סתם כהרא"ש, ובשם יש אומרים כתב כרבנו יונה).

פירוש פיקורין וציפה הוא צמר מנפץ מוכן לטויה, שצובעו מי שהוא קרח ונותנו על מצחו כדי שיתראה בעל שער⁴⁴⁹ (ודעת רב הראשונים שפיקורין הם פשתן וצמר לשים על המכה).

וכן הקש שעל גבי המטה שחשב עליו מבעוד יום או שנתן עליו פר או כפת, מנענעו בידו בשבת.

מכניס אדם מלא קפתו עפר לצרכיו (או"ח שח)

(י' א') (ט) מכניס אדם מלא קפתו עפר ומיחד לה מקום ועושה בה כל צרכו.

115. או"ח רנט, א.

116. או"ח שח, כ. אבל בלאו הכי מוקצים הם ואסור לטלטלם. וכתב המשנ"ב (ס"ק פב) דהיינו טלטול ממש. אבל לישב עליהם כשאינן מזיזין ממקומם, ודאי שרי. ואפילו כשמזיזים על ידי ישיבתו, מצדד המגן אברהם להקל, דטלטול מן הצד הוא כל זמן שאין מזיזין בידיים. ושכן מצא במאירי שמסכים לזה, רק שכתב דבמקום שאין צורך, ראוי לפרוש מזה.

117. והמשנ"ב (שח, ס"ק פו) כתב: והאליה רבה הביא בשם כמה ראשונים שסבירא להו דמחשבה לא מהני, אלא אם כן חישב לישב עליהם בשבת.

118. או"ח שח, כד.

119. פירוש זה הוא כפירוש רבינו חננאל. וקצת צ"ב, שפירש דלא כרוב הראשונים (ראה רש"י, רבינו יונה, ר"ד, רבינו ירוחם, ר"ן מאירי ועוד) שפירשו שפיקורין הם פשתן וצמר לשים על המכה, וכן פירש הטור עצמו (או"ח שח).

רחיצת פנים וידיים בחמרים המשירים שער

ובכל חפין את הכלים, חוץ מכלי כסף בגרתקון (מפני שהוא מלבנו כדרך שהאמנין עושין, ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת¹²⁰).

ועפר לבנה ועפר פלפלי ומי זיתים ואהלל מערב עם אסא וסגלי, רק שלא יהא רב אהלל, מתר לרחץ בו פניו ידיו ורגליו בשבת.

הטומן בקפה מלאה בגזי צמר (א"ח רנט)

(נ' ב') (י) טמן בקפה מלאה צמר, והוציא קדרה ונתקלקלה הגמא, לא יחזירנה. ואם לא נתקלקלה, יחזירנה.

החזרת כסוי שהתגלה (א"ח רנז)

(נ"א א') לא כסהו מבעוד יום, לא יכסנו משתחשף. כסהו ונתגלה אפלו מבעוד יום, יכול לכסותו משתחשף. וכן יכול לגלותו בשבת, ולחזר ולכסותו. גלהו (בידיים) מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו, אסור לכסותו משתחשף (שאז דמי לתחלת הטמנה. ובספר התרומה פסק להחמיר, דכל שנתגלה מבעוד יום, אפלו ממילא, אסור לכסותו משתחשף. וכן כתב הרמב"ם שרק אם התגלה משחשכה מתר לכסותו. וכן פסק השו"ע¹²¹).

הוצאת עשבים שטמן בעפר שיהיו לחים בשבת (א"ח שלו)

(יא) עשבים שנטמן בטיט לחה, ומקצתו מגלים או סכין שנעצה בין השורות, מתר להוציאם בשבת, אפלו לא הוציאם תחלה בחל.

הטמנת צונן (א"ח רנז)

(נ"א א') (יב) מתר להטמין הצונן, כגון קיתון של מים, תחת הכר והכסת (לפי רש"י רק אם להעמיד צנתו מתר. ודעת הגאונים, הרמב"ם, הרמב"ן והרשב"א, שאפלו לחממו מתר. וכן פסק השו"ע¹²²).

טמן מבעוד יום בדבר שאינו מוסיף הבל, מתר להוסיף עליו בשבת או להחליף

120. על פי רמב"ם (הל' שבת כגז). ואיסורו דרבנן. ורש"י (נ' א', ד"ה חוץ) כתב: והוא עיקר תקון כלי כסף, וגורר אותו, שהכסף רך, והוא ממשק שהוא אב מלאכה.

121. א"ח רנז, ד.

122. א"ח רנז, ו.

בְּאַחַר, בֵּין שְׁהַשְׁנִי מוֹסִיף בְּחַם אוּ פוּחַת (כֵּן פִּסְקוֹ רַב הַרְשׁוֹנִים וְהַשׁוֹ"ע¹²³. וְדַעַת ר"י וְסַמ"ג שְׁמַתָּר רַק לְהוֹסִיף. אָבֵל לֹא לְהַחֲלִיף לְכַסּוֹי אַחַר).

הַטְּמֵנָה בְּכָלִי שְׁנִי (או"ח רנז)

וּמַתָּר לְפָנוֹת הַתְּבַשִּׁיל מִקְדָּרָה שְׁנַתְּבַשֵּׁל בָּהּ, לְקַדְרָה אַחֲרֶת, וְלִהְטְמִינוּ בָּהּ בְּשַׁבָּת בְּדַבָּר שְׂאִינוּ מוֹסִיף הֶבֶל.

(יג) טָמֵן בְּדַבָּר שְׂאִינוּ נָטַל, וְכִסָּה בְּדַבָּר הַנָּטַל, נוֹטַל וּמַחֲזִיר. טָמֵן וְכִסָּה בְּדַבָּר שְׂאִינוּ נָטַל, אוּ שְׁטָמֵן בְּדַבָּר הַנָּטַל וְכִסָּה בְּדַבָּר שְׂאִינוּ נָטַל, לֹא יֵטַל אֶלָּא אִם כֵּן מְגַלָּה מִקְצַת הַקְּדָרָה.

הַנְּחַת קְדָרָה עַל גְּבִי קְדָרָה חֲמָה (או"ח רנח; או"ח שיח)

(נ"א ב') מְנִיחִין מַחֵם עַל גְּבִי מַחֵם וּקְדָרָה עַל גְּבִי קְדָרָה, וּמַחֵם עַל גְּבִי קְדָרָה וּקְדָרָה עַל גְּבִי מַחֵם, וְטַח אֶת פִּיָּהּ בְּבָצֵק, לֹא שְׂוִיחָמוּ אֶלָּא שְׂוִיָּהּ מְשֻׁמְרִים. אִם הִתְחַתּוֹן חֵם כָּל כֶּף בְּעַנְיָן שְׁהַעֲלִיּוֹן רָאוּי לְהַתְּבַשֵּׁל עָלָיו, אִזּוֹ אֵין מְנִיחִין (וְלַרְש"י וְרַמְבַּ"ם, הַסּוֹבְרִים שְׁמַתָּר לְהַנִּיחַ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה אִם מְסַלֵּק לְפָנָיו שְׁמַתְחַמֵּם, מִתָּר גַּם כָּאֵן כֵּל עוֹד מִקְפִּיד לְהַסִּירוֹ שְׁלֹא יִתְחַמֵּם). אָבֵל אִם אֵינוּ חֵם כָּל כֶּף, יִכּוֹל לְהַנִּיחוֹ עָלָיו, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ דַּבָּר קְרוּשׁ¹²⁴.

רְסוּק שְׁלֵג וּבְרַד וְהַנְּחַת פִּשְׁטִידָה כְּנֶגֶד הָאֵשׁ (או"ח שכ; או"ח שיח)

וְאֵין מְרַסְקִין הַשְּׁלֵג וְהַבְּרַד.

וְצָרִיף לְזָהָר כְּשֶׁנוֹטַל יָדָיו בְּחֶרֶף שְׁלֵג אוּ בְרַד בְּמַיִם.

וּפְנֵאֲדָ"ה (פִּשְׁטִידָה) אֲסוּר לְהַנִּיחָה כְּנֶגֶד הָאֵשׁ בְּעַנְיָן שְׂוִיָּהּ נְמוּחַ הַשּׁוּמֵן שְׁבָהּ (כֵּן כְּתַב הַרְ"שׁ בְּשֵׁם רַבְנּוּ בְרוּךְ בְּעַל סֵפֶר הַתְּרוּמָה שֶׁהָאֲסוּר מְשׁוּם נוֹלָד. אָבֵל הַרְשֵׁב"א בָּאֵר דְּמְשׁוּם גְּזֵרַת סְחִיטָה דְּפָרוֹת הַעוֹמְדִין לְמִשְׁקִין נִגְעוּ בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּרַד וְהַשְּׁלֵג לְמִימֵיהֶן הֵן עוֹמְדִין (וְהָאֲסוּר לְפִי זֶה הוּא הַרְסוּק בְּיָדָיו). וְכֵן דַּעַת הַרְמַבַּ"ם. וְהַשׁוֹ"ע¹²⁵ פִּסְק כְּהַרְמַבַּ"ם וְרַשֵׁב"א. וְהַרְמַ"א כְּתַב בְּשֵׁם יֵשׁ מַחֲמִירִין כְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה).

123. או"ח רנז, ד.

124. מה שמצריך שלא יהא דבר קרוש, הוא כשיטת ספר התרומה, וכפסיקת הרא"ש, להלן בפסקה הבאה.

125. או"ח שיח, טז. וכתב הרמ"א שנהגו להחמיר, מיהו במקום הצורך יש לסמוך אסברא ראשונה.

פרק ה

במה בהמה

יציאת בהמה במה שאינה נשמרת בו ובנטירותא יתירתא (או"ח שה)

(א) כל בהמה יוצאה במה שהיא נשמרת בו. אבל במה שאינה נשמרת בו אי נמי אי הוה נטירותא יתירא, הוי משוי ואסור (פן פסקו הרי"ף, רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע¹²⁶). ודעת הראב"ד והרשב"א שהלכה כשמואל שפסק כחנניה, דכל נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוה).

ופרה יוצאה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר. אבל לא בשתייהן. וחמור באפסר¹²⁷. ומתו לכוף חבל האפסר סביב צוארה ותיצא בו. ומתו לטלטל הרסן ויתנו על הבהמה, ובלבד שלא ישען עליה.

יציאת בהמה בדבר שהוא נוי לה (או"ח שה)

וכל דבר שהוא נוי לה, אסור לצאת בו (כן סתם הרא"ש. דעת רש"י והר"ן שרק אם אין דרכה בכף אסור, אבל אם דרך הבהמה לצאת בו, אינו נחשב משוי. אבל תוספות כתבו שלנוי לעולם אסור¹²⁸). ובעלי השיר יוצאין בשיר הכרוף על צוארם. וכן יכול למשכם בהם.

יציאה במרדעת טרסקל ואקף (או"ח שה)

(ג) חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו מערב שבת. ולא באקף ואף

126. או"ח שה, א.

127. וכן כתב בטור (או"ח שה): וגמלא באפסר. וכן פרה וחמור. וסוס יוצא ברסן או באפסר אבל לא בשתייהן. וכתב על זה הב"ב: ונראה לי שיש להגיה בדברי רבינו (בטור) פרד במקום פרה; דבפרד הוא דתניא דיוצא באפסר, אבל פרה אפילו ברצועה שבין קרניה אינה יוצאה. עכ"ל. וע"ב.

128. הטור (או"ח שה, א): כתב: ומותר לכרוף חבל האפסר סביב צוארה ותצא בו. והב"י הביא שתי הדעות. ובשו"ע פסק שכל דבר שהוא לנוי ולא לשימור לא תצא בו. ובסוף סעיף א' פסק שמותר לכרוף חבל האפסר סביב צוארה ותצא בו, ולא פירט אם מותר אפילו בכרוף בחוזק סביב צוארה, שאין אדם יכול להכניס ידיו בין אפסר לצואר שתהא נוח לימשך כשירצה (ומשום שהוא לנוי, כרש"י והר"ן), ומשמע שלעולם אסור, כדעת התוספות. וכן בסעיף יז, סתם שאסור לצאת ברצועה שבין קרני הפרה, בין אם היא לשימור בין אם היא לנוי. והב"ח הכריע לחומרא. והמשנ"ב (שה, א, ס"ק י) הביא דברי רש"י והר"ן המתירים ולאחר מכן כתב הכרעת הב"ח.

על פי שקשור לו מערב שבת (שסתמו למלאכה). ומתיר לתן עליו מרדעת בשבת¹²⁹.
 ואין תולין טרסקל, פרוש סל, בצוארו לאכל ממנו (שאינו מצילו מצעה, ובא רק לענגו, ולכן
 אין דרכו בכה, והוי משוי). אבל סיחין קטנים שהם מצטערים לאכל מעל הארץ, שרי.
 וחבל הקשור באבוס קושרין בפרה. והקשור בפרה, קושרין אותו באבוס.
 ואכף שעל גבי החמור, לא יטלנו בידו, אלא מוליכו בחצר והוא נופל מאליו.

עשית רפואה לבהמה בשבת (או"ח שכח; או"ח שלב)

(נ"ג ב') (ג) סכין (מכה בשמן) ומפרכסים (גלדי מכה) לאדם, ואין סכין ומפרכסים
 לבהמה. והני מלי (שאסור בבהמה) בגמר מכה ומשום תענוג. אבל אי אכא מכה
 ומשום צער, אף לבהמה שרי. ואם אכלה פרשינין הרבה, יכול להריצה בחצר כדי
 שתתרפה. ואם אחזה דם, יכול להעמידה במים כדי שתצטנן.

(ד) לא יצא הסוס בזנב שועל (בין עיניו נגד עין הרע), ולא בזהורית שבין עיניו (לנוי).
 ולא יצא הזב בכיס שלו, ולא פרה בחסום שבפיה, ולא בהמה בסנדל שברגלה, ולא
 בקמע שאינו ממחה לה, אפלו הוא ממחה לאדם.

אבל יוצא בבגד שעל גבי המכה, ובקשקשין שעל גבי השפר, וסותם הזוג
 שבצוארה, ומטיל עמה בחצר ולא יוליכנה לרשות הרבים.

(ה) זכרים (=אילים) יוצאים לבובין (או פרושו תותר¹³⁰, או עור כנגד לבם, או עור תחת זכרותם),
 ורחלות יוצאות כבולות (זנבן קשור למטה, שלא יעלו עליהן זכרים), כבונות (בגד לשמר
 צמרן), ושחוזות (זנבן למעלה, שיעלו עליהן זכרים). ועזים צרורות (בדדיהן) ליבש ולא
 לחלב.

לא יצא הגמל במטטלת הקשורה לו בזנבו (לרשיי כעין מרדעת החמור. שמא תפל וביאה.
 ולרמב"ם היא מטלית קשורה בזנב הבהמה לסימן או סגלה לאיזה דבר). ואם קשורה בזנבו
 ובחוטרתו (דבשתו) או בשליתו, מתיר (שכיון שקשורה בשניהם, לא תפל). ולא יצא עקוד
 ולא רגול.

129. ולא חוששים לטרחא דשבת. על פי פירוש ר"י בתוספות.

130. לרשיי קשירת האילים בזוגות שלא יברחו. לערוך בשם רב האי, קשירת חבל בין רגליו שיתקרבו
 פסיעותיו זו לזו, ולא יתרחקו ויבוא לידי ריצה. לר"ף, תליית רקמה לקישוט.

לא יקשר גמלים זה בזה ויוציאם (או"ח שה)

ולא יקשר גמלים זה בזה ויוציא אותם (אפלו כשאוחז באפסרי כלם יחד. וכן פסק בטור). אבל בהמה אחת יכול להוציאה בחבל (ולרש"י גם להכניס חבלים של כמה גמלים לתוך ידו, מתר. והשו"ע¹³¹ סתם כרש"י, ובשם יש מי שאוסר כתב כהטור), ובלבד שלא יצא החבל מתחת ידו טפח. ולא יכביד החבל בין ידו לבהמה עד שיגיע בטפח הסמוך לקרקע.

המוליך בחל הרבה בהמות, לא יוליך הרבה ביחד ויקשר אם הם כלאים זה בזה. ואסור לנהג שור וחמור הקשורים ביחד. אבל אחד בימינו ואחד בשמאלו, מתר.

(ו) אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מבעוד יום. ולא בזוג, אף על פי שהוא פקוק. ולא בסלם שבצוארו. ולא ברצועה שברגלו.

ואין התרנגולין יוצאין בחוטים שעושים בהם לסימן, ולא ברצועה שקושרים ברגליהם שלא ישברו הכלים. ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת אליה שלהו, ואין הרחלות יוצאות בעץ שנותנים בחטמיהן כדי שיתעטשו, ולא עגל בעל קטן שנותנים עליו.

ואין פרה יוצאה בעור שקושרין על דדיה שלא יינקוהו השרצים, ולא ברצועה שבין קרניה, בין לשמר בין לנוי (ודעת רש"י ור"ן שכל נוי שדרך בהמה לצאת בו בחל, אף בשבת מתר¹³²).

וכל מי שאפשר לו למחות על אנשי ביתו או על אנשי עירו, או על כל העולם כלו ואינו מוחה, נתפש עליהן.

131. או"ח שה, טו.

132. ראה לעיל סי' א'.

פָּרָק ו

בְּמַה אִשָּׁה

דִּינֵי תַכְשִׁיטֵי אִשָּׁה

יציאה בחוטים רשתות וקליעות שער (או"ח שג)

(נ"ז א') (א) אין אשה יוצאה בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא ברצועות שבראשה. פרש רש"י שבקליעת ראשה. ורבינו תם פרש דבאותן מתרים לצאת¹³³ (והשו"ע¹³⁴ סתם כ"ת. ובשם יש מי שאוסר, כרש"י), והכא מירי בחוטין שעל ראשה. ואם הם ארוגים, מתר, ובלבד שלא יהיו מטנפים, ולא יהיו מזהבין (כו פסקו הסמ"ג והטור. ומהרמב"ם נראה שפסק שכל שהוא ארוג לא גזרו. והשו"ע¹³⁵ פסק כהרמב"ם. והרמ"א פסק כהטור). ואם הם של שער, מתר.

ודוקא בחוטין שבראשה. אבל בחוטין שבצוארה - מתר (לצאת, שהם רפויים, לפי שאין אשה חונקת את עצמה, ואינם חוצצים בטבילה, וגם אי מתרמי לה טבילה של מצוה לא תתירם). ובחבקים שבצוארה נמי, כגון קטלא¹³⁶ - אסור (שהם חוצצים, דאשה חונקת את עצמה, כדי שתראה בעלת בשר).

בכל דבר שמתרת לצאת, יכולה להתירו ברשות הרבים.

יציאה בסוגים שונים של ציצ בכפה של צמר ובקשר נגד עין הרע (או"ח שג)

(נ"ז ב') (ב) אינה יוצאה בטוטפת ובסרביטין שאינן קבועים בה (שניהם כמין ציצ על ראשה, ואינם תפורים בשבכה, וחוששים שמא תשלפם להראותם, ותבוא להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים), ולא בכפה של צמר ולא בכבול¹³⁷ ולא באסטמא (שהוא כסוי שעל ידו

133. שכשם שיש איסור בקליעת שיערה (שבת צ"ד ב'), כך גם יש איסור בסתירת הקליעה, ואין לחשוש שתתירם.

134. או"ח שג,א.

135. או"ח שג,א.

136. שהוא סינר משובץ זהב שקושרת סביב הצוואר, או תכשיט כעין ירח מזהב להדק מפתחי חלוקה. ע"פ רש"י.

137. צ"ב כפל הלשון, שכן הרא"ש פסק כמאן דאמר מאי כבול, כיפה של צמר, ופירש. על פי הרי"ף, שהיא

כיפה של צמר, שעשויה מאריגה.

מעמדת השערות שפורחים ויוצאים כאן וכאן¹³⁸. אבל יוצאה בטוטפת ובסרביטין הקבועין בה, ובסבכה ובחומריתא דקטפתא (קשר נגד עין הרע, ומתר כמו כל קמע ממחה).

יציאה בחותם העבד (או"ח טד)

(נ"ח א') (ג) אין העבד יוצא בחותם של מתכת שעשה לו רבו, בין בכסותו בין בצוארו (כי מחמת שויו, יש לחש שאם יפל, יביאנו בידיו לאדונו). ובשל טיט - בצוארו יצא (שמשום אימת רבו מפחד להסירו), ובכסותו לא יצא. ואם עשאו בעצמו, בכל ענין לא יצא בו.

יציאת פהמה בחותם ובזוג (או"ח שה)

ובהמה לא תצא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה¹³⁹. ולא בזוג שבצוארה, ולא בזוג שבכסותה.

יציאה בעיר של זהב ובעטרה של זהב (או"ח שג)

(ד) לא תצא אשה בעיר של זהב. פרש רש"י נושקא (ספת זהב). ורבנו תם פרש כמו עטרה לראשה.

כלילא (עטרה על המצח מאזן לאזן), שהן חתיכות נקובות ומכניסים אותו בחוט (דהינו חתיכות הזהב חרוזות על חוט), אסור. ואם תפורים על מטלית, שרי (ור"ף ורמב"ם פסקו שבכל כלילא מתרת לצאת. וכן פסק השו"ע¹⁴⁰).

יציאה בחגרה (או"ח שא; או"ח שג)

(נ"ט ב') (ה) חגור שבמתנים ויש בו חתיכות (זהב) קבועין, כגון כלילא, לא שנא אנסקא (כלומר שהן חתיכות נקובות ומכניסין בהן חוט להעמידן) ולא שנא ארוקתא (דהינו שרקומות על מטלית¹⁴¹), שרי.

ושתי חגרות זו על גב זו, אסורות (כן פסקו תוספות ורא"ש. ובשם תלמידי רבנו הלוי כתב רש"י שמתרות. והשו"ע סתם להתיר, והרמ"א בשם ויש אוסרים, פסק בהתוספות ורא"ש¹⁴²). אבל

138. ריטב"א על פי רש"י.

139. שאף שהוא ארוג או תפור בכסותה, ואין חשש שמא ייפסק ויבוא להעבירו ברשות הרבים, בכל זאת אסור, שכן גזרו ארוג אטו שאינו ארוג. משנ"ב (שה"ב, ס"ק מה, על פי תוספות).

140. או"ח שגה.

141. על פי הרי"ף, ורא"ש (סי' ד).

142. או"ח שא, לו. פסק השו"ע ע"פ מסקנת הב"י מהשמטת הרי"ף ורמב"ם שדעתם להתיר. והרמ"א כתב: ויש אוסרים שתי חגורות זה על גב זה, אא"כ מלבוש מפסיק ביניהם (א"י, תוספות ומרדכי), וכן ראוי לנהוג.

אם מלבוש מפסיק ביניהם, מתר.

(ו) דְּסִקְיָא (חגרת עור¹⁴³) - אִי אֵית בָּהּ מִפְּרָחַת (חתיכות יוצאות ועודפות ממנו לצדדים), שְׂרִי (שנחשב תכשיט). וְאִי לָא, אֶסְנֵרָה (שאינו כלי, ומשאווי הוא).

יְצִיָּאָה בְּנִזְמִים (או"ח שג)

וְלֹא תֵצֵא בְּקִטְלָא וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאָרְץ. אֲבָל בְּנִזְמֵי הָאֲזֵן, שְׂרִי¹⁴⁴.

יְצִיָּאָה בְּמַחַט (או"ח שג)

(ז) מַחַט שֶׁהָאִשָּׁה חוֹלְקֶת בָּהּ שְׁעָרָה, אֶפְלוּ אִם הִיא מִתְקַשְׁטֶת בּוֹ, לֹא תֵצֵא בּוֹ¹⁴⁵. וְשִׁחוּגְרָתָהּ בָּהּ שְׁעָרָה, וְשִׁמְעֵמֶדֶת בָּהּ קְשׁוּרִיָּה, יְכוּלָה לְצֵאת בּוֹ.

וּמִתָּר לְחֶלֶק הַשְּׁעָר בְּשִׁבְתָּהּ (כַּן דְּעַת תּוֹסְפוֹת וְהָרָ"שׁ. וְדַעַת רִש"י וְאוֹר זְרוּע שְׁאִסוּר. וְהַשּׁו"ע פֶּסֶק כְּהַתּוֹסְפוֹת. וְהַרְמ"א כְּתֵב שֵׁישׁ אוֹסְרִים, כְּרִש"י¹⁴⁶).

(ס' א') לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בְּסִנְדָּל מְסֻמָּר בְּשִׁבְתָּהּ יוֹם טוֹב. וְצוּרְתוֹ הֵיטָה יְדוּעָה לָהֶם, וְאֵין אָנוּ בְּקִיָּאִין בּוֹ.

יְצִיָּאָה בְּמִנְעָל יָחִיד (או"ח שא)

(ס"א א') (ח) לֹא יֵצֵא אָדָם בְּמִנְעָל אֶחָד, אִם אֵין לוֹ מִכָּה בְּרִגְלוֹ (שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּהוּ שֶׁנּוֹשָׂא אֶת הַשְּׂנִי בְּכַנֵּף בְּגָדוֹ. אוֹ שְׂמָא יִצְחָקוּ עָלָיו, וְיִוְרִיד הַסִּנְדָּל וְיִשְׁאַנּוּ¹⁴⁷). וְאִם יֵשׁ לוֹ מִכָּה, יוֹצֵא בְּאוֹתוֹ שְׂאִין לוֹ בּוֹ מִכָּה. וְלֹא יֵצֵא בְּתַפְלִין.

יְצִיָּאָה בְּקַמֵּע (או"ח שא)

(ס"א א') וְלֹא יֵצֵא בְּקַמֵּע שְׂאִינוֹ מִמְּחָה. וְאִם הוּא מְמַחָה, מִתָּר. לֹא שְׂנָא אֶתְמַחֵי גְבֵרִי, כְּגוֹן שְׂרָפָא בְּשִׁלְשָׁה קַמֵּעִין שְׁלִשָׁה אֲנָשִׁים לְכָל אֶחָד פְּעַם אַחַת¹⁴⁸, לֹא שְׂנָא אֶתְמַחֵי

143. ע"פ ר"ח ור"ף. ורש"י פירש חתיכת מעיל הרבה.

144. וביאר הרמ"א (או"ח שגח) מפני שאזניה מכוסות. והוסיף (על פי אור זרוע): ובמקום שנוהגים לגלות האזנים, אסור לצאת בנזמים שבאזון. היכא דדרך להוציאם משם.

145. היות שאינו עשוי כעין תכשיט, אפילו אם המחט נצרכת לה לצורך כלשהו, מכל מקום הרי הוא משוי גמור! שאין אדם יכול לצאת בכל החפצים הצריכים לו כשאינם לא מלבוש ולא תכשיט. על פי המשנ"ב (שגט, ס"ק כה). וראה להלן ס' י'.

146. או"ח שגכו. וכתב הרמ"א שכן נהגו לאסור ע"י כלי. אבל באצבע בעלמא נהגו להקל.

147. רש"י (פירוש ראשון בשם הירושלמי. פירוש השני בשם רבותיו).

148. כן דעת רש"י. ודעת הרא"ש שאיתמחי גברא היינו שאם כתב לחש אחד בשלוש איגרות וריפאו שלושתן,

קמע, כגון שרפא בקמע אחד שלש פעמים לאדם אחד, וכל שכן אתמחי גברא וקמע, כגון שרפא בשלשה קמעין לשלשה אנשים לכל אחד שלש פעמים.

ולא שנא קמע של כתב, ולא שנא קמע של עקרים, לא שנא בחולה שיש בו סכנה, ולא שנא שאין בו סכנה. וקושר ומתיר ברשות הרבים, ובלבד שלא יקשר בשיר ובטבעת ויצא לרשות הרבים. אבל כתב שלשה קמעין לחד גברא, לא¹⁴⁹. ונאמן הרופא לומר על עצמו שהוא ממחה.

(ס"א ב') (ט) קמעין אין מצילין אותן בשבת מפני הדלקה. ואם כתוב בהם שם, טעונון גניזה. ואם הם מחפין בעור - מתר לכנס בהן לבית הכסא, ואם לאו - אסור. ותרפלין אפלו מחפין, אסור לכנס בהן לבית הכסא.

יצאה בלבוש מלחמה

לא יצא אדם בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים.

יצאה במחט וטבעת לאיש ולאשה (או"ח שא)

(ס"ב א') (י) לא תצא אשה במחט נקובה (שהיא משוי. ואפלו אם מעמדת בה קשווריה ותוחבת המחט בצעיף או סוגרת בה מפתחי חלוקה, שכן אין דרך להעמיד ולסגר בנקובה¹⁵⁰). ואם יצאת, חיצבת חטאת. ובשאינה נקובה, פטור אבל אסור¹⁵¹.

ואיש - בשניהם פטור אבל אסור (כן דעת הרא"ש. ולדעת הר"ף והרמב"ם אם יצא במחט שאינה נקובה חיב. ודעת הרשב"א, שאיש ואשה שוים, ואם יצא במחט נקובה חיב¹⁵². וכן סתם השו"ע¹⁵³. ובשם ויש אומרים, כתב כהר"ף ורמב"ם).

איתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתוב אותו. וצ"ע, שנקט ברמזים דעת רש"י והשמיט דעת אביו הרא"ש. והטור ושו"ע (או"ח שאכה) פסקו כדעת הרא"ש.

149. בעיא דרב פפא, וסלקא בתיקו. ופסקו סמ"ג וסמ"ק התרומה ורבינו ירוחם לחומרא, וכן משמע מדברי הרמב"ם, וכן משמע ברמזים. ב"י (או"ח שאכה).

150. ודרך הוצאתה כך בחול, ליתן מחטים תחובים בצעיפה או בבגדה. משנ"ב (או"ח שגט, ס"ק כב).

151. וכפי שביאר בפסקים לעיל, בפרקין, סימן ז, בזה יש חילוק: אם חוגרת בה שערה, ומעמדת בה קשווריה, מותרת לצאת בה. ורק אם אינה מעמדת בה קשווריה אסור. ראה שם הערה.

152. שאינו דרך הוצאה לאיש כשהיא תחובה בבגדו, שגנאי הוא לו, שיאמרו עליו שהוא חייט (משנ"ב). ובשאינה נקובה פטור (שכן דרך לפרקים אף בחול כשמוצאה בשוק לתחוב בבגדו כשיש לו צורך לחצות בו שיניו וכיו"ב. משנ"ב). וכן הבין הרשב"א את דעת רש"י. אמנם בביאור הגר"א מצדד שדעת רש"י כדעת הרא"ש, שבאיש, בין נקובה בין שאינה נקובה, פטור אבל אסור. ולפי זה, בנקובה, דעת הר"ף ורמב"ם ורש"י והרא"ש כולם לפטור.

153. או"ח שא.ח. והמשנ"ב (ס"ק לג) כתב בשם המגן אברהם, שהכל לפי הזמן: אם דרכם לצאת כך בחול, ולא היו תכשיט, הוי דרך הוצאתו בכך וחייב. ואם אין דרך הוצאתו בכך בחול, פטור אבל אסור, משום שאינו

ואִשָּׁה - בְּטַבְעַת שֵׁישׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, אִם יֵצְאָת בּוֹ חִיָּבֶת חֲטָאֵת. וּבְשֵׁאִין עָלֶיהָ חוֹתָם, פְּטוּר אֲבָל אֲסוּר. וְאִישׁ, לְרִשְׁי - אֵין עָלֶיהָ חוֹתָם חִיָּב חֲטָאֵת. יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, פְּטוּר אֲבָל אֲסוּר. וְלִרְבִּנּוֹ תָם (וְהִרְמַבְּיָם) - יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, מִתָּר לְכַתְחֻלָּה. דְּבַכָּל תַּכְשִׁיטֵי אִישׁ מִתָּר לְכַתְחֻלָּה (וְהִשּׁוּעִי¹⁵⁴ כְּתַב דְּעַת רִשְׁי, וְאַחַר כֵּן כְּתַב דְּעַת רְבִנּוֹ תָם וְהִרְמַבְּיָם).

אֲבָל אִם הוּא תַכְשִׁיט לְאִישׁ וְלֵאִשָּׁה, אֲסוּר אָף לְאִישׁ (גַּם לְרְבִנּוֹ תָם וְהִרְמַבְּיָם, דְּלֹא פְּלוּג רְבִנּוֹ, וְאַסְרָהּ גַּם בְּאִישׁ). וְכֵן אִם הוּא תַכְשִׁיט וְלִתְשִׁמִּישׁ, אֲסוּר (שֶׁהֲרֹאָה אֹמֵר שְׁלַצְרָף תְּשִׁמִּישׁ מוֹצִיא).

(יא) לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּכוֹלֵיאָר. לְרִשְׁי נֹשֶׁקָא (סַפְתָּ זָהָב). וְלִרְבִּנּוֹ תָם כְּעֵין רְבִיד. וְלִבְעַל הָעֵרוּף, כְּעֵין עֵטְרָה. לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּכוֹבְלָת, וְהוּא קֶשֶׁר שֶׁל בֶּשֶׂם שְׂמִתְקַשְׁטֵת בּוֹ.

דְּבָרִים הַמְבִיאִים לִידֵי עֲנִיּוֹת

(יב) שְׁלֵשָׁה דְבָרִים מְבִיאִים אָדָם לִידֵי עֲנִיּוֹת: הַמְשִׁתִּין בְּפָנָי מִטְתּוֹ עָרִם. וְהַמְזַלְזֵל בְּנִטְיַלַת יָדָיִם. וְשִׂאֲשֵׁתוֹ מְקַלְלָתוֹ בְּפָנָיו עַל שִׂאֲנֵי קוֹנָה לָהּ תַכְשִׁיטִין. וְהוּא, שֵׁישׁ לוֹ מִמָּה לְקַנּוּתָם.

יִצְיָאָה בְּכָלִי מִלְחָמָה (או"ח שא)

(יג) לֹא יֵצֵא הָאִישׁ לֹא בְּסִיף וְלֹא בְּקֶשֶׁת, וְלֹא בְּתַרְסִי, וְלֹא בְּאֵלָה, וְלֹא בְּרַמַח.

יִצְיָאָה בְּבִירִית וּכְבָלִים

וְלֹא (יּוֹצְאָה) בְּכַבָּלִים, וְיוֹצְאָה בְּבִירִית (בִּירִית הוּא קֶשֶׁר לְהַחֲזֹקֶת הַגִּרְב, בְּכָל רֶגֶל, וְכֹאשֶׁר לּוֹבְשִׁים אוֹתָם עִם שְׁלֵשֶׁת לְחֶבֶר בֵּינֵיהֶם, נִקְרָא כְּבָלִים, וְכִשְׁעֲשׂוּיָהּ הַשְּׁלֵשֶׁת מְזַהֵב יֵשׁ לַחֵשׁ שֶׁתְּסִיר אוֹתָהּ לְהִרְאוֹת לְחֶבְרוֹתֶיהָ¹⁵⁵).

יִצְיָאָה בְּחוֹטֵי שַׁעַר (או"ח שג)

(ס"ד ב') יּוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוֹטֵי שַׁעַר, בֵּין הָעֲשׂוּיִן מִשַּׁעַר שְׁלָה, בֵּין מִשְׁל חֲבַרְתָּהּ, בֵּין מִשְׁל בְּהֵמָה. וּבִלְבָד שְׁלֵא תֵצֵא יִלְדָה בְּשֵׁל זְקָנָה, וְזָקָנָה בְּשֵׁל יִלְדָה (כֵּן פְּסָקוֹ תּוֹסְפוֹת וְהִרְא"שׁ. וְכֵן פְּסָק הַשּׁוּעִי¹⁵⁶. וְדַעַת הַרְמַבְּיָם שֶׁזָּקָנָה לֹא תֵצֵא בְּשֵׁל יִלְדָה, אֲבָל יִלְדָה יּוֹצְאָה בְּחוֹטֵי

תַכְשִׁיט. וְכַתֵּב עוֹד, שֶׁאִם רֹב הָעוֹלָם אֵין דְּרַכֵּס לְהוֹצִיא בְּכַךְ, אַע"פ שֶׁאֲנִשֵׁי מְקוּם אֶחָד מוֹצִיאִים בְּכַךְ, פְּטוּר אֲבָל אֲסוּר. וְהֵטַעַם, מִשׁוּם שֶׁבִטְלָה דַעַתְם אֲצֵל כָּל אָדָם.

154. או"ח שא,טו.

155. על פי גמרא ורש"י (ס"ג ב', ד"ה ועשו להן)

156. או"ח שג,יד.

זקנה).

ויוצאה (לרשות הרבים) בטוטפת וסרביטין התפורים (שאינו חשש שתשלפם).

יציאה בתכשיטים לבית לחצר שאינה מערבת ולכרמלית (או"ח שג)

ובכבול ובפאה נכרית (יוצאה) בחצר. אבל כל שאר הדברים שאסור לצאת בהם לרשות הרבים, גם בחצר אסורה (ודוקא בשאינה מערבת. כן דעת הרי"ף ורמב"ם. ודעת הרמב"ן והרשב"א דהוא הדין בבית אסור בשאר דברים, וכל שכן בחצר מערבת). אבל רבנו תם פרש דבכל הדברים מתרת בחצר, אפלו שאינה מערבת. אבל בכרמלית, אסור; אבל הנח להן לבנות ישראל שיהו שוגגות ואל יהו מזידות (והשו"ע¹⁵⁷ סתם קה"ף ורמב"ם, ובשם יש אומרים, כתב קהרמב"ן ורשב"א, ובשם יש אומרים בתרא, כתב רבנו תם).

יציאה במוך ובפלפל וגרגר מלח שנותנת בפיה (או"ח שג)

(ס"ה א') (יד) האשה יוצאה במוך הקשור ומהדק באזנה (כן כתב הרא"ש. דלמסקנה תרתי בעיניו. וכן פסק השו"ע¹⁵⁸. ולרש"י ומאירי, מהדק אף על פי שאינו קשור, וקשור אף על פי שאינו מהדק). ובמוך שבסנדלה, הקשור לה בעקבה.

ובמוך שהתקינה לנדתה, אפלו אינו קשור, ואפלו יש לו בית יד (מוך שהתקינה לנדתה, פרש רש"י לספג הדם שלא יטנף בגדיה. והקשו עליו תוספות, שאם כן אצולי טנוף הוא, ומשוי הוא; לכן פרשו שלא יפל על בשרה, וייבש עליו, ונמצא מצערה. אבל העשוי למנע טנוף, אסורה לצאת בו, אם אינו סינר העשוי כעין מלבוש¹⁵⁹. והשו"ע¹⁶⁰ פסק כתוספות).

ובפלפל ובגרגר מלח, ובכל דבר שתתן לתוף פיה. ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. ואם נפל, לא תחזיר.

יציאה בשן תותבת (או"ח שג)

(ס"ה א') (טו) שן תותבת של זהב, לא תצא בו. ובשל כסף, או של אדם, מתר.

157. או"ח שג, יח.

158. או"ח שג, טו.

159. אמנם דבר שהוא דרך מלבוש, אפילו אם אינו לובשו אלא משום אצולי טינוף, מותר לצאת בו בשבת. וכן פסק בשו"ע (או"ח שא, יד).

160. או"ח שא, יג.

יציאה עם מטבע על המכה (או"ח שא)

יִוצְאוּ בְּסֻלַע שְׁעַל גְּבֵי הַצְּנִית (סלע שעל מכה שתחת העקב, המשמשת לרפואה)¹⁶⁴.

יציאה בחוטים וקסמים באזנים ברעלה וברדיד פרוף (או"ח שג)

והבנות בחוטין שבאזניהם שאינן צבועין, ולא בצבועין. ויוצאין בקסמים שבאזניהם, ויוצאין רעולות (דהינו שעוטפת כל ראשה חוץ מהעינים) ופרופות (ולשון הרמב"ם: ברדיד הפרוף¹⁶²).

(טז) פורפת על האבן ועל האגוז לכתחלה בשבת, אבל לא על המטבע (מפני שאסור לטלטלו, וכתב הרמב"ם: ואם פרפה, יוצאה בו¹⁶³).

ולפרף על האגוז ולהוציאו לבנה קטן - לרשות הרבים, אסור; ולכרמלית, מתר, משום דאין דרך הוצאה בכה (וכן פסק בטור, משום דבגמרא הוא בעיא ולא אפשר, וכל תיקו דאורייתא להמרא, ודרבנן לקלא. אמנם הרמב"ם סתם לאסור¹⁶⁴. והשו"ע¹⁶⁵ פסק כהטור).

יציאה בפרוטזה ובמקל הליכה (או"ח שא)

(ס"ו א') (יז) אין הקטע יוצא בקב שלו (דהינו שעושה כמין דפוס של רגל, ולא לצרך הלוח¹⁶⁶, אלא שלא יראה כחסר רגל, והששו שמא יפל ויבוא לטלטלו ברשות הרבים¹⁶⁷).

וכן קטע (שנתפצו גידי שוקיו עד) שאינו הולך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא וכשהוא עוקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדחף לפניו ועושה סמוכות (של עור או עץ) לראש שוקיו (וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו, נוגעות רגליו בקרקע, ונשען גם על רגליו קצת) - אינו יכול לילך בהן (בסמוכות אלו, שמא מתוך שהם תלויים על רגליו, עלולים

161. וכתב המשנ"ב (שא, כח, ס"ק קח) דמשמע מהשו"ע דבדבר שאינו מרפא, אלא שעושה כדי שלא ינגף ברגלו, אסור. אבל באליה רבה הביא בשם כמה פוסקים דאפילו אם אינו מרפא, אלא שעושה כדי להגין מצער, גם כן מותר לצאת בו, וכן כתב הגר"א בדעת הרמב"ם. ועל כן אם חתך אצבעו בשבת, וכורך חתיכת בגד עליה (אפילו שהבגד חשוב, ואינו בטל לגבי המכה) שלא ישרט בבגדיו, מותר לצאת בו. מיהו יותר טוב שיכרוך על המקום הזה באיזה סמרטוט, דבזה מצדד הפמ"ג דלכו"ע שרי לצאת בו, דלא חשיב ובטיל לגבי המכה.

162. וביארו ב'מפעל משנה תורה: רדיד - מעטה בד המכסה את כל הראש ואת הכתפיים, ולעתים גם את כל הגוף (ראה אישות יגיא; אישות כד"ב; סוטה גה). הפרוף - הכרוך בחוט (פיה"מ שבת ו), שאוספים פינות הבגד זו על זו, ועוטפים בבד חפץ קשה, כגון אבן, ומחברים את הקצוות סביב החפץ בחוט.

163. רמב"ם (הל' שבת י"ב). והשו"ע (או"ח שגכב) כתב: אם פרפה עליו מערב שבת.

164. וכתב הבי"י (או"ח שגכג) שיש לפרש דבריו ברשות הרבים דווקא.

165. או"ח שגכג.

166. שכן על כל פנים צריך הוא למקלו.

167. על פי הגר"א. ולא כיש מי שרוצה לומר דהוי משוי. שער הציון (שא, טו, אות נט).

להשליף מרגליו, וכיון שאינו משתמש בהם לצורך ההליכה, יש לחשש שמא יטלם ויוליכם ארבע אמות ברשות הרבים).

אבל קטע שגורר שוקיו ועושה סמוכות לארץ שוקיו - יכול לילך בהן¹⁶⁸.

וחגר שאינו יכול לילך בלא מקל - מתר לילך בו בשבת, אפלו אינו קשור¹⁶⁹. אבל אם אפשר לו לילך זולתו, אלא שהולך בו כדי להחזיק עצמו - אסור לצאת בו בשבת¹⁷⁰.

אין יוצאין באנקטמין¹⁷¹.

יצאה במיני בגדים גסים ובקפה ומחצלת (או"ח שא)

(יח) יוצאין בסגוס עבה, וביריעה ובחמילה (מיני בגדים גסים) מפני הגשמים. אבל לא בתבה וקפה ומחצלת (דכל הני לאו דרך מלבוש הוא, אלא משוי הוא).

יצאה במוך וספוג וקלפת השום והבצל ושאגד שעל המכה (או"ח שא)

ויוצאין במוך ובספוג שעל המכה (לפי שהם מרפאים, הלכך הוי כמו תכשיט¹⁷²), ובלבד שלא יכרך עליה (על המכה) חוט או משיחה (דאינם בטלים לגבי ספוג כמו שאגד של סמרטוטים¹⁷³). ויוצאין בקלפת השום ובקלפת הבצל שעל המכה. ואם נפל, לא יחזיר (דהוי כמו נתינה לכתחלה, דאסרו רבנן לעשות רפואה בשבת). וכל שכן שלא יתן לכתחלה.

יוצאין באגד שעל גבי המכה, וקושרו ומתירו בשבת (שכן באגד אין משום רפואה). אספולנית (מטלית שמושחים במשיחה ושמים על המכה) שפרשה מן האגד, מחזירין אותה.

168. דלא שייך כאן דלמא משתלפי. משנ"ב (שא"ט, ס"ק נח). וכוונתו, שהיות שאינו יכול לילך בלעדיהם, אם יפלו אין חשש שיטלם בידו ויטלטלם ברשות הרבים (ראה תוספות ס"ה ב', ד"ה הקיטע).

169. דכיון דאינו יכול לילך כלל בלא מקל, הוה ליה כמנעל דידיה. על פי רא"ש (ביצה, כ"ה ב', פרק אין צדיו, ס"ה ה) הו"ד במשנ"ב (שא"ט, ס"ק סג).

170. דהוי המקל אצלו כמושוי. משנ"ב (או"ח שא"ט, ס"ק סד). ולפי זה יש בזה איסורא דאורייתא, כשהולך כך ברשות הרבים. וראה ביה"ל (ד"ה אבל אם אפשר לו) שהאריך בזה.

171. הגמ' מבררת (ס"ו ב'), מאי לוקטמין? אמר רבי אבהו: חמרא דאכפא (דמות חמור הנישאת בכתיים. ליצינים עושים אותה, ונראים כרוכים עליו). רבא בר פפא אמר: קשירי (קביים גבוהים, להליכה במקום טיט). רבא בר רב הונא אמר: פרמי (מסכות להפחיד קטנים).

172. שו"ע (או"ח שא"ב). על פי תוספתא. ומיירי שנתנו מבעוד יום.

173. ובביאור הגר"א כתב דלדעת הרמב"ם אינו אסור בחוט ומשיחה כי אם כשכורכו על המוך וספוג לצאת בו, דמשום דחשיבי לא בטלי. אבל על המכה ממש, אפילו היה כרוך חוט ומשיחה או שאר דבר חשוב מותר לצאת בו. דאף דאינו מרפא, מכל מקום הרי מועיל שלא יסרט המכה, ועל כן לא הוי משוי. והביא ראייה לדבריו מלשון התוספתא. ומשמע מיניה שהוא סובר כן להלכה. משנ"ב (או"ח שא"ב, ס"ק עז).

יוצאין באספּלנית ובמלגמא וברטיה שעל גבי המכה. ואם נפל, לא יחזיר. וכל שכן שלא יתן לכתחלה בשבת.

הבנים יוצאים בקשרים ובני מלכים בזגים הארוגים בכסותם (או"ח שא)

(ס"ו ב') הבנים יוצאין בקשרים (מפרש בגמרא בן שיש לו געגועים על אביו, נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו), ובני מלכים בזגין הארוגין בכסותן¹⁷⁴.

נופים כוס על טבור וסכים שמן ומלפפים תינוק (או"ח שכח)

(יט) סחופי כסא אטבורי בשבת, שרי. וסכין שמן ומלח (בכפות ידיו ורגליו, שהוא מפקח שקריתו ממנו, שאינו רפואה). ולפופי ינוקי¹⁷⁵, שרי.

יציאה באבן שלא תפיל ובמיני סגלות (או"ח שא)

ויוצאין באבן תקומה ובמשקלו כדי שלא תפיל, אפלו עדין לא עברה.

(ס"ז א') יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל, ובמסמר הצלוב, בין בחל בין בשבת. ואין בו משום דרכי האמרי. וכן בכל דבר שהוא משום רפואה. אבל אם עושה מעשה, ואינו נכר שהוא לרפואה - אסור¹⁷⁶. אבל לחש מתר¹⁷⁷.

174. אבל אם אינם ארוגים, לא. וכתב הרמ"א (או"ח שא,בג) דלא מהני הא דמחובר לכסות, רק בדבר שדרכו להיות מחובר שם. אבל אם חיבר שם דבר שאין דרכו בכך, אסור (והוא מדברי המרדכי. ועיין במרדכי ססיים שאפשר שבכלל משוי הוא, וחייב חטאת נמי יש בזה, דאינו בטל לגבי הבגד, כיון שאין דרכו בכך. וכן משמע בתשובת הרשב"א, שכל דבר שאינו צורך לבגד, ואינו תשמיש לבגד, אינו בטל לגבי הבגד, והרי הוא כאילו מוציאו לבדו בלא הבגד, וחייב משנ"ב ס"ק פב).

175. לביאור הדין, ושיטות הראשונים בנושא, עיין בהרחבה ב"נתיבי הלכה" (פרק כל הכלים, קכ"ג א', סוגית 'החזרת איברי תינוק שהתפרקו').

176. והא דמותר בדברים הנ"ל, כיון שיאמרו היודעים שהוא לרפואה מצד הסגולה, הוי כניכר. כן מוכח ברמב"ם בפירוש המשנה, משנ"ב (שא,כז, ס"ק קה).

177. אפילו אי עדיין לא אתמחי ואין אנו יודעין שמרפאין, אפילו הכי מותר בחול. דכיון דידעינן שיש לחשים שמרפאים, אמרינן שמה גם בזה ירפא והוי קצת כמו ניכר, כיון שרגילות שהלחשים ירפאו. ולא אסרו אלא באותם שבדקן ואינם מועילים. ואין איסור אלא באותן שידענו שאינן מועילים. משנ"ב (שא,כז, ס"ק

פָּרָק ז

כָּלֵל גְּדוֹל

הולך במדבר ואינו יודע מתי שבת (או"ח שמד)

(ס"ט ב') (א) מי שהולך במדבר, ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד בקדוש והבדלה, ועושה בכל יום כדי פרנסתו. וכן מהלך בכל יום. ואם הוא יודע מנן יום שיצא בו, כגון שיודע שהוא יום שלישי או רביעי ליציאתו, אבל אינו יודע באיזה יום יצא, מתר ביום שמיני ליציאתו (שבשבת ודאי לא יצא), וכן לעולם באתו יום.

ל"ט אבות מלאכות

(ע"ג א') (ב) אבות מלאכות, ארבעים חסר אחת;

(אחת עשרה מלאכות של אפית הלחם¹⁷⁸): הזרע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזרה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה.

(שלוש עשרה מלאכות של עשית בגד¹⁷⁹): הגוזז את הצמר והמלבנו, המנפצו והצובעו והטווהו והמסך. העושה שתי גרין, והאורג שתי חוטין, והפוצע שתי חוטין, והקושר והמתיר, והתופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפר שתי תפירות.

(שבע מלאכות הקשורות בערות בעלי חיים¹⁸⁰): הצד צבי והשוחט והמפשיטו והמולחו והמעבדו (ובגמרא מסיק, הינו מולח והינו מעבד, אלא אפיק חד מניה, ועיל שרטוט¹⁸⁴) והמחכקו והמחטכו.

(שמונה מלאכות אחרונות¹⁸²): הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתב שתי אותיות.

178. כולם היו לצורך סמנים שצובעים בהם היריעות שבמשכן.

179. מלאכת הצמר והאריגה והתפירה היה גם כן לצורך היריעות.

180. מלאכת עיבוד העורות היתה לצורך יריעות עזים ותחשים.

181. לפי שדרך הרצענין כשהוא בא לחתכו משרטטו תחלה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החיתוך, ואחר כך מעביר הסכין דרך השירטוט, וכן בעורות המשכן כשחתכום. רש"י.

182. מלאכת הכתיבה, היה צריך לכתוב על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו, ולפעמים היתה טעות וצריך למחקו. הבונה והסותר היה במשכן גופא. המכבה והמבעיר היה לעשות פחמין לצורפי הזהב. והמכה

הבוּנה והסוּתָר והמְכַבָּה והמְבַעֵיר והמְכָה בְּפִטִּישׁ והמוֹצִיא מְרֻשּׁוֹת לְרֻשׁוֹת.
(ע"ג ב') זורע וזומר, נוטע, ומבריק ומרכיב, כֵּלָן מְלֹאכָה אַחַת הֵן. וְכֵן חוֹפֵר וְחוֹרֵשׁ
וְחוֹרֵץ (עוֹשֶׂה חֲרִיצִים בְּקַרְקַע). וְכֵן קוֹצֵר, בּוֹצֵר, וְגוֹדֵר (תְּמָרִים), מוֹסֵק (זֵיתִים), וְאוֹרֵה
(תְּאֵנִים).

וְזוֹמֵר וְצָרִיף לְעֵצִים חֵיב שְׁתֵּימָם (אַחַת מִשׁוּם קוֹצֵר וְאַחַת מִשׁוּם נוֹטֵעַ). וְכֵן קָטִיל אֶסְפֶּסְתָּא
(קוֹצֵר שַׁחַת כְּדֵי שְׂיַחְזוֹר וְיִצְמַח) וְכֵן קְנִיבַת סֶלְקָא (חוֹתֵף תְּרַדִּים מֵהַמְחַבֵּר כְּדֵי שְׂיַחְזוֹר וְיִגְדֵלוּ).

גְּבֻשׁוּשִׁית וְנוֹטְלָה גְּמָא וְטַמְמָה בְּבֵית וּבִשְׂדֵה

הִיָּה לוֹ גְּבֻשׁוּשִׁית וְנוֹטְלָה, אוֹ גְּמָא וְטַמְמָה - בְּבֵית חֵיב מִשׁוּם בּוּנָה. בְּשְׂדֵה מִשׁוּם חוֹרֵשׁ.

הַחוֹפֵר גְּמָא וְאִין צָרִיף אֶלָּא לְעַפְרָה

חוֹפֵר גְּמָא וְאִין צָרִיף אֶלָּא לְעַפְרָה - פְּטוּר (וְאֶפְלוּ לְרַבֵּי יְהוּדָה דְּאָמַר מְלֹאכָה שְׂאִינָה צָרִיכָה
לְגוֹפָה חֵיב עֲלֶיהָ, הֵנִי מְלִי מִתְקַן, הָאִי מְקַלְקַל הוּא).

הַחוּלֵב וְהַמְגַבֵּן

הַחוּלֵב וְהַמְגַבֵּן כְּגֵרוּגְרָת - חֵיב (וְכֵן דַּעַת רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל, רִי"ף וְרַמְבַּ"ם, שְׁחֵיב מִן הַתּוֹרָה. וְדַעַת
רַמְבַּ"ן, רִשְׁבִּ"א וְעוֹד, שֶׁהַחוּלֵב וְהַמְחַבֵּץ וְהַמְגַבֵּן אֵינָם אֶסוּרִים אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן).

הַדָּשׁ הַמְנַפֵּץ וְהַמְנַפֵּט

(ג) הַדָּשׁ (תְּבוּאָה) וְהַמְנַפֵּץ (פִּשְׁתָּן לְהִסִּירוֹ מֵהַגְּבֻעוּלִים) וְהַמְנַפֵּט (צֶמֶר גֶּפֶן, בְּקִשְׁת, כְּדָרוֹף
הָאֲמִנִים, לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַגְּרַעֲיָנִים)⁴⁸³, כָּלֵם מְלֹאכָה אַחַת הֵן (לְפָרֵק דָּבָר מֵהַפְּסֻלַּת שְׁלוֹ, וְאִם
עֲשָׂאן בְּהֶעֱלֵם אֶחָד אֵינּוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת).

מְלֹאכַת בּוֹרֵר

(ע"ד א') (ד) הִיּוּ לְפָנָיו אֶכְלִין עִם הַפְּסֻלַּת, בּוֹרֵר בִּידּוֹ לְצָרֵף אוֹתָהּ אֶכֶּלָּה. וְאִם בּוֹרֵר
יוֹתֵר, חֵיב. וְדוֹקָא אֶכֶּל מִתּוֹף פְּסֻלַּת. אֶבֶּל פְּסֻלַּת מִתּוֹף אֶכֶּל, אֶסוּר (וְכֵן דַּעַת רַב

בפטיש בשעת גמר מלאכה שמכים בפטיש להחליקו, ומוציא מרשות לרשות היה במביאי נדבת המשכן.
זכרו תורת משה (לבעל חיי אדם, סי' יא).

483. אבל ניפוץ של צמר הוא אב בפני עצמו ואינו תולדת דש, שאין שם ניפוץ גרעינים מתוך הצמר. ועוד,
שאינו מגידולי קרקע, וכל צמר גפן הוא מגדולי קרקע ונעשה כדישה. מאירי (בית הבחירה, ע"ג ב'). וראה
"נתיבי הלכה" לפירושים נוספים למנפץ ומנפט.

הראשונים והשו"ע¹⁸⁴. ודעת תוספות רי"ד ורננו אשר מלוגיל שְקִשְׁבוּרר לְאֶלְתֵר, אֶפְלו פִּסְלֵת מֵתוֹךְ אֶכֶל מֵתֵר).

וְתֵרֵמֶס, אֶפְלו אֶכֶל מֵתוֹךְ פִּסְלֵת נְמִי אֶסוֹר.

וְאִם יֵשׁ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֶכְלִין, אוֹתוֹ שְׂרוּצָה לְאֶכֶל עֵתָה חֲשִׁיב אֶכֶל, וְהַשְּׂאֵר חֲשִׁיב כְּפִסְלֵת, וְאֶסוֹר לְבָרֵר אוֹתוֹ מֵתוֹךְ הַשְּׁנֵי¹⁸⁵.

וְאֶפְלו לְצָרֶךְ אוֹתָהּ אֶכִּילָה לֹא יִבְרַר בְּקִנּוֹן וּבִתְמַחוּי. וְאִם בָּרַר, פְּטוּר. וְאִם בָּרַר בְּנִפְּהָ וּבִכְבָּרָה, חֲיִיב חֲטָאָת.

מְלֹאכֶת טוֹחַן - הַאי מֵאֵן דְּפָרִים סְלָקָא

(ע"ד ב') (ה) מֵאֵן דְּפָרִים סְלָקָא, חֲיִיב מִשּׁוּם טוֹחַן. וּפְרַשׁ רִש"י מִחֲתָךְ יִרְק דִּק דִּק. וְרַבְנּוֹ חֲנִנְאֵל פְּרַשׁ עֲצֵי דְקָלִים הָעוֹמְדִים שְׂיִבֵי שְׂיִבֵי, הַמְּפָרְקֵן יוֹצֵא מִבְּיַנְיָהוּן כְּמִין קָמַח.

מְלֹאכֶת מְבַשֵּׁל - הַשְּׁלִיף יִתֵּד לַח לְתַנּוּר

(ו) מֵאֵן דְּשָׂדָא סְכָתָא לְאֶתְנַנָּא (הַשְּׁלִיף יִתֵּד לַח לְתַנּוּר חֵם לִיבְשׁוֹ שְׂתִיקָשָׁה), אוֹ אֶרְתָּח כְּפָרָא (הַרְתִּיחַ זָפֵת לְהַתִּיכוֹ), חֲיִיב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

הַתּוֹלֵשׁ כְּנָף הַקּוֹטְמוֹ וְהַמּוֹרְטוֹ

הַתּוֹלֵשׁ כְּנָף וְהַקּוֹטְמוֹ וְהַמּוֹרְטוֹ, חֲיִיב שְׁלֵשׁ (חֲטָאוֹת; תּוֹלֵשׁ מִשּׁוּם גּוֹזֵז, קוֹטֵם מִשּׁוּם מִחֲתָךְ, מְמַרְט מִשּׁוּם מְמַחֵק). הַתּוֹלֵשׁ צָמַר מִבְּהֵמָה מֵתָה, חֲיִיב. מִן הַחֲיָה, פְּטוּר.

הַקּוֹשֵׁר וְהַמְתִּיר

וְהַקּוֹשֵׁר אוֹ מְתִיר קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא עַל מְנַת לְקֶשֶׁר, חֲיִיב.

הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת וְהַמּוֹתֵחַ חוּט תְּפִירָה

(ז) הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת וְקֶשֶׁר, אוֹ הַמּוֹתֵחַ חוּט שֶׁל תְּפִירָה, חֲיִיב.

184. או"ח שי"ט, ד.

185. כן דעת תוספות ורא"ש. ולשון הרמב"ם: "היו לפניו שני מיני אכלין מערבין - בורר אחד מאחד, ומניח לאכלל מיד." ולכאורה דעתו שאין חילוק בין המין שרוצה לאוכלו וזה שאינו רוצה, ושניהם נקראים אוכל, ויכול לברור אחד מהשני. והשו"ע (או"ח שי"ט, ג) העתיק דבריו להלכה, וראה ביה"ל (ד"ה שני מיני) שהסתפק בזה. ודעת הרמ"א (שם) לאסור, כדעת התוספות ורא"ש.

(ע"ה א') ואסור ללמד דבר מהמגוש (שהוא מין הממשיכו לעבודה זרה, אפלו דבר תורה אסור ללמד ממנו¹⁸⁶).

מליחה ועבוד, ממרח רטיה, והמסיר קשרים מהבגד בשבת

(ע"ה ב') (ח) המולח העור, או המעבדו, או שפּו על גבי העמוד (לרככו, וחיבו משום ממשק), או משרטטו, והמגרר ראשי כלונסאות (וחיבו משום מחתך), והממרח רטיה (וחיבו משום ממשק), והמסתת האבן, והצר בכלי צורה, והמנפח בכלי זכוכית, והנוטל קשרין וקסמין מהבגד, אותן שמקפיד עליהן ללבשן עד שיטלם (וחיבו משום מכה בפטיש), ח"ב.

כותב ומוחק

(ט) הכותב שתי אותיות או מוחקן, או אפלו אות אחת, או טשטוש דיו ויש במקומו כדי לכתב שתי אותיות, ח"ב.

מכה בפטיש

כל גמר מלאכה, ח"ב עליה משום מכה בפטיש.

חיוב הוצאה על חפץ פחות מכשעור שהצניע אחד

(י) כל שכשר להצניעו ומצניעין כמהו, כל המוציאו ח"ב.

כל שאין כשר להצניעו ואין מצניעין כמהו, אין ח"ב עליו אלא המצניעו.

שעורי הוצאת מאכלים וצירופם זה לזה

(ע"ו א') (יא) המוציא תבן כמלא פי פרה, עצה (תבן של מיני קטנית) כמלא פי גמל, עמיר כמלא פי טלה, עשבים כמלא פי גדי.

ואכלי אדם שעורן כגרוגרת, בלי גרעין וקלפה ועקץ וסבין ומרסן, חוץ מקלפה המתבשלת עם העדשים שהן מצטרפין עמהם, בין לחים בין יבשים. ושל פולין - לחים, מצטרפין; יבשים, אין מצטרפין (והרמב"ם פסק שאין שום קלפה מצטרפת).

וכל האכלין מצטרפין לגרוגרת.

פרק ח

המוציא יין

שעורי הוצאה לחיוב חטאת ואסור בכל שהוא

(ע"ו ב') (א) המוציא יין וכו' כל שעורי הוצאה לא נאמרו אלא לענין חיוב חטאת. אבל לענין אסור, בכל שהוא אסור.

הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת (או"ח שיב)

(פ"א א') (ב) מי שיש לו מקום קבוע⁴⁸⁷ בשדה לבית הכסא, מכניס אבנים מלא היד לקניח. ואם אין לו מקום קבוע, מכניס פשעור ראש בכנף קטנה. ואם נפר באבן שקנחו בו, מכניסו ואפלו הוא גדול ואפלו הם רבים. ומתר להעלותם לראש הגג לקנח בו.

צ'רור שעלו בו עשבים, מתר לקנח בו⁴⁸⁸ (ולא חישנין שמא יתלשו, דאף אם יתלשו, ליכא אסורא, דדבר שאין מתכונן הוא). והתולש ממנו בשבת, חיב.

ולא יקנח באדמה שקרובה להתפרר.

ואסור לפנות בשדה ניר בשבת.

ואסור לקנח בחרס אף בחל (משום סכנה שלא ינתק שני הכרפשתא).

היה לפניו בשבת צ'רור וחרס של אַזני כלים, מקנח בחרס ולא בצ'רור.

צ'רור ועשבים לחים, מקנח בעשבים, אבל ביבשים לא (מפני שהם חדים, ומחתיכים הבשר).

487. כן הוא גם בשו"ע (או"ח שיבא). וכתב המשנ"ב (ס"ק ב): פירוש שהמקום קבוע לו לבית הכסא; דכיון שקבוע לו לכנוס שם תמיד, אם כן אפילו אם ישתירו לו אבנים ערבית, יוכל לקנח בהם שחרית, ועל כן התירו לו להכניס מלא היד ולא הוי טלטול שלא לצורך. ואף דאותו המקום אינו מיוחד לו לעצמו ואפשר שיקחו אחרים את האבנים לקנח, לית לן בה (וכן משמע מהגר"א, ודלא כב"ח דמחמיר ביכול אחר ליכנס לשם. שער הציון אות א) דמה לי הוא מה לי אחר ואפשר גם כן שיצטרך לו אחר כך בעצמו, ולהכי שרי.

488. כן הוא גם לשון השו"ע (או"ח שיבג). וכתב המשנ"ב (ס"ק יב): מדסתם משמע דאפילו מונח על הארץ מותר ליטלו, ואף דיש בזה על כל פנים לכולי עלמא איסור תלישה מדרבנן, דמחזי כתולש, הכא משום כבוד הבריות לא גזרו.

ולא יִשְׁהָה צָרְכּוֹ. וְלֹא יֵאָכֵל עַד שְׂיִפְנָה.

וְאִין מְמַשְׁמְשִׁין (בְּצִרוּר) בְּשֶׁבֶת כְּדֶרֶךְ שְׂמַמְשֵׁמֶשׁ בְּחֹל, אֶלָּא כְּלֵאָחַר יָד. לְרִשׁ"י
כְּפֵרוֹשׁוֹ (שְׁפָרְשׁ, הָאֵי כְּדֶרֶךְ שְׂאָסוּר, כְּדֶרֶךְ הַמְּמַשְׁמֵשׁ בְּחֹל בְּלֵא שְׁנַי מִשּׁוּם הַשְּׂרֵת נִימִין, אֲבָל כְּלֵאָחַר
יָד, כְּגוֹן אוּחַז צָרוּר בְּשֶׁתִּי אֶצְבְּעוֹתַי, שְׁפִיר דְּמִי¹⁸⁹), וְלִרְבֵּנוּ חֲנִנְאֵל כְּפֵרוֹשׁוֹ¹⁹⁰.

פָּרָק ט

אָמַר ר' עֶקִיבָא

לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֶדָם עֲצָמוּ מֵהַתּוֹרָה

(פ"ב א') (א) אָמַר ר' עֶקִיבָא וְכוּ', לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אֶדָם עֲצָמוּ מִן הַתּוֹרָה, אֶפְלוּ בְּשַׁעַת
מִיתָה, וְיִמִּית עֲצָמוּ עֲלֵיהָ.

הוֹצֵאת דְּבָרִים שְׂשֵׁעוֹרָם בְּכָל שְׁהוּא

הַמוֹצִיא עֲצִים וְכוּ' פְּלִפְלֵת וְעֵטְרָן וּמִינֵי בְּשָׂמִים וּמִינֵי מִתְּכוֹת רֵיחַ רַע שְׂמַעֲשֵׁנִין בְּהֵן
אֶת הַחֲלִי לְהַבְרִיחַ מֵעֲלֵיו הַמְזַיקִין וְשָׂמֵן טוֹב, וְעַבּוּדָה זָרָה - כָּל שְׁהוּא.

חֲגַב חֵי - כָּל שְׁהוּא. מֵת - כְּגֵרוּגְרָת.

189. רש"י (פ"א א', ד"ה ומשני כלאחר יד).

190. וזה לשונו: ויש מפרשין כדי לחכך ולנקות את עצמו כדרך שהוא ממשמש בחול. ואף לא יסתכן (הכת"י לא ברור, והלשון מגומגם. הערת המהדיר בהוצ' מכון לב שמת). בעובי שם טינוף, אלא מתחכך ומתנקה כלאחר יד, שמוצא שינוי מן החול.

פָּרָק י'

הַמְצָנִיעַ

חִיּוּב הוֹצָאת כְּלֶשֶׁהוּ, בְּדַבְרִים שֶׁנֶאֱמַר בָּהֶם שְׁעוּר

(א) הַמְצָנִיעַ לְזַרְע לְדַגְמָא אוֹ לְרִפּוּאָה, וְחִזְר וְהוֹצִיא, חֵיב. וְשָׁאֵר כָּל אָדָם אֵין חֵיבִין עָלָיו אֶלָּא כְּשְׁעוּר. הַמוֹצִיא אֶפְלו חֲטָה אַחַת לְזָרִיעָה, חֵיב.

הוֹצָאת חֶלֶק מֵהַכְּלִי

הוֹצִיא קֶפֶה מִלְּאָה אֶכְלִין, וּנְתָנָה עַל הָאֶסְקָפָה כְּרַמְלִית, אֶפְלו רַבֵּן בְּחוּץ, פְּטוּר, אֶפְלו חִזְר הוּא וְהוֹצִיאָהּ.

הוֹצָאָה בְּשָׁנוּי

(ב) הַמוֹצִיא בִּימִינוֹ, בְּשִׂמְאָלוֹ, בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, עַל כְּתִפוֹ לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרָה - חֵיב. לְאַחַר יָדוֹ, בְּפִיו, בְּרַגְלוֹ, וּבִמְרִפְקוֹ, בְּאֶזְנוֹ וּבְשַׁעְרוֹ וּבְאֶפְנֵדָתוֹ וּפִיָּה לְמַטָּה, בֵּין אֶפְנֵדָתוֹ לְחִלּוּקוֹ בְּשִׁפְתַּי חִלּוּקוֹ, בְּמַנְעֵלוֹ וּבְסַנְדָּלוֹ, עַל רֵאשׁוֹ - פְּטוּר.

נִעֲשְׂתָה מְלֹאכְתּוֹ אֲבָל בְּאֶפֶן שְׁלֵא כִּוֵּן לָהּ

(צ"ב ב') כִּוֵּן לְהוֹצִיא לְפָנָיו, וּבֵא לְאַחֲרָיו - פְּטוּר. לְאַחֲרָיו וּבֵא לְפָנָיו - חֵיב. וּבִבְאִשָּׁה הַחוּגְרַת בְּסִינֵר וּמְקַבְּלֵי פִתְקִין, אֵין חִלּוּק בֵּין לְפָנָיו אוֹ לְאַחֲרָיו.

הַמוֹצִיא מְשׁוּי לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרָה טְפָחִים

הַמוֹצִיא מְשׁוּי לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרָה טְפָחִים - חֵיב.

שְׁנַיִם שְׁעֵשְׂאוּהָ

שְׁנַיִם שְׁהוֹצִיאוּ כֶּכֶר, פְּטוּרִים. לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיא, וְהוֹצִיאוּ שְׁנַיִם, חֵיבִים.

הַמוֹצִיא אֶכְלִין בְּכָלִי וְחֵי בְּמַטָּה פְּטוּר עַל הַטָּפֶל וְדִין מוֹצִיא מֵת (או"ח שי"א)

הַמוֹצִיא אֶכְלִין בְּכָלִי פְּחוֹת מִכְּשְׁעוּר, פְּטוּר אֶף עַל הַכְּלִי. וְכֵן הוֹצִיא הַחֵי בְּמַטָּה,

פְּטוּר (על החי פטור, שחי נושא את עצמו. ועל המטה פטור, שֶׁהַמֵּטָה טְפֵלָה לְחִי). הַמֵּת בְּמִטָּה, חֵיב¹⁹¹.

וּמִתֵּר לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית אִם הוּא מוּטָל בְּבִזְיוֹן (וּלְהַרְמֵב¹⁹² מִתֵּר לְהוֹצִיאָו אִף לְרְשׁוֹת הַרְבִּים. וְהַשּׁוֹעֵץ¹⁹² כְּתֵב כְּמוֹתוֹ, בְּשֵׁם וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתֵּר).

הוֹצֵאת הַמֵּת לְפָנֵי שְׁהֶסְרִית: מִדְּבַרֵי רִשׁוּי וְרִ"ן מִשְׁמַע שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֵא הֶסְרִיחַ עֲדֵן הַמֵּת, מִכִּיּוֹן שְׁסוּפּוֹ לְהֶסְרִית, מִתֵּר לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית. וְדַעַת הַרְמֵב¹⁹³ שֶׁרַק כְּשֶׁכָּבַר הֶסְרִיחַ הִתִּירוֹ לְהוֹצִיאָו. וְהַשּׁוֹעֵץ¹⁹³ פֶּסֶק כְּהַרְמֵב¹⁹³. וְהַרְמֵב¹⁹³ אֵל בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כְּתֵב כְּרִשׁוּי וְרִ"ן.

הוֹצֵאת הַמֵּת מִשׁוּם כְּבוֹד הַמֵּת אוֹ כְּבוֹד הַחַיִּים: הַרְמֵב¹⁹⁴ כְּתֵב "מֵת שֶׁהֶסְרִיחַ בְּבֵית, וְנִמְצָא מִתְבַּזֶּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְבַּזִּים מִמֶּנּוּ". וְדִקּוּוֹ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהֵתֵר לְהוֹצִיאָו הוּא מִשׁוּם כְּבוֹד הַחַיִּים. וְלִפִּי זֶה, בְּדִלְקָה אוֹ מַחְמָה לְצַל, שְׂאֵין בְּהֵם אֶלָּא כְּבוֹד הַמֵּת, אֵין הֵתֵר לְטַלְטְלוֹ אֶלָּא בְּאוֹתָהּ רְשׁוּת. וְדַעַת רִשׁוּי שֶׁהֵתֵר הוּא מִשׁוּם כְּבוֹד הַמֵּת, וּבְכָל חֶשֶׁשׁ בִּזְיוֹן מוֹצִיאִים אוֹתוֹ, אֶפְלוּ מַחְמָה לְצַל¹⁹⁴. וְהַשּׁוֹעֵץ¹⁹⁵ פֶּסֶק כְּהַרְמֵב¹⁹⁵.

הֵאֵם צְרִיךְ כְּכֹר אוֹ תִינוּק עִם הַמֵּת: דַּעַת רִשׁוּי וְהַרְשֵׁב¹⁹⁶ אֵל שֶׁהִתִּירוֹ לְטַלְטֵל אֶת הַמֵּת רַק עַל יְדֵי כְּכֹר אוֹ תִינוּק. שְׂכִיּוֹן שְׂאֶפְשֵׁר לְתַקֵּן אֶסוּר הַמְּקַצָּה, מִתְקַנִּים. וְדַעַת הַרְמֵב¹⁹⁶ שֶׁמוֹצִיאִים אוֹתוֹ בְּלֵא כְּכֹר וְתִינוּק. שְׂכָל מַה שְׂאֵתָה מְשֻׁבָּח בְּתַקּוֹן הַטְּלִטּוּל, אֵתָה פּוֹגֵם בְּהוֹצֵאת הַכְּכֹר שְׁלֵא לְצַרְוֹ. וְהוֹצֵאת הַמֵּת בְּלֵבֵד הִתֵּרָה מִכִּיּוֹן כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת. וְהַשּׁוֹעֵץ¹⁹⁶ בְּשֵׁם וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּתֵב כְּרִשׁוּי וְהַרְשֵׁב¹⁹⁶. וּבְשֵׁם וְיֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר כְּתֵב כְּרִמְב¹⁹⁶.

הוֹצִיא אָדָם כְּפוֹת, חֵיב.

תְּלִישַׁת שַׁעַר וְצַפְרָנִים בְּשַׁבַּת

(צ"ד ב') (ג) הַנוּטָל שַׁעַר (או) צַפְרָנִים בְּיַד, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחֲרֵים פְּטוּר אֶבֶל אֶסוּר.

191. צ"ב שכן דווקא לר' יהודה חייב, דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אבל לר"ש פטור, וכן פסק הרמזים בעצמו (לעיל פרק במה מדליקין סעיף כ-כא. ולהלן פרק שמונה שריצים סעיף א. ועוד). ואולי נקט לשון המשנה, ולא סיים דעת ר' שמעון, וסמך על המקומות בהם פירש שלהלכה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה כר"ש. וצ"ב.

192. או"ח שיא,ב.

193. או"ח שיא,ב.

194. וראה באריכות הערה ב"נתיבי הלכה", ליחס בין סוגיא זו לסוגיא דפרק כירה, של מת המוטל בחמה, על פי ביאור הגר"א (או"ח שיא,ב).

195. או"ח שיא,א-ב.

196. או"ח שיא,ב. והמשנ"ב כתב בשם אליה רבה שהכריע כדעה הראשונה, משום שהרבה פוסקים סוברים כמותה. ועוד כתב שנראה שכשאין לו ככר ותינוק מותר להוציא אף בלא ככר ותינוק. דאף לדעה הראשונה אין הכרע שהוא לעיכובא.

ובבְּכָלִי חַיֵּב חֲטָאת. וְחַיֵּב עַל שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. וּבְמַלְקֻט לְבָנִים מִתּוֹךְ שְׁחָרִים, אֲפֵלוּ עַל אַחַת. וּבַחֲל נְמִי אָסוּר הוּא.

וְצִיצִין שֶׁפָּרְשׁוּ רֶבֶן כִּלְפֵי מַעְלָה - בַּיָּד מִתָּר; בְּכָלִי אָסוּר. לֹא פָּרְשׁוּ רֶבֶן - בַּיָּד פְּטוּר אֲבָל אָסוּר. בְּכָלִי חַיֵּב חֲטָאת.

כּוֹחֶלֶת גּוֹדֵלֶת פּוֹקֶסֶת וְתוֹלֵשׁ מַעְצִיץ בְּשַׁבָּת

הַכּוֹחֶלֶת וְגוֹדֵלֶת וּפּוֹקֶסֶת, וְהַתּוֹלֵשׁ מַעְצִיץ שְׁאִינוֹ נְקוּב, פְּטוּר אֲבָל אָסוּר. וּבְנִקּוּב, חַיֵּב חֲטָאת.

רְבוּץ וְכַבּוּד הַבַּיִת בְּשַׁבָּת (או"ח שלז)

מִתָּר לְרַבֵּץ בְּכָל מְקוֹם.

וְכַבּוּד - בְּעַל הַלְכוֹת מִתִּירוֹ, וְר"י אוֹסֵר (וְהַרְמַב"ם גַּם כֵּן אָסַר כַּבּוּד, אֲבָל הִתִּיר בְּמְקוֹם מְרֻצָּף. וְהַשּׁו"ע⁴⁹⁷ סָתַם כְּהַרְמַב"ם. וּבִשְׁם וַיֵּשׁ מִתִּירוֹ, כָּתַב כְּבַעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת. וְהַרְמ"א כָּתַב בְּשֵׁם וַיֵּשׁ מִחֲמִירֵין כְּר"י וְכָתַב שֶׁכֵּן נוֹהֲגִין וְאִין לְשָׁנוֹת).

פֶּרֶק יא

הזורק

זריקה והושטה בין רשויות

(צ"ו א') (א) הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד, חיב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע, פטור. והמושיט מרשות היחיד לרשות היחיד שפגגדו דרך רשות הרבים, פטור. ואם היה בצדה (בדיוטא אחת), חיב.

חלית הבור והסלע

(צ"ט א') חליות הבור והסלע שהם גבהים עשרה טפחים ורחבים ארבעה - הנוטל מהן והנותן על גבן, חיב. פחות מכן, פטור.

הזורק בים ומים ליבשה

הזורק ארבע אמות בפתל וכו' הזורק ארבע אמות בים, פטור. היה רקק וכו'. הזורק מים ליבשה או מיבשה לים או מספינה לספינה, פטור.

מלוי מים בספינה

(ב) ספינה - עושה מקום רחב ארבעה מקף מחצות עשרה וממלא (ודעת רב האי גאון דלא בעינן מחצה. וכן פסק השו"ע¹⁹⁸), והשופכים זורק על דפני הספינה ויורדין לים.

טלטול בין ספינות הקשורות זו בזו

ספינות שהן קשורות זו בזו ומחצלאות פרושות ברשות הרבים, מערבין ומטלטלין מזו לזו. התרו הספינות ונתגלגלו המחצלאות, נאסרו. חזרו ונקשרו הספינות ונפרשו המחצלאות, חזרו להתרו, בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מטעין.

מחצה שנעשית בשבת

מחצה הנעשית ברשות הרבים - במזיד הוּיָא מחצה לזרק ולא לטלטל. בשוגג, בין לזרק בין לטלטל (לרש"י והרמב"ם, גם בספינות אם חזרו ונפְּרְשוּ המחצות במזיד, הוּיָא מחצה לזרק ולא לטלטל. ודעת רבנו תם שבספינות, כשחזרו להתרן הראשון, הינו אפלו כשנקשרו במזיד. ומה שמסיקה הגמרא שכשנעשית המחצה במזיד אסורה בטלטול משום קנס, הינו כשהמחצה עושה את המקום רשות היחיד. אבל ספינות, שבלאו הכי הן רשות היחיד, אפלו במזיד מתרות¹⁹⁹. והשו"ע²⁰⁰ פסק כרבנו תם).

הזורק ונזכר לאחר שיצאת מתחת ידו

(ג) הזורק ונזכר לאחר שיצאת מתחת ידו, או (שלא נזכר, אבל²⁰¹) שקלטה אחר או כלב, פטור. וכן הזורק לעשות חבורה, ונזכר קדם שעשה חבורה, פטור.

199. ובדעת רבינו תם נחלקו הראשונים, וראה מש"כ ב"נתיבי הלכה".

200. או"ח שסבג.

201. ע"פ מסקנת הגמרא דתרתני קתני.

פֶּרֶק יב

הַבּוֹנָה

הַבּוֹנָה וְהַמְסַתֵּת וְהַמְכֶּה בְּפִטְיֵשׁ וְהַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא

(ק"ב ב') (א) הַבּוֹנָה וְהַמְסַתֵּת וְהַמְכֶּה בְּפִטְיֵשׁ וְהַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא, וּמְכֶּה בְּפִטְיֵשׁ עַל הַסֵּדֶן בְּשַׁעַת גְּמַר מְלֵאכָה, חֵיב.

פְּסִיק רִישָׁה דְּלֵא נִיחָא לֵה (או"ח שכ)

(ק"ג א') פְּסִיק רִישָׁה וְלֹא יָמוּת הֵיכָא שְׁאַיְנוּ נֶהְנֶה, מִתִּיר בְּעֵרוּךְ לְכַתְחֻלָּה. וּלְכַךְ מִתִּיר בְּחֻבִית שְׁפָקְקֵהוּ בְּפִשְׁתָּן לְהַסִּיר הַפְּקָק וּלְהוֹצִיא הַיִּין, אִף עַל פִּי שְׁאֵי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִסְחֹט, אִם הַיִּין נּוֹפֵל לְאַרְץ וְהוֹלֵךְ לְאַבוּד. וְר"י אוֹסֵר אוֹתוֹ (וְכֵן דְּעַת רַב הַרְאִשׁוֹנִים. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁰², וּבִשְׁמֵי יֵשׁ מִי שְׁמִתִּיר כְּתַב פְּהַעֲרוּךְ²⁰³).

הַכּוֹתֵב בִּימִינוֹ וּבְשִׂמְאָלוֹ מִשֵּׁם אֶחָד וּבְכָל לָשׁוֹן

(ב) הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתֵיּוֹת בִּימִינוֹ, וּמִי שְׁשׁוּלֵט בְּשְׁתֵּי יָדָיו אִף בְּשִׂמְאָלוֹ, בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד, בֵּין מִשְׁנֵי שְׁמוֹת, בֵּין מִשְׁנֵי סְמָנִין בְּכָל לָשׁוֹן וּבְכָל דְּבַר שְׁעוֹשֶׂה רֶשֶׁם, חֵיב.

לְאַחַר יָדוֹ, בְּפִי, בְּרַגְלוֹ, וּבְכָל דְּבַר שְׁאַיְנוֹ עוֹשֶׂה רֶשֶׁם, אוֹ בְּמָקוֹם שְׁאֵין נִקְרָאִין זֶה עִם זֶה, פְּטוּר. וְכָל דִּינֵי שְׁאָר הַכְּתִיבָה מִפְּרֵשׁ בְּאַרְךְ.

202. או"ח שכ"ח.

203. ובפסיק רישיה באיסור דרבנן, יש ראשונים האוסרים, ויש ראשונים שמתירים, וכן פסק בתרומת הדשן (סי' טז, וסי' סו). והאחרונים דנו להלכה בפסיק רישיה בדרבנן, בדלא ניחא ליה. וכתב המשנ"ב (שיד, סי' ק יא) דדעת המחבר להתיר, ודעת הרמ"א לאסור, ושכן דעת המג"א והגר"א ועוד אחרונים לאסור. ודעת אחרונים אחרים להתיר. ראה בהרחבה, שו"ת יביע אומר (ח"ד, או"ח, סי' לד, אות לא), וציץ אליעזר (חלק כ סי' טז), ומנוחת אהבה (ח"ב, א-ז).

פָּרָק יג

הָאוּרְג

כָּל הַמְקַלְקָלִים פְּטוּרִים וְדִין הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וְעַל מְנַת לְתַקֵּן

(ק"ה ב') (א) הָאוּרְג שְׁעוֹר אַרְיָגָה וְכוּ'. הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וְכָל הַמְקַלְקָלִים, פְּטוּרִים. וְהַמְקַלְקָל עַל מְנַת לְתַקֵּן, שְׁעוֹרוֹ כְּמַתְקָן. וְאִסוּר לְקַרֵּעַ כְּלֵי בַחֲמָתוֹ. וְכַדֵּי לְהַטִּיל אֵימָה עַל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ, מִתֵּר.

צָדָה הָאִסוּרָה וְהַמְתֵּרָת בְּשַׁבָּת (או"ח שטז)

(ק"ו א') (ב) הַצָּד צָפוֹר לְמַגְדָּל וְצָבִי לְבֵית אוֹ לְבִיכָר, אִם נָצוּד בּוֹ, חֵיב. וְאִם אֵינוֹ נָצוּד בּוֹ, פְּטוּר. צָד צָבִי יָשׁוּן, סוּמָא, חֵיב. חִגְר, זָקָן, חוּלָה, פְּטוּר.

וְכָל דְּבָר שֶׁבְּמִינוֹ נָצוּד, חֵיב עָלָיו. אֵין בְּמִינוֹ נָצוּד, פְּטוּר.

צָבִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְנָעַל בְּפָנָיו, חֵיב. נִעְלָהוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִים. לֹא יָכוֹל אֶחָד לְנַעַל וְנָעַלוּ שְׁנַיִם, חֵיבֵין. יָשַׁב הָרֵאשׁוֹן עַל הַפֶּתַח וּמִלְאָהוּ, וּבָא הַשֵּׁנִי וַיֵּשֶׁב בְּצַדוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁהַלֵּךְ לוֹ הָרֵאשׁוֹן, הָרֵאשׁוֹן חֵיב וְהַשֵּׁנִי פְטוּר וּמִתֵּר.

הַמְפִּיס מְרִסָּא בְּשַׁבָּת (או"ח שכח)

הַמְפִּיס (מִבְּקַע) מְרִסָּא (מִכָּה שֵׁשׁ בָּהּ מְגַלָּה) בְּשַׁבָּת - לַעֲשׂוֹת לָהּ פָּה, חֵיב. לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַחָה, פְּטוּר וּמִתֵּר.

הַצָּד נָחַשׁ בְּשַׁבָּת

הַצָּד נָחַשׁ בְּשַׁבָּת - לְרַפּוּאָה, חֵיב. שְׁלֵא יִשְׁכְּנוּ, מִתֵּר.

וּשְׂאָר כָּל פְּטוּרֵי שַׁבָּת, פְּטוּר אֲבָל אִסוּר.

פֶּרֶק יָד

שְׁמוֹנֵה שְׂרָצִים

צָדָה וְחֻבְלָה בְּשְׁמוֹנֵה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה וּבְשֵׁאֵר חֵיָה וְעוֹף (או"ח שטז)

(ק"ז א') (א) שְׁמוֹנֵה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה (החלד והעכבר והצב והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת), הַצָּדָן סָתָם חֵיָב (פי יש להם עורות, וסתמם נצודים לצרף), וְהַחוּבֵל בְּהֵן חֵיָב (משום נטילת נשמה, פי הדם הוא הנפש), אִף עַל פִּי שְׁלֵא יֵצֵא הַדָּם אֶלָּא נִצְרָר²⁰⁴.

וּשְׁאָר שְׂרָצִים (שְׁעוֹרִם רַךְ כְּבָשָׂר) - (אינו חייב) עַד שֶׁיֵּצֵא מֵהֶם דָּם²⁰⁵. וְהַצָּדָן לְצָרְף - חֵיָב; וְשְׁלֵא לְצָרְף - פְּטוּר (כרבי שמעון הסובר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. ודעת הרמב"ם שהלכה כר' יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב).

(ק"ז ב') וְאֲסוּר לְצוּד פְּרַעֲשׁ. וְדוֹקָא מֵעַל הָאֶרֶץ אוּ מֵעַל בְּגָדָיו; אֲבָל אִם עוֹקְצוֹ, מִתָּר לְטָלוֹ (כן כתבו תוספות והרא"ש בשם ה"ר פּוֹת²⁰⁶. וְהַרִיב"א כְּתִב שֶׁמִּדְּבַרִי רַש"י נִרְאֶה דְּכָל שֶׁהוּא בְּגוֹפוֹ מִתָּר, כִּינּוּן שֶׁהוּא כְּבָר נִצוּד וְעוֹמֵד, וְיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ חֲשֵׁשׁ צַעֲרָא; וְשִׁכְּנָה נִרְאֶה עַקֵּר. וְהַשּׁוֹ"ע²⁰⁷ פֶּסֶק כְּהַתּוֹסְפוֹת, שֶׁדוֹקָא אִם עוֹקְצוֹ).

הַשּׁוֹלָה דָּג מֵהֵיָם, כְּשֶׁיִּבֶשׁ בֵּין סַנְפִּירָיו כְּסַלְעַ, חֵיָב (משום נטילת נשמה. שו"ת ימות).

תְּלִישַׁת עֶשְׂבִים שְׁעָלוּ עַל אֶזְן כְּלִי - עוֹקֵר דָּבָר מִגִּדּוּלוֹ (או"ח שלו)

מֵאֵן דְּתַלֵּשׁ כְּשׁוֹתָא (כְּשׁוֹתָא) מֵהִיזְמִי וְהִיגִי (מתוך קוצים שגדל בהם), אוּ פְּטָרָא (פְּטָרְיוֹת) מֵאֲוֹנָא (פְּעָמִים) שֶׁהוּא גָדַל בְּשִׁפְתֵי הַדְּלִי מִמֵּיָם, חֵיָב (אִף עַל פִּי שֶׁאִינוּ מְחַבְּרִין לְקַרְקַע, אֶלָּא מֵהַאֲוִיר רַבָּה)²⁰⁸.

204. כי יש להם עור קשה, ואין נצרר בו הדם עד שמתהווה חבורה גמורה שאינה חוזרת לקדמותה, ויש לחייבו משום נטילת נשמה באותו מקום.

205. אבל בלאו הכי הוי חבורה החוזרת, ולא שמה חבורה (פירוש המשנה לרמב"ם).

206. והרשב"א (ק"ז ב') והר"ן (ל"ח ב', בדפי הרי"ף, ד"ה הצד פרעוש) כתבו בשם תוספות שאם מתיירא שמה ישכנו, וכ"ש אם נשכו, שיכול להסירו, דאינו אלא כמתעסק, מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים.

207. או"ח שטז, ט.

208. וכן פסק השו"ע (או"ח שלו, ה). וביאר המשנ"ב (ס"ק לה) שחייבו משום עוקר דבר מגידולו, דהוא תולדת קוצר. ולא דמי לעציץ שאינו נקוב, דהתולש ממנו פטור משום דאינו מחובר בקרקע עולם, דשאני התם דאין דרך זריעה שם, משא"כ הכא דעיקר גידולו כן.

עֲשִׂית מִי מַלַח בְּשֶׁבֶת וּמְלִיחַת צָנוֹן וּבִיצָה (או"ח שכא)

(ק"ח ב') (ב) אִין עוֹשִׂין מִי מַלַח מְרַבִּין לַתַּן לַתוֹף הַכְּבָשִׁים (משום שְׁדוּמָה לְעִבּוּד). אֲבָל עוֹשִׂין מִי מַלַח מוּעָטִים לַתַּן לַתוֹף הַתְּבָשִׁיל. אִין מוּלְחִין צָנוֹן (שְׁדָרָה לְכֶבֶשׂ אוֹתוֹ, וְנִרְאָה כְּכּוֹבֵשׁ כְּבָשִׁים, וְהַכּוֹבֵשׁ אֶסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבְשָׁל). וּבִיצָה, מִתֵּר לְמִלְחָה²⁰⁹.

נְתִינַת יַיִן וְרַק עַל הָעֵינַן לְרִפּוּאָה (או"ח שכח)

יַיִן לַתוֹף הָעֵינַן, אֶסוּר (שֶׁהוּא מְשׁוּם רִפּוּאָה, וְגָזְרוּ רַבָּנַן מְשׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִים). אֲבָל עַל גְּבוֹ (שֶׁל הָעֵינַן), מִתֵּר (דְּאִמְרֵינָן לְרַחֲיָצָה בְּעֵלְמָא הוּא דְעֵבִיד). וְרַק תְּפַל עַל גְּבוֹ נְמִי אֶסוּר (שֶׁהוּא מְאוּס, וּמוֹכָחַא מִלְתָּא דְלְרִפּוּאָה מְכּוּן). וְשׁוּרָה אֲדָם קִילּוּרִין מְעַרְבֵי שֶׁבֶת, וְנוֹתֵן עַל גְּבֵי עֵינָיו בְּשֶׁבֶת²¹⁰. וּבְלֶבֶד שְׁלֵא יַעֲמִיץ וַיִּפְתַּח.

מַגַּע יָד בְּגוֹף לְפָנֵי נְטִילַת יָדַיִם שְׁחֵרִית (או"ח טד)

(ג) יָד לְעֵין וְלֵאמָה וְלִפְהָ וְלַחֲטָם בְּבִקְרָא קִדְּם שְׁיִרְחֵץ יָדָיו - תִּקְצָץ.

עֵינָיו רִפּוּאָה הַמְתָּרִים בְּשֶׁבֶת (או"ח שכח)

(עֲבוּדָה זָרָה, כ"ח א') (ד) מַעֲלִין אוֹנְקְלִי (תְּנוּף כְּנֶגֶד הַלֵּב הַמְעַכֵּב אֶת הַנְּשִׁימָה²¹¹) בְּשֶׁבֶת. וּפְדָעָה (פְּצַע מַכַּת חֶרֶב) וְעֵנְבָא (אֲבַעְבוּעוֹת) וְסַמְטָה (מִין סַפְחַת אוֹ שְׁחִין), מְחַלְלִין עֲלֵיהֶן שֶׁבֶת.

(ה) כָּל מִכָּה שֶׁל חָלַל (הַגּוֹף), וְהִיא מִהַשְּׂנִים וְלִפְנֵים (וְשְׂנִים עֲצָמִים בְּכֻלָּם²¹²), מְחַלְלִין עֲלֵיהָ הַשֶּׁבֶת. וְכֵן שְׁעַל גְּבֵי הַיָּד וְגַב הַרְגֵל. וְכֵן מִי שֶׁבִלַע נִימָא (עֲלוּקָה), מְחַמְמִין לוֹ חֲמִין.

(יומא, פ"ד ב') וְכֵל סִפְק נְפֻשׁוֹת דּוּחָה שֶׁבֶת. אֲפֹלוֹ סִפְק שֶׁבֶת אַחֲרֵת, מְחַמְמִין לוֹ חֲמִין לְהַשְׁקוֹתוֹ וְלְהַבְרֹתוֹ. וְאִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ עַל יָדֵי נְשִׁים וְנִכְרִים, אֲלָא עַל יָדֵי גְדוּלֵי

209. שאין דרך לעשות מהם כבשים, וגם אין המלח מועיל להם כל כך. משנ"ב (שכאג).

210. משום שנראה כרוחץ. ואע"פ שהוא עצמו יודע שלרפואה קעביד, אעפ"כ לדידיה איכא הכירא, מדמצריך לשרותו בערב שבת. וצריך לומר דהא דלא חששו לגבי יין משום הוא עצמו, שאני התם דכיון שדרך לרחוץ ביין לתענוג בעלמא, לכך ליכא משום חשש כלל. אבל הכא שאין עושים כן אלא לרפואה, צריך הכירא. משנ"ב (שכחא).

211. ע"פ רש"י עבודה זרה כ"ט א'.

212. שו"ע (או"ח שכחג). וכתב המשנ"ב (ס"ק ח): דהיינו היכי דכאיב ליה טובא וחלה כל גופו על ידי זה, אף שלא נפל למשכב (לאפוקי חששא בעלמא בשינוי אינו בכלל זה), וכל שכן מחלת צפינדא שמתחלת בפה ומסיימת בבני מעיים וסימנה כשנותן כלום לתוך פיו סביבות השיניים יוצאין מבין השיניים דם דמחללין עליה השבת. והפרש יש ביניהם דבצפינדא אפילו החולה והרופא אומרים אין צריך לחילול, אמרינן דאין בקיאין בזה, כי מקובל ביד חז"ל שסכנה היא; ובשאר כאב השיניים דחשיב כמכה של חלל בסתם מחללין וכשואמר הרופא או החולה שאין צריך אין מחללין.

ישראל. והזריז הרי זה משבח. ואפלו אם מתקן עמו דבר אחר לצורך חל.
(ק"ט א') (ו) מי שנגפה ידו ורגלו - צומתה ביין ולא בחמץ. ואם הוא מענג - ביין נמי לא.

רחיצה במי ים לרפואה בשבת

(ז) רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא, ובמים היפים שבים הגדול.
אבל לא במים הרעים שבו, ולא בימה של סדום, ולא במי משרה. וכגון ששוהה
בהן. אבל אם אין שוהה בהם, מתר.

מאכל בריאים מתר לאכל לרפואה

(ק"ט ב') (ח) כל אכלין ומשקין שהם מאכל בריאים, מתר לאכלן ולשתותן לרפואה,
חוץ ממי דקלים ושמן של עקרים. והנך נמי לצמאו ושללא לרפואה - שרי. וכל
שאינו מאכל ומשקה בריאים, אסור לאכלן ולשתותן.

אסור סרוס

(ק"י ב') (ט) אסור לסרוס בין בהמה טמאה בין בהמה טהורה. ומסרוס אחר מסרוס,
ח"ב. ואסור לשתות סם שנגעקר ממנו, אף על פי שאינו מכון אלא לרפואה (ודעת
המאירי שמתר²⁴³).

החושש בשניו ובגרונו

(קי"א א') (י) החושש בשניו לא יגמא בהן חמץ ויפלט. אלא מגמע ובולע ומטבל
כדרכו, ואם נתרפא, ונתרפא. ואין לועסין מצטכי ולא שפין סם בשנים לרפואה.
ואם לריח הפה, מתר.

(יא) החושש בגרונו, לא יערער בשמן (שנפך שנעשה לצורך רפואה), אלא נותן שמן הרבה
לתוך הנגרון²⁴⁴ ובולע.

החושש במתניו לא יסוך שמן וחמץ (או"ח שכז)

החושש במתניו, לא יסוך שמן וחמץ, אבל סך אפלו שמן ורד, אי שכית. ואי לא
שכית, אסור.

243. כשאינו מכון אלא לרפואה; או אפילו בפסיק רישיה, ומשום שפס"ר בדרבנן מותר (והמאירי לשיטתו ששתית
עיקרין איסורה מדרבנן), או רק כשאינו פסיק רישיה.

244. מין מאכל שמעורב בו שמן.

פרק טו

אלו קשרים

גדרי אסור קשירה בשבת (או"ח שיז)

(ק"א ב') (א) ואלו קשרים וכו' כל קשר שיתקיים לעולם, חיבים חטאת על קשורו והתרתו. ושהוא עומד להתקיים בשבעה ימים, פטור אבל אסור. ושעומד להתיר בכל יום, מתיר (כ) דעת רש"י ורא"ש, שהדבר תלוי רק במשך הזמן שמשאיר הקשר. ודעת ר"ח, ר"ף ורמב"ם, שרק על מעשה אמן וקשר של קימא, חיב חטאת. חסר תנאי אחד - פטור אבל אסור. חסרו שני תנאים - מתיר. והשו"ע²⁴⁵ פסק כר"ף ורמב"ם. והרמ"א כתב בשם ויש חולקין כרש"י והרא"ש).

קשירת דלי וקשירה בפני בהמה

(ק"ג א') וקושרין דלי אף בחבל, והוא שיהא של גרדי (אורג, שאינו מבטלו שם). וקושרין בפני בהמה שלא תצא אפלו בתרי איסרי. ומטלטלין חבל של גרדי לקשר בפרה ובאבוס.

סנדל שנפסקה אחת מרצועותיה

סנדל שנפסקה רצועה פנימית, עדין תורת כלי עליו. נפסקה חיצונית, בטל מתורת כלי והוי לה נולד, ואסור לטלטלו. ואם הוא בכרמלית, מתיר לכרוך עליו גמי לח לתקנו. ובחצר אסור.

קפול בגדים בשבת (או"ח שב)

(ב) מקפלין כלים בשבת באדם אחד²⁴⁶, וחדשים כל זמן שלא רחצו, ולבגים, ואין לו להחליף. אבל בציר חד מהנהך - אסור.

245. או"ח שיז, א.

246. אבל בשני בני אדם כשמקפלים אותם מתפשטים הקמטים, ונראים כמתקנים. רש"י (שבת ק"ג א').

כבוד השבת בכגדים ובדבורו

וְצָרִיךְ לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת בְּלְבוּשׁוֹ וּבְדַבְרוֹ, שֶׁלֹּא יִרְבֶּה לְדַבֵּר דְּבָרִים יְתָרִים. אֲבָל הִרְהוּר
אֶפְלוּ מֵעֶסְקֵי מִתֵּר. וּבְהִלּוּכּוֹ שֶׁלֹּא יְרוּץ, אִם לֹא כָּדֵי לֵילֵךְ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ. וְאִם הִגִּיעַ
לְאֵמַת הַמַּיִם יָכוֹל לְדַלֵּג עָלָיו. וְחִפְצֵי שָׁמַיִם מִתְרִין.

דברים שתלמיד חכם צריך להיות מצוין בהם

(ג) תְּלָמִיד חָכֵם צָרִיךְ לְנַהֵג סְלִסּוּל בְּעֵצְמוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא בְּטֵלָאֵי עַל טֵלָאֵי שֶׁעַל גַּבֵּי
מִנְעַל. וְשִׁיחָא יָרָא שָׁמַיִם, וְשִׁיחָא תּוֹכּוֹ כְּבָרוּ, וְאִזּוּ בְּנֵי עִירוֹ מְצִוִּין לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ.

פָּרָק טו כָּל כְּתָבִי

דִּינֵי דְלֻקָּה בְּשַׁבָּת (או"ח שלד)

אלו כתבי הקדש מצילים מפני הדלקה ולהיכן מצילים

(קט"ו א') (א) (כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדלקה. מדינא דגמרא - כתבי הקדש שהיו כתובים תרגום או בכל לשון, אין מצילין אותם. משום דלא נתנו לקרות בהם, כרשב"ג דאסר לכתב ספרים אלא בלשון הקדש או יונית. אבל) האדנא שרי לכתב כתבי הקדש בכל לשון, ומצילין אותן מפני הדלקה (כן כתבו רמב"ן, רשב"א, תוספות, רא"ש ומרדכי. וכן פסק השו"ע²¹⁷. והרי"ף והרמב"ם כתבו סתם דאין מצילין אותם, ולא חלקו בין זמן לזמן). וטעונוין גניזה שלא יניחם במקום הפקר. וכן הברכות.

ואפלו כתובים בסם ובסקרא ובכל דבר. ותרגום שכתבו מקרא, ומקרא שכתבו תרגום, וספר תורה שיש ללקט בו שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, או שיש בו אזכרות, מצילין אותו.

(קט"ז ב') מצילין התיק עם הספר אפלו יש בו מעות (דעת הרמב"ם ובעל התרומה שאם הניח בשבת תפלין בארנקי מלא מעות, יכול להציל הארנקי כדון תפלין²¹⁸. ודעת הרשב"א והמרדכי, שרק אם הניח התפלין בארנקי מערב שבת, יכול להצילם. והשו"ע²¹⁹ סתם כדעת בעל התרומה, ובשם ויש מי שאומר כהרשב"א).

טלטול מעות ודברים מקצים מפני הדלקה: דעת בעל התרומה שמתר לטלטל מעות ודברים המקצים כדי להצילם מפני הדלקה או מאונסים הבאים לגזלם, דבמקום פסידא אין לחש לאסור מקצה. ודעת

217. או"ח שלד, יב.

218. אינו מפורש בדבריו שיש היתר אף להניח התפלין בארנקי בשבת, אלא שכן דייק הב"י (או"ח שלד, טו) מדבריו, ומדברי הטור. והט"ז ומגן אברהם כתבו דליכא בזה פלוגתא, דלכו"ע אסור לכתחילה להניח תפלין אצל מעות בשעת הדליקה כדי להציל המעות. ובניאור הגר"א הכריע דהעיקר כהב"י, דלדעה ראשונה גם לכתחילה מותר להניח תפלין אצל מעות בשעת הדליקה (ומשמע שם שהוא מצדד כן להלכה. שער הציון).

219. או"ח שלד, טז.

הַרְשָׁבָא שְׁאָסוּר. וְהַטּוֹעַ²²⁰ כָּתַב כִּבְעַל הַתְרוּמָה בְּשֵׁם יֵשׁ מִתִּירִים. וּבְשֵׁם יֵשׁ מִי שְׁאֹסֵר כְּהַרְשָׁבָא.
וְדוֹקָא לְמַבּוּי שְׁיֵישׁ לוֹ שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת וְלַחֵי. אֲבָל אֵין לוֹ לַחֵי, לֹא (כִּן דַּעַת הַרִי"ף וְרַמְבַּ"ם
וְכִן פֶּסֶק הַטּוֹעַ²²¹. וְדַעַת רַשִׁי וְרַז"ה שְׁאֵפְלוּ לְמַבּוּי שְׁאֵין לוֹ לַחֵי).

גְּלִינִין (שֶׁל סִפְרֵי קֹדֶשׁ, שְׁלֵמָעֵלָה וְשְׁלֵמָטָה, וְשִׁבּוּי פְרֻשָׁה לְפְרֻשָׁה, וְשִׁבּוּי דֶף לְדֶף, וְשִׁבְתַחֲלַת הַסִּפְרֵי,
וְשִׁבְסוּף הַסִּפְרֵי²²²) וְסִפְרֵי מִיָּנִים אֵין מְצִילִין אוֹתוֹן. וְאִף בַּחֲל שׁוֹרְפָן (אֶת סִפְרֵי הַמִּינִים) עִם
אֲזָכְרוֹת שְׁבָהָן.

שְׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת עֵין בְּנִכְסֵיו וְקִרְיַת סִפְרִים וְקִבְעַת סְעֵדָה בְּזִמְן בֵּית הַמְדָרֶשׁ

(ב) אֵין קוֹרִין בְּשִׁבְת אֲגָרוֹת שֶׁל מְצֵא חִפְצָא²²³. וְאֵין קוֹרִין בְּסִפְרִים הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב
בְּזִמְן בֵּית הַמְדָרֶשׁ. וְאִסוּר לַעֲיֵן נִכְסֵיו בְּשִׁבְת לְרֵאוֹת מֵהֶם צְרִיכִין. וְלֹא לְקַבֵּעַ
סְעֵדָה בְּעֶרְב שִׁבְת וְלֹא בְּשִׁבְת בְּזִמְן בֵּית הַמְדָרֶשׁ.

הַצֵּלַת אֶכָל מִהַדְּלָקָה

(ק"ז ב') (ג) מְצִילִין מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעֵדוֹת בְּלֵיל שִׁבְת, הַרְאוּי לְאָדָם, לְאָדָם. הַרְאוּי
לְבִהֵמָה לְבִהֵמָה. וּבְשַׁחְרִית, מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֵדוֹת. וּבְמִנְחָה, מְזוֹן סְעֵדָה אַחַת.

(בְּגִמְרָא בְּאֵרוֹ שְׁמַצַּד הַדִּין הִיָּה מִתֵּר לְהַצִּיל יוֹתֵר, שְׁכֵן הֵם רְאוּיִים לְטַלְטוֹל, וְהַחֲצֵר מְעַרְבַת, אֶלֹא
שֶׁחֲשָׂשׁוּ מִתּוֹךְ שְׁאֵדָם בְּהוֹל עַל מְמוֹנוֹ, אִם תִּתֵּר לְהַצִּיל, יִשְׁכַּח הַשִּׁבְת, וְיִבּוֹא לְכַבוֹת הַשְׂרָפָה. מִתּוֹךְ כִּךְ
הִיָּה אוֹמֵר רַבְנֵי תַם) וְדוֹקָא בֵּית שְׁהַדְּלָקָה בּוֹ (שֶׁהֵם בְּהוֹלִים יוֹתֵר, וְיֵשׁ לְגוֹר בְּהֵם). אֲבָל בְּתִים
הַסְמוּכִין לוֹ, מְצִילִין כְּמָה שְׁיִרְצוֹ (הֵיֹוֹת שְׁאֵינִם בְּהוֹלִים כָּל כֶּךְ, לֹא גָזְרוּ בְּהֵם).

הַצִּיל פֶּת נִקְיָה, לֹא יִצִּיל פֶּת הַדְּרָאָה (שֶׁנִּטַּל כָּל הַדְּרָה, דְּהֵינּוּ פֶת קֶבֶר). וְאִפְכָא שְׁרִי.
מְצִילִין מִיּוֹם הַכְּפוּרִים לְשִׁבְת, וְלֹא מִשִּׁבְת לְיוֹם הַכְּפוּרִים (כְּגוֹן אִם חָל יוֹם הַכְּפוּרִים בְּיוֹם
רֵאשׁוֹן. שְׁהֵרִי אֵינּוּ אוֹכֵל עַד הָעֶרֶב, וּבְעֶרֶב יִטְרַח וְיִבִּיא), וְלֹא לְיוֹם טוֹב (שְׁאַחַר הַשִּׁבְת, שְׁיִכּוֹל לְהַכִּין
בּוֹ בְּיוֹם), וְלֹא (מְצִילִים מִשִּׁבְת זו) לְשִׁבְת הַבָּאָה.

220. א"ח שלדב, וכתב המשנ"ב (ס"ק ה) שהדעה המתירה, היינו דוקא לנמצאים בבית סמוך לשריפה, שאינם
בהולים, אבל אלו הנמצאים בבית בו הדליקה מצויה, אסור להם (וכמוכא להלן בסעיף ג).

221. או"ח שלד, יז.

222. בגמרא (קט"ז א') מבואר שמקום הכתב (שנמחק) לא קמיבעיא להו (וכפי ששינונו שאם אין 85 אותיות אין מצילים),
דכי קדוש אגב כתב הוא דקדוש, אזל כתב, אזלא לה קדושתיה, וגליון של מעלה ושל מטה (שמסביב
לכתב), שבין פרשה לפרשה, שבין דף לדף, שבתחלת הספר שבסוף הספר (שמתחילה התקדשו לשם חלק, וגם
כשנמחק הכתב, שמא נשארו בקדושתם), הוא בעיא דלא איפשיטא.

223. ראה להלן פרק שואל, סעי' א.

נְשַׁבְּרָה לוֹ חֲבִית בְּרֹאשׁ גָּגוֹ, מִבֵּיא כְּלֵי וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִבֵּיא כְּלֵי אַחַר וְיִקְלֹט וַיִּצְרַף, אֲלֵא אִם כֵּן נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים. וְלֹא יִקְלֹט וַיִּצְרַף וַיִּזְמִין אַחַר כֶּף אוֹרְחִים, אֲלֵא יִזְמִינָם תַּחֲלָה. וְלֹא יַעֲרִים וַיִּזְמִין אוֹרְחִים שְׁאִין צְרִיכִין לֶאֱכֹל.

(ד) שְׂכַח פֶּת בַּתְּנוּר וְקִדַּשׁ עָלָיו הַיּוֹם, מִצִּיל מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים בְּאוֹ וְהִצִּילוֹ לָכֶם, וּבִלְבָד שְׁיִרְדָּה בְּסִכִּין בְּשָׁנוּי.

יִשְׁפִּים לְהוֹצֵאת שַׁבַּת וַיִּבְצַע עַל שְׁתֵּי כִפְרוֹת וַיִּזְהַר בְּשֵׁלֶשׁ סְעֻדוֹת

(ק"ז ב') (ה) לְעוֹלָם יִשְׁפִּים אָדָם בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת לְתַקֵּן לְצַרְךָ הַשַּׁבַּת. וַיִּבְצַע עַל שְׁנֵי כִפְרוֹת. וְאִם יֵשׁ לוֹ כֶּכֶר שֶׁל עֲרוּב, יִבְצַע עָלָיו. וַיִּזְהַר מֵאֵד בְּשֵׁלֶשׁ סְעֻדוֹת. וַיִּזְמֵן הַשְּׁלִישִׁית הוּא אַחַר הַמִּנְחָה. וּלְכַבְּדוֹ וּלְעַנְּגוֹ כְּפִי יִכְלָתוֹ וְלַעֲשׂוֹת בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת שׁוּם דְּבַר בְּעֶצְמוֹ לְצַרְךָ שַׁבַּת.

הַדַּחַת כָּלִים בְּשַׁבַּת

(ק"ח א') מְדִיחִין כָּלִים בְּשַׁבַּת לְצַרְךָ שַׁבַּת, כְּגוֹן אִם נִשְׂאָר לוֹ עֲדִין סְעֻדָה לֶאֱכֹל. אֲבָל לְאַחַר סְעֻדָה שְׁלִישִׁית אֵין מְדִיחִין. וְכוֹסוֹת מְדִיחִין כָּל הַיּוֹם.

אֲמִירַת וַיִּכְלוּ וְסְעֻדַת מְלוּהַ מַלְכָּה

(ק"ט ב') וַיֹּאמֶר וַיִּכְלוּ בַּתְּפִלָּה וְעַל הַכּוֹס.

וַיִּסְדֵּר שְׁלַחְנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת, אֲפֹלוֹ אֵינוֹ צְרִיךְ אֲלֵא לְכַזֵּית.

(ק"כ א') הָא דְּאֵינוֹ מִצִּיל אֲלֵא מְזוֹן שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת, הֵינּוּ דְּיִקָּא בְּשְׁנֵי כָּלִים. אֲבָל בְּכָלִי אֶחָד יִצְיָלְנוּ מֵלֵא, אֲפֹלוֹ גְדוֹל הַרְבֵּה, וְאֲפֹלוֹ פֶּרֶשׁ טְלִיתוֹ וְקַפֵּל וְהִנִּיחַ לְתוֹכוֹ, שְׂרִי וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים בְּאוֹ וְהִצִּילוֹ לָכֶם. וְאִם יִרְצוּ, זֹכִיךְ בּוֹ מִן הַהֶפְקֵר. וְאִם לֹא יִרְצוּ לְזַכּוֹת, יְכוּלִין לְטַל שְׁכָרוֹ, וְלֹא הוּי כְּשֹׁכֵר שַׁבַּת.

הַצֵּלַת בְּגָדִים וְכָלִי תִשְׁמִישׁ

(ק"כ א') (ו) מִצִּיל כָּל כְּלֵי תִשְׁמִישׁוֹ וְלוֹבֵשׁ כָּל מַה שְׁיִכּוֹל לְלַבֵּשׁ, וְחוּזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְאוֹמֵר לְאַחֲרֵים בְּאוֹ וְהִצִּילוֹ לָכֶם.

גֵּרָם כְּבוּי (או"ח שלד)

(ז) פּוֹרְשִׁין עוֹר שֶׁל גְּדִי עַל תְּבֵה שְׂאֲחָז בָּהּ הָאוֹר. וְעוֹשִׂין מְחַצָּה בְּכָל הַכָּלִים בֵּין מְלֵאִים בֵּין רִיקָנִין. וְאֲפֹלוֹ שֶׁל חֶרֶס. טְלִית שְׂאֲחָז בָּהּ הָאוֹר, פּוֹשְׁטָהּ וּמְתַכְּסָהּ בָּהּ, וַאֲיֵנוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא תִּכְבֶּהּ.

איתא בגמרא טלית שאחז בה האור מצד אחד, נותנין עליה מים מצד אחר, ופסקה הרמב"ם. והשו"ע סתם כהרמב"ם. ובשם ויש מי שאומר כתב שצריך שלא יתקנו לכה²²⁴.

נר ששכח על הטבלה מנערה והיא נופלת

(ח) נר ששכח על הטבלה, מנערה (את הטבלה, היות שלא נעשתה בסיס לדבר האסור) והיא (הנר) נופלת. לפי הירושלמי בשפכה (כבר)²²⁵. ולרש"י אפלו בדלוק. ובלבד שלא יהא בו שמו²²⁶. אבל במניח (הנר ולא שכחו), אסור (דנעשה בסיס לדבר האסור)²²⁷.

(ט) נר שאחורי הדלת, אסור לפתח ולנעל כדרכו (דמודה רבי שמעון בפסיק רישה ולא ימות)²²⁸. ואסור לפתח הדלת כנגד המדורה, ואפלו ברוח מצויה.

שמוש בנכרי וקטן לצרף כבוי ושאר הפסד ממוני

(קכ"א א') (י) נכרי שגבא לכבות, אין צריף למחות בידו. אבל קטן, מוחין. וכן יכולין לקרות לנכרי שיבא אליו, אף על פי שנדאי יכבה כשיבא²²⁹.

וכן כל כיוצא בזה, הפסד הבא לאדם פתאום (כגון בתרועעה חבית של יין, והולך לאבוד), מתר (כן כתב הרא"ש בשם בה"ג. והרשב"א כתב בתשובה דסחורה הנפסדת בספינה על ידי גשמים. אסור לומר לגוי להוציאה; שלא התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד, אלא בדלקה. והשו"ע²³⁰ סתם

224. או"ח שלדכג. הדעה השניה היא דברי הטור, אמנם ראה בהרחבה ב"נתיבי הלכה", במחלוקת בבאור דברי הטור, ובדעת הגר"א.

225. שאם לא כן, יש לחשוש משום מבעיר ומשום מכבה. ירושלמי (פרק ג. הלכה ז). ובא להשמיענו היתר טלטול על ידי נדנדוד. ראה רא"ש (ס"ח).

226. דאי הוה ביה שמן הרי הוא שופך ממנו והוי כמסתפק מן הנר בשעה שהוא דולק וחיוב משום מכבה; ולפירוש הערוך, דרבי שמעון לא מחייב בפסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה באותה מלאכה, דאיכא למימר אנון סהדי דקמכוין, איכא לאוקמא אפילו בנר שיש בו שמן כיון דלא מהני ליה מידי בההוא כבוי. רא"ש (ס"ח).

227. כתב המשנ"ב (ט, טז, ס"ק יח): והנה בעיקר דין בסיס, מסיק במגן אברהם דלא מקרי בסיס אלא אם כן הניח עליו דבר המוקצה בשביל שיתיישב עליו בטוב. אבל מה שמניחין בדרך אקראי, כמו שרגילים לשים בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה, כי האי גוונא לא חשיב מניח אלא שוכח, ומותר לטלטל חפץ המותר אחר שניערו המוקצה מעליו. ויש מחמירין בכל זה. ובמקום הצורך נראה דיש להקל, דכמה אחרונים סוברין כוותיה דהמגן אברהם.

228. רש"י פירש שהנר מונח אחורי הדלת וחישינן שמא יכבנו הרוח. ורבינו חננאל פירש שהנר קבוע בכותל שאחורי הדלת וכשפותח הדלת נוקש בכותל ואיכא למיחש שמא יכבה הנר. ור"י פירש שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתיחת הדלת ובנעילתו מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבו אל הפתילה.

229. דהשתא שרי למימר ליה כל המכבה אינו מפסיד, קריאתו מיבעיא? רא"ש.

230. או"ח שז, יט.

כְּהָרָאֵשׁ. וּבָשֶׁם יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר כְּתַב כְּהָרֶשֶׁבֶת א. וּבְמָקוֹם אַחֵר²³¹ סָתַם כְּהָרָאֵשׁ בְּלֶכַד.

כפית קערה על מזיקים (או"ח רעז; או"ח שח)

(יא) כּוֹפִין הַקְעָרָה עַל הַנֵּר שְׁלֵא יֵאָחַז בְּקוֹרָה. וְעַל עֶקֶב שְׁלֵא יִשֶּׁה. וְעַל צוֹאת הַתְּרַנְגוּלִין שֶׁהוּא בְּחֶצֶר אַחֶרֶת. אֲבָל צוֹאת תְּרַנְגוּלִין שֶׁבְּאוֹתָהּ חֶצֶר, וְשֶׁל תִּינוֹק אֶפְלוּ בְּחֶצֶר אַחֶרֶת, מִתֵּר לְהוֹצִיאָהּ (וְדַעַת הַרְמַב"ם שֶׁגַם צוֹאת תִּינוֹק, דִּינָה כְּשֶׁל תְּרַנְגוּלִים וְיֵשׁ חֲלוּק בֵּין אוֹתָהּ חֶצֶר לְאַחֶרֶת. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²³²).

חֲמִשָּׁה נְהָרִים בְּשִׁבְתָּ: זָבוּב שְׁבַמְצָרִים, וְצָרְעָה שְׁבַנְיָנָה, וְעֶקֶב שְׁבַחְדִּיב, וְנַחֲשׁ שְׁבַאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, וְכָלֵב שׁוֹטֵה בְּכָל מָקוֹם. וּשְׂאֵר כָּל הַמְּזִיקִין, אִם רָצִין אַחֲרָיו, מִתֵּר לְהַרְגוֹ. וְאִם לֹא, אָסוּר.

רַק נַחֲשׁ וְעֶקֶב, דוֹרְסֵן לְפִי תַּמּוּ (לְרִש"י דוֹקָא כְּשֶׁאִינוּ מִתְּכַוֵּן. וְלְהַרְמַב"ן וְרִשְׁב"א אֶפְלוּ כְּשֶׁמִּתְּכַוֵּן. וְהַשּׁו"ע²³³ פֶּסֶק לְגַבֵּי דְרִיסַת נַחֲשׁ כְּהַרְמַב"ן וְרִשְׁב"א, וְלְגַבֵּי דְרִיסַת רַק כְּרִש"י²³⁴).

אין כלי נחשב מקצה מחמת גדלו

(יב) פְּמוֹטוֹת וּקְרוֹנוֹת אֶפְלוּ גְדוּלוֹת הַרְבֵּה, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹן²³⁵.

נכרי שעשה מלאכה מתי מתר לישראל להנות ממנה (או"ח שכה)

(קכ"ב א) נִכְרֵי שֶׁהִדְלִיק נֵר, יִכּוֹל יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרוֹ. וְאִם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל הִדְלִיק, אָסוּר לְכָל (אֶפְלוּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר). מִלֵּא מִים לְבִהְמָתוֹ, יִכּוֹל גַּם יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁקוֹת לְבִהְמָתוֹ. וְאִם בְּשִׁבִיל בְּהֵמַת יִשְׂרָאֵל, אָסוּר לְכָל, בְּכָל מִינֵי תַשְׁמִישׁ.

וְהֵאֱדָנָא שְׂאִין לְנוּ רְשׁוּת הַרְבִּים דְּאוּרֵיתָא, מִתֵּר לְאַחַר שְׁלֵא נִתְמַלֵּא בְּשִׁבִיל²³⁶.

231. או"ח שלד, כו.

232. או"ח שח, לד. בדעת הרי"ף ורא"ש (ולכאורה גם בפסיקת ההלכה) נחלקו הב"י והגר"א ועוד. וראה בהרחבה ב"נתיבי הלכה".

233. או"ח שטז, י.

234. או"ח שטז, יא. וכתב בביאור הגר"א שאע"פ שמשמע מכל המפרשים שרוק ונחש דין אחד להם, לא רצה הב"י לפסוק כדבריהם שגם ברוק יהיה מותר גם כשמכוין למרח, כיון שאינו אלא משום מאיסותא.

235. ראה לעיל פרק במה מדליקין, סעיף כד, בשיטות הראשונים.

236. הרא"ש כתב שמדקאמר אסור בסתם, משמע דאסור לכל ישראל, אפילו לישראל אחר. והקשה מדאמר במסכת יום טוב, פרק אין צדין (כ"ה א'): הבא (מחוץ לתחום) בשביל ישראל זה, מותר לישראל אחר. ותירץ, דהיינו דוקא באיסור חוץ לתחום דרבנן; אבל באיסור דאורייתא כי הכא, לא. והסיק מזה בעל ה"רמזים", דהאידידנא שאין לנו רשות הרבים דאורייתא וכו' (אמנם תוספת זו אינה כתובה להדיא ברא"ש).

ורבנו תם מתיר (כאשר מלא הנכרי) לצרף ישראל עצמו, אפלו לאותו ישראל שנתמלא לו (ורק כשמלא לבהמתו, שלא היה יכול להשקותה בעצמו בבור, אסור). **ור"י אוסר (והשו"ע)**²³⁷ פסק **נר"י והרא"ש. והרמ"א** בשם י"ש מקליו כתב **נרבנו תם**. וכתב שיש מתירין אף לכתחלה²³⁸.

לקט עשבים לבהמתו, מאכיל אחריו ישראל. ואם בשביל ישראל, אסור²³⁹.
ואם לקט והאכיל לבהמתו של ישראל, אין צריך למחות בידו לפי שעה (דנכרי אדעתא דנפשה קעביד, כדאמרינן גבי נכרי שבא לכבות). אבל אם רגיל בכך, אסור.

והא דשרי לישראל כשעשה נכרי לעצמו, הני מלי כשאינו מכירו. אבל מכירו, אסור בדבר דאכא למיחש שמה ירבה בשבילו, כגון מים ועשבים (וכשמכירו שאסור, דעת התוספות שאפלו אם עשאו שלא בפניו הישראל אסור²⁴⁰. וכן משמע מסתימת השו"ע²⁴¹. ודעת הרמב"ן, הרשב"א והר"ן שדוקא בפניו אסור, שאז שייך למגזר דקא מכון להרבות בשבילו בשעת עשיתו).

אבל הדלקת נר ועשית כפוש וכיוצא בזה (כשעשאו לצרף עצמו), מתיר (אפלו מכירו, דליכא למיחש שמה ירבה בשבילו, דנר לאחד נר למאה).

מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת (או"ח שכה)

(ג) מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת. אבל לא על גבי מקצה. ואי קאי באפה ואזלה מאליה, שרי.

רחיצה במרחץ במוצאי שבת בעיר שיש בה ישראל ונכרים (או"ח שכו)

(ד) עיר שיש ישראל ונכרים דרין בה, והיה בה מרחץ הרוחצת בשבת - אם רב נכרים, מתיר במוצאי שבת מיד. ואם מחציה נכרים ומחציה ישראלים, אסור. וימתין בכדי שיחמו חמין.

וישראל ונכרי שהסבו והדליק נכרי נר - אם רב נכרים, מתיר להשתמש לאורו. מחצה על מחצה, אסור. אלא אם כן מכיר שהנכרי לצרכו הדליקו.

237. או"ח שכה, י.

238. לומר לגוי להביא שיכר, או שאר דברים, דרך כרמלית או בלא עירוב. וכתב הרמ"א: ואע"פ שיש להחמיר בדבר, מכל מקום אין למחות ביד המקילין לצורך שבת ובשעת הדחק, דהא יש להקל באמירה לגוי לצורך, כמו שנתבאר ס' ש"ז וכל שכן בכהאי גוונא. עכ"ל.

239. לפי רבינו תם הנ"ל, צריך לומר שכאן מיידי באופן שלא יכול היה להעמיד בהמתו על גבי העשבים לבד.

240. דאף שאין לחוש שמה ירבה בשבילו במלאכה זו, חיישין שמה ירגילו לשבת אחרת.

241. או"ח שכה, יא. כן מבואר מביאור הגר"א (ס"ק לט).

פרק יז

כל הכלים

טלטול דלתות שהתפרקו ונטילת והחזרת דלת בשבת (או"ח שח)

(קכ"ב ב') (א) כל הכלים הנטלין בשבת, דלתותיהן נטלין עמהן, לא שנה נתפרקו בחל או בשבת. דלת שדה תבה ומגדל, נוטלין ולא מחזירין. ושל לול של תרנגולים, אין נוטלין ולא מחזירין.

טלטול כלי שמלאכתו לאסור

נוטלין קרנס (פטיש), בין של אגוזים בין של נפחים או של זהבים, לפצע בו אגוזים. אבל לא של בשמים דקפיד עלה שלא ימאס, והוי כסיכי ומזורי (כלי צבעים) שאסור לטלטלן.

ונוטלין קרדס (גרזן) לחתך בו הדבילה, מגרה (מסור) לגר (לנסר) בו הגבינה, מגרפה (יעה) לגרף בה הגרוגרות, רחת (כף לזרית תבואה) ומזלג (קלשון) לתת עליו לקטן.

טלטול מן הצד

(ב) פגה (תאנה שלא הבשילה כל צרכה) שהטמינה בתבן (להתבשל, ותבן מקצה הוי לטיט), אפלו כלה מכסה, תוחב בה כוש והיא ננערת מאליה²⁴².

טלטול מחט

נוטל מחט שלמה לטל בה את הקוץ. אבל נטל חרה או עקצה, לא (כי כשניטל חרה או עקצה, אדם זורקה לבין הגרוטאות, ונטל תורת כלי ממנה). וחדשה שלא נקבה עדיו, שרי (כי יש לה שם כלי, שמיעדה לשם נטילת קוץ).

קשירת תינוק בבגדים לישר אבריו והחזרת ערלת גרונו למקומה (או"ח של)

(ג) אסובי ינוקא, שרי. לרש"י לקשרו בבגדים לישב אבריו אפלו מיום ראשון שנולד

242. דהוי טלטול מן הצד. ובגדרו ראה לעיל, פרק רביעי, סעיף ח, מש"כ בהערה שם בשם המשנ"ב.

ואילך. וּלְרַבְּנֵנוּ חֲנַנְאֵל לְהַחֲזִיר עֲרַלְת הַגֶּרוֹן לְמִקְוָמָה²⁴³.

טלטול קנה של זיתים

(קכ"ג ב') (ד) קנה של זיתים אפלו אין לו קשר, מתר לטלטלו.

מקצה מחמת חסרון כיס (או"ח שח)

וְכָל הַכֵּלִים מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ, חוּץ מִמַּסָּר הַגָּדוֹל, וַיִּתֵּד שֶׁל מַחְרָשָׁה (כְּלֵי גְדוֹל עֲשׂוּי כְּסָפִין, בּו עוֹשִׂים חֲרִיץ שֶׁל תֵּלָם הַמַּעֲנָה), וְאַכְלָא דְקַצְרֵי (כְּלֵי מְנַגֵּב שֶׁל כּוּבְסִים), וְחַרְבָּא דְאֶשְׁכַּפֵּי (סָפִין שֶׁל רִצְעִים), וְסָפִינָא דְאֶשְׁכַּבְתָּא (לְרִשׁ"י סָפִין קַצְבִּים, וּלְתוֹסְפוֹת סָפִין שְׁחִיטָה, וְכֵן נִקְט הַשּׁו"ע²⁴⁴), וְחֲצִינָא דְנַגְרִי (גְרוֹן נַגְרִים), וְסָפִין שֶׁל מִלָּה וְסוֹפֵר, וְאַזְמַל שֶׁל סְפָרִים (שֶׁהֵם מְקַצִּים מִחֲמַת חֲסָרוֹן כִּיס, וּמְקַפִּיד עֲלֵיהֶם²⁴⁵ וּמֵיחַד לָהֶם מְקוֹם).

(קכ"ד א') וְכֵן כָּל כְּלֵי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאֶסוֹר²⁴⁶, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ לְצַרְף גּוּפוֹ וּלְצַרְף מְקוֹמוֹ. אֲבָל לֹא מִחֲמָה לְצַל²⁴⁷. וְשֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר, אֶפְלוּ מִחֲמָה לְצַל נְמִי מִתֵּר²⁴⁸. וּמְכַבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה (שֶׁמְכַבְּדִים בָּהֶם קַרְקַע), לְרִשׁ"י הוּי מְלַאכְתּוֹ לְאֶסוֹר, וּלְרִי"ף אֵף לְהִתֵּר (וְהַשּׁו"ע²⁴⁹ פֶּסֶק לְהִתֵּר).

טלטול שברי ושירי כלים

(קכ"ד ב') (ה) כָּל כְּלֵים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ אֶפְלוּ בְּשֵׁבֶת, שֶׁבְרִיהֶן מִתֵּרִים לְטַלְטְלוֹ, וּבִלְבַד שְׂרָאִיִּין לְשׁוּם מְלַאכָּה, אֶפְלוּ אֵינָה מַעֲיִן מְלַאכְתָּן (כֵּן פֶּסְקוֹ רִי"ף, רַמְבַּ"ם וְרֵא"ש. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁵⁰. וְרַב צַמַּח גֵּאוֹן פֶּסֶק שָׂרָק אִם רְאוּיִים לְכַעֲיִן מְלַאכְתָּם הַרְאִשׁוֹנָה).

לְבָנִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִהַבְּנִין, מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ. סִדְרֵן זֶה עַל זֶה, אֶסוּרִים.

243. ראה סוגיא זו בהרחבה ב"נתיבי הלכה".

244. או"ח שח,א.

245. ואם הוא אינו מקפיד, לא הוי לדידיה מוקצה מחמת חסרון כיס. משנ"ב (שח,א, ס"ק ו).

246. ואפילו אם רק רוב מלאכתו לאיסור הוא גם כן בכלל זה. משנ"ב (שח,ג, ס"ק ז).

247. דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שיישבר או ייגנב שם. שו"ע (או"ח שח,ג). ואם חושב עליו גם לתשמיש, מותר לטלטל אפילו עיקר כוונתו מחמה לצל. משנ"ב (ס"ק טז).

248. והוא הדין אם היה מלאכתו לאיסור ולהיתר גם כן לא מקצה דעתו מיניה. משנ"ב (שח,ד, ס"ק כ).

249. או"ח שח,מט. וכתב המשנ"ב (ס"ק קסג): המחבר אזיל לשיטתו דסבירא ליה (סי' שלזב) דמותר לכבד קרקע המרוצף, א"כ הוא בכלל כלי שמלאכתו להיתר. אבל לפי מה שפסק הרמ"א שם דאפילו מרוצף אסור, א"כ הוא בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, ואין לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו (הובאה המחלוקת לעיל ס"פ המצניע). עכ"ל.

250. או"ח שח,ו.

חתיכת חרס שְנִשְׁבְּרָה בְּחַל מְכָלִי, וְרֵאוּיָה לְכִסּוֹת בָּהּ הַכְּלִי, מִתָּר לְטָלוּ אֶפְלוּ בְרִשׁוֹת הַרְבִּים. מְגוּפַת חֲבִית שְׁנִפְרָדָה מִן הַחֲבִית, וְכֵן חֲבִית שְׁנִשְׁבְּרָה, מִתָּר לְטָלְטָלָה. וְלֹא יִסְפַּת אוֹתָהּ לְתַקְנָה לְכִסּוֹת בָּהּ כְּלִים²⁵¹. זָרַק הַשְּׁבָרִים לְאֲשֵׁפָה מִבְּעוֹד יוֹם, אֲסוּרִים.

(קכ"ה א') (ו) שְׂרִי מִחְצָלוֹת מִתָּר לְטָלְטָלָן. וְשִׂרֵי מְטָלִית שְׂבָלָה, וְאִין בּו שְׁלֵשׁ (אֲצָבְעוֹת) עַל שְׁלֵשׁ (אֲצָבְעוֹת), אֲסוּר לְטָלְטָל (דַּעַת רִשׁ"י וְרֵאב"ד דְּהֵינּוּ דְּנִקָּא בְּטָלִית מִצּוּה. אֲבָל בְּחִתִּיקָה מִבְּגָד רְגִיל, אִף בְּשַׁעוֹר פְּחוֹת מִזֶּה מְטָלְטָלָן. וְדַעַת הַרְמַב"ם שֶׁבְּכָל סוּגֵי בְּגָד אִין חֲשִׁיבוֹת לְחִתִּיקָה פְּחוֹת מִשְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ. וְהַשּׁו"ע²⁵² סָתַם כְּהַרְמַב"ם. וּבְשֵׁם יֵשׁ מִתִּירֵין כְּתַב כְּהַרְאב"ד).

(ז) שְׂבָרֵי תַנּוּר יִשָּׁן וְכִסּוּי שָׁלוּ, אֶפְלוּ אִין לוּ בֵּית יָד, מִתָּר לְטָלְטָלוּ.

הָאֲבָן שְׂבִקְרוּיָה (דְּלַעַת יְבֶשֶׁה חֲלוּלָה, וּמְמַלְאִים בָּהּ מַיִם, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא קְלָה הִיא צְפָה, וְשָׁמַיִם בָּהּ אֲבָן לְהַכְבִּידָה), אִין מְמַלְאִין בָּהּ, אֶלָּא אִם כֵּן קָשׁוּר בְּעֵנָן שְׁלֵא יִפֹּל כְּשִׁימְלָאוּ בּו (שְׁאֵז עֲשֵׂאָה כְּלִי. אֲבָל בְּלָאוּ הַכִּי, הָרִי הִיא כְּשֵׁאֵר אֲבָנִים, וְהַדְּלַעַת בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר).

וְזַמּוּרָה (שֶׁל גֶּפֶן) קְשׁוּרָה מֵאֲתָמוּל בְּטַפִּיחַ (פֶּךָ שְׁשׁוֹאֲבִים בּו מִן הַבוּר וְהַמְעִין), מְמַלְאִים בָּהּ. וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה, אִין מְמַלְאִים בָּהּ (גְּזָרָה שְׁמָא יִקְטַם אוֹתָהּ וְיִתְקַנָּה).

פִּקְק הַחֲלוֹן וְנִיעִילָה בְּנֶגֶר (או"ח שיג)

(קכ"ה ב') (ח) פִּקְק הַחֲלוֹן, אֶפְלוּ אֵינּוּ קָשׁוּר, פּוֹקְקִין בּוּ. וּבְלִבָּד שְׂיַחֲשַׁב עָלָיו מֵאֲתָמוּל לְפִקְק בּו (וְכֵן פִּסְק הַשּׁו"ע²⁵³. וְדַעַת הַר"ן שֶׁגַּם בְּפִקְק הַחֲלוֹן צָרִיךְ שֶׁהִיא עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, או שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בּו מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל בְּהַזְמַנָּה בְּלַחוּד לֹא סָגִי).

וּבְנֶגֶר אִין נוֹעֲלִין בּו, אֶלָּא אִם כֵּן יִהְיֶה קָשׁוּר וְתִלְוִי²⁵⁴.

דִּין אֶהָל עֲרָאִי וְהָאִם יֵשׁ אֲסוּר אֶהָל בְּמַחְצוֹת בְּלֹא גֵג (או"ח שטו)

וְאֶהָל עֲרָאִי אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב וְכָל שָׁכֵן בְּשֶׁבֶת.

פֶּרֶשׁ רִשׁ"י שֶׁאִין אֲסוּר אֶהָל אֶלָּא בְּעֵשִׂית גֵּג וְלֹא בְּמַחְצוֹת. וְרַבְּנֵינוּ תָּם פֶּרֶשׁ דְּמַחְצָה

251. לא יספות ממנה שבר, לתקנו ולהסיר בליטותיו ועוקציו, ולהחליקו שימשם ככיסוי, דעביד כלי והוי מכה בפטיש. גמרא ורש"י.

252. או"ח שח, ג.

253. או"ח שיג, א.

254. מה שכתוב תלוי צ"ב, דלא קי"ל כר' אליעזר. וכן מבואר ברא"ש ובטור (או"ח שיג). ויש שמחקו את המילה ותלוי. אבל לא מצאתי לזה סיוע בכת"י.

נמיי אם מתרת לטלטל או מכשורת לסכה, יש בו אסור אהל. ואי לא, לא הויא אהל
(והשו"ע²⁵⁵ פסק כרבנו תם).

(עירובין ק"ב א') (ט) כפי דאבד²⁵⁶, אם רחבין טפח, או אפלו אין רחבין טפח, ואין בין
זה לזה שלשה טפחים, למחר פורש מחצלאות עליהם, ושרי.
(קכ"ו א') (י) קנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו, נועלין בו אפלו אם אינו קשור.
ובלבד שיהא מתקן. לרש"י שיתקנו לשם כלי. לרבנו תם שיתקנו לנעל בו. קורה
ואסיתא ואפלו גדולים הרבה, נטלין בשבת.

טלטול כסוי קרקעות וכלים (או"ח שח)

(קכ"ו ב') (יא) כסוי בור ודות אין נטלין, אלא אם כן יש להם בית אחיזה. וכסוי כלים
שתורת כלי עליהן, נטלין אפלו אין להם בית אחיזה. ואפלו אם חברן בקרקע, כגון
תנור שחברו בקרקע (כו פסק הרא"ש. אבל הרי"ף פסק שתנור מתר לטלטל כסוי, אבל כלים
דחבריניהו בארעא, אסור בלא בית יד. והרמב"ם חלק בין כלי שכל גופו טמון באדמה, לבין תנור שכלו
מגלה ורק שוליו מחברים. והשו"ע²⁵⁷ פסק כהרי"ף והרמב"ם).

255. או"ח שטו, א.

256. מוטות הכפופים שבספינה שהיו מניחים לרוחבה, לפרוס עליהם מחצלות להגן מהקור והגשמים.

257. או"ח שח, י. ראה באריכות ב"נתיבי הלכה" תמיהת הרא"ש על הרי"ף, וביישוב הדברים על פי הראשונים.

פרק יח

מפנין

שלא לפנות אוצר בשבת (או"ח שלג)

(א) מפנין ארבע קפות מחמש, וחמש מאוצר גדול (כן דעת רב הראשונים, וכן פסק השו"ע²⁵⁸. והרי"ף כתב שיש מי שפסק כשמואל, דאי בעי אפלו טובא מפנין), מפני אורחים, ובטול בית המדרש, ובלבד שלא יגמר האוצר.

ודוקא ארבע קפות, אבל לא יתן שעור ארבע קפות בקפה אחת. וגם לא יחלקם בקפות קטנות למעט במשוי. ואם יש אורחין טובא, הכל לפי האורחין, לכל אחד ארבע ובלבד שיפנה כל אחד ואחד לעצמו. אבל שלא לצורך מצוה, לא.

גדולה הכנסת אורחים מהשכמת בית המדרש

(ב) גדולה הכנסת אורחים מהשכמת בית המדרש.

לעולם ידון חברו לכף זכות

לעולם ידין אדם את חברו לכף זכות.

טלטול מאכלי חיה ועור (או"ח שח)

(קכ"ח א') אין מטלטלין לוף, חרדל (וילדעת הרמב"ם מתר לטלטל חרדל), חצב ושברי זכוכית. ואם יש לו עורב מטלטל לוף. וחצב אם יש לו צבאים. ואם יש לו נעמיות, מטלטל שברי זכוכית. וחבילי זמורות אם יש לו פיל.

חבילי קש וחבילי עצים וזרדין - התקינו למאכל בהמה, מתר לטלטלן אפלו גדולים הרבה. חבילי פאה אזור וקורנית - הכניסן לעצים, אין מסתפקין מהם. למאכל בהמה, מסתפק מהם.

מלילת מלילות בשבת (או"ח שיט)

וקוטם ואוכל ביד ולא בכלי. ומולל בראשי אצבעותיו, וכן במלילות מולל בראשי אצבעותיו (כן דעת הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש, שמלילה בשנוי מתרת בשבת. וביום טוב מתרת אף בלא

שנוי. ודעת הרז"ה, המרדכי והמאירי, שבשבת גם מליכה בשנוי אסורה. ורק ביום טוב התרה בשנוי. והברייתא שהתירה מליכה בשנוי, או משום שאינה מליכה גמורה לפרק אכל מתוך קשין שלו אלא לרפך בעלמא, או שכאן מדבר רק במיני קטניות פחותים שעקרן למאכל בהמה. והשו"ע פסק כרי"ף וסיעתו. והרמ"א בשם ויש מחמירין כתב כמרדכי²⁵⁹). ואם מללן מערב שבת, למחר מנפח על יד על יד ולא בקנון ובתמחוי.

טלטול בש"ר ודגים תפלים ומלוחים

(ג) בש"ר חי, אפלו תפול ותפוח, מתר לטלטלו. דג מליח, מתר. תפל, אסור²⁶⁰.

טלטול בהמה חיה ועוף וכפית סל לפנייהם (או"ח שח)

(קכ"ח ב') כופין הסל לפני האפרחין כדי שיעלו וירדו. תרנגלת שברחה, דוחין אותה מאחריה שתכנס. אבל אין מדדין לאחז אותה באגפיה ורגליה בארץ. מדדין עגלים וסיחין חיה ועוף בחצר (וכן פסק השו"ע²⁶¹). ודעת הרז"ה והר"ן שאם הם גדולים, מתר לדדותם אפלו ברשות הרבים²⁶²). ולא עוקרין אותן לגמרי מן הארץ. והאשה מדדה את בנה ובבלבד שיהא נוטל אחד ומניח אחד.

בהמה שנפלה לאמת המים (או"ח שה)

בהמה שנפלה לאמת המים, אם אין יכול לעשות לה פרנסה במקומה, יכול להניח פרים וכסותות תחתיה שלא תמות. וכן מתר לומר לנכרי בשבת לחלב הבהמה מפני צער החלב.

259. או"ח ש"ט, ו. וזה לשון השו"ע ורמ"א: אין מוללין מלילות, אלא מולל בשנוי מעט בראשי אצבעותיו. הג"ה: ואע"פ שמפרק האוכל מתוך השבלים, הואיל ואינו מפרק רק כלאחר יד כדי לאכול. שרי. ויש מחמירין (מרדכי ור"ן פ"ק דיום טוב). ולכן אסור לפרק האגוזים לזדים או אגוזים גדולים מתוך קליפתן הירוקה (מהרי"ל), וטוב להחמיר מאחר דיכול לאכלן כך בלא פירוק. עכ"ל. וראה בה"ל (ד"ה בשנינו).

260. מפני שאינו ראוי. הט"ז פירש, דהיינו שאינו ראוי אף לכלבים. דאם היה ראוי לכלבים, אף דאינו עומד לאכילת כלבים מותר לטלטל. אבל המגן אברהם כתב דדבר העומד לאכילת אדם ואינו ראוי לאכול כך עד מוצאי שבת, אף דראוי הוא לאכילת כלבים מקצה איניש דעתיה מיניה, משום דלא קאי לכלבים. ולפי זה, שומן צונן של בהמה דאינו עומד כך לאכילת אדם, אסור לטלטלו. וכן פסקו האחרונים. משנ"ב (שחלב, ס"ק קכז).

261. או"ח שחמ, ודוקא בחצר, אבל לא ברשות הרבים דגזרינן שמא יגביהם ויעבירם ד' אמות ויתחייב חטאת; דגבי בהמה לא אמרינן חי נושא את עצמו.

262. ועל מה שפסק בשו"ע שמדדים בחצר, ולא ברשות הרבים, כתב המשנ"ב (ס"ק קט) ועיין בטור דסבירא ליה דבכרמלית נמי אסור לדדות כמו ברשות הרבים, וכן פסק הלבוש. דלא כבית יוסף שמצדד להקל בזה. ומכל מקום נראה דבעגלים גדולים מותר לדדות בכרמלית, עיין בר"ן שהובא בבית יוסף.

ילוד בהמה בשבת ויום טוב (או"ח שלב; תקכג)

(ד) אין מילדין הבהמה ביום טוב, אבל מסעדין אותה לאחז בולד שלא יפל לארץ, ולנפח לו בחטמו ולתת דד לפיו, ומביא בול של מלח ונותן לתוך הרחם של טהורה שרחקה הולד כדי שתקרבנו. ומזלפין מי שליא על הולד כדי שתרחם עליו, אבל לא בטמאה.

ילוד אשה בשבת (או"ח של)

(ה) מילדין האשה בשבת, וקורין לה חכמה ממקום למקום, ומחללין עליה השבת להדליק הנר, ואפלו לסמא. ומכל מקום מה שיכולין לשנות, משנין. ונקראת חיה משתשב על המשבר והדם שותת ויורד (והרמב"ן העלה דמסתברא דשעורי לא תלו בהדדי, ואית בנשי דלא יתבה על משבר כלל שהולד ממחר לצאת, אלא - משעה שישבה על המשבר או ששותת הדם ויורד, או שחברותיה נושאות אותה באגפיה, הרי היא בחזקת מסקנת ועושין לה. וכן פסק השו"ע²⁶³).

חלול שבת עבור יולדת וחולה (או"ח שכח)

וכל שלשה ימים הראשונים, בין אמרה צריכה אני, בין אמרה אין צריכה אני, מחללין עליה את השבת. שבעה, אמרה אין צריכה אין מחללין עליה. הא סתמא, מחללין עליה את השבת. שלשים, אפלו אמרה צריכה אני, אין מחללין, אלא עושין על ידי נכרי ככל חולה שאין בו סכנה.

חיה לא תטבל בתוך שלשים יום, אלא אם כן בעלה עמה. ועושים מדורה לחיה או לחולה או למי שהקז דם ונצטנו, אפלו בתקופת תמוז (ודעת הרמב"ם שרק למי שהקז דם וחיה עושים מדורה, אבל לא לשאר חולים. וכן פסק השו"ע²⁶⁴).

(ו) לעולם ישתדל אדם שיהא לו מנעלין ובשר ויין ביום הקזה.

קשירת הטבור, רחיצת מליחת לפוף התינוק והטמנת השליא בשבת

קושרין טבור הולד בשבת (ודעת הר"י ורמב"ם שאף חותכים, וכן פסק השו"ע²⁶⁵), ומרחיצין ומולחין ומלפפין אותו וטומנין השליא.

263. או"ח שלג.

264. ע"פ ביאור הגר"א (או"ח שכתיה). וסיים: ורש"י וכל הפוסקים חולקין עליו. עכ"ל.

265. או"ח שלז.

פָּרָק יט

רְבִי אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה

מִילָה בְּזִמְנָה דּוּחָה שַׁבֵּת וְצָרְכֵי מִילָה אֵינָם דּוּחִים (או"ח שלא; יו"ד רסו)

(ק"ל א') (א) כָּל צָרְכֵי מִילָה שְׁאֵפְשֵׁר לְעִשׂוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבֵּת, אֵין דּוּחִין שַׁבֵּת. הַלְכָּהּ, אִם לֹא הִבִּיא כְּלֵי מֵעֶרֶב שַׁבֵּת, לֹא יִבְיָאָנוּ בְּשַׁבֵּת, אֶפְלוּ דֶרְךָ גִּגּוֹת וְחִצְרוֹת וְקִרְפּוֹת, אִם לֹא שִׁשַּׁבְתָּ בְּהֵם. מִילָה אֶפְלוּ שְׁלֹא בְּזִמְנָה, דּוּחָה צָרַעַת. וְשַׁבֵּת יוֹם טוֹב, אֵינָה דּוּחָה אֶלָּא בְּזִמְנָה.

מַלִּים בַּיּוֹם וְאִם לֹא מְלוּ אָבִיו יְמוּלוּ בֵּית דִּין וְהוּא עֲצָמוּ (יו"ד רסא-רסב)

וְאֶפְלוּ שְׁלֹא בְּזִמְנָה, אֵין מְלוּן אֶלָּא בַּיּוֹם. אִם לֹא מְלוּ אָבִיו, חֲגִבִין בֵּית דִּין לְמוּלוּ. לֹא מְלוּהוּ בֵּית דִּין, חֲגִבִין לְמוּלוּ אֶת עֲצָמוּ.

עוֹשִׂים כָּל צָרְכֵי מִילָה (או"ח שלא)

(קל"ג א') (ב) עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי מִילָה, מוֹהֲלִין, פּוֹרְעִין וּמוֹצְצִין, וְנוֹתְנִין עֲלֵיו כַּמּוֹן. לֹא שִׁחַק מֵעֶרֶב שַׁבֵּת, לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו. וְאִם לֹא טָרַף יֵין וְשִׁמּוֹן, נוֹתֵן זֶה לְעֲצָמוּ, וְזֶה לְעֲצָמוּ (כּוּ דַעַת הַרְמְבַּ"ן וְהַרְשֵׁב"א שְׁאֵסוּר לְטָרֵף יֵין וְשִׁמּוֹן לְחוּלָה בְּשַׁבֵּת, וְגַם בְּמִילָה אִם לֹא עֶרֶב מֵאֲתָמוּל יֵין וְשִׁמּוֹן, לֹא יֵעֲרֵב. וְכּוּ פֶסֶק הַשּׁו"ע²⁶⁶. וְדַעַת הָאוֹר זֹרֵעַ, הַר"ן וְהַמַּאֲרִי, שְׁמַתֵּר בְּשַׁבֵּת גַּם לְעֶרֶב יֵין וְשִׁמּוֹן, וְאֵסוּר רַק לְטָרֵף וּלְעֶרֶב בַּחֲזֵק). וּבַיּוֹם טוֹב, שׁוֹחֵק וְטוֹרֵף כְּדַרְכּוֹ. וְאֵין עוֹשִׂין לָהּ חֲלוּקָה, אֶלָּא כּוֹרֵף עֲלֶיהָ סְמֵרְטוּט. וְאִם אֵין לוֹ, כּוֹרֵף עַל אֲצָבָעוֹ וּמְבִיא מַחְצֵר אַחֲרָת.

נִשְׁתִּירוּ בּוֹ צִיצִין מְתֵי חוּזֵר לְמוּלוּ (או"ח שלא; יו"ד רסו)

(קל"ג ב') וְכָל זְמַן שְׁלֹא פִּרְשׁ, חוּזֵר אֶפְלוּ עַל צִיצִין (רְצוּעוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׁאָרוּ, בֵּין מֵהַעֲרָלָה בֵּין מֵעוֹר שְׁפוֹרֵעַ)²⁶⁷ שְׁאֵין מְעַכְבִּין. פִּרְשׁ, אֵינּוּ חוּזֵר אֶלָּא עַל צִיצִין הַמְעַכְבִּין²⁶⁸.

266. או"ח שלא, ז.

267. משנ"ב (שלא, ב, ס"ק ה).

268. בחידושי הר"ן כתב דאפילו כבר סילק ידו מן החיתוך והתחיל לפרוע מקרי עדיין לא סילק ידו מן המילה, דמילה ופריעה חדא מילתא היא. אך כשהוא עוסק במציצה מסתפק שם אם מותר בשבת לחזור לציצין שאינם מעכבין (דלמא המציצה מקרי רק רפואה ולא צורך מילה עיי"ש). משנ"ב (שלא, ב, ס"ק ד). וראה להלן, סימן ט, אלו ציצין מעכבים את המילה.

אין מלים תינוק שלא נבלע או נפל בו דמו (יו"ד רסג)

(קל"ד א') אין למול התינוק עד שיבלע בו דמו (כשכל בשרו אדם, שעדין לא נבלע דמו, ושמה כשימולו אותו יצא כל דמו), ועד שיפלו בו דמו (כשהוא צהב, שעדין לא בא בו דם, ומתוך כך חלש ועלול למות).

הרחצת תינוק הנמול (או"ח שלא)

(קל"ד ב') מרחיצין את הקטן ביום השלישי או ביום הראשון אחר המילה בשבת. ואפלו ישראל מבעיר האש ומחמם המים (כן דעת הרמב"ם, שביום השני אין רחיצה דוחה שבת. וכן פסק השו"ע²⁶⁹, ודעת הרמב"ן, שגם ביום השני מתר, מכל שכן ממה שמותר ביום השלישי).

היבא דנשפכו חמימי לפני המילה: דעת הרמב"ן דשרי לממלה, אף שאחרי שימולו, יצטרכו לחלל שבת במכשירים, בחמום מים²⁷⁰. ודעת הר"ז²⁷¹ ורשב"א שתדחה המילה. וכן דעת השו"ע²⁷⁴.

אמירה לנכרי במצות מילה (או"ח שלא)

(עירובין ס"ז ב') ולפני המילה, אפלו לומר לנכרי לחמם לו מים, אסור. אבל יכולין לומר לו להביאם דרך מבוי שלא ערבו (שהיא אמירה באסור דרבנן. כי רק שבת דשבת מתרת לצרף מצוה. כן דעת הרי"ף. ולדעת בה"ג כל אמירה לנכרי מתרת לצרף מצוה, אפלו לעשות אסור תורה. ורק לעשות מעשה, כגון הזאה על ידי ישראל, אסור בשבת, גם לצרף מצוה. והשו"ע²⁷² פסק כהרי"ף. והרמ"א²⁷³ התיר להקל כבה"ג במקום צרף גדול). ואם היו לו מים חמין שחממן נכרי לעצמו, ואפלו בשבת, יכול לרחץ אותו בהן.

נתינת חמין ושמן על גבי מכה בשבת (או"ח שכח)

(קל"ד ב') (ג) אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה, ולא על גבי מוח שעליה, בשבת. אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד על המכה.

נותנין על גבי מכה כתייתן ומוח וספוג יבשים חדשים. אבל לא ישנים. והני מלי ישנים שלא נתנו מעולם על גבי מכה. אבל אם היו כבר על גבי מכה, אפלו ישנים

269. או"ח שלא, ט. והוספי: והאידיא לא נהגו ברחיצה כלל, ודינו לרוחץ בשבת, אם רצו, כדן רחיצת כל אדם.

270. כי אחר המילה, פיקוח הנפש הוא שדוחה את השבת, ולא מכשירי מילה. רמב"ן (שבת קל"ד ב').

271. הבי"י (יו"ד רסו, ג-ד) כתב שמדקדוק דברי הרי"ף והרמב"ם נראה שסוברים כהר"ז ורשב"א. וכן פסק בשו"ע (יו"ד רסו, ד): מלו את הקטן בשבת, ואחר כך נתפזרו הסימנים, עושין לו בשבת, מפני שסכנה היא לו.

272. או"ח שז, ה; או"ח שלא, ו.

273. או"ח רעו, ב.

שָׂרוּ (דְּשׁוּב אֵינָם מְרַפְּאִים)²⁷⁴.

רְטִיָּה שְׁנַפְּלָה מֵעַל גְּבִי מִכָּה בַּשַּׁבָּת (או"ח שכח)

(עירונין ק"ב ב') (ד) רְטִיָּה (תחבשת עם משחה) שֶׁפְּרָשָׁה מֵעַל גְּבִי מִכָּה עַל גְּבִי קָרְקַע, לֹא יִחְזִיר (שָׂאז נְחֻשְׁבֶּת הַחֻזְרָתָה כִּהְנַחַת רְטִיָּה לְכַתְּחֵלָה, וְאִסּוּר לְהַנִּיחַ לְכַתְּחֵלָה שְׂמָא יִמְרָח, וְהִינוּ תּוֹלְדֵת מִמֶּחֶק). עַל גְּבִי כְּלִים (כְּגוֹן כַּר אוּ כֶּסֶת), אֶפְסָלוּ פְּרָשָׁה כָּלָה, יִחְזִיר. וּמִגְּלָה קֶצֶת רְטִיָּה וּמִקְנָח פִּי הַמִּכָּה, וְחֻזֵר וּמִגְּלָה מִקְצָתָהּ וּמִקְנָח, וְרְטִיָּה עֲצָמָה (אֵת הַמִּשְׁחָה שֶׁעַל גְּבִי הַרְטִיָּה) לֹא יִקְנַח (מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִמְרָח).

מִילַת אַנְדְּרוּגִינוֹס וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מְהוּל בַּשַּׁבָּת (או"ח שלא)

(קל"ה א') (ה) אַנְדְּרוּגִינוֹס וְנוֹלַד בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מְהוּל, אֵין מְחַלְלִין עֲלֵיהֶן אֵת הַשַּׁבָּת (כְּדַעַת רַב הָרַאשׁוֹנִים. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁷⁵. וְדַעַת רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל שְׂמִילַת אַנְדְּרוּגִינוֹס דּוּחָה שְׁבַת).

הַטְּפֵת דָּם בְּרִית לְגַר שְׁנַתְּגִיר מְהוּל (יו"ד רסה; יו"ד רסח)

גַּר שְׁנַתְּגִיר כְּשֶׁהוּא מְהוּל, צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָּם בְּרִית (וְדַעַת הַרְמַב"ן שֶׁצָּרִיךְ לְבַרְךָ. וְהַרְמַב"ם כֶּתֵב שֶׁאֵין מְבַרְכִים, וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁷⁶). וּמִיָּהוּ אִם נִכְרַת הַגִּיד, אֵינוּ מַעֲכָב (הַגְּרוּת, וְסָגִי לָהּ בְּטַבִּילָה לְחֻדָּה).

קֶטַן שְׁנוֹלַד מְהוּל (יו"ד רסג)

(קל"ה א') קֶטַן שְׁנוֹלַד מְהוּל, לְר"י אֵין צָרִיךְ (לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָּם בְּרִית). וְלַרַב אֶלְפֵס צָרִיךְ. וְנִהְיֶה כְּרַב אֶלְפֵס (וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁷⁷). וּמִיָּהוּ אֵין לְבַרְךָ אֶלָּא אִם כֵּן יְדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֶרְלָה כְּבוּשָׁה (כִּי מֵה שְׂמִטִּיפִים כְּשֶׁנוֹלַד מְהוּל, הוּא רַק מִסְּפֶק עֶרְלָה כְּבוּשָׁה, שְׂמָא הַעוֹר דְּבוּק בְּבָשָׂר).

מִילַת תֵּינוּק שְׁנוֹלַד לְשִׁבְעָה חֲדָשִׁים וְלִשְׁמוֹנָה (או"ח שלא; יו"ד רסו)

נוֹלַד לְשִׁבְעָה חֲדָשִׁים מְחַלְלִין עֲלָיו אֵת הַשַּׁבָּת. לְשְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים, אֵין מְחַלְלִין. סְפָקָא (דְּהֵינוּ סְפָק נוֹלַד לְשִׁבְעָה סְפָק לְשְׁמוֹנָה) אֵין מְחַלְלִין עֲלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן גָּמְרוּ שְׁעָרוֹ וְצַפְרָנָיו (וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁷⁸. וְהַרְמ"א²⁷⁹ פֶּסֶק שְׂמִלִים סְפָק בַּשַּׁבָּת אִף עַל פִּי שְׂלֵא נִגְמְרוּ סִמְנָיו, אֶלָּא שְׂאִין

274. והוא כפסיקת הר"ף, וכפירוש רש"י על פי דברי הרא"ש. וכן פסק השו"ע (או"ח שכח,ג).

275. או"ח שלא,ה.

276. יו"ד רסה,ג; רסח,א.

277. יו"ד רסג,ד.

278. או"ח שלא,ג; יו"ד רסו,יא.

מחללים עליו שבת בשאר דברים). ואסור לטלטלו, אבל אמו מניקתו מפני צער החלב. וכן היא בעצמה יכולה להוציא החלב המצורה.

אם מילה לשמונה תלויה בטמאת לדה (או"ח שלא; יו"ד רסב)

(קל"ה ב') (ו) אפלו אין אמו טמאה לדה, נמול לשמונה, ואין מחללין עליו השבת (וכן פסק השו"ע²⁸⁰, דספק הוא אם מילה לשמונה תלויה בטמאת לדה. ויש שפסקו שבכל מקרה נמול לשמונה ומחללים עליו שבת. ודעת רבנו יונה שרק כל שאמו טמאה לדה נמול לשמונה. ובלאו הכי נמול מיד).

לא שהה שלשים יום באדם ושמונה ימים בבהמה (אה"ע קנו; קס; יו"ד שעד)

(קל"ו א') (ז) כל שלא שהה שלשים יום באדם (ומת, ונשא האם על סמך שהיה חי, בלא חליצה) - אם אשת כהן היא, אינה חולצת (שאם תחליץ, תהא אסורה לו, שכהן אסור בחלוצה). ואם אשת ישראל היא, חולצת (מספק, שמא נפל היה). ואין מתאבלין עליו, אלא אם כן כלו לו חדשיו. ובהמה אסור לאכלו עד ליל שמיני, ואסור להקריבו עד יום שמיני.

(ח) מי שהיו לו שני תינוקות למול וכו'²⁸¹.

איזו מילה דוחה שבת ויום טוב (יו"ד רסו)

(קל"ז א') קטן נמול לשמונה, לתשעה, לעשרה, לאחד עשר, לשנים עשר. (פי"ד?) כדרכו לשמונה. נולד בין השמשות, לתשעה. בין השמשות של ערב שבת, נמול לעשרה. חל יום טוב אחר השבת, לאחד עשר. שני ימים טובים של ראש השנה, לשנים עשר. ספק אם השבת שמיני אם לאו, אין מחללין עליו את השבת.

קטן החולה מתי מלים (יו"ד רסב)

(ט) קטן החולה, אין מלין אותו עד שיבריא. וממתינין לו שמונה ימים מעת לעת אחר שהבריא.

279. יו"ד רסו, יא.

280. או"ח שלא, וכן יו"ד רסב, ג.

281. פסק הרמב"ם (שגגות ב, מהד' מפעל משנה תורה): כל העושה מצוה מן המצוות, ובכלל עשייתה נעשית עברה שחיבין עליה כרת, בשגגה - הרי זה פטור מקרבן חטאת, מפני שעשה ברשות. כיצד? ...וכן מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או אחר השבת, ושכח ומל שניהם בשבת - פטור מחטאת, שהרי יש לזה רשות למול אחד מהן בשבת, ושבת דחוייה היא אצלו, ומצוה עשה; אף על פי שהם שני גופין - הואיל וזמנו בהול, אינו מדקדק. אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו - חייב חטאת.

מה מעכב המילה ודין קטן המסרב בבוש (יו"ד רסד)

(קל"ז ב') מל ולא פרע, כאלו לא מל. ואפלו בשר החופה רב גבה העטרה, מעכב המילה. וקטן המסרב בבוש, אם כשמתקשה אינו נראה מהול, צריך למולו. ואם נראה ואינו נראה, אין צריך למולו (שפסק לקלא. ובעל העטור פסק לחמרא, שרק אם נראה מהול כשמתקשה, אין צריך למולו שנית. וכן פסק השו"ע²⁸²).

סדר ברכות המילה (יו"ד רסה)

(קל"ז ב') (י) המל מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. והמברך אומר אשר קדש ידיד מבטן. ואבי הבן מברך להכניסו (בבריתו של אברהם). ורשב"ם הנהיג לאב לברך קדם המילה. ורפנו תם אומר שאינו צריך. וטוב שיברך מיד אחר המילה קדם הפריעה (כן כתב הרא"ש, וכן פסק השו"ע²⁸³).

(יא) המל גר ועבד אומר על המילה. והמברך אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול הגרים והעבדים (ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי", ברוך אתה יי כורת הברית. כן דעת הרא"ש. שגם במילת גרים ועבדים מברך שתי ברכות. וכן פסק השו"ע²⁸⁴. ולדעת הר"ף ורמב"ם מברך ברכה אחת בלבד, למול את הגרים).

ואפלו נמול בגיותו, צריך להטיף ממנו דם ברית²⁸⁵.

וצריך טבילה בשלשה. ומברך על הטבילה, ומודיעין לו קצת מצות, ונוטל שערו וצפרניו וכו'²⁸⁶.

מי ראוי למול (יו"ד רסד)

(עבודה זרה כ"ז א') נכרי לא ימול. ואשה כשרה למול.

282. יו"ד רסד,ו.

283. יו"ד רסה,א.

284. יו"ד רסז,יב.

285. ראה לעיל סי' ה, דעות הראשונים אם כשימול בגיותו מברך על הטפת דם ברית.

286. ונכרי אף על פי דאיתמהיל בהיותו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית. ועד דמיתפח לא מטבלינן ליה. וכדטבל צריך למיזל בהדי תלתא. ואמרינן ליה כי היכי דאמרו ליה מעיקרא. וגיזי ליה מן מזייה ושקלי ליה טופרין דידיה ודכרעיה. וצריכין למיזייה כדטבל. וכדסליק מברך אקבו"ו על הטבילה. רא"ש.

פרק כ

תולין

תלית משמרת ונתינת שמרים לתוכה בשבת ויו"ט (או"ח שטו; שיט; תקי)

(קל"ז ב') (א) אין תולין את המשמרת (שמסננים בה שמרי יין) ביום טוב (כיון שעושה אהל עראי), ואין נותנין (שמרים) לתלויה בשבת (מדרבנן, שלא יעשה כדרך שעושה בחל). ונותנין לתלויה ביום טוב²⁸⁷.

עשית גוד משמרת כילה כסא גליו, מטה כסא וספסל (או"ח שטו)

(קל"ח א') גוד, משמרת, כילה (שסביב המטה, ונחשבים אהל עראי) וכסא גליו²⁸⁸, לא יעשה. ואם עשה, פטור. מטה, כסא (מתקפל), וספסל, ועסלא (כמו פסא מתקפל, עם נקב לבית הכסא), מתר לעשותן לכתחלה (כי בהם האהל כבר קיים).

גדרי אהל ודין פתיחת כילה (או"ח שטו)

(ב) טלית כפולה, לא יעשה לכתחלה. לרב אלפס, אפלו אין בגגה טפח, ולא פחות משלשה סמוך לגגה טפח (שאז אסור מדרבנן, ואם יש טפח אסור מהתורה. וכן דעת הרמב"ם. וכן פסק השו"ע²⁸⁹), ולאדוני אבי הרא"ש (לא יעשה לכתחלה מדרבנן) כשיש בגגה טפח או פחות משלשה סמוך לגגה טפח, או שיש בשפועו טפח, או יורד למטה טפח בשוה. אבל אי ליכא חד מניהו, מתר לכתחלה.

וכן בכילה. ואם יש בה חוט או משיחה, אפלו כלה כרוכה, מתר לפתחה (דמוסיף על אהל עראי הוא, ואינו כעושה לכתחלה).

וילון, מתר לנטותו ולפרקו (לרש"י משום שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג. ולפיו, אפלו מחצה המתרת מתר לעשות בשבת. ולרבנו תם ורא"ש אסור אהל עראי גם במחצות שמועילות להתיר

287. ומיירי באופן שאם היה עושהו מאתמול לא היה טוב כל כך; דאי לאו הכי, אסור משום בורר. וכתב הפמ"ג דעל ידי שינוי, מותר בכל גווני משנ"ב (תקיד ס"ק יז).

288. לרש"י - כמו מטה של פרקים, וגזירה שמא יתקע בחוזק. לתוספות - הוא מיטה שפורסים עליה עור, ואסור משום אוהל.

289. או"ח שטו,ח.

טלטול או להקשיר. ורק בשאינו צריך להן אינן אלא לתוספת בעלמא ושרי. וכן פסק השו"ע²⁹⁰.

לבישת כובע בשבת (או"ח שא)

(קל"ח ב') (ג) כובע, אי מהדק בראשו שרי. לרש"י אפלו יוצא טפח. ולרבנו תם (ורבנו חננאל), כשהוא קשה ומהדק ויוצא טפח, אסור (והשו"ע²⁹¹ סתם כרבנו תם, וחשש גם לרש"י).

גוד בכסניו וכילה (או"ח שטו)

גוד בכסניו (ברצועותיו, ומנח על מקום קבוע שלו) בשני בני אדם מתר לנטותו (למתחו על גבי יתדות). ובאחד אסור. וכילה, אפלו בעשרה, אסור לנטותה (דאי אפשר דלא ממתיחא פורתא).

טלטול כירה שנשמטה אחת מירכותיה (או"ח שח)

(ד) כירה שנשמטה אפלו אחד מירכותיה, אסור לטלטלה בשבת (שמא יחזיר הירך למקומה, ויתחייב בשבת²⁹²).

אף על גב דכילה שיש לה חוט או משיחה מתר לנטותה²⁹³.

כשות בכרם בחוץ לארץ

(קל"ט א') וכשותא בכרמא שרי בחוצה לארץ (שכל המקל בארץ, הלכה כמותו בחוץ לארץ, ששם אסור כלאים דרבנן, ובכשותא הסתפקו אם הוא ירק, שיש בו כלאים בכרם, או שהוא אילן).

מת ביום טוב (או"ח תקכו)

וכן מת ביום טוב שני (שאסור מלאכה בו רק מדרבנן), יתעסקו בו ישראל, אפלו ביום טוב שני של ראש השנה (בו נוהגים גם בני ארץ ישראל, הקלו לענין מת). במקום עמי הארץ אין להתיר, ואפלו ביום טוב שני על ידי נכרי (אף שמעקר הדין אפלו מת ביום טוב ראשון מתר על ידי נכרי, חששו שיבאו להקל גם במקום שאסור מן הדין).

290. או"ח שטו, א (ראה לעיל, פרק יז, סי' ח).

291. או"ח שא, מ-מא.

292. או משום בונה, או משום מכה בפטיש (ראה רש"י, שבת קל"ח א', ד"ה שמא יתקע, שכתב משום בונה; ובשבת מ"ז א', ד"ה חייב חטאת, כתב משום מכה בפטיש, שכן אין בניין בכלים).

293. משפט זה אין לו פשר, ולא קשר לנאמר לעיל מיניה, וצ"ע.

יציאה לרשות הרבים בכילה וכסכסיה (או"ח שא)

(קל"ט ב') מתעטף אדם (דרך מלבוש) בכילה ובכסכסיה (ברצועותיה התלויות בה, ואינם נחשבים משאוי), ויצא לרשות הרבים, וכן ברצועות התלויות באבנט. ואם היו שם משי, אסור (שכן אז חשיבי, ולא בטלי. וכמו טלית שאינה מציצת כהלכתה, שהיציא בה חיב חטאת). אלא אם כן קשורים בבתי שוקים.

הערמה ביום טוב ובשבת (או"ח תקלג; או"ח שיד)

(ה) מערים אדם לתלות משמרת ביום טוב לצרף רמונים, ונותן בה רמונים ותולה בה אחר כך שמרים. ותלמיד חכם מתר להערים להנח ברא דתומא בברזא, ולימא לאצנועה קא מכון, ולמינים מברא למעבר במיא למסיר פירי. וכל אדם יכול להערים למלח ביום טוב על העור גרמא גרמא. ואם הערים ובשל ביום טוב יותר מצרכו, אסור לכל אדם אפלו בדיעבד.

נתינת מים על שמרים וסנון יין ומים (או"ח שיט)

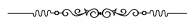
(ו) נותן מים על גבי השמרים כדי שיצלו²⁹⁴. ונותנין מים או יין צלולין במשמרת לסנון, אבל לא עכורים (כדעת רש"י. ודעת הרמב"ם שאסור לסנון במשמרת אפלו מים ויין צלולים). ובימות הגתות נותן חבית של יין עם שמריה, אף על פי שאינן צלולין (אפלו במשמרת. ולהרמב"ם דוקא בסודר. והשו"ע²⁹⁵ סתם כרש"י. והוסיף דעת הרמב"ם).

סנון בסודר ובכפיפה מצרית (או"ח שיט)

(ז) מסננין יין בסודרים, ובלבד שלא יעשה גמא, ובכפיפה מצרית, ובלבד שלא יגביה מקרקעית הכלי טפח. ואסור לתן קסמין בפי הכלי לסנון עליהן.

ערוי מקלי לכלי (או"ח שיט)

ומתיר לערות מקלי לחברו, ובלבד שיפסיק כשמתחיל לטפטף ניצוצות מבין השמרים.

294. רצה לומר, שיהיו השמרים צלולים והמים יזובו מהם עם מקצת מן היין שנשאר בלוע בו. והטעם שאין בנתינת מים משום בורר, שהמים שהוא נותן צלולים הם, ואין בהם דבר שצריך לברר מהם. משנ"ב (שיט, ס"ק לג)

295. או"ח שיט, ו. ולסיכום, דעת רש"י והשו"ע, שלושה חילוקי דינים: (א) יין שהוא צלול, דרובייהו דאינשי לא קפדי ביה כלל, מותר לתת אותו אפילו במשמרת. (ב) יין שהוא עכור קצת, ואפשר דמשתתי הכי, מיהו רובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי, מותר בשינוי, כגון סודר וכפיפה. (ג) ויין שהוא עכור לגמרי, ולא משתתי הכי כלל, אפילו בשינוי אסור.

פריסת בגד על כלי (או"ח שטו)

וּלְפָרֶס בְּגָד אֶכְלָה כּוֹבֵא (קַנְקוֹ), אָסוּר. אֶפְלָגָא דְכוּבָא, שְׂרִי (לְרִשִׁי וְרַמְבַּ"ם אָסוּרוֹ מִשּׁוּם שְׁעוּשָׁה אֶהְלֵב²⁹⁶). וְדַעַת הָרַאבֵּ"ד וְרִשְׁבֵּ"א שְׂאִין בְּכִסּוּי כְּלִים מִשּׁוּם אֶהְלֵב, שְׂדַרְכָּם בְּכָה, אֶלֶא אָסוּרוֹ מִשּׁוּם שְׁנִרְאָה כְּמִשְׁמַרְתָּ. וְעַל חֲצִי, לֹא הֵינּוּ אוֹרְחָה. וְהַשּׁו"ע פָּסַק כְּרִשִׁי וְהַרְמַבְ"ם²⁹⁷).

נתינת ביצה במסננת של חרדל (או"ח שיט)

נֹתֵן בֵּיצָה בְּמִסְנַנַּת שֶׁל חֶרְדֵּל (וְהַחֲלָמוֹן הַצֶּהֶב יוֹרֵד, וְהַחֲלָבוֹן הַלָּבָן הַסְּמִיךְ נִשְׁאָר לְמַעַלָּה. וְאִינוֹ אָסוּר מִשּׁוּם בּוֹרֵר, לְפִי שְׂאִין עוֹשִׂין אוֹתָהּ אֶלֶא לְגֹנוּ, לְמַרְאָה, הַלֶּכֶךְ אִיִּדִי וְאִיִּדִי אֶכֶל הוּא, וְאִין כָּאֵן בְּרִירַת פְּסֻלַּת מֵאֶכֶל).

ערוב חרדל ושחלים (או"ח שכא)

(ק"מ א') חֶרְדֵּל שֶׁלְשׁוּ מֵעֶרֶב שֶׁבֶת, לְמַחֵר מִמַּחוּ בֵּין בֵּיִד בֵּין בְּכָלִי. וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ. וְלֹא יִטְרֵף (בְּכַח²⁹⁸), אֶלֶא יַעֲרֵב (בְּנַחַת²⁹⁹). לְדַעַת רִי"ף וְרֹא"ש, מְתָר בְּכִי הָאִי גֹנָא אֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת. וְלִסְפָּר הַתְּרוּמָה, מְתָר דְּוָקָא כְּשִׁנוֹתֵן הַמִּשְׁקָה מֵעֶרֶב שֶׁבֶת. וְהַשּׁו"ע³⁰⁰ סָתֵם כְּהַרִי"ף וְרֹא"ש, וְבִשְׁם וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּתַב כְּסָפֵר הַתְּרוּמָה).

וְשַׁחֲלִים שֶׁטְרַפְּו מֵעֶרֶב שֶׁבֶת, לְמַחֵר נֹתֵן לְתוֹכוֹ שְׁמֹן וְחֻמָּץ. וְלֹא יִטְרֵף אֶלֶא יַעֲרֵב. וְשׁוּם שְׂרָסְקוֹ מֵעֶרֶב שֶׁבֶת, לְמַחֵר נֹתֵן לְתוֹכוֹ פּוֹל וְעֵדְשִׁים. וְלֹא יִטְרֵף אֶלֶא יַעֲרֵב.

הכנת אנומלין ואלונגטית (או"ח שכא)

(ח) עוֹשִׂין אֲנוֹמְלִים, שֶׁהוּא יֵין יֵשֵׁן וְדִבֵּשׁ וּפְלִפְלִין (אֵף שֶׁהוּא טְרַחָא). וְאִין עוֹשִׂין אֲלוֹנְטִית, שֶׁהוּא יֵין יֵשֵׁן וְיִמִּים צְלוּלִין וְשְׁמֹן אֶפְרָסְמוֹן (דְּעֵבְדִי לְבִי מִסוּתָא לְמִיקָר, וְדָגְמַת רְפוּאָה, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁבֶת, גְּזָרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סְמָמִים).

296. ולשיטתם צריך לומר שיש לפחות טפח בין היין לבגד.

297. או"ח שטו, יג. וכתב המשנ"ב (ס"ק מט) שכן נכון להחמיר, כהכרעת השו"ע. והנוהגים להקל, כדעת הראב"ד והרשב"א, אין למחות בידם. עיי"ש.

298. על פי משנ"ב (שכא, טו, ס"ק נט). והגר"א גרס בכך, וראה שער הציון (אות עה).

299. וביאר המשנ"ב (שכא, טו, ס"ק נח) בשם הפרי מגדים שיכול לערבו במים או ביון, ואפילו אם לא נתערב מים בחרדל קודם השבת ונילוש החרדל רק מתמצית לחותה (והותר משום שדרך הגיבול בחרדל ושחלים ושום, על ידי שמערב בכוח, וכאן מערב בנחת). אמנם בב"ה"ל (ד"ה יכול) כתב דזע"ג בזה, האיך התירו חז"ל עצם הגיבול דהוא איסור דאורייתא, ע"י השינוי המועט הזה דהיינו שאינו טורף בכח וכו'! אלא ביאר דמיירי שהחרדל נילוש לגמרי מערב שבת, ובשבת מוסיף עליו משקה לעשותו רך, ואסרו טריפה משום דדמי ללישה. עיי"ש.

300. או"ח שכא, טו-ז.

הַכְנַת חֲלָתִית (או"ח שכא)

(ק"מ א') אִין שׁוּרִין חֲלָתִית לְתוֹף פּוּשְׁרִין, וְלֹא לְתוֹף צוֹנֵן (כְּדָרְךָ שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂים לְחוּלֵי לַב לְרַפּוּאָה). אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹף הַחֲמִץ (וּמְטַבֵּל בּוֹ מֵאֲכָלוּ. שֶׁכֶּשְׁהוּא שְׂרוּי בְּחֲמִץ, מֵאֲכָל בְּרִיאִים הוּא³⁰¹, וְאִינוֹ נִכָּר שְׁעוֹשֶׂה לְרַפּוּאָה). וְאִם שָׂרָה מֵאֲתָמוֹל, מֵתָר לְשִׁתּוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת. אִם שָׂתָה יוֹם חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי, וְצָרִיךְ לְשִׁתּוֹתוֹ, מֵתָר לְשִׁרּוֹתוֹ בְּצוֹנֵן וּלְהַנִּיחוֹ בַּחֲמָה.

אִין שׁוּרִין כְּרִשִּׁינִין (או"ח שיט)

אִין שׁוּרִין כְּרִשִּׁינִין (בְּמִים, לְהַפְרִיד מֵהֶם הַפְּסֻלָּת) וְלֹא שְׁפִין (מְשַׁפְּשֵׁפִים) אוֹתָן (מִשׁוּם בּוֹרֵר). אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹף כְּבָרָה וְכֻלְפָּלָה (אִף עַל פִּי שְׁנוּפֵל הַפְּסֻלָּת דְּרָךְ נִקְבִי הַכְּבָרָה, שְׁאִינוֹ מֵתְכַנּוֹן לְכָר).

הַכְנַת מֵאֲכָל לְבַהֲמָה - אִין כּוֹבְרִין הַתְּבֵן בְּכְבָרָה (או"ח שכד)

אִין כּוֹבְרִין הַתְּבֵן בְּכְבָרָה, וְלֹא יִנִּיחַ בְּמִקּוֹם גְּבֵה כְּדֵי שְׁיִרְדַּד הַמוֹץ (הַמְעַרְבֵּב בּוֹ, מִשׁוּם אֲסוּר מִרְגָּז). אֲבָל נוֹטֵל (תְּבֵן) בְּכְבָרָה וְנוֹתֵן לְתוֹף הָאֵבוֹס (אִף עַל פִּי שְׁנוּפֵל הַמוֹץ מֵאֵלִיו, דְּבָר שְׁאִין מֵתְכַנּוֹן הוּא).

רְכוּף סוּדָר וְחִלּוּק (או"ח שב)

(ט) אֲסוּר לְכַסְכּוּסִי (לְשַׁפְּשֵׁף לְרַכְכוֹ לְאַחַר הַכְּבִיסָה) סוּדָר (שֶׁהוּא בְּגָד עֲלִיוֹן), וְחִלּוּק מֵתָר (דְּבִסוּדָר מִקְפִּיד עַל לְבוּנוֹ יוֹתֵר, וּמִחֲזִי כִי אוֹלוּדֵי חוּרָא. כֵּן פְּסָקוֹ הַרְמַב"ם וְרֵא"ש. וְכֵן פְּסָק הַשׁו"ע³⁰². וְדַעַת הַר"ף, רֵאב"ד וְרַמְבַּ"ן, שֶׁגַּם כְּסָכוּס סוּדָר מֵתָר).

שְׁמִיטַת חִלּוּק מְקַנָּה וְדִין הַקְּנָה (או"ח שח)

(ק"מ ב') וְשָׂרִי לְמִשְׁלַף חִלּוּק מְקַנָּא. וְקַנְיָא מִנָּה (לְשַׁלֵּף הַקְּנָה מִמֶּנָּה) אֲסוּר (שֶׁהוּא מְקַצָּה מִחֲמַת גּוּפוֹ, שְׁעוֹמֵד לְהַפְּקָה), אֲלֵא אִם כֵּן הוּא כְּלִי אוֹרְגִים (שִׁתּוֹרֵת כְּלִי עֲלִיוֹן³⁰³).

טִלְטוּל אֲגָדַת יָרֵק וְעַץ שְׁתֻלּוּיִים בּוֹ בְּשָׂר וְדָגִים (או"ח שי)

הוֹצֵא דְיָרֵקָא (אֲגָדַת יָרֵק) אֲסוּר לְטִלְטְלוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן חֲזִי לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה.

עַץ שְׁתוּלִין בּוֹ בְּשָׂר וְדָגִים, מֵתָר לְטִלְטְלוֹ (כֵּן פְּסָקוֹ הַר"ף וְרֵא"ש. אֲבָל הַרְמַב"ם פְּסָק תְּלִי שֶׁל

301. על פי פירוש רבינו פרחיה.

302. או"ח שבה.

303. לדעת רש"י (ק"יג א', ד"ה מותר) קנה של אורגים הוא כלי שמלאכתו להיתר (שכן משמש גם לתשמישי היתר). ולדעת תוספות (קכ"ב ב', ד"ה רחח) הוא כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו רק לצורך גופו ומקומו.

דגים אסור לטלטלו. והשו"ע³⁰⁴ פסק כהרי"ף ורא"ש.

אסור לגרף אבוס ולסלק התבן לצדדים (או"ח שכד)

(י) אסור לגרף האבוס שלפני שור הפטם (לגרף העפרורית מהאבוס, כדי לתת בו תבן ושערים), או הרעי לצדדיו, אפלו באבוס של כלי (שאינו בו חשש של מלוי גמות שבקרקע, דגזרין אטו של קרקע). וכן נמי אסור לסלק מלפניו התבן (לצדדים כאשר יש תבן בו, ורוצה לסלקו כדי שלא ידרסנו השור, ויזהמנו ברעי שבגליו).

נטילת מאכל ממהמה לחכרתה (או"ח שכד)

(יא) נוטלין מלפני החמור ונותנין לפני השור (שהחמור אינו מטיל רירים מפיו למאכלו). ואין נוטלין מלפני השור לתת לפני החמור (שהשור מטיל ריר למאכל, ונמאס, וכשמיטל המאכל, טורח שלא לצורך).

טלטול מן הצד (או"ח שיא)

(קמ"א א') הקטש שעל גב המטה (סתמו ראוי להסקה, ומקצה), לא ינענעו בידו אלא בגופו (דטלטול מן הצד לאו שמה טלטול), אלא אם כן חזי למאכל בהמה, או שהיה עליו מאתמול כר או כסת.

פוגלא (צנון שתלשו והטמינו בקרקע להתקים), בין מלמעלה למטה (כשראשו העבה למעלה, ואינו מזיז עפר בנטילתו), בין מלמטה למעלה (שראשו העבה למטה, ובנטילתו מזיז עפר), שרי (דטלטול מן הצד לאו שמה טלטול).

דין מכבש בשבת (או"ח שב)

מכבש של בעלי בתים, מתירים. אבל לא כובשים. ושל כובסין לא יגע בו, אלא אם היה מתר מערב שבת, מתיר את פליו ושומטן (כדעת רש"י שטעם האסור משום שהתרתו דומה לסתירה, וכשמתר, לא מחזי כסתירה. והרמב"ם פסק שטעם האסור משום שהוא מקצה מחמת חסרון כפי, ואף אם היה מתר מערב שבת לא יגע בו. והשו"ע³⁰⁵ פסק כרש"י).

304. או"ח שיא.

305. או"ח שב, ד.

דיכת פלפלים בשבת (או"ח שכא)

(קמ"א א') (יב) שרי למידק פלפלי בשבתא בקתא דסכינא, אפלו טובא (וכן פסק השו"ע³⁰⁶ שאפלו בשבת שרי ודעת רש"י, ר"ח ושאלתות, שמדבר ביום טוב).

הליכה עם מים שעליו מהים או ממטר סוחף (או"ח שכו)

(יג) מאן דסחי במי'א לנגוב נפשה דלא ליתי מי'א דעל גבה. אבל מי שהולך במטר ברשות הרבים ומטר סוחף עליו ועל בגדיו, אין לחש³⁰⁷.

קניח טיט מעל רגלו (או"ח שב)

טיט שעל גבי רגלו מקנחו בין בקרקע בין בכתל (וכל שכן בקורה. כן דעת הרא"ש ודעת הרי"ף ורמב"ם שרק בקורה וכתל. ודעת הר"ח שרק בקורה. והשו"ע³⁰⁸ סתם כהרי"ף. ובשם יש מי שאוסר אף בכתל, כר"ח. והרמ"א כתב ויש מי שמתיר בשניהם, כהרא"ש).

לא ישב בקצה מבוי וחפץ בידו (או"ח שסה)

לא ליתבי איניש אפומא דלחיא (על פי לחי שבקצה המבוי, שאין הכר בינו לרשות הרבים, ושמה יפל חפץ ויבא לטלטלו), אבל בפתח החצר הפתוח לרשות הרבים או בכרמלית, מתר (שיש בו הכר).

אסור לצדד חבית על הארץ (או"ח שלז)

(יד) לא לצדד איניש כוכא בארעא (גיגית בקרקע, שמה יבא להשוות גמות).

אסור להדק מוכין בפי פה שיש בו משקים (או"ח שכ)

לא להדוק איניש אדרא אפומא דחצבא (לא יהדק מוכין בפי הפה, שמה יבא לידי סחיטה, ואסור משום מלבן או מפרק).

306. או"ח שכא, ז.

307. הב"י (או"ח שכו, ז) כתב הטעם לפי שהמים מועטים לא גזרו עליהם. אמנם הגר"א כתב (בביאורו, ס"ק טו) שמדברי התוספות משמע דאפילו בריבוי מים מותר בלבושו. והפנה לט"ז, שכתב (ס"ק ב) שאין טעם זה (של הב"י) מספיק, דעינינו רואות שיש יותר ריבוי מים מן המטר על לבושי אדם ממה שיש על גופו כשעולה מן הרחצה. אלא נראה הטעם דבזה אי אפשר להמנע ממנו, שהאדם הולך ברשות הרבים, ופתאום בא מטר עליו, לא גזרו ביה רבנן.

308. או"ח שב, ו.

נקוי טיט מעל בגדו ומנעלו (או"ח שב)

טיט שעל בגדו, מכסכסו בפנים ולא בחוץ (הינו שאוחז הבגד בפנים נגד מקום הטיט ומשפשף זה בזה עד שנופל הטיט³⁰⁹). ומגררו בצפרן (מבחוץ, דזה לא נחשב מלבן) ובסכין³⁴⁰. אין מגררין מנעל, לא חדש ולא ישן.

סיכת כף רגלו בשמן (או"ח שכז)

(קמ"א ב') ולא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך מנעלו וסנדלו. אבל סך רגלו ומניחו במנעלו וסנדלו, ושף כל גופו ומתעגל על גב קטבליא (פרוש, עור שעושין אותו בני אדם לכסות בו), ובלבד שלא יהא שעור לעבדו אלא לצחצחו.

יצאה במנעל וחלוק גדול ובמנעל מרפט (או"ח שא; או"ח שג)

לא יצא הקטן במנעל גדול, אבל יוצא בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל מרפט (רש"י פרש מרפט, קרוע; שמא יתלוצצו עליה ותבא לשלפו, וכן פסק השו"ע³⁴¹). ורבנו חננאל פרש מרפט, רפוי ומשתרבב מן הרגל, ולא בחדש אלא אם כן יצאה בו מאתמול שעה אחת.

טלטול מנעל חדש בשבת (או"ח שח)

ושומטין מנעל חדש (בשבת) מעל האמוס (דפוס שצורתו כעין רגל, שהמנעל נחשב גם לפני ששטמו, כלי).

כנוס עור (או"ח שב)

ומתר לסכסך (לשפשף) מנעל ולא לכבסו.

309. ואף דלעיל, גבי סודר לאחר הכביסה שמתקשה, אסור לשפשפו (כמבואר בגמרא ק"מ א', והובא לעיל, בסעיף ט), ולא מחלקים בין מבפנים למבחוץ, שם אין טיט, וכוונתו ודאי לצחצחו, משא"כ כאן שאין כוונתו אלא להסיר הטיט, אלא שדומה למלבן (אבל מלבן ממש אינו, שכן אינו נותן עליו מים), ולכן התיירו רק מבפנים, דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן (על פי ביאור הגר"א, שבז ס"ק כד).

340. והמגן אברהם כתב (על פי דברי הבי"י) שאפילו בחודו של סכין מותר. והמשנ"ב (ס"ק לד) הסתפק בדבר.

341. או"ח שגיג.

פרק כא

נוטל

טלטול על ידי דבר אחר אם מתר בשבת (או"ח ט)

(קמ"א ב') (א) נוטל אדם בנו שיש לו געגועין על אביו ואבן בידו (בְּחֶצֶר, וְלֹא אֲמִרִין דְּמִטְלִט לְאֶבֶן)³¹². אַבֵּל אֵין לוֹ גֵּעְגוּעִין, אוֹ דִּינָר בְּיָדוֹ, לֹא³¹³. וְנוֹטֵל כֻּלְּכֹה וְאֶבֶן בְּתוֹכָהּ³¹⁴.

דינר בידו לא יטל בנו: דעת רש"י שאסור אפילו כשהתינוק מהלך בגליו. ודעת הרמב"ן שרק כשנושא אסור. והשו"ע³¹⁵ סתם כרש"י. ובשם יש אומרים כתב כהרמב"ן.

שכח אבן על פי החבית ומעות על הכר (או"ח ט)

(קמ"ב ב') האבן ששכח על פי החבית ומעות ששכח על גבי הכר - מטה החבית על צדה, או נוער הכר, והם נופלות. אבל במניח, נעשה בסיס לדבר האסור. ואם אין יכול להטותה במקומה ושכח עליה, מגביהה למקום אחר ומטה.

וכל זה לצרף גופו. אבל לצרף מקומו, מטלטל ואפלו בעודן עליו.

במניח נעשה בסיס לדבר האסור: מדברי רש"י משמע דכל שהניח על דעת שישארו שם בכניסת השבת, אף על פי שדעתו לטלו בשבת, מקרי מניח. ודעת רבנו תם דלא חשיב כמניח, כיון שדעתו לטלו בשבת. והשו"ע³¹⁶ סתם כרש"י, ובשם יש אומרים כתב כרבנו תם.

קנוח לשלשט מבגד ומעור (או"ח שב)

לשלשט (דבר מאוס) שעל כר של בגד, מקנחו בסמרטוט (ולא במים, משום כבוס). וכר של

312. שאם לא יטלנו יחלה. ולא העמידו טלטול שלא בידיים במקום סכנה. ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה, אלא סכנת חולי. רש"י.

313. והטעם לחלק בין דינר לאבן, מבאר בגמרא דאבן, אי נפלה לה (מהתינוק), לא אתי אבוא לאיתויי. דינר, אי נפיל אתי אבוא לאתויי.

314. ובגמרא מקשה, תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור! עיי"ש.

315. או"ח שט,א.

316. או"ח שט,ד. כתב המשנ"ב (ס"ק כא) דבמקום פסידא יש לסמוך על דעת רבינו תם. ועוד כתב דאפילו לדעה זו מסתברא דדוקא כשחשב בהדיא לסלק אחר כך המוקצה בשבת (על ידי ניעור או על ידי גזי) או דבר שדרכו בכך לסלק המוקצה אחר כך; אבל אם חשב בסתמא שיהיה מונח עליו המוקצה בשבת, לכולי עלמא נעשה בסיס אף דלא חשב בהדיא שיהיה מונח עליו כל השבת.

עור, מתר לתן עליו מים עד שתכלה. אבל אסור לכבסו³¹⁷.

התר של טלטול אגב כפר או תינוק (או"ח שח)

(ב) לא התירו כפר או תינוק אלא למת. אבל להתיר לטלטל מנורה וארנקי, לא (הרא"ש) כתב בתשובה, דהינו דוקא במקצה מחמת גופו כאבנים, אי נמי בארנקי מלאה מעות דכטל לגבי מעות. אבל כלי שמלאכתו לאסור, יש לו התר אפלו מחמה לצל על ידי כפר או תינוק. ודעת הרשב"א ועוד, לאסור. והשו"ע³¹⁸ כתב דעת הרא"ש בשם יש מתירים³¹⁹.)³²⁰

סלוק עצמות וקלפות מהשלחן בשבת וטלטול תמרים (או"ח שח)

(קמ"ג א') עצמות שראויין לכלבים, וקלפין שראויין למאכל בהמה (כן דעת רי"ף, ומב"ם ורא"ש. ורש"י כתב אפלו שאין ראויים לכלב), ושער של אפנים - מתר להעבירן מעל השלחן. וכן הדין בפרורים שאין בהם כזית. ומתר לאבדן ביד (כן דעת תוספות. ודעת רש"י שאסור לאבדן ביד. והשו"ע פסק כתוספות³²¹).

וגרעיני תמרה אפלו דפרסיתא, מתר לטלטלן (כן דעת תוספות, הרא"ש ועוד. והרמב"ן כתב דהני גרעינין אף על גב דחזו קצת למאכל בהמה, סתמם להסקה עומדים, ומקצים הם. והשו"ע³²² פסק כתוספות והרא"ש). ומכל מקום אדם חשוב יחמיר על עצמו.

טלטול ספוג וקנוח בו (או"ח שכ)

(קמ"ג א') וספוג יבש נטל בשבת, אפלו אין לו בית אחיזה. ואין מקנחין בו עד שיהא לו בית אחיזה (דפסיק רישה הוא, דאי אפטר שלא יסחט כשאוהזו באצבעותיו בלי בית אחיזה. וכשיש לו בית אחיזה, רש"י והרמב"ם פרשו שאפטר לקנח בלי סחיטה; אבל הראב"ד כתב שאף על פי שאי אפטר לו לקנח בלי סחיטה, מכל מקום מתר, דכיון שיש לו בית אחיזה הוה לה כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים³²³).

317. ומיהו, כיבוס ממש לא, והואיל וסתם כרים וכסתות רכים נינהו, שייך למימר בהו כיבוס בעורות רכין. ומיהו, שרייתן לא זהו כבוסן, וכן מפורש בזבחים בפרק דם חטאת. רש"י.

318. או"ח שח,ה.

319. והט"ז (או"ח שי,א,ה) השיג על דברי השו"ע בסעיף זה, ובביאור הגר"א כתב שהאמת כדברי הט"ז.

320. דיון לגבי טלטול מוקצה מחמת איסור לצורך גופו ומקומו, ראה לעיל, פרק כירה, סי' כ.

321. או"ח קפ,ד. וזה לשונו: אע"פ שמותר לאבד פרורין שאין בהם כזית, מכל מקום קשה לעניות.

322. או"ח שח,ל.

323. והשו"ע (או"ח שכ,ז) סתם דבריו. והמשנ"ב (ס"ק מז) הביא דבריהם.

פרק כב

חבית

חבית שנשברה כמה מציל ודין נתפזרו לו פרות בחצרו (או"ח שלה)

(קמ"ג ב') (א) חבית שנשברה, מציל ממנה מזון שלש סעדות (ואפלו בכלים רבים). שכן בכלי אחד כמה דבעי מציל, כדלעיל ק"כ א'). ואומר לאחרים באו והצילו, ובלבד שלא יספגו בידו (שלא ישים ספוג במקום היין לחזר ולהטיפו בכלי, גזרה שמה יסחט³²⁴).

וכן נתפזרו לו פרות בחצרו, מלקט על יד על יד, ובלבד שלא ילקט לתוך הסל והקפה (כן דעת תוספות והרא"ש, שהעקר שלא ילקט לסל וקפה, כדרך חל. אבל לחיקו וכסותו שרי. ולהרי"ף ורמב"ם דקא מלקט ואוכל שרי, אבל לא ילקט בלי לאכל, והוא הדין לחיקו ולכסותו דאסיר. והשו"ע נקט כהרי"ף ורמב"ם³²⁵).

סחיטת פרות בשבת והדין כשיצאו מעצמם (או"ח שכ)

(ב) אין סוחטין ענבים וזיתים בשבת. ואם יצאו מעצמן - אסורים, אפלו שעומדין לאכלים. תותים ורמונים אסור לסחטן. ואם יצאו מעצמן - אם (עומדים) לאכלין, מתר. ולמשקין, אסור. פרישין ופגעין ועזרדין - מתר לסחטן לכתחלה (שאין דרכם בקר, ואין כאן משום דש).

סחיטה לקדירה ולקערה ודין חליכה בשבת (או"ח שכ)

(קמ"ד א') (ג) הא דאמר שמואל סוחט אדם בשבת אשכול לקדירה שיש בה אכל ולא לתוך הקערה, וכן הא דאמר רב חסדא חולב אדם עז ביום טוב לתוך הקדירה, פסק רבנו חננאל שאינה הלכה. וכן סוחט כבשים ושלקות למימיהן לתוך הקדירה, חיב. ולרב אלפס סוחטין אשכול וכבשים ושלקות אפלו למימיהם לתוך הקדירה בשבת, וחולב עז ביום טוב לתוך הקדירה (ולרמב"ן ורשב"א חולב עז לקדירה אף בשבת. והשו"ע³²⁶

324. רש"י.

325. או"ח שלה.ה. וראה מה שדן ביה"ל (ד"ה אחד הנה) בדברי הגר"א.

326. או"ח שכ,ד.

פסק כהרי"ף. ובקעיף אחר³²⁷ הוסיף דעת רבנו חננאל.

צנור שעלו בו קשקשים וגונח אם מתר לינק (או"ח שכח)

(כתובות ס' א') (ד) צנור שעלו בו קשקשים (קשים ועשבים שסותמים ומעכבים את קלוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים לגג ודולפין לבית) ממעכן ברגלו בצנעא בשבת (דמפרק כלאחר יד הוא, ואסורו מדרבנן, ובמקום פסידא לא גזור רבנן).

(יבמות קי"ד א') גונח שמצטער, יונק חלב מבהמה בשבת. ואם מצטער מחמת הרעב, מתר ביום טוב ולא בשבת (כן כתב רבנו תם לחלק. והרי"ף כתב להלכה רק ההיא דגונח יונק חלב בשבת. והשו"ע פסק כהרי"ף. ובשם ויש אומרים כתב כרבנו תם³²⁸).

סחיטת כבשים ושלקות (או"ח שכ)

(קמ"ה א') מתר לסחט כבשים ושלקות לגופן (דהיניו שמענן בגוף השלקות ולא במים שבהם) אפלו לתוף הקערה. למימיהם - לתוף הקערה, פטור אבל אסור. לתוף הקדרה, מתר (כן פסקו הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש. אמנם רבנו חננאל פסק כרבי יוחנן דאמר למימיהן חיב חטאת, בין לתוף הקערה בין לתוף הקדרה. והשו"ע³²⁹ סתם כהרי"ף וסיעתו, והוסיף דעת רבנו חננאל). הסוחט מן הבגד משקה הבלוע בו, חיב חטאת³³⁰.

חלות דבש וזיתים וענבים שרסקם מערב שבת ויצאו בשבת (או"ח שכ)

(ה) חלות דבש שרסקן מערב שבת, וכן זיתים וענבים שרסקן מערב שבת, יצאו מעצמם - מתרין.

בשול אחר בשול (או"ח שיח)

(קמ"ה ב') כל שפא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת. וכל שלא בא בחמין מערב שבת, אין שורין אותו, אבל מדיחו (בחמין). חוץ מן המליח הישן וקליס האספנין.

דברים האסורים משום בנן וסתירה בשבת (או"ח שיד)

(קמ"ו א') (ו) חבית שנשברה ודבק שבריה בזפת (הוא מוסקטי המזכר במסכת ביצה, ל"ג ב'),

327. או"ח שכ, ז.

328. או"ח שכח, לג. וכתב המשנ"ב: וכתב הב"ח ואליה רבה דהלכה כהיש אומרים.

329. או"ח שכ, ז.

330. ולא דמי לסוחט פרי, שאין דרכו לסחוט כי דרך אותו פרי לאוכלו ולא להוציא ממנו משקה, הלכך אין

שם משקה על היוצא ממנו. אבל משקה הנבלע בבגד הסוחט להוציא ממנו חייב. רא"ש (סי' ז).

יכול לְשַׁבֵּרָה בְּשֶׁבֶת כְּדֵי לְקַח מֶה שֶׁבְּתוֹכָהּ. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כְּלִי. אָבֵל שְׁלִמָּה - לֹא (כֵּן דַּעַת תּוֹסֵפוֹת וְהַרְא"שׁ. וְהַרְיֵטב"א כְּתַב שֶׁלֹּא דוֹקָא מוֹסְתָקִי מִתֵּר לְשַׁבֵּרָה, אֲלֵא אִף בְּשִׁלְמָה הַדִּין כּוֹ. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרִי"ף וְרַמְבַּ"ם. וְהַשׁו"ע פֶּסֶק כְּתוֹסֵפוֹת וְהַרְא"שׁ³³¹).

(ז) מִתֵּר לְהַתִּיז רֹאשׁ הַחֲבִית בְּסִיף, וְאֶסוּר לְנִקְבָּהּ בְּרֵמָח. חוֹתְלוֹת שֶׁל תְּמָרָה מִתֵּר וּמִפְקִיעַ וְחוֹתֶף. נוֹקֵבִין מְגוּפָה שֶׁל חֲבִית לְמַעַלָּה, אָבֵל לֹא מִצָּדָה. אִין נוֹקֵבִין בְּחֲבִית נִקֵּב חֲדָשׁ, וְאֶפְלוּ לְהוֹסִיף עָלָיו אֶסוּר. וְנִקֵּב יֶשֶׁן, אִם הוּא לְמִטָּה מֵהַשְּׁמָרִים - אֶסוּר לְפַתְחוֹ. וְלְמַעַלָּה - מִתֵּר.

(קמ"ו ב') אֶסוּר לְחַתֵּף שְׁפוֹפֶרֶת וְלִתֵּן בְּתוֹף נִקֵּב הַבְּרָזָא. הִיתָה חֲתוּכָה כְּבֵר, מִתֵּר לְתַנְּהָ, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁמִּתֵּר לְהַחֲזִירָה אִם נִפְלָה מִשָּׁם.

(ח) אֶסוּר לְתֵן שַׁעוּה וְשָׁמֶן עַל פִּי הַנִּקֵּב שֶׁל חֲבִית (מִפְנֵי שֶׁהוּא מִמְרַח).

עַלֵּה הַדָּס הַקְּטוּם מֵהַעֲנָף, מִתֵּר לְתַנּוּ בְּנִקֵּב הַבְּרָזָא כְּדֵי שְׁיִקְלַח הַיִּין (כְּדַעַת הַרְא"שׁ. וְהַרְמַב"ם פֶּסֶק לְהַחֲמִיר שֶׁגַּם בְּדָקְטִים וּמִנַּח, אֶסוּר. וְהַשׁו"ע³³² פֶּסֶק כְּהַרְמַב"ם. וְהַרְמַב"א בְּשֵׁם וַיֵּשׁ מִתֵּרִים, כְּתַב כְּהַרְא"שׁ). אָבֵל אֶסוּר לְחַתְּכוֹ מִן הָעֲנָף כְּדֵי לְתַנּוּ שָׁם.

נְשִׂיאת לְבָדִים קָשִׁים רַכִּים וּבִינּוֹנִים בְּשֶׁבֶת (או"ח שח)

(ט) לְבַדִּין קָשִׁין, אֶסוּר לְהוֹלִיכֵן בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים דְּרָף מְלָבוּשׁ. רַכִּים וּבִינּוֹנִים, מִתֵּרִין.

הַטְּמַנַּת תְּבַשִּׁיל לְשֶׁמֶר וּמִים לְצַנֵּן וְצוּנֵן לְחַמְמוֹ

נוֹתְנִין תְּבַשִּׁיל לְתוֹף הַבּוֹר כְּדֵי שְׁיִהֵא שְׁמוּר, וְהַמִּים הַיְּפִים בְּרַעִים כְּדֵי שְׁיִצְנּוּ. וְהַצּוּנֵן בַּחֲמָה כְּדֵי שְׁיַחֲמוּ.

מִי שֶׁנִּפְלוּ בְּגָדָיו לְמִים אִם מִתֵּר לְשַׁטְחֵן בַּחֲמָה בְּצַנְעָה (או"ח שא)

מִי שֶׁנִּשְׁתְּרוּ כְּלָיו בְּמִים, מֵהַלֵּךְ בָּהֶם וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ. הִגִּיעַ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה - שׁוֹטְחֵן בַּחֲמָה וְלֹא כִּנְגָד הָעָם. כֶּף פֶּסֶק רַבְּנֵי נְסִים (גְּאוּן). וְר"י פֶּסֶק כְּרַב, דְּכָל מֶה שֶׁאֶסוּר מִשׁוּם מְרֵאִית הָעֵין, אֶפְלוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים אֶסוּר (וְכֵן פֶּסֶק הַשׁו"ע³³³).

331. או"ח שיד,א. וז"ל השו"ע: אין בניין וסתירה בכלים. והני מילי שאינו בניין ממש, כגון חבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת. אמנם בביאור הגר"א כתב על זה: והרשב"א והר"ן חולקים על זה, וכו'. וכן עיקר.

עכ"ל. עיין שם.

332. או"ח שיד,ה.

333. או"ח שא,מה.

נעור טלית מאבק ולכלוף (או"ח שב)

(קמ"ז א') (י) המנער טליתו מפני טל שעליו, חיב (אבל בנעור מאבק, לא שיק לבנו. כן דעת תוספות ורא"ש. ודעת רש"י שאף כשמנערו מהאבק בלבד, חיב משום מלבן. והשו"ע³³⁴ פסק כתוספות והרא"ש. והרמ"א בשם יש אומרים, כתב פרש"י, ושטוב לחש לדבריו). ודוקא בחדתי ואוכמי, והוא שמקפיד עליו שלא ללבשו בלא נעור. אבל אי ליכא כל הני - שרי.

היוצא בטלית מקפלת על כתפיו וציאה בסודר על כתפו (או"ח שא)

(קמ"ז א') (יא) היוצא בטלית המקפלת על כתפיו, או במעות הצורדין לו בסדינו, חיב. אבל מתר לצאת בסודר המקפלת על כתפו, אפלו אין נימא כרוכה לו על אצבעו. אסור לעשות מרזב בטליתו ולצאת לרשות הרבים. ואם להתנאות - שרי.

(יב) רוחצין במי טבריא, ובמי מערה שהוחמו מעצמן. ואם הוחמו על ידי האור - אין רוחצין לכתחלה בהם.

מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו. ובלן יכול להביא בלרי נשים דרך רשות הרבים, ובלבד שיתכסה בהם ראשו ורבו.

(יג) סכניתא, פרוש סודר גדול, צריך שיקטר שתי ראשיה למטה מכתפיו.

סיכה לחישה התעמלות הקאה והחזרת שבר בשבת (או"ח שכח)

(קמ"ז ב') סכין וממשמשין בבני מעים על ידי שנוי, כגון שסוף וממשמש בבת אחת. ולוחשים לחישה נחשים ועקרבים בשבת, ומעבירין על גבי העינים כלי הנטל בשבת. (יד) אין שואלים בשדים, אפלו בחל (על פי בריתא, מובאת בסנהדרין ק"א א'). אין מתעמלים בשבת. ואפלו לעמד בקרקעיתה של דיומסית, אסור.

(טו) אין מגרדין במגררת, אלא אם כן היו ידיו מלכלכות בטיט וצואה, ואז מגרר כדרכו ואינו חושש.

(טז) אין עושין אפיקטוזין אפלו בחל, וביד. ואם הוא מצטער מן המאכל - בחל מתר ואפלו בסם, ובשבת דוקא ביד. לפופי ינוקא שרי. ולישב אבריו ביום הלדה - מתר. מכאן ואילך - אסור. מחזירין השבר. ומי שנפרקה ידו ורגלו, לא יטרפם בצונן. אבל רוחץ כדרכו, ואם נתרפא, נתרפא.

פרק כג

שואל

שאלה לא בלשון הלואה (או"ח שז)

(קמ"ח א') (א) שואל אדם מחברו כדי יין ושמן בשבת, ובלבד שלא יאמר לו הלויני (דלמא אתי למכתב). ואם אינו מאמינו, מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת.

הלואת יום טוב נתנה לתבע (או"ח תקכה)

(קמ"ח ב') הלואת יום טוב נתנה לגבות.

מונה אורחיו מפיו ולא מן הכתב (או"ח שז)

ומונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו ולא מן הכתב. אפלו כתוב בכתל גבה הרבה. ואם הוא חקוק בכתל - מתר. ובפנקס וטבלא - אפלו חקוק אסור (פן דעת רי"ף ורא"ש. וכן פסק השו"ע³³⁵. ודעת הרמב"ם דכל דחייק מיחק, אף בפנקס וטבלא, מתר).

שטרי הדיוטות (או"ח שז)

(קמ"ט א') וכל שטרי הדיוטות, כגון שטרי חובות וחשבונות ושל שאלת שלום וספרי מליצות של שיחת חליו, אסור לעין בהם (וכן כתב הרמב"ם שכל זולת ספרי הנבואה ופרושיהם, אסור לקרותו לא בשבת ולא ביום טוב. ואפלו היה בו דברי חכמה ומדע. ודעת הרמב"ן שמתר לקרא ספרי חכמה ואגרות שלום בשבת. ורק שטרי חובות בכלל האסור. והשו"ע³³⁶ פסק כהרמב"ם. ובשם יש מי שמתיר (בספרי חכמות) כתב³³⁷ כהרמב"ן).

אסור הסתכלות במראה (או"ח שב)

(ב) מראה שאינה של מתכת - מתר להסתכל בה, אפלו אינה קבועה בכתל. ושל

335. או"ח שז, יב.

336. או"ח שז, יג; שז, יז.

337. או"ח שז, יז.

מתקת - אפלו קבועה, אסור להסתכל בה³³⁸ (וכן דעת רב הראשונים ושו"ע³³⁹. ודעת הרז"ה שבכל מראה אסור להסתכל).

כתב תחת הצורה (או"ח שז)

וכתב שתחת הצורה - אסור לעין בו בשבת. וצורה עצמה - אסור להסתכל בה אף בחל אם נעשית לעבודה זרה, אפלו שעדין לא נעבדה. אבל נעשית לנוי - שרי.

מפיס אדם עם בניו ובני ביתו (או"ח שכב)

(קמ"ט ב') (ג) מפיס אדם עם בניו ובני ביתו על השלחן בשבת. ובלבד שלא יכנו לעשות מנה גדולה כנגד קטנה; ואפלו בחל משום קביא (כן דעת הראב"ד. ודעת הרמב"ם שעם בני ביתו מתר להפיס אפלו גדולה כנגד קטנה, מפני שאינם מקפידים. והשו"ע³⁴⁰ פסק כהראב"ד, ובשם יש אומרים כתב כהרמב"ם). ועם אחר - אסור בכל ענין.

באיזה חפצים מתר לדבר בשבת (או"ח שו-שז)

(ק"נ א') (ד) לא ישכר אדם פועלים בשבת. ולא יאמר אדם לנכרי לשכר לו פועלים בשבת. ומתו לומר לחברו הנראה שתעמד עמי לערב³⁴¹.

וחפצי שמים כגון חשבונות של מצוה ולפסק על הצדקה, ולפקח על עסקי רבים ולשדך על התינוקות לארס וללמדו ספר ואמנות, שרי.

(ה) חשבונות שעברו וליכא אגרא דפועלים גבה, שרו. ואי אכא אגרא דפועלים גבה, או חשבונות העתידין להיות, אסור.

(ק"נ ב') (ו) אומר אדם לחברו אני הולך לכהן פלוני למחר. וכן מתו לומר לחברו לך לי לכהן פלוני למחר. פיון שהיום היה יכול לילה לשם על ידי ברגניו. וכן כל פיוצא בזה שיש בו צד היתר היום לעשותו. ובלבד שלא יזכיר לו שכירות. אבל דבר שאין לו צד היתר לעשותו היום, אפלו אין בו אלא אסור דרבנן, כגון מקצה, אסור לאמר³⁴².

338. והוסיף בשו"ע (או"ח שביג) דווקא אם היא מתכת "חריפה כאיזמל" (העשויה להשיר נימין המדולדלים שבראשו).

339. או"ח שביג.

340. או"ח שכבו.

341. כדעת רבי יהושע בן קרחה. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה? כדתיב (ישעיהו נתיג) "ממצוא חפצך ודבר דבר", דיבור אסור, הרהור מותר (וכיון דלא מפרש בהדיא, שרי). גמרא.

342. וכתב בבאיור הלכה (ד"ה אסור): היינו אם מבאר לו אותם הפירות; אבל אם אמר לו סתם להביא לו פירות

אסור החשקה על התחום (או"ח שו-שז)

(ז) אין מחשיכין על התחום לשכר לו פועלים ולהביא לו פרות. אבל מחשיך לשמר ולהביא פרות. וכגון שהבדיל. שאסור לעשות כל מלאכה קדם הבדלה, אף על פי שהבדיל בתפלה. ומיהו אפלו אם לא ברך אלא ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחל, שרי. ולרש"י, אם הבדיל בתפלה - שרי. וכן אם אמר המבדיל בין קדש לחל בלא ברכה, שרי (והשו"ע³⁴³ פסק בתרויהו כרש"י).

(קנ"א א') כל שמתר לאמרו, מתר להחשיך עליו. ומתר לומר לחברו שמר לי פרות שבתחומה, ואני אשמר לה פרות שבתחומי. מחשיכין על התחום להביא בהמה. היתה עומדת חוץ לתחום, קורא לה ובאה.

מחשיכין לפקח על עסקי פלה ומת, ואומר לו לה למקום פלוני, ואם לא מצאת במקום פלוני, לה למקום פלוני. ואם לא מצאת במנה, קח במאתים. ובלבד שלא יזכיר לו סכום דמים.

קבלת שכר עבור מלאכה בשבת (או"ח שו)

(ח) השוכר את הפועל לשמר לו פרה - אין נותנין לו שכר שבת; לפיכך, אין אחריות שבת עליו. הנה שכיר חדש - נותן לו שכר שבת, ואחריות שבת עליו; ולא יאמר לו תן לי שכרי של שבת, אלא תן לי שכרי של חדש.

נכרי שהביא חלילים לצרף ישראל (או"ח שכה)

(קנ"א א') (ט) נכרי שהביא חלילים לצרף ישראל, לא יספד בהן ישראל. לפרוש רש"י, עולמית. ולרי"ף, בכדי שיעשו (וכן פסק השו"ע³⁴⁴). והני מלי בידוע שהביאם מחוץ לתחום. אבל סתמא - שרי לאלתר. ולרי"ף, אף סתמא נמי אסורים (וכן פסק השו"ע³⁴⁵).

עשה לו ארון וקבר

עשה לו ארון וקבר - יקבר בו ישראל. עשאו לצרף ישראל - לא יקבר בו עולמית

למחר, שרי, אף שידוע לכל שכוונתו על פירות המוקצים, מכל מקום כיון דדיבורו משמע נמי דבר המותר בשבת, מקרי רק הרהור ושרי.

343. או"ח רצט, ג.

344. או"ח שכה, טו.

345. או"ח שכה, טז.

(אמנם לגאונים ורמב"ם אם לא נעשה בפרהסיא, אף כשעשה לצורך ישראל, מתר. וכן פסק השו"ע³⁴⁶).

רחיצה במרחץ לאחר השבת בעיר שישראל ונכרים דרים בה (או"ח שכו)

(י) עיר שישראל ונכרים דרים בה, ויש בה מרחץ שרוחצים בשבת - אם רבה נכרים, מתר מיד למוצאי שבת. מחצה על מחצה, אסור למוצאי שבת עד כדי שיחמו מימיו. ובאמבטי קטנה, ויש שלטון בעיר שיש לו עבדים שראויין לחמם לו בבת אחת עשרה קומקומוס, מתרת מיד.

לא יטיל אדם בשדהו לראות מה צריכה ולא בפתח מדינה (או"ח שו)

(יא) לא יטיל אדם בשדהו לראות מה היא צריכה. ולא בפתח מדינה כדי לפנס למרחץ מיד.

עושים כל צרכי המת בשבת (או"ח שיא)

(קנ"א ב) עושים כל צרכי המת: סכין ומדיחין אותו ושומטין אותו מעל הכר, ובלבד שלא יזיז בו אבר. וקושרין לו לחי, לא שיעלה אלא שלא יוסיף. וקורה שנשברה, סומכין אותה בארכות המטה, לא שתעלה אלא שלא תוסיף.

(יב) אין מאמצין את עיני המת בשעת יציאת הנפש אפלו בחל, ואין מחללין את השבת בשביל המת.

אסור שנה יחידי בביתו בלילה וחובת התשובה כל ימיו

(יג) אסור לישן יחידי בבית בלילה.

(קנ"ג א) וישתדל אדם לעשות תשובה בעודו בלחו. ויבקש רחמים שלא יבא לידי עניות. וירחם על הבריות כדי שירחם השם עליו. וישוב יום אחד לפני מיתתו, ונמצאו כל ימיו בתשובה.

פרק כד

מי שהחשיך

מי שהחשיך לו בדרך (או"ח רסו)

(קנ"ג א') (א) מי שהחשיך לו בדרך, נותן כיסו לנכרי משתחשף. אבל מציאה - לא (ומציאה שהגיעה לידו, פסקו הרמב"ם והרשב"א שדינה ככיס. וכן פסק השו"ע³⁴⁷). ולא יניחנו על החמור.

אין עמו נכרי, יניחנו על החמור כשהוא מהלך. ויזהר שיטלנו ממנו כל שעה שעומד. היו עמו חרש שוטה וקטן וחמור, יניחנו על החמור ולא יתן לאלו. חרש ושוטה, יתנהו לשוטה. שוטה וקטן, יתנהו לשוטה. חרש וקטן, יתנהו למי שירצה. אין עמו לא זה ולא זה, יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות.

היתה חבילתו מנחת לו על כתפו מבעוד יום, וקדש עליו היום, רץ תחתייה עד ביתו, וזריק לה פלאחר יד.

(קנ"ד ב') הגיע לחצר החיצונה (ובא לפרק המשא מבהמתו), נוטל כלים הנטליו. ושאין נטליו מתיר החבליים והשקין נופליו. היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלן, כגון קרנא דאמנא דלא חזיא וישברו אם יפלו - מניח תחתייהן פרים וכסתות. ודוקא משאות קטנים שראויין לשמטן מתחת הפרים שלא יבטל הכלי מהיכנו.

אסור להשתמש בצדי בהמה. וצדי צדדין, מתרין.

הכנת אכל לבהמה בשבת (או"ח שכד)

(קנ"ה א') (ב) מתירין פקיעין (אגדות של שבליים הקשורים בשני מקומות) וזרין (הקשורים בשלשה מקומות) לפני בהמה (כן דעת רש"י ורא"ש. ודעת הר"ף שזרין אין מתירין. והשו"ע³⁴⁸ פסק כרש"י והרא"ש). ולא מפספסין בהם לפזרם לפניה, דשוויי אכלא לדבר שאינו אכל משוינו. אבל טריחי באכלא בדבר שהוא כבר אכל, לא טרחינון בה להשביח יותר.

347. או"ח רסו, א.

348. או"ח שכד, ד.

ומפספסין הכיפיים (שהם ענפי ארז, וסתמם להסקה, ואינם אכל). ואין מרסקין שחת וחרובין לפני בהמה, בין דקה בין גסה.

האכלת בהמה בצורת האבסה והלעטה (או"ח שכד)

(קנ"ה ב') (ג) אין אובסין ולא דורסין את הגמל, ולא מאמרין העגל לתן בגרונו עד מקום שאינו יכול להחזיר משם. אבל מלעיטין אותו עד מקום שיכול להחזיר משם. ומהלקטין (=מלעיטין) התרנגולים לתן המאכל לפיהם. ולא ליוני שובך ועליה, ולא נותנין לפניהם מים ומזון. ונותנין מזונות לכלב³⁴⁹, ולא לחזיר.

גבול על ידי שנוי (או"ח שכא; או"ח שכד)

וגובלין הקלוי העבה על ידי שנוי, כגון מעט מעט (שרק בגבול מתחייב, ובשנוי מתר. וכן פסקו רב הראשונים. ודעת בעל התרומה שכבר בנתינת מים חייב משום לש, ואין התר בשנוי הגבול. והשו"ע³⁵⁰ פסק כרב הראשונים, ובשם יש אומרים, כתב כבעל התרומה).

(ד) בוחשין (דהינו גובלין) השתית, ואפלו הרבה ביחד, ודוקא רפה, על ידי שנוי, כגון שיתן השתית ואחר כך החמץ. ושותין זיתום מצרי.

אין גובלין המרסן, אבל נותנין עליו מים ומעביר בו המקל, פעם אחת שתי, ופעם אחת ערב (ומהרי"ף והרמב"ם נראה דאפלו כמה פעמים מוליד התרוך שתי וערב ואינו חושש. וכן פסק השו"ע³⁵¹), ומנערו מקלי אל כלי כדי שיתערב. ואפלו כור או כורים שרי למיתב קמי חיותא.

חתוף דלועים לבהמה ונבלה לכלבים ודיון מקצה ביום טוב (או"ח תצה)

(קנ"ו ב') (ה) מחתכין הדלועין שנתלשו מאתמול לפני הבהמה, והנבלה לפני הכלבים, ואפלו נתנבלה היום, כרבי שמעון דלית לה מקצה. וקיימא לן כותה בין בשבת בין ביום טוב³⁵², אפלו מקצה מחמת מאוס, חוץ ממקצה מחמת אסור. ומקצה מחמת חסרון כיס, אפלו רבי שמעון מודה (שאסור).

349. ראה הערה לעיל, פרק ראשון, סימן לו.

350. או"ח שכא, יד-טז. וכן להלן (או"ח שכד, ג) סתם כהרי"ף וסיעתו, ובשם ויש אוסרים כתב כבעל התרומה.

351. או"ח שכד, ג.

352. ראה לעיל, סי"פ קמא, סי' לט. וראה בהרחבה "נתיבי הלכה" ביצה, סוף המסכת, מחלוקת הראשונים בדיון

מוקצה ביום טוב, ופסיקת ההלכה, שו"ע ורמ"א.

הֵתֵר נְדָרִים בְּשַׁבַּת (או"ח שמא)

(קנ"ז א') (ו) נִשְׁאָלִין בְּשַׁבַּת עַל נְדָרִים שֶׁהֵן לְצַרְךָ הַשַּׁבַּת. וּמְפָרִין אֶפְלוּ שְׁלֵא לְצַרְךָ הַשַּׁבַּת. שֶׁהַפְּרֵת נְדָרִים אֵינָה אֶלָּא עַד סוֹף הַיּוֹם.

מְדִידָה לְצַרְךָ מְצוּהָ (או"ח שו)

פּוֹקֵקִין הַמְּאֹר בְּטַפִּיחַ.

וּמוֹדְדִין הַמְּטָלִית לְרֵאוֹת אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ שְׁעוֹר לְקַבֵּל טְמֵאָה, וְהַמְּקוּהָ לְצַרְךָ מְצוּהָ.

סְלִיק מְסַכַּת שַׁבַּת

מַסְכַּת עֲרוּבֵין

פֶּרֶק א

מְבוּי שֶׁהוּא גִבָּה

מְבוּי הַגִּבָּה מְעַשְׂרִים אִמָּה אוּ פְחוֹת מְעַשְׂרָה טַפְחִים אוּ רַחֵב מְעַשֵּׂר (או"ח ססג)

(ב' א') (א) קוֹרֵת מְבוּי שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מְעַשְׂרִים אִמָּה, יִשְׁפִּילָנָה. וְאִם יֵשׁ בְּגִבָּהּ קִנִּי (פְּעִין תְּבִלְיִטִי קִנִּי עוֹפוֹת מַעַל הַפֶּתַח), אוּ פֶסְקֵי דְאֶרְזָא (כְּלוּסָאוֹת אֶרְז אֶרְכִים תְּחוּבִים בְּכַתֵּל, וּבְגִלְל אֶרְכִם רוֹאִים אוֹתָם אֲנָשִׁים, וְיֵשׁ הַכְּרָא¹), אֵינֹו צָרִיךְ (וְהַרְמַב"ם פֶּסֶק דְּזֻקָא קִנִּי. אֲבָל פֶּסְקֵי דְאֶרְזָא, צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²).

וְהַרְחֵב מְעַשֵּׂר אֲמוֹת, יִמְעֵט. וְאִם יֵשׁ לוֹ צוּרֵת פֶּתַח, אֵינֹו צָרִיךְ.

(ג' א') (ב) סָכָה וּמְבוּי שֶׁהִיא חֲלָלִין עֲשָׂרִים אִמָּה, וְכָל הַסְּכָךְ וְהַקּוֹרָה לְמַעַלָּה מְעַשְׂרִים, כְּשָׂרִים.

(ג' ב') (ג) בֵּין אֲמֵת סָכָה וּמְבוּי, בֵּין אֲמֵת כְּלָאִים, בְּאֲמֵת בֵּת שְׂשֵׁה. וְהִיא דְהוּי חֲמָרָא בְּשׁוֹחֲקוֹת, מוֹדְדִין בְּשׁוֹחֲקוֹת. וְאִם חֲמָרָא בְּעֵצָבוֹת, מוֹדְדִין בְּעֵצָבוֹת (וְכֵן דַּעַת הַרְמַב"ם שְׁלֵעוֹלָם הוֹלְכִים לְחֲמָרָא³. וְהַרְשָׁב"א וְהַמַּאֲרִי כְּתִבוּ שְׁלֵא חֲלָקוּ בְּכָל מִין וּמִין, אֲלֵא בְּמְבוּי תְּמִיד מוֹדְדִים בְּמִצְמָצְמוֹת⁴. וְהַשּׁו"ע פֶּסֶק כְּהַרְמַב"ם⁵).

(ד' ב') (ד) הִיא גִבָּה מְעַשְׂרִים אִמָּה, וּבֵא לְמַעֲטוֹ בְּבִנְיָן לְמַטָּה תַּחַת הַקּוֹרָה, דִּי בְּרַחֵב טַפְח.

1. רש"י.
2. או"ח ססג,כו.
3. שגם משך מבוי (מבוי פחות מל' טפחים, ובא להשלימו, שחוקק בו ד' אמות), מודדים באמה בת שישה טפחים שוחקות, והוי לחומר. ואף דהוא מילתא דרבנן, והיה לנו למיזל בספקו לקולא, ביאר בביה"ל (ססג,כו, ד"ה מרווחים) דלא מקרי ספק, דהוי מחמת חסרון ידיעה (וראה ש"ך יו"ד צח ס"ק ט, וסי' קד ס"ק ד).
4. דהיינו, שלא חלקו בכל מין ומין בין מקצתו לרובו, אלא השוו מדותיהן לגמרי והלכו בהן אחר הרוב (ולענין מבוי, מודדים תמיד באמה בת שישה מצומצמות. ואף במשך מבוי שצמצומו קולא, הניחום על שיעורן). אמנם לענין כלאים, דעת המאירי שאין משערין אותן כשוחק אלא במקום שהשוחק בו חומר. והריטב"א כתב דלדעה זו אף בכלאים לעולם שוחקות, ואפילו להקל. ולא חששו לקולא במיעוטא.
5. או"ח ססג,כו. וכתב הביה"ל (ד"ה מרווחים) דאם נצטרף לזה עוד ספק, אפשר שיש להקל. ולפלא שלא הזכירו האחרונים כלל דברי הרשב"א, דדעתו לענין מבוי מודדין תמיד מצומצמות.

ה' א' ה'ה פחות מעשרה טפחים, ובא לחק בו להגביהו, צריך לחק בו ארבע אמות לתוך ארץ המבוי לרחב כל המבוי (כן דעת הרא"ש. וכן פסק השו"ע⁶. והרי"ף ורמב"ם כתבו שחוקק בו ארבע אמות על ארבע אמות), להשלימו לגבה עשרה טפחים.

מבוי שנפרץ מצדו (אחד הכתלים הצדדיים) כלפי ראשו (סמוך לפתחו), אם נשאר (מן הכתל) פס ארבעה (בין הפרצה ובין הפתח), מתיר פרצה עד עשר. ואם לאו - בפחות משלשה מתיר (תקון המבוי את המבוי, שהרי כלבוד דמי, ואין כאן פרצה). שלשה, אינו מתיר (שבני המבוי עלולים לעשות דרך פרצה זו קצור דרך, ובטל פתחא קמא, ובטלה קורה שעליו).

לחי הבולט מדפנו של מבוי (או"ח שסג)

ה' א' ה'ה) לחי הבולט מדפנו של מבוי (לתוך רחב המבוי), שהוא (המבוי) רחב יותר משמנה אמות - (היה ארץ הלחי) עד ארבע אמות, נדון משום לחי, ואין צריך (לחי) אחר. ארבע, צריך (לחי) אחר (יצא מתורת לחי, ונחשב ככתל מבוי).

אבל במבוי רחב שמנה, ומשמנה ולמטה, אפלו רחב ארבע, אין צריך לחי אחר (דנתר בעומד מרבה על הפרוי).

מבוי עקם (או"ח שסד)

ו' א' ה'ו) מבוי עקם כמין ד צריך צורת פתח בעקמימותו, ושאר שני ראשיו, כל אחד בלחי או קורה; או צורת פתח בכל אחד מראשיו, ולחי או קורה בעקמימותו (כן דעת רש"י והרא"ש⁷. וכן פסק השו"ע⁸. ודעת ה"ר והרשב"א, שנתר באחד מפתחיו בצורת פתח, ומצד אחר לחי או קורה, ואין צריך לתקן את העקמימות כלל).

ואם הוא כמין ח צריך צורת פתח בשני עקמימותיו (כן דעת רש"י והרא"ש⁹. וכן פסק השו"ע⁸. ודעת ר"י שבעקמימות אינו צריך כלום, אלא סגי בצורת הפתח בפתח אחד, ולחי בשני. ודעת הרשב"א שבעשוי כמין ח נדון כסתום, וסגי בלחי או קורה מכל צד).

מבוי שנפרץ (או"ח שסה)

ו' א' ה'ז) פרצת המבוי מן הצד, דבקעי בה רבים, בארבעה טפחים. ואם לא בקעי בה רבים, פרצתו בעשר אמות, אף על גב דליכא גדודי (כן דעת הר"ה ורשב"א. וכן פסק

6. או"ח שסג, כו. הטור ושו"ע לא הזכירו שיטת הרי"ף ורמב"ם.

7. או"ח שסד, ג. וראה ביה"ל שכתב (עי' האחרונים) להקל.

8. או"ח שסד, ג. וראה ביה"ל.

השו"ע⁹. אבל מהר"ם מרוטנבורג פסק, שאם ליכא גדודי, פרצתו בארבעה). ואם נפרץ מראשו, פרצתו בארבעה טפחים.

תקון רשות הרבים ומבואות המפלשים לרשות הרבים (או"ח שסד)

ו' (ב') (ח) מבוי המפלש לרשות הרבים, עושה צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן (כן דעת הרי"ף, רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע¹⁰. ודעת רבנו חננאל, שצריך דלת מכאן ולחי וקורה מכאן. ואין הקשרו בצורת הפתח מצד אחד אלא כשאחד מן הצדדים מפלש לכרמלית).

ורשות הרבים עצמה, דהינו רחב שש עשרה אמה ומפלש משער לשער, וששים רבוא בוקעין בו (וראשונים רבים לא הזכירו תנאי של ששים רבוא, והשו"ע הביא שתי הדעות¹¹), צריך דלתות (הרי"ף ורא"ש פתבו שלהלכה דוקא ננעלות בליה. והרמב"ם פסק ראיות להנעל, אף על פי שאינו ננעלות. והשו"ע¹² סתם כהרי"ף והרא"ש, ובשם יש אומרים, כתב כהרמב"ם).

ומבוי שהוא רחב שלש עשרה אמה ושליש, ושני ראשיו מפלשין לרשות הרבים שהוא רחב שש עשרה אמה, דינו כרשות הרבים, וצריך דלתות (וכן כתב השו"ע בשם יש אומרים. ודעת רבנו חננאל בן שמואל, שרק אם המבוי המפלש רחב שש עשרה אמה, נחשב רשות הרבים¹³).

נעילת דלת אחת: דעת הרשב"א וריטב"א, שכל שיש כאן דלת ננעלת בליה ולחי או קורה מכאן, הרי זה רשות היחיד¹⁴. ודעת מהר"ם מרוטנבורג דרשות הרבים לא מיערבא אפלו בדלתות עד שייעשה מחצה קבועה ברוח שלישית, או בשתי רוחות שתי דלתות נעולות בליה¹⁵.

נעילה בליה אם מועילה גם ליום: דעת רבנו אפרים, דירושלים גופה בליה הוא דאין חזבין עליה משום רשות הרבים; אבל ביום, שאין דלתותיה נעולות, חזבין עליה משום רשות הרבים. ודעת ההש"למה, רי"ד,

9. או"ח שסה.ב.

10. או"ח שסד.א.

11. או"ח שמה.ז.

12. או"ח שסד.ב.

13. על מה שכתב השו"ע (או"ח שמה.ט) מבואות הרחבים י"ג אמות ושלש ושני ראשיהם מפולשים לרה"ר שהוא רחב ט"ז, יש אומרים שהוא רשות הרבים, כתב בב"ה"ל (ד"ה יש) שנקט לשון יש אומרים משום דלדעת רש"י והרמב"ם, אפשר דאף ככי האי גוונא לא הוי רשות הרבים (וכדעת רחב"ש). וכן בחידושי הרמב"ן משמע גם כן דמפרש הברייתא דיתר על כן אמר ר' יהודה ברשות הרבים שרחב ט"ז אמה. אם כן אין לנו מקור להאי דינא. ומכל מקום לאו יחידאה היא, דהרא"ש ועוד כמה ראשונים העתיקוהו.

14. שאין רשות הרבים אלא המסור לרבים בכל עת, והואיל ויש לזה דלת ננעלת בליה וחוסמת העוברים שם בלילות, אין זו רשות הרבים. רשב"א.

15. והמשנ"ב (שסד.ב. ס"ק ו) הביא דעת הפוסקים דסגי בדלת מצד אחד כשננעלת בליה, וכתב (בשער הציון אות ז) שכן משמע דעת ר"י. ולא הביא שיש מי שחולק.

מאיירי וספר הבתים, שְׁנַעֲיִלַת דָּלַת בְּלִילָה מוֹעִילָה גַם לַיּוֹם, שְׁאֵז הַדְּלָתוֹת אֵינָן נִנְעָלוֹת.

מבוי שֶׁנִּפְרָץ בְּמִלּוּאוֹ לְחֹצֵר וְנִפְרָצָה חֹצֵר לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שסה)

(ז' ב') מְבֹי שֶׁנִּפְרָץ בְּמִלּוּאוֹ לְחֹצֵר, וְנִפְרָצָה הַחֹצֵר מֵצַד אַחַר לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים, וְלֹא עֵרְבָה חֹצֵר עִם מְבֹי, חֹצֵר מִתְּרַת אֶפְלוֹ נִפְרָצָה כִּנְגַד פְּרֻצַת מְבֹי, אֶפְלוֹ בְּקַעֲי בֵּה רַבִּים, וּבִלְבַד שְׁלֹא יֵהָא בַּפְּרָצָה יוֹתֵר מֵעֵשֶׂר. וּמְבֹי אֲסוּר אֶפְלוֹ אֵינּוּ כִּנְגַד פְּרֻצַת הַחֹצֵר (שְׁפִינּוֹ שְׁלֹא עֵרְבָה חֹצֵר עִם הַמְבֹי, אוֹסֵרֶת עָלָיו), וּכְגוֹן שֶׁנִּכְנָסִים כְּתִלֵי הַמְבֹי בְּחֹצֵר בְּעֵנָן שְׁאֵינּוּ נִרְאָה מִבְּחוּץ⁴⁶.

וְאִם (הַתְּמַלְאוֹ אֲרָבָעָה תֵּנָאִים, דְּהֵינּוּ) עֵרְבוּ, וְכֵלָה לְאִמְצַע הַחֹצֵר, וְהָיוּ הַפְּרֻצוֹת זֹו שְׁלֹא כִּנְגַד זֹו, וְהָיָא חֹצֵר שֶׁל רַבִּים, מְתֵר. אָבֵל אִם (חֲסֵר אַחַד הַתְּנָאִים, כְּגוֹן שֶׁ) לֹא עֵרְבוּ, אוֹ כֵּלָה לְצַדֵי הַחֹצֵר, אוֹ הוּוּ פְּרֻצוֹת זֹו כִּנְגַד זֹו, אוֹ הָיוּ חֹצֵר שֶׁל יַחֲדֵי (שְׁאֵז חִישִׁינּוּ זְמַיִן דְּמִמְלָךְ עָלָה וּבְנֵי לֵה בְּתִים, וְהוּוּ לֵה כְּמְבֹי שֶׁכֵּלָה לֵה לְצַדֵי חֹצֵר), אֲסוּר (הַמְבֹי. כֵּן דְּעַת הַרְמַב"ם. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁴⁷).

וּרְחֻבָה פְּחוּתָה מְסַאֲתִים, אוֹ סַאֲתִים וּמְקַפֶּת לְדִירָה, דִּינָה כְּחֹצֵר (אָבֵל אִם יִתְרָה עַל סַאֲתִים וְלֹא הִקְפָה לְדִירָה, הָיוּ כְּאֵלוֹ נִפְרָץ לְכַרְמְלִית, וְצִרִיף תַּקּוּן⁴⁸).

מבוי שֶׁצִּדּוּ כֵּלָה לִים (או"ח שסג)

(ח' א') (ט) מְבֹי שֶׁצִּדּוּ כֵּלָה לִים צִרִיף תַּקּוּן, דְּלֹא חֲשִׁיב כְּסֵתוֹם (כֵּן דְּעַת רַש"י וְרַא"ש וְדְעַת רַבְנֵי חֲנַנְיָאֵל, הַעֲרִיף וְרַמְב"ם, שֶׁנִּחְשָׁב כְּסֵתוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא יַעֲלֶה הֵים שְׂרִטוֹן. וְהַשּׁו"ע⁴⁹ פֶּסֶק כְּהַרְמַב"ם. וְהַרְמ"א כְּתַב וַיֵּשׁ חוֹלְקִים, כְּרַש"י וְהַרְא"ש). כֵּלָה לְאִשְׁפָּה שֶׁל יַחֲדֵי, צִרִיף תַּקּוּן. לְאִשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים, אֵין צִרִיף תַּקּוּן.

מבוי הַעֲשׂוֹי כִּנְדָל (או"ח שסד)

(ח' ב') מְבֹי הַעֲשׂוֹי כִּנְדָל (פְּרוּשׁ שֶׁהָיוּ בוּ מִשְׁנֵי צִדִּים שְׁבִילִים), עוֹשֶׂה צוּרַת פְּתַח לְכָל אֶחָד בְּמִקּוֹם פְּתִיחַתוֹ לְגִדּוֹל, וּמֵצַד הַשְּׁנַי הַפְּתוּחִם לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים עוֹשֶׂה לְחֵי אוֹ קוֹרָה.

16. אבל אם נראים גם מבחוץ, אזי כשאין המבוי כנגד פרצת החצר, עולים לו משום לחי, ומותר (ואפילו אם רגילים בני החצר לעבור דרך שם, כיון שיש להם דרך אחר לרשות הרבים, כופים על מידת סדום שלא תעבור דרך המבוי). אבל אם המבוי כנגד פרצת החצר, הרי הוא בכלל מפולש, ומה יועיל לו לחי. ביה"ל (שסה,ג, ד"ה משום, ד"ה מותר).

17. או"ח שסה,ג.

18. לשון השו"ע (או"ח שסה,ג).

19. או"ח שסג,כט.

מבוי שצדו אחד ארך וצדו אחד קצר (או"ח שסג)

(ח' ב') (י) מבוי שצדו אחד ארך וצדו אחד קצר, אפלו פחות מארבע אמות, אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר (דקורה משום הכר, ובאלכסון לא הוי הכר).

אבל בתוך המבוי, יכול להניח באלכסון, ומשתמש עד תחת הקורה (בקצר כנגד הקצר, ובארץ כנגד הארץ).

וצורת הפתח מתיר באלכסון.

דין שמוש תחת הקורה ובין לחיים (או"ח שסה)

(ח' ב') בין תחת הקורה בין כנגד הלחיים, מתיר (כן דעת רב הפוסקים וש"ע²⁰. ודעת הרז"ה, שרק תחת הקורה מתיר. אבל בין לחיים, אסור). והני מלי בפתוח לרשות הרבים. אבל פתוח לכרמלית, אסור בתרויהו (כן דעת הרמב"ם ורשב"א. וכן פסק השו"ע²⁴. ודעת הראב"ד שתחת הקורה, אפלו פתוח לכרמלית, מתיר).

(יא) נעץ שתי יתדות אצל כתלי המבוי בחוץ, והניח קורה עליהן, אסור (דבעינו קורה על גבי מבוי, וליכא). נעץ שתי יתדות עקומות על גבי כתלי המבוי, ואין בגבהן שלשה, ואין בעקמימותן שלשה, מתיר.

(ט' ב') בין נראה מבפנים ושׁוה מבחוץ, בין נראה מבחוץ ושׁוה מבפנים, נדון משום לחי.

מבוי שהוא רחב עשרים אמה (או"ח שסג)

(י' א') (יב) מבוי שהוא רחב עשרים אמה, עושה פס גבה עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו באמצע, וכגון שלא יהא יותר מעשר אמות מן הפס לכתל של רחב המבוי (ואם יש מן הפס עד הכתל של רחב המבוי יותר מעשר אמות, יש לו דין מבוי עקם כמין ח"ת²²), ושתהא הקורה בתוך שלשה טפחים לפס. או מרחיק שתי אמות מכתל המבוי, ועושה פס שלש אמות, וכן כנגדו בכתל השני.

דיני צורת הפתח (או"ח שסב)

(י"א א') (יג) צורת פתח מהני אפלו לגבה מעשרים אמות, ואמלתרא (דהינו קני או פסקי

20. או"ח שסה, ד.

21. או"ח שסה, ד. וכתב ביה"ל (ד"ה בין תחת הקורה): עיין במשנ"ב במה שכתבנו בשם האליה רבה ואבן העוזר דמסכימים לדינא לשיטת הראב"ד דמיקל תחת הקורה. עיי"ש.

22. דאין חילוק בין אם יש הפסק גדול בין שני הפתחים של צד רשות הרבים, בין אם יש הפסק קטן. רא"ש.

דארזא²³ מהני בגבחה (דהינו קשהמבוי גבה מעשירים אמה) ולא ברחבה (קשהוא רחב מעשור אמות. כן דעת הרא"ש ורשב"א. והראב"ד פסק לקלא, דמהני אף ברחבה. והרמב"ם השמיט דין זה²⁴, וכן השו"ע).

צורת פתח מתיר אפלו מארבע רוחות (כן דעת הרא"ש. ודעת הרמב"ם שאין צורת פתח ביותר מעשור מתיר אלא בעומד מרבה על הפרוץ דוקא. והשו"ע סתם כהרא"ש, והוסיף שלרמב"ם אינו מועיל). ודוקא בחצר או במבוי. אבל בבקעה, לא²⁵.

(יד) צורת הפתח שלא הניח הקנה העליון על גבי שני הקנים אלא מצדן, אינו כלום (ורב האי גאון פרש "מן הצד", כגון שעשה צורת הפתח מצדו של כותל, לא עשה כלום).

צורת הפתח צריך שתהא בריאה כדי לעמד בה דלת, ואפלו של קשין. וצריכה הכר ציר (ודעת הר"ף ורמב"ם שאינה צריכה הכר ציר. וכן פסק השו"ע²⁶).

היו שני הקנים גבוהים עשרה, אפלו אין נוגעין בקנה העליון, שרי.

הכשר מבוי סתום וחצר (או"ח שסג)

(י"א ב') (ט) הכשר מבוי סתום - בלחי או בקורה.

(י"ב א') חצר שנפרצה במלואה עד עשר, צריך פס ארבעה להתירה, או שני פסין של שני משהוין.

מבוי שאין בפתחו ארבעה טפחים, אין צריך תקון (כן דעת הראב"ד ורא"ש. אבל הרמב"ם פסק שרק אם אין ברחבו שלשה טפחים אין צריך תקון. והשו"ע²⁷ סתם כהרמב"ם, ובג"ש יש אומרים כתב כהראב"ד). וחצר צריך.

לשון ים שנקנס לחצר (או"ח שנו)

(י"ב א') (ט) לשון ים שנקנס לחצר, אם אינו במלואו, ואין בפרצה יותר מעשור, מתר. אבל נפרץ במלואו, או יותר מעשור אפלו לא נפרץ במלואו, אם נשאר גדודי

23. ראה פירושו לעיל, סימן א.

24. ולכאורה משום שפוסק לחומרא. ב"י או"ח שסג, כו.

25. או"ח שסב, וראה ביה"ל שלדינא יש להקל, על פי הירושלמי, דדוקא ביותר מעשר לא מהני אבל בעשר מהני אף בבקעה, עיי"ש.

26. או"ח שסב, יא.

27. או"ח שסג, כח.

במקום שנפרץ גבהים עשרה והים מכסם, מתר למלאות ממנו לחצר²⁸. אבל לטלטל לבית, אסור, אלא אם כן עשה לו מחצה גבהה עשרה על המים²⁹. לא נשאר גדודי, אף למלאות ממנו לחצר אסור.

(י"ב ב') (יז) אין המבוי נתר בלחי או קורה עד שיהא ארכו יותר על רחבו, ויהיו שתי חצרות פתוחים לתוכו, ולכל חצר שני בתים. היה ארכו כרחבו, דינו כחצר, וצריך פס ארבעה.

וחצר שארבה יותר על רחבה, אפלו כל שהוא, דינה כמבוי ונתרת בלחי וקורה.

דיני הקורה (א"ח ס"ח)

(י"ג ב') (יח) שעור רחב הקורה, טפח. ושתהא בריאה כדי לקבל ארית. ומעמידה אין צריך להיות בריאין לקבל ארית (כן דעת הרא"ש. והרמב"ם פסק לחמרא, שגם מעמידה צריך שיהיו בריאים לקבל ארית. והשו"ע³⁰ פסק בשם יש אומרים כהרמב"ם, ובשם יש אומרים כהרא"ש).

ואם היא רחבה ארבעה טפחים, אינה צריכה להיות בריאה (כן דעת הרא"ש. ודעת הר"ף והרמב"ם, דלעולם בריאה בעינין. והשו"ע³¹ פסק כהרא"ש).

פרס מחצלת על הקורה

(י"ד א') פרס מחצלת על הקורה, והיא גבהה מן הארץ שלשה טפחים, פסולה. אבל קורה שהיא משוכה למטה מעשרה, כשרה.

קורה היוצאה מכתל זה, ואינה נוגעת בזה, או שתי קורות אחת יוצאה מכתל זה ואחת מזה, אין ביניהן שלשה טפחים, כשרה. יש ביניהן שלשה, פסולה.

שתי קורות זו אצל זו, ואין כל אחת יכולה לקבל ארית טפח, אם בין שתיהן מקבלות אותו, כשרה. היתה אחת למעלה אפלו למטה מעשרים אמות, ואחת למטה

28. וכן פסק השו"ע (א"ח ס"ב). וכתב בביה"ל: **פרט זה אינו מוסכם מכל הפוסקים**; עיין בב"י דהוא רק לשיטת התוספות והרא"ש. ובריטב"א כתב על פירושם דהוא דוחק גדול. ואפשר משום דהוא מילתא דרבנן סמך השו"ע עליהם.

29. דפעמים שהמים שוקעים והמחיצה ניכרת, ולכן אף כשאין המים שוקעים התירו חכמים למלאות בחצר. מה שאין כן בבית שהוא רחוק מן המחיצה, לעולם אין המחיצה נראית אפילו כשהמים שוקעים. משנ"ב (שנוב, ס"ק יג).

30. א"ח ס"ג, יח.

31. א"ח ס"ג, יז.

אֶפְלוּ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרָה טְפָחִים, אֵין רוֹאִין אוֹתָן כְּאֵלוּ הֵן זֹ אֶצֶל זֹ (כַּן דַּעַת רִי"ף וְרֵא"ש לְחֶמְרָא, וְהֶרְמַב"ם פֶּסֶק, שְׂרוּאִים אֶת הָעֲלִינָה כְּאֵלוּ לְמַטָּה, וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאֵלוּ לְמַעַלָּה. וְהַשּׁו"ע³² סָתֵם כְּהֶרְמַב"ם. וְכַתּוּב וַיֵּשׁ פּוֹסְלִין, כְּדַעַת הַרִי"ף וְרֵא"ש).

הֵיטָה שֶׁל קֶשׂ אוֹ קִנִּים, פְּסוּלָה. הֵיטָה עֵקוּמָה, וְהָעֵקְמִימוֹת נוֹטָה חוּץ לְמִבּוּי אוֹ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אוֹ לְמַטָּה מֵעֵשְׂרָה, אִם תִּנָּטֵל הָעֵקְמִימוֹת, וְאֵין בִּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, כְּשֵׁרָה. וְאִם לָאוּ, פְּסוּלָה.

הֵיטָה עֲגָלָה, אִם יֵשׁ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּהַקְפָּה, כְּשֵׁרָה.

דִּינֵי הַלְחִי (או"ח ססג)

(י"ד ב') (יט) שְׁעוֹר רַחֵב וְעֵבֵי הַלְחִי, אֶפְלוּ כְּחוּט הַסְּרָבֵל. הָעֵמִיד הַלְחִי בְּחֻצֵי שֶׁל מִבּוּי, מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ עַד חֻצֵּיו. הַפְּלִיג הַלְחִי מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה, אוֹ שֶׁהִגְבִּיהוּ מִן הַקְּרָקַע שְׁלֹשָׁה, פְּסוּל.

(ט"ו א') (כ) לְחִי הַעוֹמֵד מֵאֵלָיו וְלֹא סָמְכוּ עָלָיו מֵאֲתָמוּל, לֹא הוּי לְחִי. וְאִם סָמְכוּ עָלָיו מֵאֲתָמוּל, שָׂרִי (וּאִף עַל גַּב דְּמַעֲקָרָא לֹא אֲדַעְתָּה דְּהַכִּי עֵבִיד, דְּלְחִי הַעוֹמֵד מֵאֵלָיו הוּי לְחִי). וְקוֹרָה, אֶפְלוּ סָמְכוּ עָלֶיהָ מֵאֲתָמוּל, אֲסוּרָה. וּמְחַצָּה אֶפְלוּ לֹא סָמְכוּ עָלֶיהָ מֵאֲתָמוּל, מִתְּרַת (כַּן דִּיק הַרֵא"ש מִדְּבַרֵי הַרִי"ף. וְכַן פֶּסֶק הַשּׁו"ע³³. וְדַעַת רַבְנֵי יְרַחֵם שְׂדִין מְחַצָּה כְּדִין לְחִי).

(כא) בְּכָל עוֹשִׁין לְחִיִּים, אֶפְלוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים. וּבִלְבַד שֶׁיִּקְשְׁרֵנוּ.

(ט"ו ב') שִׁירָא שְׁחֻנְתָּה בְּבִקְעָה, וְהַקִּיפוּהָ כְּלִי בְּהֵמָה, מְטֻלְטְלִים בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר פְּרָצָה יוֹתֵר מֵעֵשׂר. אֲבָל עַד עֵשׂר, מִתֵּר אֶפְלוּ בְּפְרוּץ כְּעוֹמֵד.

דִּינֵי מְחַצָּה שְׂתִי אוֹ עֶרֶב (או"ח סס)

(כב) מְחַצָּה שֶׁל שְׂתִי אוֹ עֶרֶב לְבַד מִתְּרַת, אֶפְלוּ לִיחִיד בִּישׁוּב, סְאֲתִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין חֶבֶל לְחֶבֶל אוֹ בֵּין קֶנֶה לְקֶנֶה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. עוֹמֵד מְרַבָּה עַל הַפְּרוּץ, מִתֵּר בֵּין בְּשְׂתִי בֵּין בְּעֶרֶב.

(ט"ז ב') (כג) אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם שֶׁשָּׁבְתוּ בְּחֻצֵי שְׁתַּשְׁמִישׁוֹ לְאִוִיר³⁴, אֵין נוֹתְנִין לָהֶם אֶלָּא

32. או"ח ססג, כג.

33. או"ח ססב, ג. הַשּׁו"ע נִקַּט כְּלִשׁוֹן הַרִי"ף, וּבִיאָרוֹ הַמְשַׁנ"ב (ס"ק טו, על סמך דברי הבי"ט), כְּבִיאוֹר הַרֵא"ש.

34. הַרְמַב"ם (ה"ל שְׁבַת טו, א) בִּיאָר 'תַּשְׁמִישׁוֹ לְאִוִיר': "כְּגוֹן גְּנוֹת וּפְרָדָסִים וְכְגוֹן הַמְּקוּי מִקוֹם מִן הָאֶרֶץ לְשִׁמְרוֹ וְכִיּוּצָא בְּהוֹן". וְרַש"י (צ"ט ב') בִּיאָר: דִּירָה שֶׁתַּשְׁמִישָׁה לְאִוִיר, אֵינָה לְדוֹר בַּה תְּמִיד, אֲלֵא לְהַסְתוֹפֵךְ בַּה שׁוּמִי

סאתים. אָבַל שְׁלֹשָׁה נוֹתְנִין לָהֶם כָּל צָרְפָן. וְהֵנִי מְלִי, שְׁלֹא הִקִּיפוּ שְׁעוֹר סָאתִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְפָם. אָבַל הִקִּיפוּ שְׁעוֹר סָאתִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְפָן, הַכֹּל אָסוּר.

שַׁבַּת גּוֹרְמָת אוּ דִיּוּרִים גּוֹרְמִים

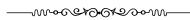
(י"ז א') שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ כְּדֵי צָרְפָן וַיִּמַּת אֶחָד מֵהֶם בְּשַׁבַּת, מִתְּרִים (הואיל וְאִיתְּנָהוּ לְמַחְצוֹת, אֲמַרְיָן הוֹאִיל וְהִתְרָה הִתְרָה). שְׁנַיִם שֶׁהִקִּיפוּ יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְפָן, וְנִתְּוֹסַף עֲלֵיהֶן שְׁלִישִׁי, אָסוּרִים (כִּי שַׁבַּת גּוֹרְמָת, דִּין הַמָּקוֹם נִקְבָּע בְּכַנִּיסַת הַשַּׁבַּת, וְלֹא עַל פִּי דִיּוּרִים שֶׁנִּמְצְאוּ בַּפֶּעַל).

חֲצֵר שֶׁנִּפְרָצָה בְּשַׁבַּת לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, אָסוּרָה (הואיל וְלִיתְּנָהוּ לְמַחְצוֹת). נִפְרָצָה לְחֲצֵר אַחֲרָת, מִתְּרָת³⁵.

שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּפְתַח בִּינְיָהוּ וְעֶרְבוּ לְשָׁנָה, לֹא מִבְּעֵינָא אִם נִסְתַּם הַפְּתַח בְּשַׁבַּת וְחִזָּר וְנִפְתַּח שְׁמִתִּים³⁶, אֲלֵא אֶפְלוּ נִסְתַּם בְּחַל וְחִזָּר וְנִפְתַּח בְּשַׁבַּת, מִתְּרִים (דְּחִזָּר הָעֵרוּב לְמָקוֹמוֹ. וְכַתֵּב הַר"ש דְּבִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁנִּפְרָצוּ זֶה לְזֶה חֲשִׁיב כְּאִיתְּנָהוּ לְמַחְצוֹת, וְדַמֵּי לְדִיּוּרֵי הַבָּאִים בְּשַׁבַּת; כִּינּוּ דַמְעִיקְרָא רִשּׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה, וְהַשְׁתָּא רִשּׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה, וְהַקְּפָה לְדִירָה. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע³⁷. וְעַל סַמָּךְ זֶה הִתִּיר תְּרוֹמַת הַדָּשָׁן אִף בְּמַבּוּי שֶׁנִּטְלוּ קוֹרוֹתָיו אוּ לְחֵייו, אִם הוּא בְּעִיר מְקַפֵּת חוֹמָה. וְהֵבִיאוּ הַשּׁו"ע³⁸ בְּשֵׁם יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר. וְכַתֵּב הַר"מ א' שֵׁישׁ לְסַמָּךְ עַל זֶה לְהִתִּיר³⁹).

דְּבָרִים שֶׁפְּטָרוּ הוֹלְכֵי מִדְּבָרוֹת (או"ח סו)

(י"ז א') (כד) הוֹלְכֵי מִדְּבָרוֹת פְּטוּרִים מִנְטִילַת יָדַיִם שֶׁל מַיִם רְאוּשׁוֹנִים. וּבְאֲחֵרוֹנִים חִיבִים. וְהַמוֹדֵד מֵלַח סְדוּמִית, צָרִיף לְטַל יָדָיו. הוֹלְכֵי מִדְּבָרוֹת פְּטוּרִין מִעֵרוּבֵי

השדה. ובסוכה כ"ה א' פירש רש"י: אינה עשויה לצורך תוכה, אלא לצורך אויר שחוצה לה לדור שם שומרי השדות, ועשויה להציל מן החמה, ואינה חשובה דירה להתיר היקף גדול.

35. דכיון דמעיקרא רשות היחיד גמורה והשתא רשות היחיד גמורה והוקפה לדירה, לא דמיא אלא לדיוורין הבאין בשבת. ואינו דומה לנפרצה לרה"ר שאסורה. על פי הר"ש. וראה עוד בסמוך.

36. דהא אפילו בלא נפתח נמי מותר לטלטל מעבר לכותל או בחלון שאין בו ארבעה טפחים, דשבת הואיל והותרה הותרה. רא"ש.

37. או"ח שעד, א.

38. או"ח ססה, ז.

39. והוסיף הר"מ א' (על פי תרומת הדשן): וכל זה שהיה ראוי לעמוד כל השבת; אבל אם היה עומד לסתור מערב שבת, אסור לאחר שנסתר. וכתב שכן הוא בתוספות ומרדכי. וביאר הגר"מ (ס"ק טו) דבריו, שהוא על פי תוספות (עירובין ס"ה ב', ד"ה דתא) דמוכח שם בגמרא שאם בא נכרי בשבת, אי אפשר לסמוך על עירוב הדיורים, והוא בטל. ואע"ג דבספינות אמר במסכת שבת (ק"א ב') חזרו ונתקשרו חזרו להיתרן הראשון, שאני הכא דמתחילה כשעשה העירוב אין סופו להתקיים כל השבת, שעתידי הנכרי לבוא. אבל התם אין הספינות עומדות להיפסק. וראה עוד להלן, פרק כל גגות, ס' ד.

חצרות, ובערוכי תחומין חִיבין (פן דעת הרמב"ם. וכן פסק השו"ע⁴⁰. ודעת רבנו יהונתן דהינו דוקא במחנה היוצא להלחם; אבל שירא ההולכת ממקום למקום, דינה כדין כל אדם⁴¹).

תחומין דאורייתא או דרבנן

לפי הירושלמי - תחומין מאלפים עד שנים עשר מיל, לרבי עקיבא דאורייתא, ולרבנן מדרבנן. ומשנים עשר מיל ואילך, לכלי עלמא מדאורייתא (ולהלכה - דעת השאלות ובה"ג, דתחומין דאורייתא. אמנם הרי"ף והרא"ש כתבו שאינו אלא מדרבנן⁴². ומיהו חוץ לשנים עשר מיל, כתב הרי"ף דבירושלמי קאמר דהוי מדאורייתא. ושכן הסכמת הגאונים. וכן כתב הרמב"ם⁴³. אבל הרמב"ן, הרז"ה, הרשב"א, הרא"ש והמרדכי כתבו, דלגמרא דיין אפלו חוץ לשנים עשר מיל לא מתסר אלא מדרבנן⁴⁴).

40. או"ח שסו.ב. וראה עוד מש"כ ב"נתיבי הלכה", לגבי פסיקת השו"ע.

41. והגר"א בביאורו הכריע כדעת רבינו יהונתן.

42. וקרא ד"אל יצא איש ממקומו", אסמכתא בעלמא.

43. וראה מה שכתב ר' אברהם בן הרמב"ם (שו"ת ברכת אברהם סימן יב): דכל רבותינו הגאונים והמפרשים כך סבירא להו, ששנים עשר מיל דאורייתא. וכך נראה מגמרא דערובין בבלי וירושלמי.

44. וכתב המשנ"ב (תד.א. ס"ק ז) שמדברי השו"ע (תד.א.) שכתב לגבי תחומין למעלה מעשרה טפחים שהוא ספק "ומה שיהיה בדרבנן, יהיה ספיקו להקל", משמע שמצדד כן להלכה להחמיר ביבשה מחוץ ל"ב מיל אפילו בלמעלה מעשרה, שהוא ספק דאורייתא (צ"ב בכוונתו). ובביאור הגר"א (ס"ק ט) נוסח דעתו להפוסקים דלעולם הוא דרבנן. וראה טור וב"י או"ח שצז.א.

פרק ב

עושין פסין

פסי ביראות

(י"ז ב') (א) התירו לְבַהֲמַת עוֹלֵי רְגָלִים לְהוֹצִיא מִן הַבּוֹר לְבֵין הַפְּסִין שֶׁהֵן סְבִיבֵי בְּאַרְבַּע זְוִיּוֹתָיו. וְכָל אֶחָד נוֹטָה אִמָּה לְכָאן וְאִמָּה לְכָאן. אֲבָל לְעֵלְמָא לֹא הִתִּירוּ.

(כ"א א') וְכֵן לִילֵךְ עַל יְדֵי בְּרָגָנִים (סְכוּת שְׁעוֹשִׁים שׁוֹמְרֵי גִנוֹת וְשׁוֹמְרֵי הַעִיר לְשִׁמּוֹר הָעִיר וְהַפְּרוֹת) שְׁמַכְלָעִים אֶחָד לְחֻבְרוֹ בְּתוֹךְ שְׁבָעִים אִמָּה וְשִׁירִים. וְלֹא הִתִּירוּ הָאֲדָנָא, לְפִי שְׁאִיִּן קְבוּעִין (דְּשִׁכְחֵי בְּדַקֵּי דְמֵיָא, גְּשָׁמִים שְׁשׁוּטְפִים אוֹתָם, לְכֵן אֵינָם חֲשׁוּבִים?).

מַאיזָה גְדָל צָרִיךְ שְׁטַח לְהִיּוֹת מִקֵּץ לְדִירָה (או"ח ש"ח)

(כ"ג א') (ב) קָרַפֵּף שֶׁהוּא שְׁבָעִים אִמָּה וְשִׁירִים עַל שְׁבָעִים אִמָּה וְשִׁירִים, מִקֵּץ גְּדָר גְּבֵה עֲשָׂרָה טְפָחִים, מְטֻלְטָלִין בְּתוֹכוֹ אֶפְלוֹ אֵין בּוֹ שׁוֹמְרָה (פְּרוּשׁ בֵּית דִּירָה שְׁעוֹשִׁין לְשׁוֹמֵר הַשְּׂדֵה) וְבֵית דִּירָה. וְאֶפְלוֹ אָרְכוֹ מִמְזָרַח לְמַעְרָב פִּי שְׁנַיִם בְּרַחְבּוֹ שְׁמַצְפּוֹן לְדָרוֹם. יוֹתֵר מִכֵּן (מִפִּי שְׁנַיִם בְּרַחְבּוֹ, אֶפְלוֹ אִמָּה אַחַת), אֵין מְטֻלְטָלִין בְּתוֹכוֹ.

שְׁטַח שְׁנֹרַע אוֹ נָטַע אִם מְבַטֵּל הֵקֵף לְדִירָה

(כ"ג ב') קָרַפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סְאֵתִים שֶׁהֵקֵף לְדִירָה - נָטַע רְבוֹ, מְתָר אֶפְלוֹ אֵינוֹ נְטוּעַ שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת. נִזְרַע רְבוֹ, אֶפְלוֹ אֵין בְּזָרוּעַ סְאֵתִים, אָסוּר. נִזְרַע מְעוּטוֹ, יֵשׁ בְּזָרוּעַ יוֹתֵר מִסְאֵתִים, אָסוּר. אֵין בּוֹ יוֹתֵר מִסְאֵתִים, מְתָר.

וְקָרַפֵּף פְּחוֹת מִסְאֵתִים, דֵּינוּ כְּסְאֵתִים לְעֲנֵן זֶה שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לְבֵית (כֵּן דַּעַת תּוֹסְפוֹת וְהַרְ"שׁ, וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע³).

וּמִסְפָּקָא לְהוֹ לְתוֹסְפוֹת בְּרַחְבֵּה שְׁאֲחוּרֵי הַבְּתִים, וְחֻצָּר, אִם זָרְעִים שְׁבָהֵם מְבַטְלִים דִּירְתוֹ לְעֲנֵן זֶה שֶׁאִם הִזְרוּעַ יֵתֵר עַל בֵּית סְאֵתִים שֶׁאָסוּר כָּל הַחֻצָּר וְהַרְחֵבָה

1. וראה ב"נתיבי הלכה" כאן, בשם הראשונים, היכי מכשרין בפסי ביראות פרוץ מרובה על העומד.
2. צ"ב מדוע לא נקט גם טעם דשכיחי גנבי ולהלכה, ראה משנ"ב (שצח, ס"ק לג) שכתב שהבורגנין אין נמדדים עמה במקום דשכיחי גנבי דגנבי להו או גשמים ששוטפין אותן, הלכך לא חשיבי מידי. אבל בעלמא נמדדים עמה.
3. או"ח ש"ח.

להכניס ולהוציא מהם לבית, ואז לטלטל ארבע אמות בחצר אסור. ואם היו סאתים או אפלו פחות מסאתים, אז אסור להוציא מהזרוע לבית אפלו המועט זרוע. או שמא אין זרעים מבטליו אלא דירת קרפף ולא דירת חצר ורחבה (ודעת הרשב"א והריטב"א שדיו חצר כדין קרפף, וזרעים מבטלים מחצותיו. וכן פסק השו"ע⁴).

פֶּרֶץ אִמָּה וּגְדֵרָה פֶּרֶץ אִמָּה וּגְדֵרָה (או"ח שנה)

(כ"ד א') (ג) קרפף יותר מסאתים שלא הקף לדירה - פֶּרֶץ אִמָּה וּגְדֵרָה (לדירה), ופֶּרֶץ אִמָּה וּגְדֵרָה, עד שהעמידו (את התקון) על יתר מעשר, מתר (אף שלא פֶּרֶץ עֶשֶׂר אִמּוֹת כאחת, דסוף סוף פנים חדשות באו לכאן, וכאלו ההקף הישן הלה, וההקף החדש לדירה).

רחבה שאחורי הבתים (ואין פתח הבית פתוח לה, הריהי מקפת שלא לדירה, ויש בה יותר מבית סאתים), אין מטלטליו בה אלא בארבע אמות. ואם פתח בה פתח ולבסוף הקף, מתר, אפלו אית בה בי דרי (גרו מאחורי הבית קדם הקף הרחבה⁵). אבל הקף ולבסוף פתח, לא.

מעוט הקף והקשרתו (או"ח שנה)

(כ"ד ב') (ד) קרפף יותר מבית סאתים שהקף לדירה ונתמלא מים - אם ראויים לתשמיש (שהם נקיים), מתר, אפלו יש במקום העמק עשרה יותר מסאתים. אינו ראויים לתשמיש, אסור, אפלו אינו עמקים עשרה (כן דעת הרא"ש. ודעת רש"י ורשב"א, שכל שעמקים פחות מעשרה, אין מבטלים מקומם מדיו קרקע, והרי הם כטיט בחצר. ורקק הוא זה, ואינו חולק רשות לעצמו. וכן פסק השו"ע⁶).

(כ"ה א') קרפף יותר מבית סאתים שלא הקף לדירה, ומעטו באילנות, לא הוי מעוט. בנה בו עמוד פחות משלשה, לא הוי מעוט. יותר מכן, הוי מעוט.

הרחיק מן הכתל שלשה ועשה מחצה להקיפו לדירה על ידה, מועיל. פחות משלשה אינו מועיל (כן פסקו הרמב"ם והרא"ש. וכן פסק השו"ע⁷. והראב"ד והרז"ה פסקו בשני המקרים, בנה בו עמוד, והרחיק מן הכתל ועשה מחצה, לחמרא, דלא הוי מעוט עד דהוי ארבעה. והאור זרוע פסק בהם לקלא, שגם בפחות משלשה הוי מעוט).

טחו בטיט, אפלו אינו יכול לעמד מאליו, מועיל (ודעת הראב"ד והרז"ה שכשאינו יכול

4. או"ח שנה, והביה"ל דן אם זרעים מבטלים היקף עיר המוקפת חומה.
5. מהו דתימא אדעתא דבי דרי עבדיה לפתח, ולא על דעת להקיף שם רחבה, ולא יועיל אף כשפתח ולבסוף הוקף, קמ"ל. גמרא.
6. או"ח שנה, יא.
7. או"ח שנה, ה-ו.

לעמד בפני עצמו, אינו מעוט, וכן פסק השו"ע⁸.

עשה מחצה על גבי מחצה, אינו מועיל (כן פסקו רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע⁹. ורבנו חננאל פסק שמועיל). נבלעו התחתונות, העליונות מתירות.

ותל יותר מבית סאתים ועשה מחצה על שפתו לדירה, מועיל.

ומחצה לפני מחצה שמועיל, אפלו לא עשה בפנימית אלא יתר מעשר אמות, הטר כל ההקף (כן דעת הרא"ש. וכן פסק השו"ע¹⁰. ודעת הריטב"א דבעינו שיהיה הכתל החדש כנגד כל הכתל הישן).

קרפף בית שלש שקרה בו בית סאה (או"ח שנה)

(כ"ה א) קרפף בית שלש סאין וקרה בו בית סאה (שעשה תקרה לבית סאה), מתר, אפלו הקרוי משפע, אמרינן פי תקרה יורד וסותם (כן פסקו רבנו חננאל ורמב"ם. וכן פסק השו"ע¹¹. והראב"ד, רז"ה ואור זרוע, פסקו לחמרא, שקשה התקרה משפעת, נחשב יותר מבית סאתים).

(כ"ה ב) קרפף בית סאתים שנפרץ במלואו לחצר, וכן חצר שנפרץ לו במלואו¹², הקרפף אסור והחצר מתר (לפי הרמב"ם מדבר בקרפף יותר מבית סאתים. אבל רש"י ורשב"א פרשו שמדבר בסגיא בקרפף בית סאתים מצמצם, שנפרץ במלואו לחצר. וכן פסק השו"ע¹³).

מחצת ההקף שנפלה ודין מחצה לצניעות ולנחת

(ה) קרפף יותר מבית סאתים שהקף שלא לשם דירה, ופתח בו פתח ועשה לפניו

8. או"ח שנה,ז. אמנם המשנ"ב כתב שיש להקל בעת הצורך. וביאר בשער הציון (אות נג) דבאמת כל האחרונים הקשו אמחבר שהשמיט לגמרי שיטת הרמב"ם והרא"ש דהקילו. וגם האור זרוע העתיק דברי הרמב"ם להקל. וכן פסק האליה רבה בשם המלבושי יום טוב וב"ח.

9. או"ח שנה,ח.

10. או"ח שנה,ו.

11. או"ח שנה,יב.

12. מה שכתוב כאן שגם החצר נפרצה במילואה, כן הגירסה גם בכת"י נ"י, וכן כתוב להדיא גם ברא"ש. וכן נקטו הטור ושו"ע (שנפרצו במילואם זה לזה), ואם כן תמוה מדוע החצר מותרת, הרי פרוצה במילואה לקרפף שנאסר! ובאמת מתבאר בדברי הראשונים, דמייירי שהחצר רחבה מהקרפף, ונשארו גיפופי, וגם מיירי שפרצת החצר אינה יותר מעשר אמות (שביותר מעשר, אפילו אם נשארו גיפופי, שניהם אסורים, דשוב לא מקרי פתח, אלא פרצה). ראה משנ"ב (שנה,יג. ס"ק צד). ודלא כהב"ח דסבר דבחדא סגי.

13. או"ח שנה,יג. ובביה"ל (ד"ה שמקום המחיצה מייתרו) כתב דצע"ג, שהרי סתם כתלים של חצר וקרפף אינם עבים אמה, ואם כן לפי פסק הרא"ש (בסוגיא דזרוע רבנו, ס"ב ב) דכל שאינו יתר על בית סאתים אמה לא מקרי יתר על בית סאתים, אם כן אמאי אמרינן הכא דמייתרו! ובאמת מוכח מסוגיא זו ומכל המפרשים ראשונים שסתמו בזה דלא צריך אמה, וצ"ע.

מחצה עשרה והתר על ידה ונפלה מחצה אחרונה, אינו נתר על ידי הראשונה.
 (כ"ו א') (ו) מחצה העשויה לצניעות ולנחת, הוּא מחצה להתיר הטלטיול, ולא הוּא מחצה לעשות ההקף מקף לדירה.

אחד מבני חצר ששכח ולא ערב ובטל רשות חצרו

(כ"ו ב') (ז) אחד מבני חצר ששכח ולא ערב ובטל רשות חצרו סתם, לא בטל רשות ביתו, אלא אם כן גלה בדעתו לבטלו. וכן אם דר עם חמשה, ובטל לאחד מהם סתם, לא בטל לאחרים.

פרק ג

בכל מערבין

במה מערבבים (אור"ח שפו)

(כ"ו ב') (א) בכל האכלין מערבין (תחומין⁴) ומשתתפין (המבואות), ומצטרפין אפלו ארבעה וחמשה (מיני מאכל שונים) למזון שתי סעדות (דעת הרמב"ם ותוספות שגם בשתופי מבואות מצטרפים מיני אכלים. וכן פסק השו"ע². ודעת הראב"ד שלא נאמר שמצטרפים אלא בערובי תחומין דוקא).

(כ"ח א') חוץ מגדגדניות שהקשו לזרע, ותבלין (כן דעת רא"ש ורשב"א דתבלין אין מערבין בו. אבל הרמב"ם כתב שמערבים בו. והשו"ע³ סתם כהרא"ש. ובשם יש אומרים כתב כהרמב"ם), ופולין יבשין וחסים ושערים ועלי בצלים שלא גדלו ארוך זרת. ולא במים לבדן ולא במלח לבדו. אבל מערבבים יחד (מים ומלח), שרו.

(כ"ט ב') וכל דבר שהוא לפתן, שעורו כדי לאכל בו מזון שתי סעדות (לפתת בו פת הנאכל לשתי סעדות). וכל שאינו לפתן, כדי לאכל ממנו שתי סעדות (שיהיו כל שתי הסעדות ממנו).

ובשר חי לא הוי לפתן. אבל בשר צלי הוי לפתן (הרשב"א פרש בשר חי ממש, וכגון שהוא מלוח שאינו נאכל מחמת מלחו⁴; דאי לא, אין דרך לסעד בו. וכן פרשו בירושלמי. ובשר צלי, הינו צלי ולא צלי; דאלו צלי ממש דכלי עלמא כדי לאכל בו. והריטב"א כתב פרוש נוסף, בשר חי, צלי ולא צלי. ובשר צלי, צלי גמור). ויין מבשל חשוב לפתן. ושאינו מבשל שעורו שתי רביעיות. ומערבין בשתי ביצים חיות.

(ל' א') (ב) שבועה שלא אכל כפר זו, או שלא אהנה ממנה, מערבין לו בה. קונם אכילתה או הנאתה עלי, אין מערבין לו בה (כן דעת הרשב"ם ורא"ש, שהחלוק הוא בין לשון

1. אבל עירובי חצרות הוא דווקא בפת לכולי עלמא, כדאמרינן פרק הדר (ע"א ב'). ורש"י כתב בין עירובי תחומין בין עירובי חצרות (וכ"כ בפסקי רי"ד ובפירוש ריבב"ן), ותמהו עליו הראשונים.
2. אור"ח שפוד, ובטעם המחלוקת, ראה מש"כ ב"נתיבי הלכה" סו"פ שביעי, פ' ב', סוגית שיעור העירוב.
3. אור"ח שפוד.
4. וע"י המליחה נתרכך ונעשה ראוי לאכילה קצת (ביאור הלכה, שפוד ד"ה ובשר חי).
5. כדאמרינן סנהדרין ע' א', גבי בן סורר ומורה, בשר חי - בשיל ולא בשיל.

קונם ללשון שבועה⁶. ודעת הרמב"ם והרשב"א, שביין בלשון קונם בין בלשון שבועה, בין אסר אכילה בין הנאה, מערבין לו בה. והשו"ע סתם כהרמב"ם. ובשם יש אומרים כתב כרשב"ם ורא"ש⁷.

(ל"א א') אין מערבין לכהן בבית הקברות (כך דעת רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע⁸). ודעת הרשב"א שאפלו בבית הקברות קנה ערוב, ומערבין לישראל בתרומה וחלה, ולנזיר ביין⁹. ואין מערבין בטבל והקדש שלא נפדה.

שליחת ערוב ביד קטן ומי שאינו מודה בערוב (או"ח תט)

(ל"א ב') (ג) השולח ערוב ביד קטן - בערובי תחומין לא הוי ערוב. ובערובי חצרות, הוי ערוב¹⁰.

(ל"ב א') השולח ערובו ביד מי שאינו מודה בערוב ואמר לאחר לקבלו ממנו ורואה שהולכו, אפלו לא ראה שקבלו ממנו, הוי ערוב. דחזקה שליח עושה שליחותו, אפלו באסור דאורייתא, וכגון שיטש מכשול למשלח אם לא יעשה השליח שליחותו (כן דעת ה"ר, ר"ש ורא"ש). ודעת הרמב"ם ורבנו תם שרק בשל סופרים חזקה שליח עושה שליחותו. אבל בשל תורה, אין חזקה שליח עושה שליחותו. והשו"ע סתם כדעת רמב"ם ורבנו תם. והרמ"א בשם יש אומרים כתב כדעת ר"י ורא"ש¹¹).

מקום הנחת הערוב (או"ח תט)

(ל"ב ב') (ד) הנותן את ערובו באילן העומד ברשות הרבים או ברשות היחיד, והוא

6. אפיק למילתיה בלשון שבועה אפילו אמר שבועה שלא אהנה מכך זו מערבין לו בה דמצות לאו ליהנות ניתנו. ואם אפיק למילתיה בלשון קונם אפילו אמר קונם אכילת ככר זו עלי אין מערבין לו בה גזירה אטו אמר ככר זו הקדש. משום דסתם קונם דומה להקדש דשניהם אוכל נאסר על האדם. רא"ש.
7. או"ח שפוח. על פי ביאור הגר"א שכתב שטעות סופר יש בדברי השו"ע, עיי"ש.
8. או"ח תט, א. אמנם כתב בביה"ל (ד"ה אינו), דכד מעיינין מצינו כמה פוסקים דמקילין בישראל משום דסבירא להו כר' יהודה דלא חשיב זה לאיסור הנאה, והם הר"מ מרוטנבורג, והרא"ש שהביאו, וכן פסק הטור, וכן הוא דעת הרשב"א ורבינו יהונתן, וכן פסק האגודה. וכתב הביה"ל בשם הקרבן נתנאל, דבשעת הדחק יכול לסמוך עליהם להקל.
9. כחכמים הסוברים שאוכל הראוי לאחרים מערבים בו. מכל מקום אין מערבים לכהן בבית הקברות, שגם הם מודים שבעל העירוב צריך שיהיה ראוי להגיע למקום עירובו. שכל שהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דברי הכל אין עירובו עירוב. על פי הרא"ש.
10. פירש רש"י דעירובי חצרות ערובי רשותיהו בעלמא הוא, הלכך ממילא מיערב. ואף על גב דאין מעשה הקטן כלום, לא איכפת לו, כדתנן לקמן (עירובין ע"א א) בעל הבית שהיה שותף עם שכיניו אין צריך לערב; אבל עירובי תחומין, אקנויי שביתה הוא, וקטן לא אלים למיקני. ותוספות (ד"ה כאן) הקשו עליו ופירשו דעירובי תחומין הואיל ואסמכוה אקרא, חמירי ולא הימנוהו רבנן. ולא הוי עירוב אם לא בעומד ורואהו.
11. יו"ד שלא.לד. וכן ביאר בשער הציון (או"ח תטח, אות מד-מה). אמנם ראה ביאור הגר"א (יו"ד שלא.לד) שתמה טובא על הגהת הרמ"א.

זקוף, בין נתנו למעלה או למטה, בין נתפנו לשבת למעלה או למטה, הוי ערוב, ואפלו הוא חוץ לעבודה של עיר.

היה חוץ לעבודה של עיר וברשות הרבים, ונפו נוטה חוץ לארבע אמות, והדר זקף ונתנו שם על הזקיפה, ונתפנו לשבת בעקרו ורבים מכתפים על נטית הנוף והוא גבה תשעה טפחים, נתנו למעלה מעשרה לא הוי ערוב. למטה מעשרה, הוי ערוב¹².

(ל"ג ב') נתנו על גבי קורה, אפלו גבהה עשרה ואינה רחבה ארבעה הוי ערוב (פן דעת הר"ם מרוטנבורג והרא"ש. ודעת הרשב"א שבתוך עשרה טפחים אף על פי שאינו רחב ארבעה ערובו ערוב. אבל מעל עשרה טפחים צריך להניחו במקום רחב ארבעה. והר"ף ורמב"ם לא הזכירו תנאי זה¹³).

נתנו בבור העומד ברשות היחיד או ברשות הרבים, נתפנו לשבת למטה או למעלה תוך ארבע אמות לשפתו, הוי ערוב. חוץ לארבע אמות ברשות הרבים, לא הוי ערוב. ברשות היחיד או בכרמלית, הוי ערוב (שהלכה כרבי, דכל דבר שהוא משום שבת לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה).

(ל"ד ב') נתנו בקנה - אם היה תלוש ונעוץ, אפלו גבה מאה אמה הוי ערוב. היה מחבר, לא הוי ערוב (דאף דקמא לן כרבי, שדבר שהוא משום שבת לא גזרו בין השמשות במקום מצוה, מודה רבי בשבת כי האי שאסור, שמה יקטם, שאסור סקילה הוא¹⁴).

(ל"ד ב') (ה) נתנו במגדל ונעל בפניו, ואבד המפתח - אם הוא של לבנים מסדרים זה על זה בלא בנין, וביום טוב, הוי ערוב. אבל בשבת (אף בלבנים שאינם מחברים בטית), או

12. ביאור הדברים בקצרה, על פי מסקנת הגמרא: כשהאילן ברשות היחיד, קיימא לן רשות היחיד עולה עד לרקיע, ובכל מקום שנתן העירוב באילן מהני. וכן כשהאילן ברשות הרבים, בעיבורה של עיר קיימא לן דמתא כמאן דמליא דמייא. וגם מחוץ לעיבורה של עיר, קיי"ל כרבא דאמר הנותן עירובו יש לו ארבע אמות, והויא לה רשות היחיד, ורשות היחיד עולה עד לרקיע. גם במקרה שענפיו נוטים חוץ לארבע אמות מעיקרו, והתכוין לשבות בעיקרו של אילן, ונתן העירוב באילן מתחת לעשרה הוי עירובו בכרמלית, ובין השמשות לא גזרו. ורק כשנתן העירוב מעל עשרה, ונמצא העירוב ברשות היחיד, ורבים מכתפים על נטיית הנוף (ובזה נחשב הנוף רשות הרבים), אין דרך להביא העירוב אליו (כששבות בעיקרו של אילן, ברשות היחיד), בלי לעבור על איסור תורה, ולא הוי עירוב.

13. ולהלכה, הטור (או"ח תט) כתב שאין צריך שיהיה רחב ארבעה, כדעת הר"ם מרוטנבורג והרא"ש. וכתב הב"י (או"ח תט,ג) שכן נראה שהוא דעת כל הפוסקים שלא הזכירו הא דר' יהודה. וכן פסק המשנ"ב (טג,ג, ס"ק יד, ושער הציון, אות טז).

14. דעת רש"י דבקנה רך קרוב לודאי שיקטום, ואסור (ואם רך כירק שלא נתקשה עדיין, כירק חשיב ואין עליו שם אילן). ורבינו חננאל וריטב"א פירשו להיפך, דהאיסור הוא דוקא בקנים קשים, משום דקנה דק הוא ואתי לשברו כשיבוא ליטול ממנו עירובו. וברך שרי דיכול לנטותו. והשו"ע (או"ח תט,ג) פסק כרש"י. והביה"ל (ד"ה שהם) כתב שהאחרונים פקפקו בהכרעת השו"ע (עיי"ב ב"ח), והביא פירוש הר"ח והריטב"א.

ביום טוב והוא של בננין, אינו ערוב (כן פסק הרא"ש¹⁵. ודעת תוספות ורשב"א, דאינו אסור אלא במגדל של בננין שיש מלאכה גמורה בסתירתו¹⁶. וכן פסק השו"ע¹⁷).

(ל"ה א') ואם הוא של עץ, והמנעול קשור בחבל ונפסק על ידי סכין, הוי ערוב. אבל מנעול של עץ או מתכת, אסור לשבר אף בכלים, דבננין גמור שיה אף בכלים, אם לא היו ממוסקתק¹⁸, דאז לא שיה בהו בננין.

ואם נמצא המפתח ביום טוב, בין בעיר בין בשדה, הוי ערוב (שביום טוב מתר להכניס אפלו מרשות הרבים לרשות היחיד לצורך היום). בשבת - בעיר הוי ערוב (דיכול להביאו דרך גגות חצרות וקרפפות כרבי שמעון), בשדה לא הוי ערוב¹⁹ (כן פסק הרא"ש. אבל השו"ע השמיט כל הסגיא, שהוא הכל אלכא דרבנן הסוברים גזרו על שבת בין השמשות, ודלא כרבי²⁰).

נתגלגל הערוב ממקומו ארבע אמות עד שיצא חוץ לתחום - מבעוד יום, אינו ערוב. משחשכה, או ספק מבעוד יום אם לאו, הוי ערוב.

התניה על הערוב

(ל"ו ב') (ו) מתנה אדם על ערובו אם באו נכרים מן המזרח, ערובי למערב, למערב, ערובי למזרח וכו' דקימא לן יש בררה.

דין ערובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת (או"ח תטז)

(ל"ח א') (ז) הלכתא - יום טוב ושבת שתי קדשות הן. הלכה, יום טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה, יכול לערב בראשון למזרח ובשני למערב, ובלבד שיניח הערוב לסוף אלה לכהן ולסוף אלה לכהן בענין שיכול לבוא אליו מבעוד יום.

15. וביאר הריטב"א, דשבות כזה שדומה לסתירה של בנין שהיא מלאכה גמורה, לא התיר רבי.
16. דסוגיין דאוסר בשבת אף במגדל של לבנים סדורות בלא טיח טיט, דאין בו אלא שבות, דלא כרבי; דלרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בין השמשות, אינו אסור אלא במגדל של בנין שיש מלאכה גמורה בסתירתו.
17. או"ח שצדג, וכן מבואר מדברי הרמב"ם שהשמיט סוגיא האוסרת אף במגדל של לבנים סדורות בלא טיח טיט, דאין בו אלא שבות, דמפרש דאתיא הסוגיא דלא כרבי. ביה"ל (ד"ה מלאכה).
18. חבית של חתיכות מחוברות בשרף, שהוא כלי רעוע. ראה עוד בקיצור פסקי רא"ש, על מסכת שבת, פרק כב, חבית, סימן ו.
19. הגמרא מבארת שרבי אליעזר סובר כרבנן, במשנה צ"ה א', בענין המוצא תפילין ברשות הרבים בשבת, הסוברים שאסור לתת התפילין לחברו וחברו לחברו להכניסם על ידי זה לרשות היחיד. ובנידון שלנו, אסור להביא המפתח למגדל.
20. וכמו שכתבו תוספות (ל"ד ב', ד"ה והאמר) שהסוגיא היא אליבא דרבנן. ביאור הגר"א (או"ח שצדג, ס"ק ח).

(ל"ח ב') ואם ערב בראשון ברגליו, מערב בשני ברגליו, שהולך לסוף התחום וקונה שביתה ואינו אומר כלום. ואם ערב בראשון בפת, מערב בשני באותה פת או ברגליו. אבל אם ערב בראשון ברגליו, אין מערב בשני בפת (שאין מערבין בתחלה בפת מיום טוב לשבת, משום הכנה).

(ל"ט א') (ח) שני ימים טובים של ראש השנה, חשיבי קדשה אחת לאסור בזה ביצה שנולדה בזה. ושאר ימים טובים של גלויות, חשיבי כשתי קדשות.

דין דברים הנאים ביום טוב מחוץ לתחום (או"ח תקטו)

(ל"ט ב') (ט) הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה, מתר לישראל אחר.

והנחתך מן המחבר, אסור לכל עד כדי שיעשו. לרבנו תם עד מוצאי יום טוב (שני וכן דעת בה"ג ור"י). ולרש"י ז"ל, מתר בלילי יום טוב שני בכדי שיעשו²⁴ (כן שטת רב הפוסקים. וכן פסק השו"ע²⁵. והרמ"א בשם ויש מחמירין כתב קדעת רבנו תם²⁶, ושכן נוהגין²⁴).

(מ' ב') אין מזכירין של ראש חדש בראש השנה, דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

(י) אומרים זמן בראש השנה וביום הכפורים. ואומר אפלו בשוק, שאינו צריך כוס. ואומר זמן בליל שני של ראש השנה (כן דעת רש"י ועוד. והאונים כתבו שאין לומר זמן בשני²⁵).

ועל פרי חדש אומר זמן כשאכלו תחלה (כן כתב הרא"ש על סמך מנהג העולם. ודעת רש"י הרמב"ם והרשב"א שקשרואה אותו מברך שהחינו. וכן פסק השו"ע, אלא שכתב שנהגו שלא לברך עד שעת אכילה²⁶).

21. וביארו תוספות (עירובין ל"ט ב', ד"ה אי משכחת) שלדעת רש"י הטעם שאסור לכל, כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב. ולפי טעם זה, ודאי יש להתיר במוצאי יום טוב ראשון, דמה נפשך לא ייהנה ממלאכת יום טוב. ולדעת בה"ג ודעימיה, טעם האיסור כדי שלא יאמר ישראל לנכרי לעשות עבורו מלאכה ביום טוב, ואם תתיר ליהנות במוצאי יום טוב ראשון, עדיין יש לחוש שיאמר לנכרי לעשות עבורו.

22. או"ח תקטו, א.

23. אכן יש אומרים דיש קולא גם כן לדעה זו, דלדידהו אינו אסור כל יום שני אלא לאותו ישראל שהובא בשבילו, אבל לשאר ישראל מותר מיד בערב יום ראשון ואין צריך להמתין אף בכדי שיעשו (הם הרא"ש ורבנו ירוחם בהלכות יום טוב בנתיב ד' חלק ד, אמנם ראה בשער הציון מה שנשאר בצ"ע בדבריהם).

24. וזה לשונו: ונוהגין להחמיר אם אינו צורך יום טוב לצורך אורחים ובכי האי גוונא, דאז נוהגין להקל לאחרים שלא הובא בשבילן. עכ"ל. ובביה"ל (ד"ה ויש מחמירין) כתב שהיות שרוב הראשונים פסקו כדעת רש"י, על כן במקום שיש עוד צדדים להתיר נראה לכאורה דיש לסמוך להקל כשיטת רש"י, עיי"ש.

25. וכתב הרא"ש: וטוב שיקח אדם פרי חדש ויניחנו לפניו ויברך שהחינו ויהיה דעתו על הפרי ויצא ידי ספק. וכן היה אומר רבינו מאיר (מרוטנבורג) ז"ל. וכן פסק השו"ע (או"ח תרב).

26. או"ח רכה, ג. וכתב הרמ"א שמי שבירך בשעת ראייה לא הפסיד. ובהנהגות הגר"א המובאות בספר 'מעשה רב' (הלכות ברכות, אות עה) כתב: שהחינו על פרי חדש, מברך בשעת הראיה.

פָּרָק ד'

מִי שֶׁהוֹצִיאֹהוּ

דִּין מִי שֶׁיֵצֵא מִחוּץ לְתַחוּמוֹ בְּשַׁבָּת (או"ח תה-תו)

(מ"א ב') (א) מִי שֶׁהוֹצִיאֹהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רָעָה, אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת. הַחֲזִירוּהוּ, כְּאֵלוֹ לֹא יֵצֵא. נִתְּנָהוּ בְּדִיר וּבִסְהַר, אוֹ שֶׁהִפְלִיגָה סְפִינְתוֹ חוּץ לְתַחוּם, מִהֲלֵךְ אֶת כְּלָה (כֹּן דַּעַת הַרִ"ף וְהַרְמַב"ם. וְכֹן פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹. וְדַעַת רַבְּנֵי חֲנִנְאֵל, שֶׁרַק בְּסִפְיָהּ מִהֲלֵךְ אֶת כְּלָה. אֲבָל בְּדִיר וְסִהַר אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת).

הוֹלִיכוּהוּ נְכָרִים לְעִיר אַחֲרָת, וְכו', מִהֲלֵךְ אֶת כְּלָה: דַּעַת רַש"י, דְּלֹא חָשִׁיב כְּאַרְבַּע אַמּוֹת לְהֵלֵךְ אֶת כְּלָה, אֶלָּא אִם כֹּן מִקְּפַת מַחְצוֹת (דִּמְיָא דְדִיר וְסִהַר). וְכַתֵּב הַרְמַב"ם דְּנִרְאָה דְּבִעֵי נְמִי הֲקָף לְדִירָה, יֵשֵׁב וּלְבִסּוֹף הֲקָף. וְכֹן דַּעַת רַב הַרְשֵׁוֹנִים. וְדַעַת הַרְמַב"ן שֶׁכֵּל עִיר שְׁבַעוֹלָם, אֶפְלוֹ אֵינָהּ מִקְּפַת מַחְצוֹת, הַרִי הִיא כְּאַרְבַּע אַמּוֹת (וּמִהֲלֵךְ כֹּל הָעִיר וְעֵבֶרָה. וְרַק אִם נִתְּנָהוּ בְּעֵבֶרָה, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת). וְכֹן כַּתֵּב בְּשֵׁם רַבְּנֵי תַם. וְכֹן דַּעַת רִיא"ז, רַבְּנֵי יוֹאֵל וְהַר"ן². וְהַשּׁו"ע פֶּסֶק כְּרַש"י וְהַרְמַב"ם³.

יֵצֵא לְדַעַת וְהַחֲזִירוּהוּ, אֵין לוֹ אֶלָּא ד' אַמּוֹת. וְכֹל שֶׁכֵּן אִם יֵצֵא וְחָזַר לְדַעַת. וּמִיָּהוּ, כֹּל הָעִיר (שֶׁשַּׁבָּת בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם⁴) הִיא לוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת.

מִי שֶׁהוֹצִיאֹהוּ, שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת, וְהֲצַרָף לְפָנוֹת, יְכוֹל לְצַאת מִמָּהֵם עַד שֶׁיִּמְצֵא מְקוֹם צְנוּעַ. לֹא מִצֵּא עַד שֶׁנִּכְנַס לְתַחוּמוֹ, מִתָּר. וְאִם מִצֵּא קִדְּם, יִפְנֶה שָׁם וְיִתְרַחַק מִמְּקוֹם שֶׁנִּפְנֶה עַד שֶׁיִּכְלֶה הַרִיחַ, וְשָׁם יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִם בְּהִתְרַחֲקוֹ מִן הַרִיחַ נִכְנַס לְתַחוּמוֹ, מִתָּר.

דַּעַת רַבְּנֵי חֲנִנְאֵל דְּהָא דְהֲצַרָף לְנִקְבֵי, כְּגוֹן הַשְּׁתַנַּת מִיָּם וְהוֹצֵאת רַעִי. וְדַעַת הַר"ר יְהוּדָה בְּרַצְלוֹנִי שֶׁהוּא הוֹצֵאת רַעִי בְּלַחוּד. וְכֹן כַּתֵּב הַרְמַב"ם דְּהִכִּי מוֹכַח בְּכָלִי גְמָרָא. וְהַשּׁו"ע⁵ בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כַּתֵּב כְּרַבְּנֵי חֲנִנְאֵל, וּבְשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כַּתֵּב כְּהַרְמַב"ם.

1. או"ח תה,ו.
2. אלא שכתב הר"ן, שכל מה שהעיר נידונה כארבע אמות, ומותר להלך בכלה, היינו דווקא בתוך העיר, ולא מחוצה לה (גם לא בתוך עיבורה של עיר).
3. או"ח תה,ו. ובביה"ל (תהו, ד"ה מוקפת חומה) האריך בזה, וסיים: ומכל מקום אפשר שבשעת הדחק יש לסמוך להקל כדעת הרמב"ן וסיעתו אפילו בלא היקף מחיצות, מאחר דמלתא דרבנן הוא.
4. והרמ"א (או"ח תה,ח) הוסיף תנאי: שתהא מוקפת מחיצות לדירה. וראה ביה"ל (ד"ה אם החזירוהו).
5. או"ח תו,א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ט) שיש להחמיר כסברת הרא"ש. וכתב (שער הציון, אות ה), שכן נוטה דעת הגר"א.

(מ"ב א') (ב) פרות שִׁיצְאוּ חוץ לַתְּחוּם וְחִזְרוּ, אֶפְלוּ בְּמִזִּיד מִתְּרִין לְכַתְּחֻלָּהּ. הוֹצִיאָן בְּשׁוֹגֵג (ולא חִזְרוּ לַתְּחוּמִם), מִתְּרִין (כֵּן דַּעַת הָרֹא"שׁ. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁶). וְדַעַת הַרְשֵׁב"א וּמְרַדְכִי שֶׁקֶשְׁלָא חִזְרוּ, אֶפְלוּ בְּשׁוֹגֵג אֲסוּרִים. בְּמִזִּיד, אֲסוּרִים אֶפְלוּ לְמִי שֶׁלֹּא הוֹצִיאָן (כֵּן דַּעַת הַרְשֵׁב"א וְהָרֹא"שׁ. וְדַעַת הַמְּרַדְכִי בְּשֵׁם ר"מ מְרוֹטְנֵבוּרְג שֶׁלֹּא אֲסוּר אֶלָּא לְמוֹצִיאִם. אֲבָל יִשְׂרָאֵל אַחַר, מִתֵּר. וְהַשּׁו"ע⁷ סָתֵם כְּהָרֹא"שׁ. וּבְשֵׁם יֵשׁ מִתִּירִים כֶּתֵב כְּהַמְּרַדְכִי).

הִיא מְהֵלֶךְ בְּבִקְעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ תְּחוּם שְׁבֵת (או"ח שצז)

הִיא מְהֵלֶךְ בְּבִקְעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ תְּחוּם שְׁבֵת, מְהֵלֶךְ אֶלְפִים פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנוֹיּוֹת, וְזֶהוּ תְּחוּם שְׁבֵת.

בִּקְעָה שֶׁהִקִּיפוּהָ נְכָרִים מְחֻצוֹת בְּשְׁבֵת (או"ח תג)

שְׁבֵת בְּבִקְעָה וְהִקִּיפוּהָ נְכָרִים מְחֻצוֹת לְדִירָה בְּשְׁבֵת, מְהֵלֶךְ בָּהּ אֶלְפִים אַמָּה, וּמְטִלְטֵל בְּכֻלָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה (דַּעַת רִש"י, שְׁבָאֵלְפִים מְטִלְטֵל אֶפְלוּ כִּי אוֹרְחָה. אֲמַנָּם תּוֹסְפוֹת כֶּתְבוּ בְּשֵׁם ר"י שֶׁאֵף בְּתוֹךְ אֶלְפִים מְטִלְטֵל עַל יְדֵי זְרִיקָה. אֲבָל כִּי אוֹרְחָה אֵינוֹ מְטִלְטֵל אֶלָּא אֲרַבַּע אַמּוֹת. דְּלַעֲנִין טִלְטוּל כִּי אוֹרְחָה נִפְרָצָה לְמָקוֹם הָאֲסוּר לָהּ. וְכֵן פֶּסֶק הַרְמ"א⁸).

כְּנִיסָה וְהַפְּלָגָה בְּסִפִּינָה בְּשְׁבֵת (או"ח רמח)

(מ"ג א') (ג) רִשְׁב"ם הִתִּיר לְכַנֵּס בְּסִפִּינָה בְּשְׁבֵת, אֵף עַל פִּי שְׁמִפְלָגַת בְּשְׁבֵת. וְר"י אוֹסֵר לְכַנֵּס בָּהּ (בְּשְׁבֵת) אֶפְלוּ לִילֵךְ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְאֶפְלוּ הַדְּלִיק בָּהּ גֵּרֹת מֵאֲתָמוּל וְקָנָה בָּהּ שְׁבִיתָה. אֲבָל מְעַרֵב שְׁבֵת מִתֵּר לְכַנֵּס בָּהּ (וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁹).

וְאֲסוּר לִישֵׁב בְּשְׁבֵת עַל גְּבֵי קָרוֹן שְׁבֵהֲמָה מְנַהֶגֶת אוֹתוֹ (אֶפְלוּ הִבְהֵמָה שֶׁל גּוֹי, דְּאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים, שְׁמָי יַחְתֵּךְ זְמוּרָה, וְגַבֵּי כְּלָאִים תִּנְו¹⁰: הַיּוֹשֵׁב בְּקָרוֹן סוֹפֵג אֶת הָאֲרַבְעִים כְּאֵלוֹ רוֹכֵב עַל הִבְהֵמָה).

6. או"ח תה, ט.

7. או"ח תה, ט.

8. או"ח תג, א. אבל בבאור הגר"א חלק עליו וכתב: אבל רש"י חולק על זה, וכו', וכן מלשון הרא"ש והטור שסתמו משמע כפירוש רש"י. וכן עיקר! עיי"ש. וכן כתב המשנ"ב (ס"ק ט).

9. או"ח רמח, ג. והשו"ע הוסיף הדיכא דמותר להפליג מערב שבת (כגון שהספינה מהלכת בנהרות הנובעים, שאין בזה משום צער וביטול עונג שבת, ולמעלה מעשרה, שאין בזה משום איסור יציאה חוץ לתחום, והישראל לא יצטרך לעשות מלאכה בשבת, שאין בזה משום מתנה לבטל שבת על ידי מלאכה), מותר להיכנס בה מערב שבת ולקנות בה שבייתה (היינו ישיב שם כל בין השמשות עד שתחשך), גם כשיודע שהספינה תפליג בשבת (שעל ידי זה שקנה בה שבייתה, הוא ליה הספינה כביתו ואינו נראה כשט כשנכנס בה בשבת. משנ"ב ס"ק כב). אמנם הגר"א (ס"ק יא) כתב: ולהלכה נראה דאסור!

10. מסכת כלאים (א, ח).

תְּחוּמֵינִי מֵעַל עֶשְׂרֵה (או"ח תד)

יֵשׁ תְּחוּמֵינִי לְמַעַלְהָ מֵעֶשְׂרֵה (וְהִרְמַבְּיָם כְּתֹב שֶׁהוּא סֶפֶק, וּבְאֵר, שֶׁכֹּל מֵה שִׁיְהִיָּה מִן הַתְּחוּמֵינִי מִן הַתּוֹרָה, סֶפֶקוֹ לְהַחְמִיר; וְמֵה שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם, סֶפֶקוֹ לְהַקֵּל. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹⁴¹).

מִחְצָה מִבְּנֵי אָדָם (או"ח שסב)

(מ"ג ב') (ד) מִי שִׁיָּצָא שְׁלֵא לְדַעַת, מִתֵּר לְעֵשׂוֹת לוֹ מִחְצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם עַד הַתְּחוּמֵי שִׁיְכַנְס. וְהוּא, שְׁלֵא יִדְעוּ אוֹתָם שְׁעוֹשִׂים בָּהֶם מִחְצָה שֶׁלְדַעַת כֵּן נִקְרָאוּ (וְהִרְמַבְּיָם פֶּסֶק שָׂאֵם נְעֻשִׁית עַל יְדֵי הָאָדָם הַרוֹצֵה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִחְצָה זֹה, אִף עַל פִּי שֶׁהוֹמֵד לֹא יֵדַע, אֲסוּרָה; אֶלֶּא יַעֲמִיד אוֹתָם אַחֵר שְׁלֵא לְדַעַתוֹ. וְהַשּׁו"ע כְּתֹב בְּשֵׁם יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר כְּהִרְמַבְּיָם¹⁴²).

מִי הֵם שִׁיְכֻלִּים לִילֵךְ חוּץ לְתָחוּם (או"ח תז)

(מ"ד ב') מִי שִׁיָּצָא בְּרִשׁוֹת וְאָמְרוּ לוֹ כְּבָר נַעֲשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה (שֶׁלְשֵׁמוּ יָצָא), יֵשׁ לוֹ אֲלֻפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וְאֵם הֵי אוֹתָן אֲלֻפִּים מְבַלְעִים בְּתוֹךְ תְּחוּם עִירוֹ, כְּאֵלוֹ לֹא יָצָא.

(מ"ה א') (ה) כָּל הַיּוֹצֵא לְהַצִּיל - אִם יָד יִשְׂרָאֵל תִּקְיָפָה, אֵין לוֹ אֶלֶּא אֲלֻפִּים. וְאֵם יָד הַגּוֹיִם תִּקְיָפָה, חוֹזְרִים לְמִקוֹמָן. וְכִשְׁחוֹזְרִים לְמִקוֹמָן, חוֹזְרִים בְּכָלִי זַיִן לְמִקוֹמָן.

(ו) גוֹיִם שֶׁצָּרוּ עַל עִירוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עַל עֶסְקֵי מָמוֹן אֵין מְחַלְלִין עָלֵיהֶן אֶת הַשֶּׁבֶת. עַל עֶסְקֵי נַפְשׁוֹת, מְחַלְלִין. וּבְעִיר הַסְּמוּכָה לְסִפְרָה, אֶפְלוֹ לֹא בָּאוּ אֶלֶּא עַל עֶסְקֵי תְּבוֹן וְקֶשׁ, מְחַלְלִין.

מִי שִׁיָּשֵׁב בְּדֶרֶךְ וְלֹא יֵדַע אֵם הוּא בְּתָחוּם (או"ח ת)

מִי שִׁיָּשֵׁב בְּדֶרֶךְ וְהוּא סָמוּךְ לְעִיר, וְלֹא יֵדַע, הֲרִי הוּא כְּאֲנָשִׁי הָעִיר.

מִי שִׁיָּשֵׁן בְּדֶרֶךְ וְחִשְׁבָה לוֹ (או"ח תא)

(ז) מִי שִׁיָּשֵׁן בְּדֶרֶךְ וְלֹא יֵדַע עַד שֶׁחִשְׁבָה, יֵשׁ לוֹ אֲלֻפִּים אִמָּה לְכָל רוּחַ (כִּיֹן דְנִעוֹר קָנָה

11. או"ח תד,א.

12. או"ח שסב,ז. אמנם המשנ"ב (ס"ק מג) כתב: והרשב"א חולק על זה, ודעתו שגם הוא בעצמו מותר להעמידם, ואין קפידא רק על האנשים בעצמן שעומדין למחיצה שלא ידעו שהועמדו לזה. ועיין באליה רבה שכתב שכן הוא גם כן משמעות שארי פוסקים, וכן עיקר.

13. והרמ"א הוסיף: ואין לעשות מחיצה של בני אדם, רק בשעת הצורך ובשעת הדחק. ואם שכח דבר אחד ברשות הרבים, יותר עדיף להוליך שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחיצה, מלעשות מחיצה של בני אדם ושיביאנו גדול. ומקורו מגמרא ביבמות, ק"ד א'. וכתב במשנ"ב (ס"ק מד): והוא שאין התינוק יודע שחפץ זה הוא של אביו, ולהנאת עצמו הוא מתכוין בהבאתו אותו, שסבור שמצא חפץ ברשות הרבים.

שביתה, ישן נמי קנה). ומיהו חפצי הפקר אין קונים שביתה, אלא הרי הן פרגלי הזוכה.

כללי פסיקה

(מ"ו א') (ח) קימא לן דתחומין דרבנן, והלכתא כדברי המקל בערוב, ואפלו יחיד כנגד רבים, בין בערובי חצרות בין בערובי תחומין, בין בשירי ערוב ובתחלתו.

הלכה כמקל בערובין - האם גם במחלקת אמוראים: דעת הראב"ד, הר"מ מרוטנבורג והרשב"א, דדוקא במחלקת תנאים נאמר, ולא במחלקת אמוראים. ודעת ריטב"א בשם הגאונים, רבנו חננאל, ובעל המאור, שאפלו בדברי אמוראים. וכן דעת השו"ע¹⁴.

הלכה כמקל בערובין - האם גם במחצות: דעת הר"מ מרוטנבורג, הרשב"א, הריטב"א והריב"ש, דדוקא בערוב אמרו ולא במחצות. ודעת רבנו חננאל, הרא"ש, הנהות מימוניות והמרדכי, שגם במחצות אמרו.

(מ"ו ב') (ט) כלל פסקי הלכות: הלכתא כרבי עקיבא מחברו. כרבי יוסי מחבריו. כרבי מחברו. ורבי יהודה ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי. ורבי מאיר ורבי יהודה, הלכה כרבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון, הלכה כרבי יוסי. רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה.

הלכתא כהני כללי בר מהיכא דאתמר בהדיא לשנויי מהני כללי.

חפצי נכרי אם קונים שביתה (או"ח תא)

(מ"ז ב') (י) חפצי הגוי קונים שביתה במקומן. ואם הביאם הגוי לעיר, כל העיר להן כארבע אמות. ובלבד שתהא מקפת לדירה (פן דעת הרא"ש. וכן פסק השו"ע¹⁵). ודעת הרמב"ן ורי"א, דלעולם נדונת כל העיר כארבע אמות, אפלו אינה מקפת מחצות, ואף שאסור לטלטל בה, ככרמלית, מתר להלף בכלה). וסתם עירות, מקפות לדירה. וסתם מבצרים אין מקפין לדירה.

חריץ מים שבין שני תחומי שבת (או"ח תב)

(מ"ח א') (יא) חריץ מלא מים שבין שני תחומי שבת, צריך מחצה להפסיקו להתיר לכל אחד למלאות בשלו. ובמחצה תלויה של קנים, סגי (פן דעת רי"ף ורא"ש. וכן פסק

14. או"ח שנתה, (ע"פ ביאור הגר"א ס"ק כח); או"ח שעבח, (ע"פ ביאור הגר"א ס"ק לב).

15. או"ח תא,א.

השו"ע¹⁶. ודוקא במקנסים ועומדים; אבל מים הנובעים מתחום זה לתחום זה, אפלו הן של יחיד, הרי אלו מתרים, דכיון דנגידי לא קנו שביתה. ודעת הגהות אשר"י בשם מהרי"ח, דאין צריך אפלו מחצה של קנים להפסיקו, אלא אלו ממלאין מתחום שלהן ואלו משלהן, דחפצי הפקר אין קונין שביתה, ואפלו הן תוך התחום הרי הן כרגלי הממלאין).

ארבע אמות שנותנים לכל אדם (או"ח שטט)

ארבע אמות שנותנים לכל אדם, באמה שלו מודדין, ומרווחות. ואם הוא ננס באבריו, נותנים לו ארבע אמות בינוניות (דעת הרמב"ם שגם בארבע אמות שמתר לאדם לטלטל בשבת ברשות הרבים, השעור הוא באמות שלו. וכן פסק השו"ע¹⁷. ודעת הר"ש והרא"ש, שבטלטול ארבע אמות, משערים באמות בינוניות השוות לכל).

ופסק רב אלפס שאין נותנים לו אלא ארבע אמות. ורז"ה פסק שנותנין ארבע לכל צד. והני מלי להלך. אבל לטלטל (אין נותנין לו אלא) ארבע אמות ותו לא. וכן ארבע אמות שקונות לו לאדם (בכל מקום), הן שמונה (והשו"ע פסק כהרי"ף. והרמ"א כתב בשם ויש אומרים כהר"ה¹⁸).

(מ"ח ב') (יב) היו שנים, מקצת אמותיו של זה בתוך (אמותיו) של זה (כגון שיש ביניהם שש אמות), מביאים ואוכלים באמצע, ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חברו. היו שלשה, ואמצעי מבלע ביניהן (כגון שבין שנים החיצונים שמונה אמות)¹⁹, הוא מתר עמהן (במה שארבע אמותיו מבלעות בתוך שלו), והן עמו. והחיצוניים אסורים זה עם זה.

חצר הפתוחה לשני מבואות (או"ח שפו)

וכן בשלש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים וערבו שתיהן עם האמצעית, היא מתרת עמהן, והן מתרות עמה, והחיצונות אסורות זו עם זו.

16. או"ח תבא. אבל בבאור הגר"א (ס"ק א') תמה על פסק השו"ע, וכן הקשה המג"א. והביה"ל (ד"ה וצריך) נשאר בצ"ע להלכה. כתב הביה"ל (ד"ה מקצתו) דדוקא באופן זה שמקצת החריץ בתחום עיר זו, ומקצתו בתחום עיר אחרת (כזה החמירו הרי"ף והרא"ש, והשו"ע בעקבותיהם, ששתי העירות אסורות למלאות ממנו, ללא מחיצת קנים). אבל אם החריץ רחב הרבה ויש שטח גדול שאין שייך לא לתחום זה ולא לזה, יהיה מותר למלאות כל אחד בתוך תחומו, ולא אמרינן בזה דעריבי מיא, דהלא הוא חפצי הפקר ואין לנו לחוש מה שמעבר השני יש מים ששייכים לאיזה עיר.

17. או"ח שטט.א.

18. או"ח שצוא; או"ח תהא (ע"פ באור הגר"א). הרמ"א (שצוא) וזה לשונו: ויש אומרים דמותר להלך ארבע אמות לכל צד, והוא באמצען (ע"פ הגר"א ומשנ"ב). והמשנ"ב פסק כדעה זו (עיי"ש). וכן שם שצוא, בשער הציון אות א).

19. והאמצעי עומד באמצע השמונה, ואצלו מונח דבר מאכל, ונמצא שארבע אמותיו מובלעים בתוך שניהם, שאם ירצה יכול לטלטל שניים מצד זה ושניים מצד זה. שו"ע ומשנ"ב (או"ח שטט.ד ס"ק יד).

(מ"ט א') וכן חצר הפתוחה לשתי מבואות וערבה עם שניהם, מתרת עם שניהן (לטלטל מכל מבוי לחצר, ומהחצר לתוכו). לא ערבה עם שניהם, אוסרת על שניהן (פדק'מא לן שאם חצר אחת לא השתתפה במבוי, אוסרת על כל המבוי).

(לא ערבה עם שניהם) היתה באחת רגילה ובאחת אינה רגילה, זו שרגילה בו אסורה (שנחשבת חלק ממנו), ושאינה רגילה בו מתרת (שאינה הימנו). ואם ערבה אצל שאינה רגילה, (סלקה עצמה מזו שהיתה רגילה בו) התר רגילה לעצמה.

ואם ערבה רגילה לעצמה, וזו שאינה רגילה בו לא ערבה, והיא (אמצעית) לעצמה לא ערבה, דוחין אותה אצל שאינה רגילה (שלא לאסור על זה שערב, הואיל ואלו לא מפסידים כלום, שהרי לא ערבנו. וכגון זה כופין על מדת סדום: דעת הריטב"א דלא שיה כפיה, אלא נדון בה כאלו נסתלקה מן הרגילה. ודעת המאירי שמחייבים אותה להשתמש במבוי שאינה רגילה. והרי"ז כתב שמסלקת דרבה מאותה שהיא רגילה בה. וכן פסק השו"ע²⁰).

המקפיד על ערובו (או"ח שס)

(מ"ט א') המקפיד על ערובו (שלא יאכל), אינו ערוב (דמה שמו; ערוב שמו, שיהו בלן מערבין ומרצין בו, שלא ימחה זה בחברו, אלא שתפוח נוחה וערבה). לפיכך צריך לזהר שלא לערב בדבר שהכין לצורך שבת (כן דעת הרמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע²¹). ודעת ה"ה וראב"ד, שערובו ערוב.

(יג) החולק ערובו בשני כלים, אינו ערוב (משום האי טעמא גופה, דמה שמו, ערוב שמו).

ערוב משום דירה (או"ח שסו)

הלכתא - ערוב משום דירה (שדעתו של אדם על פתו, ונחשבים כלם דירים באותו בית. ואין בחצר זו אלא דירה אחת, והרי כל רשות החצר מיחדת לבית זה)²². הלכה, מערבין בפחות משוה פרוטה, ומניחין אותו בבית של קטן, ואין מערבין בכלי (לקנות בסודר)²³.

20. או"ח שפוט, (על פי ביאור המשנ"ב, ס"ק נח-נט, "שיסתלק מאותו שרגיל, שלא יעבור עליו בשבת").
21. או"ח שסוה. וכתב בביה"ל (ד"ה ואם מקפיד) דהיינו דוקא כשבא בערב שבת, או בעת שחל קניית העירוב דהיינו בין השמשות; אבל אם בא בשבת ולא רצה ליתן לו, אינו בטל העירוב בשביל זה כיון שכבר חייל העירוב. כן משמע בבית יוסף.
22. ואין הטעם משום קניין, שמקנה להם בעה"ב רשותו, ונמצאו כולם בעלים בבית זה שהעירוב מונח בו, וכל חצר משועבדת לרשותם זו, ואחת היא.
23. מה שאין כן למאן דאמר משום קניין, שיכולים לקנות בקניין סודר. ואי אפשר לקנות בפחות משוה פרוטה, אפילו יש בו שתי סעודות או כרגורת לכל אחד, ואין מניחין בבית של קטן.

אָפֿן קִנִּית עֵרוּב לִפְנֵי הַשְּׁבֵת לְמִי שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ (או"ח תט)

(מ"ט ב') מִי שֶׁהָיָה בָּא בְּדֶרֶךְ, וְהָיָה יָרָא שֶׁמָּא תַּחֲשֹׁךְ, וְהָיָה מִכִּיר אֵילָן אוֹ גֶּדֶר בְּרַחוּק מִמֶּנּוּ אֲלָפִים אָמָה, וְאָמַר שְׁבִיתִי בְּעֶקְרוֹ, אֲפֹלוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם בְּמַהֲלָךְ בֵּינוֹנִי, אִם יָכוֹל לְהִגִּיעַ שָׁם עַל יְדֵי שְׂרִיזָא, קָנָה שָׁם שְׁבִיתָה, וְיֵשׁ לוֹ מִשָּׁם אֲלָפִים אָמָה לְכָל רוּחַ.

אָמַר שְׁבִיתִי תַּחֲתֵיו, וְלֹא סִיּוּם מְקוּם - אִם כָּל הָאֵילָן עוֹמֵד תּוֹךְ אֲלָפִים, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּעַת אֲלָפִים מִמְּקוֹם רִגְלֵיו לְצַד הָאֵילָן, חוּץ מִשְׁעוֹר תַּחֲתֵיו שֶׁל אֵילָן. וְאִם אֵין כָּל הָאֵילָן עוֹמֵד תּוֹךְ אֲלָפִים שְׁלוֹ, לֹא יִזוּז מִמְּקוֹמוֹ²⁴ (כֵּן דַּעַת רַב הָרַשׁוּנִים. אֲמַנְסֵם הַרְמַב"ם פְּלִיג בְּתַרְתֵּי: א. לְחֻמְרָא - הַקּוֹנָה שְׁבִיתָה בְּרַחוּק מְקוּם, אִף כִּשְׁכָּל הָאֵילָן תּוֹךְ אֲלָפִים, אִם לֹא סִיּוּם מְקוּם שְׁבִיתָתוֹ, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שָׁם כָּלֵל. ב. לְקַלָּא - גַּם כִּשְׂאִין הָאֵילָן עוֹמֵד בְּתוֹךְ אֲלָפִים שְׁלוֹ, קָנָה עַל כָּל פְּנִים בְּמְקוֹם שֶׁהָיָה עוֹמֵד בּוֹ כִּשְׁחֻשְׁכָּה. וְהַשּׁו"ע²⁵ סָתַם כְּדַעָה רַאשׁוֹנָה. וְהוֹסִיף דַּעַת הַרְמַב"ם).

הֵיוּ שְׁנַיִם, אֶחָד מִכִּיר וְאֶחָד אֵינוֹ מִכִּיר - שְׂאִינוֹ מִכִּיר מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לְמִכִּיר (אוֹמַר לוֹ שְׁבִיתִי עִמָּךְ), וּמִכִּיר אוֹמַר שְׁבִיתָתְנוּ בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי.

לֹא אָמַר כָּלוּם - קָנָה לוֹ מִמְּקוֹמוֹ אֲלָפִים אָמָה אֲפֹלוֹ בְּשִׁתִּיקָה.

הֵבֵא בְּדֶרֶךְ הָאֵם צָרִיף לוֹמַר שְׁבִיתִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי: דַּעַת רַב שְׂרִירָא גֵאוּן, דְּבִאֲמִירָה תֵּלְיָא מִלְתָּא וְלֹא בְּמַחֲשָׁבָה. אֲמַנְסֵם מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם מִבְּאֵר שְׂאִיף בְּזָה מְסַפִּיק לְהִתְכַּוֵּן לְשִׁבְתָּ בְּמְקוֹם²⁶. וְהַשּׁו"ע נִקְטָ לְשׁוֹן הַתְּלָמוּד, שְׂאֵם אָמַר שְׁבִיתִי תַּחֲתֵיו בְּעֶקְרוֹ, קָנָה שְׁבִיתָה²⁷.

הָאֵם נוֹתְנִים אֶלְכָסוֹן אֲלָפִים וְלֹאֲרַבַּע אַמּוֹת (או"ח שמט)

(כ"א א') וְהִנֵּה אֲלָפִים, פָּרַשׁ רַבְּנּוֹ תָם דְּלָכָל צַד יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים בְּאֶלְכָסוֹנָן. וְכֵן בְּמַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אֵינוֹ חִזַּב עַד שְׂעִיבִיר הֵן וְאֶלְכָסוֹנָן לְכָל צַד שְׂעִיבִיר.

24. לֹא קָנָה שְׁבִיתָה (תַּחַת הָאֵילָן) דְּשִׁמְאָ הִיָּה בְּדַעַתוֹ עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהֵם חוּץ לְאֲלָפִיִּים; וְגַם כֵּאֵן (בְּמְקוֹם שְׁעוּמַד עִכְשִׁיו) לֹא קָנָה, שֶׁהִרִי עֶקֶר דַּעַתוֹ מִכֵּאֵן. לְשׁוֹן הַשּׁו"ע (או"ח תט, יא).

25. או"ח תט, יא. סוּגִיא זו מוֹרַכְבַּת, וְכֵאֵן הוּבָאוּ הַדְּבָרִים בְּקִיצוֹר נִמְרָץ, וְרֹאה בְּהַרְחַבָּה ב"נִתְיַבִּי הַלְכָה".

26. כֵּן הוּא פִּשְׁטוּת הַדְּבָרִים בְּהַלְכוֹת עֵירוּבִין, פֶּרֶק ז', הַלְכָה ג'. וְכֵן מְפוֹרֵשׁ לְהַדִּיא בְּהַלְכָה ז', לְגַבֵּי שְׁנַיִם שֶׁהִיוּ בָּאִים בְּדֶרֶךְ, זֶה שְׂאִינוֹ מִכִּיר מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לְמִכִּיר, וְהַמְכִיר מִתְּכַוֵּן לְשִׁבְתָּ הוּא וְחִבְרוֹ בְּמְקוֹם שֶׁהוּא מִכִּיר.

27. או"ח תט, יב. אֲמַנְסֵם בְּבִי"ל (תִּיב, ד"ה כִּיוֹן שְׁגִמָּה) הִבִּיא דְּבַרֵי הַרְמַב"ם שֶׁמְבוּאָר מְדַבְּרֵיו דְּגַם בְּנֵא בְּדֶרֶךְ מַהֲנֵי כוּוֹנָה, וְכַתְּב: וְעֵינֵן בְּתוֹסְפוֹת (מ"ט ב', ד"ה וְאִמְרוּ) שְׁכַתְּבוּ וְהָא דְּנִקְטָ וְאִמְרוּ אִטוּ כְּשִׁאוֹמַר שְׁבִיתִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי, דְּמִשְׁמַע לְכֹאוּרָה מְזָה דְּסַבְּרִי דְּהִתָּם בְּעֵי אַמִּירָה דְּזוּקָא, אֲפִשְׁר דְּפִלְגִי אַהֲרַמְב"ם, אוֹ דְּמַחֲשָׁבָה כְּדִי לְקַנּוּת גַּם כֵּן כְּאַמִּירָה דְּמִיא וְלֹאֲפּוֹקִי בְּאוֹמַר שְׁבִיתִי בְּמְקוֹמִי, דְּשִׁם אֵין צָרִיךְ אֲפִילוֹ כוּוֹנָה כְּדִי לְקַנּוּת שְׁבִיתָה (כְּמִבּוּאָר בְּמַשְׁנֵה מ"ה א', מִי שֵׁישׁ בְּדֶרֶךְ וְעַמְדָּ וְרֹאה וְהִי הוּא סְמוּךְ לְעִיר, דְּלִר' הַיְהוּדָה יִכְנַס, אִף שְׁלֵא הִייתָה כוּוֹנָה לְכַךְ, וְנִפְסַק בְּשׁו"ע, או"ח ס' ת).

ורשב"ם אומר שאין אלכסון במעביר ארבע אמות, אלא אם כן מעביר לאלכסונו של עולם. וכן אלפים של תחום אין נותנין אלכסון אלא לאלכסונו של עולם (והשו"ע, לגבי דין ארבע אמות ברשות הרבים, סתם **כרבנו תם**)²⁸.

לטול פחות מארבע אמות ברשות הרבים: דעת **הרשב"א** שמתר לטלטל לכתחלה פחות מארבע אמות ברשות הרבים, הן ואלכסונו, שהן חמש אמות ושלשה חמשים. **והרמב"ם** חלק, שבתוך ארבע אמות מתר לטלטל; מארבע עד חמש אמות ושלשה חמשים פטור אבל אסור; מכאן ואילך חייב חטאת²⁹. ודעת **הראב"ד** שלכתחלה אסור לטלטל ברשות הרבים פחות מארבע אמות שלא במקום הדחק³⁰. **והשו"ע** פסק **כהרשב"א**, וגבשם ויש מי שאומר כתב **כהרמב"ם**³¹.

האם נותנים אלכסון למי שאין לו אלפים אמה אלא ארבע אמות בלבד: דעת **רבנו תם** שגם לגבי מי שנתנו לו חכמים ארבע אמות נותנים אלכסון. ודעת **רש"י** **והרמב"ם** שרק לגבי המעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים, דלא שיקר בה לא עגול ולא רבוע, יש לו אלכסון; אבל מי שנתנו לו חכמים ארבע אמות, שאפשר לרבע מקומו, אין לו אלא ארבע אמות מרבעות. **והשו"ע**³² סתם **כרבנו תם**.

ערוך ברגל ובאמירה לעני ולעשיר (או"ח תי)

(נ"א ב') (יד) אַחַד עֲנִי הֵבֵא בְּדַרְךְ, וְאַחַד עֲשִׂיר הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, יְכוּל לַעֲרֹב בְּרִגְלָיו בְּלֹא פֶת, וְהוּא שְׂיִלְךָ הָעֲשִׂיר בְּסוֹף הַתְּחוּם וַיֹּאמֶר שְׂבִיתִי בְּמִקְוִמִי. אֲבָל אֵינוֹ יְכוּל לַיִּשָּׁב בְּבֵיתוֹ וְלוֹמֵר שְׂבִיתִי בְּמִקְוִם פְּלוֹנִי.

(טו) אַחַד הַשּׁוֹבֵת, וְאַחַד הַנּוֹתֵן עֲרוּבוֹ בְּמִקְוִם פְּלוֹנִי, יֵשׁ לוֹ שֵׁם אֲרַבַּע אֲמוֹת חוּץ מֵהָאֲלָפִים.

28. או"ח שמטב, ועיי"ש ביה"ל (ד"ה הן ואלכסונו), ולגבי אלפיים אמה, כתב הריטב"א (נ"א א', ד"ה אמר רב אחא) דמרש"י נראה, דהאי דינא איכא בכל מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, אבל באלפים אמה של תחומין דאפשר בפאות וזויות אין לנו להרבות במדה מה שמוסיף באלכסון (כלומר לא נותנים לו אלכסון). וכן מבואר לכאורה ברמב"ם (הל' שבת כז, על פי ביאור המגיד משנה. אמנם ראה שם מרכבת המשנה). וכן נראה מסתימת לשון השו"ע (או"ח שצ"א), שרק אלפיים מודדים.

29. המגיד משנה והגר"א נחלקו בביאור דברי הרמב"ם, ראה "נתיבי הלכה" בהערה בהרחבה.

30. דבין ארבע אמות לפחות מארבע אמות טעו אינשי, וגזרינן דלמא אתי לאתווי ארבע אמות (כפסטה דהי"א דפרק מי שהחשיך). ולא התירו לעולם אלא **במקום הדחק** (כגון בא בדרך וכיסו עמו, אי נמי במוצא תפילין, אי נמי מי שיצא חוץ לתחום בין לאונסו בין לרצונו), ואי נמי **אם יש לו שם מקום קביעות** (כגון ששבת שם) וכו'. רשב"א (שבת ח' ב', ד"ה והראב"ד, עיי"ש).

31. או"ח שמטב, אמנם במשנ"ב (ס"ק ז) כתב **שהאחרונים הסכימו כדעת הרמב"ם**.

32. או"ח שמטב, (הפיסקה ע"פ ביאור הגר"א).

המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה (או"ח תי)

(נ"ב א) מי שיש לו בית כאן ובית בסוף ארבעת אלפים, והחזיק ערב שבת בדרך לילה לביתו שבסוף ארבעת אלפים, וחזר בו, יכול לילה למחר, כיון שהחזיק בדרך לילה שם. גמר בלבד לקנות שביתה בסוף אלפים, אפלו לא אמר שביתתי במקום פלוני, קנה שם שביתה (וכן פסק השו"ע³³). **ולרש"י** צריך שיאמר שביתתי במקום פלוני.

יצא חוץ לתחום אמה אחת והדין כשרגלו אחת מחוץ לתחום (או"ח תה)

(נ"ב ב) (טו) מי שיצא חוץ לתחום אפלו אמה אחת, לא יכנס אלא עד סוף ארבע אמותיו (כן דעת הר"ף והרמב"ם, וכן פסק השו"ע³⁴). **והראב"ד והרשב"א**, פסקו שהבלעת תחומין מלתא היא, ויכנס.

מי שיצא חוץ לתחום למצוה ודין יצא בשוגג ובאנס: כשיצא למצוה, מודו כלי עלמא דהבלעת תחומין מלתא היא. וכשיצא בשוגג ובאנס, דעת רש"י דהוי כפיצא לדבר מצוה, ויכנס, ודוקא ביצא במזיד ומדעת לא יכנס. אבל רבנו יהונתן באר שגם בשוגג ובאנס לא יכנס³⁵.

רגלו אחת בחוץ ורגלו אחת בפנים, יכנס.

מי שהחשיף חוץ לתחום אמה אחת (או"ח תה)

מי שהחשיף חוץ לתחום, אפלו אמה אחת, לא יכנס להיות כבני העיר, אלא אלפים אמה יש לו ממקום שחשכה עליו (וכן פסק השו"ע³⁶). **ודעת הרשב"א** שאפלו חמש עשרה אמות יכנס, מפני טועי המדה.

33. או"ח תי,ב.

34. או"ח תה,א.

35. **ולעניין הלכה**, הנה השו"ע (או"ח תז,ב) פסק שכשיצא ברשות, לדבר מצוה, הבלעת תחומין מילתא היא. וכתב המשנ"ב (תה,א, ס"ק ב) שאם יצא באונס, או מחמת טרדתו שכח ויצא, הסכימו האחרונים דכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות מותר לו לחזור ולהיכנס לתוך העיר. אמנם נידון זה ייתכן רק לפי פסק הרמ"א (ראה לעיל, מ"ה א', מ"ח א', סוגית שיעור ארבע אמות שנותנים למי שאין לו תחום) שיש לו ארבע אמות לכל רוח. אבל לדעת השו"ע (או"ח שצ,א) שיש לו ארבע אמות לכיוון הליכתו, לא שייך במקרה זה הבלעת תחומין כלל, שאין תחום ארבע אמותיו צמודים לתחום אלפיים אמה של העיר, וא"כ אסור לו לחזור לעירו אפילו אם יצא בשוגג (ראה משנ"ב תה,א, ס"ק ב).

36. או"ח תה,ב.

פרק ה

כיצד מעברין

דין איה מודדים אלפים אמה (או"ח שצח)

הגדרת גבול העיר ורבוץ העיר

(נ"ה א') (א) כְּשֶׁבָּאִין לְמִדַּד תְּחוּמֵי הָעִיר, וְאִין כָּל הַחוּמָה יְשָׁרָה, רוֹאִין הַמְּקוֹם הַחִיצוֹן הַבּוֹלֵט מִמֶּנָּה כְּאֵלוֹ חוּט מִתּוֹחַ מִמֶּנָּה עַל פְּנֵי כָּל הַחוּמָה, וּמִשָּׁם מִתְּחִילִין לְמִדַּד. וְאֶפְלוֹ הָיָו לָהּ בְּלִיטוֹת לְצַד מִזְרָח וּלְצַד מַעֲרָב.

הִיְתָה עֲגָלָה, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאֵלוֹ הִיא מְרַבֶּעַת. וְעוֹשִׂין הַרְבּוּעַ לְרַבּוּעַ שֶׁל עוֹלָם.

הִיְתָה עֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת אוֹ כְּמִין גָּאֵם, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאֵלוֹ הִיא מְלַאָּה בְּתַיִם.

הִיְתָה מְרַבֶּעַת, אֶפְלוֹ אֵינָה כְּרַבּוּעוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִין מוֹסִיפִין עָלֶיהָ כְּלוּם. וְכֵן הִיְתָה אֲרִיכָא וְקִטִּינָא (מְלַבְּנִית), אִין מוֹסִיפִין עָלֶיהָ כְּלוּם.

עיר העשויה כקשת

(ב) עִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת - אִם אִין בֵּין יְתֵר לְקֶשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפִים, אֶפְלוֹ יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רִאשֵׁי הַרְבֵּה, מוֹדְדִין לָהּ מֵהֵיְתֵר (כֵּן דַּעַת הַתּוֹסְפוֹת וְהַרָ"שׁ. וְדַעַת הַרְשֵׁב"א, שְׁכַּשְׁיֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רִאשֵׁי אַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמַעְלָה, מוֹדְדִים מֵהַקֶּשֶׁת אֶפְלוֹ כְּשֶׁאִין אֲלָפִים מֵהַקֶּשֶׁת לִיְתֵר¹. וְהַרְמ"א פֶּסֶק כְּדַעַת הַרָ"שׁ לְהַקְלֵ). וְכֵן אִם אִין בֵּין שְׁנֵי רִאשֵׁי אַרְבַּעַת אֲלָפִים אִמָּה, אֶפְלוֹ יֵשׁ בֵּין הֵיְתֵר לְקֶשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפִים מוֹדְדִין לָהּ מֵהֵיְתֵר.

(ורק אם) יֵשׁ בֵּין יְתֵר לְקֶשֶׁת יוֹתֵר מֵאַלְפִים אִמָּה וּבֵין שְׁנֵי רִאשֵׁי אַרְבַּעַת אֲלָפִים, אִין מוֹדְדִין לָהּ מֵהֵיְתֵר, אֶלָּא מִמְּקוֹם שְׁנִיתְקַצְרָה, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר שָׁם בֵּין שְׁנֵי

1. דכיון שיש מרחק גדול כל כך ביניהן כשני תחומי שבת נראית כשתים ולא שנה מצי אזיל ולא שנה לא מצי אזיל אין מרבעין אותה.

2. או"ח שצח, ד. ודעת הטור להקל עוד יותר, שבעיר העשויה כקשת, אפילו שיש בין שני ראשי ארבעת אלפים אמה, אפילו במקום שלא נתקצר שם הקשת, כל שאין מן המקום ההוא עד גג הקשת רק אלפיים, חשיב כל אותו המקום כאילו מלא בתים ומודדים האלפיים של תחום משם ולחוץ. וביאר הב"י (ד"ה היתה עשויה) שהטור למד כן ממה שהקלו התוספות והרא"ש לענין כשאין בין יתר לקשת יותר מאלפיים, דהוא הדין כשיש יותר מאלפיים, דעל כל פנים מודדים ממקום שהוא בתוך אלפיים. והמג"א (ס"ק א) העתיק דברי הטור. אמנם הביה"ל (ד"ה ויש אומרים) כתב שקשה מאוד לסמוך על זה, עיי"ש.

ראשיה ארבעת אלפים.

וכן בשני פגומין העומדים בין שני ראשין בעבורה של עיר, אפלו ביניהן ארבעת אלפים אמה, רואין כאלו חוט מתוח ביניהן ומודדין משם ולהלן³.

אילו מבנים מתעברים עם העיר

(נ"ה ב') אלו שמתעברין עמה: בית שנוחרב ונשארו בו שלש מחצות, אפלו בלא תקרה, ונפש (ציון, בנגן על הקבר) שיש בו ארבע על ארבע. וגשר, וקבר שיש בהן בית דירה. ובית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן. ובית עבודה זרה שיש בה בית דירה לכמרים, וארוות ואוצרות שיש בהן בית דירה, וברגנין, ובית שבים.

אבל נפש שנופרץ משתי רוחות, וכל הנך דאמרן אם אין בהם בית דירה, ובור ושח ומערה וגדר ושוכך שבשדה, ובית שבספינה, אין מתעברין עמה.

יושבי צריפים

(ג) יושבי צריפין מודדין להם לכל אחד מפתח ביתו. היו בהן שלש חצרות של שני בתים, הקבעו לחשב כעיר.

קרפף לעיר

(נ"ז א') כשמודדין תחומי העיר, אין מוציאים המדה מחומותיה, אלא משבעים אמה ושירים חוצה לה (כן דעת הר"מ מרוטנבורג שנותנים קרפף לעיר אחת. ודעת הרמב"ם. שלא אמרו קרפף אלא בין שתי עירות. והשו"ע פסק כהרמב"ם. והרמ"א פסק להקל, כהר"מ מרוטנבורג⁴).

היה בית או כל אחד מהנך דלעיל בתוך שבעים אמה ושירים, מוסיפין עוד עליה שבעים אמה ושירים, וכן לעולם.

ואם שתי עירות, כל זמן שאין ביניהן אלא מאה ארבעים ואחת אמה ושליש, חשבות כאחת. וכשבא למדד תחומי האחת, מודד משבעים אמה ושירים ולחוץ מחברתה. אבל עיר ובית, אין נותנין להם אלא שבעים אמה ושירים.

3. דין זה של שני פגומים הנמצאים בתוך עיבורה של עיר, פשוט ברא"ש, ונפסק כאן. והרא"ש (סי"ב) הסתפק במקרה שיש בראש האחד הרבה פגומין זה אצל זה, כל אחד בתוך ע' אמה ושירים של חברו, וכן בראש האחר, דהשתא החיצונים הם חוץ לעיבורה של עיקר העיר, בזה צריך לדקדק אם רואים כאילו חוט מתוח עליהם מזה לזה אפילו יש ביניהם ד' אלפים. עיי"ש.

4. או"ח שצחה, (שם המחבר פסק כחכמים, ורמ"א כר' מאיר); או"ח שצחז, (שם פסק המחבר כרב הונא אליבא דחכמים).
ובביאור הגר"א (או"ח שצחה, ס"ק ט"ו) צידד לעיקר כדעת הרמב"ם, וכהכרעת השו"ע.

(ד) הִיוּ שְׁתֵּימָּה (שְׁתֵּי עֵירוֹת) זֹאת כְּנֶגֶד זֹאת, וּשְׁלִישִׁית כְּבִינְיָהֶן (דְּהִינּוּ גְדֻלָּה כְּגִדְלֵי הָאוֹר שְׂבִינְיָהֶן. רָאָה לְהֵלֶן), רוֹאִין אֵלָיו הֵיטָה שְׁלִישִׁית בִּינְיָהֶן, וְאִין בִּינָה לְכָל אַחַת מֵהַחִיצוֹנוֹת מֵאַה אַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ, חֲשׂוֹבוֹת הַחִיצוֹנוֹת כְּאַחַת, וְאַפְלוּ בִּינְיָהֶן הַרְבֵּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֵהָאֲמָצְעִית עַד הַחִיצוֹנוֹת יוֹתֵר מֵאַלְפִים אֲמָה, וְגַם לֹא תִּהְיֶה גְדוֹלָה הָאֲמָצְעִית יוֹתֵר מִן הָאוֹר שְׂבִין שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת (כֹּן דַּעַת תּוֹסְפוֹת וְהַרְמ"ט). וְכֹן פֶּסֶק הַטּוֹר. וְהַרְמְב"ם לֹא הִזְכִּיר תִּנְאִי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה גְדוֹלָה מֵהָאוֹר.⁵ וְכֹן הִשְׁמִיטוּהוּ הַשּׁו"ע וְהַרְמ"א.⁶)

וּמִיָּהוּ הָאֲמָצְעִית אִין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִחוּמְתָהּ (כֹּן כְּתָבוּ תּוֹסְפוֹת וְהַרְמ"ט. שְׁלֹאוֹתֶם הַעוֹמְדִים בְּאֲמָצְעֵי אִין רוֹאִין אוֹתָם כְּאֵלֶי הֵם בֵּין שְׁנֵי הַחִיצוֹנִים לְמִדָּד לָהֶם מִשָּׁם אֲלֵפִים אֲמָה?⁷ וְדַעַת הַרִיטְב"א, דַּאֲף לְגַבֵּי אֲמָצְעֵי קִתְנֵי שְׁמוֹדְדִין לוֹ מִן הַחִיצוֹנִים וְאִינוּ מִפְסִיד כְּלוּם.⁸ וְכֹן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁹ לְהֵקֵל. וְהַרְמ"א בְּשֵׁם וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּתָב כֶּהַתּוֹסְפוֹת וְהַרְמ"ט.)

וְחוֹמַת הָעִיר שֶׁנִּפְרָצָה זֹאת כְּנֶגֶד זֹאת, שְׁעוֹר הַפְּרָצָה בְּמֵאָה אַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ.

אֶפֶן מְדִידַת הַתְּחוּם קְדוֹר הַרִים וְהַבְּלַעַת גְּאִיּוֹת

(נ"ז ב') (ה) אִין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֻבֵּל שֶׁל פְּשֵׁתוֹן שֶׁל חֲמִשִּׁים אֲמָה, לֹא פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. וְיֵשִׁים הַחֻבֵּל כְּנֶגֶד לְבוֹ, וּמוֹתֵחַ אוֹתוֹ בְּכָל כַּחוֹ.

(ו) הִיָּה מוֹדֵד וְהִגִּיעַ לְגֵדֵר אוֹ לְהַר, אִם הוּא כָּל כָּף זְקוּף שְׁאֵם הִיוּ מוֹדְדִין חוּט הַמְּשַׁקֵּלֶת מֵרֵאשׁוֹ לֹא הִיָּה מֵרִחִיק מְכַנְגְּדוֹ וְלִמְטָה אַרְבַּע אַמּוֹת, אִין צְרִיף לְמִדָּד כָּל הָעֲלִיָּה וְהִירִידָה, אֶלָּא הַמִּישׁוֹר שֶׁבְּרֵאשׁוֹ.

וְאִם הִיָּה מִתְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מֵתוֹךְ חֲמִשׁ, אִם יָכוֹל לְהַבְּלִיעוֹ בְּחֻבֵּל שֶׁל חֲמִשִּׁים אֲמָה, מְבַלְעוֹ. וְאִם לֹא, מְקַדְרוּ בְּחֻבֵּל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת.

וְאִם הִיָּה מִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מֵתוֹךְ אַרְבַּע, אִם הוּא בְּעֵינָיו שְׂיָכוֹל לְהַבְּלִיעוֹ בְּחֻבֵּל שֶׁל חֲמִשִּׁים אֲמָה, אִזְּ אִין צְרִיף לְמִדְּדוֹ, אֶלָּא יִשְׁעַר אוֹתוֹ לְפִי אֲמִד הַדַּעַת. אֶבֶל אִם אִינוּ יָכוֹל לְהַבְּלִיעוֹ, אִזְּ לֹא הִתִּירוּ לוֹ עַל יְדֵי אֲמִד הַדַּעַת, וְצְרִיף לְקַדֵּר (כֹּן דַּעַת הַרְמְב"ם

5. וְכֹן לְכַאוֹרָה דַּעַת הַרְשֵׁב"א וְרִיטְב"א דְּלַעוֹלָם אִמְרִין רוֹאִין, וְאִין חִילוּק בֵּין אֲמַצְעִית גְּדוֹלָה מֵהָאוֹר אוֹ לֹא (וְרָאָה חוֹזֵ"א או"ח, עֵירוּבִין, לִיקוּטִים, קִיב, ס"ק ט וְס"ק טו).

6. וְהָעִיר עַל כֶּךָ הַגֵּר"א (או"ח שְׁצַחַת, ס"ק כ"א).

7. כִּיּוֹן שֶׁהוּא מִפְסִיד בַּדְּבַר לְרוּחַ הָאֲחֵר.

8. דְּכָל הֵיכָא דְּאִמְרַת רוֹאִין, לְהַרוּחָה קֵאֲתִי וְלֹא לְהַפְסִיד כְּלוּם מִמָּה שִׁישׁ בּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲכָשִׁיו, וְאִין כֵּאֵן חוֹכֵא שֶׁל כְּלוּם. רִיטְב"א. וְרָאָה "נְתִיבֵי הַלְכָה" עֵירוּבִין דִּיּוֹן בְּדַעַת הַרְמְב"ם, וְדַבְרֵי הַבֵּיה"ל.

9. או"ח שְׁצַחַח.

והרא"ש שמקדר. וכן פסק השו"ע⁴⁰. ודעת רש"י, רשב"א ורבנו יהונתן, דסגי באמדתא).

הגיע לגיא, אם חוט המשקלת מתרחק ארבע אמות, אם יכול להבליעו בחבל של חמשים, מבליעו. ואם לאו, מקדר. והוא שלא יהיה עמק יותר מאלפים. ואם היה עמק יותר, מודד כל הירידה והעליה (כן דעת הרא"ש, וכן פסק השו"ע⁴¹). ולדעת רש"י ורשב"א, כשיכול להבליעו ועמק הגיא יותר מאלפים, מקדר).

ואם אין החוט מתרחק ארבע אמות, אם יכול להבליעו, מבליעו ואפלו עמק יותר מאלפים. ואם לאו, אינו מודד כל שפוע הירידה והעליה, אלא המישור של מטה.

הגיע להר ואינו יכול להבליעו במקום מדידתו, ויכול להבליע במקום אחר, לך עד המקום ההוא ויבליעו, ויחזור למדתו, ובלבד שלא יהא אותו מקום חוץ לתחום של צדי העיר (גזרה שמה יאמרו מדת תחומין באה לכאן).

(ז) אין מודדין אלא כנגד העיר, ואפלו אם כנגדה עקולי ופשוטי, לא ימדד בצדי העיר שהוא ישר ויחזור מכנגד העיר וצופה למדתו.

והמדידה לא תהיה אלא על ידי ממחה בקי במדידה.

טעויות במדידה

(ח"ב ב') (ח) מצא מדתו בקרן מזרחית צפונית יתרה על מדתו שכנגדה בקרן מזרחית דרומית, מניח החוט מזה לזה באלכסון (כן פירשו תוספות ורא"ש. ואלו רש"י פירש שמוציאין מדה הקצרה כנגד מקום שרבה, ותולים שמפני שלא מתח החבל כל צרכו נתקצרה. והרמ"א סתם כהרא"ש. ובשם יש אומרים כתב כרש"י⁴²).

מדדו שנים במקום אחד והוסיף השני על הראשון, שומעין לשני ובלבד שלא יוסיף עליו יותר ממדת העיר ואלכסונה⁴³.

למי יש נאמנות להעיד על התחום

אפלו עבד או שפחה (שפסולים לעדות מן התורה) נאמנין לומר עד כאן תחום שבת (שכשתקנו חכמים הלכות תחום אלפים, לא אמרו להחמיר בדיני התחום, אלא להקל). אבל קטן,

10. או"ח שצט"ד.

11. או"ח שצט"ה.

12. או"ח שצט"ח. והמשנ"ב (ס"ק לג) כתב: ולדינא פסק הגר"א דמודדין בשווה (כפירוש רש"י). וראה עוד מה שכתב בבית"ל (ד"ה באלכסון), ובשער הציון (אות יז).

13. ראה בהרחבה ב"נתיבי הלכה" עירובין, בשיטות הראשונים, ובגירסאות השונות.

לא. ונאמן לומר אחר שהגדיל, שידע בקטנותו עד כאן תחום שבת.

ערוב אחד לעיר שלמה

(נ"ט א') (ט) עיר של יחיד ונעשית של רבים, מערבין את כלה¹⁴.

(עיר) של רבים ונעשית של יחיד, אין יכול לערב כלה¹⁵ (וכל שפן עיר של רבים והרי היא של רבים, אף שמקפת מחיצות), וצריך להניח שיור, אפלו בית אחד די, ומיהו שיור מהני אפלו היא עתה של רבים.

עיר של יחיד ונעשית של רבים, ורשות הרבים עוברת בתוכה, מתקן רשות הרבים (שבה) כדינו בדלתות. והעיר, אין מערבין אותה מבוי מבוי, ולא חצאין, אלא אם כן עשה כל מבוי פתח קטן או מחצה עשרה לפני פתח מבוי שלו, או שני פסין של שני משהויין - אם אינו רחב יותר מעשר, או צורת פתח אפלו רחב מעשר. אבל לחי או קורה אין מהני.

(נ"ט ב') והני מלי שאין מערבין אותה חצאין, לארפה; אבל לרחבה, כגון זו שמצד רשות הרבים בכאן לעצמו, ואלו שמצד רשות הרבים מכאן לעצמה¹⁶, שרי לערב. ומיהו צריך שתהא ביניהם צורת הפתח או שני פסין של שני משהויין (כן דעת הרא"ש. ודעת הרמב"ם, רשב"א וריטב"א לחמרא, שלעולם אין מערבין אותה לחצאין. והשו"ע סתם כהרמב"ם. והרמ"א בשם יש אומרים כתב כהרא"ש¹⁷).

ועיר של רבים שאין לה אלא פתח אחד (במחיצות שסביב העיר), מערבין את כלה (ואין צריך שיור, משום שאינה דומה לדגלי מדבר, ולא יבאו להחליף ברשות הרבים גמורה).

ובני מבוי שעשו לחי באמצע המבוי, אם יש חצר מהלחי ולחוץ ועשו גם החיצונים לחי לראש המבוי, אוסרין אלו על אלו. ואם אין חצר, או שיש חצר ולא עשו לחי

14. בתנאי שהיא עדיין רשות יחיד מהתורה, כגון שאין בה רה"ר גמורה של ט"ז אמה. ואפשר לשתף כל המבואות בשיתוף אחד להתיר טלטול בעיר. ע"פ רש"י.

15. הואיל ותחלתה של רבים, דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה, ואסור לערב עיר של רבים בלא שיור, ואף על גב דאין בה רשות הרבים גמורה, שלא תשתכח תורת רשות הרבים, והוא שיור הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא. רש"י.

16. הלשון קצת צ"ב, ובטור (א"ח צב) הדברים מבוארים יותר, וזה לשונו: והני מילי שאין רשאי ליחלק, לארכה, שאין בני עבר הלז רשאי לערב לבדן ובני עבר הלז לבדן, מפני ששניהם עוברין דרך רשות הרבים, ויוצאין דרך פתחו לכאן ולכאן, ורשות הרבים שבאמצע מחברן. אבל אם רוצים ליחלק לרחבה, ששני בני העברים בוררין להם פתח שאצלם ומסתלקין מן השני, וכן חצי רחבה של צד השני בוררין להם פתח שאצלם, יכולים ליחלק, כיון שיכולין להסתלק אלו מאלו שלא יהא להם דרך אלו על אלו.

17. שו"ע - א"ח צב, ד. רמ"א - א"ח צב, ו.

לראש המבוי שמהלחי ולפנים, מתרין. אבל אם עשו באמצע צורת הפתח, אפלו ביותר מעשר, או שני פסין ובקעשר, אפלו יש חצר מהתקון ולחוץ ועשו גם החיצונים תקון לראש המבוי, הפנימיים מתרין.

(נ"ט ב') (י) עיר של רבים שיש לה פתח מצד אחד, ומצד אחד עולין לה בסלם, אפלו רצפו בסלמות יותר מעשרה; או שאשפה סותמת פתח השני, חשוב כאין להם אלא פתח אחד, ומערבין את כלה.

(ס' א') והשיור שמניחין לעיר של רבים, הינו שאסור לערב עמה. אבל מערבין לעצמן ומתריין, ובלבד שיעשו צורת פתח או שני פסין בינו לבין העיר.

(יא) השיור שמניחין, אפלו אינו פתוח לעיר בענין שיוכל לערב עמה, ואפלו בית התבן שאינו צריך ערוב הוי שיור.

עיר של רבים שנתמעטה ועמדה על חמשים דירין, אינה צריכה שיור.

היה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב

(ס' א') ה'יה במזרח ואמר לבנו לערב לו במערב, אם יש ממנו לביתו אלפים ולערובו יותר מכאן, קנה שביתה בביתו ולא במקום ערובו. ואם ה'יה בתוך אלפים של ערובו, אפלו הוא בתוך אלפים של ביתו, קנה שביתה במקום ערובו ולא בביתו.

מתר לביתו, ואסור לערובו: לעיל (נ"ב) אמרינן דהאומר שביתתי במקום פלוני, וה'יה אותו מקום רחוק ממנו יותר מאלפים, לא יזוז ממקומו¹⁸. ובאר רש"י, דהתם בא בדרך, דלא ניחא לה דלקני שביתה במקומו¹⁹. ורבנו יהונתן באר דהתם פשע בעצמו²⁰; אבל האי ששלח על ידי שליח, יכול לומר האב לתקוני שדרתיך ולא לעוותיך²¹. וכן דעת רב אחאי גאון, רבנו שמואל בן נטרונאי, ראב"ה ומאירי²².

18. אמנם ראה לעיל, בסוגיא של מי שהחשיך בדרך והיה מכיר אילן או גדר, מ"ט ב', שהדין כשלא קנה שביתה תחת האילן, האם הפסיד מקומו, תלוי במחלוקת ראשונים, ולהרמב"ם קנה מקומו. והשו"ע (או"ח תט,א) סתם כרש"י, והוסיף דעת הרמב"ם. והסתירה כאן היא רק לדעת רש"י.

19. דכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דרחוק מאלפים הוה, ובמקום רגליו לא הוה ניחא ליה דליקני ליה - אין לו שביתה כלל, לפיכך לא יזוז ממקומו, אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב - יש לו שביתה בביתו, דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני בשאין עירובו עירוב. כדנתן בפרק בכל מערבין (ל"ה א) גבי נתגלגל חוץ לתחום ספק מבעוד יום ספק משחשיכה - הרי זה חמר גמל, ולא קתני לא יזוז ממקומו, שמעינן מינה דאם אינו עירוב, יש לו שביתה בביתו. רש"י (ס' א', ד"ה ואסור לעירובו).

20. שהיה לו לפרש דבריו, ולומר אם אני רחוק מאותו מקום יותר מאלפיים, תהא שביתתי במקומי, וכיון שלא אמר, פושע הוא.

21. שהיה לו לשליח לדקדק בשליחותו שיכוין שכשיקדש היום לא יהא אביו חוץ לתחום. וכיון שלא דקדק יכול לומר האב לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וקנה שביתה בביתו. והרי הוא כאילו לא עירבו עליו כלל,

נתן ערובו בתוך עבודה של עיר לא עשה כלום

(יב) מי שנתן ערוב בתוך עבודה של עיר, לא עשה ולא כלום (כי גם ללא הערוב הם בכלל התחום). נתנו חוץ לעבודה, אפילו אמה אחת, יש לו ממקום הערוב אלפים לכל רוח (ומה שנספקר לצד זה, מפסיד בצד השני²³).

כלתה מדתו בתוך העיר והדין כשהעיר נבלעת בתחומו (אור"ח תח)

(ס' ב') וכשבא למדד לצד העיר, אם כלתה מדתו בסוף העיר (שכל העיר נבלעת בתחומו), היא לו כארבע אמות. ומשלימין לו האלפים אמה חוצה לה. לא כלתה מדתו בסוף העיר, אז עולה לו מן המנין (מן החשבון של אלפים, ואינה נמדדת כארבע אמות).

כלתה מדתו בחצי העיר, אין לו אלא חצי העיר: דעת רש"י, מהר"י, הר"ר יעקב מקינון, רבנו פרא, והריטב"א בשם רבנו ידידיה, שקשולן בתוך העיר²⁴, בהא ודאי כל העיר נחשבת לו כארבע אמות (לענין שיכול להלך את קלה). ודעת הרמב"ם, ראב"ן, רשב"א, מאירי ור' ישמעאל בן חכמון, שגם בכי האי גונא, אם כלתה מדתו בחצי העיר, אין לו אלא חצי העיר²⁵. והשו"ע²⁶ פסק כהרמב"ם וסיעתו. והרמ"א כתב בשם יש אומרים כרש"י וסיעתו, וכתב ויש להקל.

נתן ערובו בתוך תחום העיר, אכל רחוק יותר מאלפים מביתו שבעיר: דעת הראב"ן²⁷ והרשב"א, שאינו ערוב, והיות שרצה לקבע שבייתו שם, נעשה חמר גמל, ובטלה שבייתו גם מביתו, ולא יזוז ממקומו.

כדנתן בפרק בכל מערבין (ל"ה א'), גבי נתגלגל חוץ לתחום ספק מבעוד יום ספק משחשיכה, ואמרינן הרי זה חמר גמל, ולא קתני לא יזוז ממקומו. שמע מינה דכשאינו פושע בדבר, יש לו שבייתה בביתו.

22. והנה, לפי כל שיטה, יש קולא וחומרא. שכן לטעמו של רבינו יהונתן, אף בבא בדרך, אם שליח הניח עירובו, גם כן לא הפסיד שבייתו מקומו שהיה בה בעת שקדש היום. וכתב המשנ"ב (תיא.א. ס"ק ג) דלעת הצורך יש לסמוך על זה להקל (שכן גם דעת רב אחאי גאון והראב"ן ורבינו שמואל בן נטרנאי כוותיה. שער הציון אות ג). ולאידך גיסא, כשעומד בביתו, והניח בעצמו העירוב חוץ לתחום, לטעם רבינו יהונתן ודעימיה הוא חומרא, שגם כן איבד שבייתו ביתו, ולא יזוז ממקומו. וכן כתב ראב"ן. ומכל מקום למעשה, כתב בביה"ל (תיא.א. ד"ה ונשאר) דיש להקל בזה כסברת רש"י (שכן העתיקו הרמ"א להלכה בסימן תח,ד, שעל מה שפסק השו"ע שאם נתן עירובו חוץ לתחום אינו כלום, כתב הרמ"א: ויש לו תחום מביתו).

23. שתחומו אינו גדל, אלא רק משתנה מקומו. וקא משמע לן שאין העיר עולה לו מן החשבון של אלפיים, אלא כולה כד' אמות.

24. כגון שיצא מהעיר בערב שבת, והניח מזון שתי סעודות מחוץ לעיר, בתוך התחום, וקבע שבייתו שם, וחזר לעירו ולן בביתו, שנחשב כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות.

25. ואמנם, בזה חולק הראב"ן על שאר ראשונים, שלדעתו אפילו אין כל העיר מובלעת בתחומו אלא רובה, יהיבין ליה כל העיר בלא מדידה, ומשלימים אלפיים.

26. אור"ח תח.א.

27. זה לשון ראב"ן: ואם יש מביתו שלן שם בעיר עד עירובו יותר מאלפים אמה אחת לא יצא מביתו שהרי אבד שביית העיר ולעירובו לא מצי אזיל שהרי הוא חוץ לתחום עירובו אמה אחת (וראה ביה"ל תח.א. ד"ה רחוק).

ודעת רבנו ידידיה והטור, שפנין שלן בתוך העיר, כל העיר אצלו כארבע אמות, ויכול להלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לצד ערובו²⁸. וכן פסק הרמ"א²⁹.

כלתה מדתו בסוף העיר, נעשית לו העיר כלה כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר: כתב הרמב"ד שאם כלתה מדתו בסוף העיר בין עקר העיר ועבורה, דינו כמי שכלתה מדתו בסוף העיר; דעבור להקל על התחומין אמרו, ולא להחמיר³⁰. וכן פסק הרמ"א³¹.

עיר היושבת על שפת הנחל (או"ח שצח)

(ס"א א') (יג) עיר היושבת בעמק, עשו על פני כל העיר מחצה של ארבע אמות, חשוכה כעיר ומודדין משפת הנחל (היות שיש מחצה, אינם פוחדים להשתמש במקום, ונחשבים ישוב קבע). ואם לאו, מודדין לה מפתח בתיהם (שהדירים שם פוחדים, ושמושם במקום עראי וכפרוש רש"י והרא"ש שהנדון לגבי העיר. אבל רבנו חננאל, הרי"ף והרמב"ם בארו שהנדון לגבי הנחל. שכשיש מעין אצטבא בתוך הנחל, כשמשתמשים בו נחשב הנחל מכלל העיר. וכן פסק השו"ע³²).

השובת או נותן ערובו במערה או בעיר חרבה (או"ח תח)

(ס"א ב') השובת או נותן ערובו על פי מערה שיש בה דירין, או בעיר אפלו חרבה מדירין ומקפת מחצה, כלה כארבע אמות אפלו גדולה הרבה (ומהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה. כן דעת הרמב"ם ורא"ש. ודעת הרמב"ד ורשב"א, שכל שאין בה דירין, המניח שם ערובו, אין לו ממקום ערובו אלא אלפים אמה. והשו"ע³³ פסק להקל בהרמב"ם והרא"ש).

היה מודד אלפים וכלתה מדתו על פתח מערה, אין לו אלא אלפים שלו.

28. שאם לא כן מי שלן בעיר גדולה שיש מביתו עד סוף העיר אלפים אמה לא יוכל לעולם לתת עירובו חוץ לעיר! כי אם הוא חוץ לעיר לא יוכל לשוב לביתו ואם בביתו לא יוכל ללכת שם שהרי חוץ לתחום היא.

29. או"ח תח.א. והרמב"ם (עירובין וד.) כתב: "לפיכך, אם הניח ערובו ברחוק אלפים מביתו שבמדינה - הפסיד את כל המדינה כלה, ונמצא מהלך מביתו עד ערובו אלפים אמה, ומערובו אלפים עד ביתו, ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפלו אמה אחת." וכן פסק השו"ע. ובהבנת דעתם נחלקו האחרונים. והמשנ"ב (תח.א. ס"ק ג) הכריע שיכול ללכת מביתו למקום עירובו, אבל לחזור משם אחר שתחשך וללון בביתו, אסור. ובביה"ל (ד"ה רחוק) האריך בזה, עיי"ש.

30. שאם אי אתה אומר כן אפילו כלתה מדתו באמצע תחומי העיר ואלכסונה ולא משכחת לה כלתה מדתו בסוף העיר. ראב"ד.

31. או"ח תח.א. וכתב המשנ"ב (ס"ק יג) דנראה דבזה עכ"פ לא חשבינן העיבור עם העיר כד' אמות.

32. או"ח שצח.ט.

33. או"ח תח.ב.

פָּרָק ו

הָדָר

אם דירת גוי מעקפת ודין שכירות מגוי (או"ח שפב)

(ס"א ב') (א) נְכָרֵי הָדָר עִם יִשְׂרָאֵל בְּחֶצֶר, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו עַד שְׁיֵהוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים, וְאִזּוֹ אוֹסֵר הַנְּכָרִי עֲלֵיהֶם.¹

וְצָרִיכִין לְשַׁכֵּר רְשׁוּתוֹ. וְשׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ סֵתָם, וְאֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה פְּרוּטָה. וְכָל זָמַן שְׁאֵינוֹ חוֹזֵר בּוֹ מוֹעִיל הַשְּׁכִירוֹת, אֶפְלוּ לְזָמַן מְרַבָּה. וְאִין יְכוּלִין לְשַׁכֵּר מִמֶּנּוּ בְּעַל כְּרָחוּ.

וְכֵן לְעֲנִין הָעִיר, אֵינוֹ אוֹסֵר לְטַלְטֵל בְּעִיר הַמְּקַפֶּת חוּמָה, עַד שְׁיֵהוּ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁל בְּתֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִיר. אֲבָל חֶצֶר אַחַת, לֹא. אֶפְלוּ הֲרַבָּה יִשְׂרָאֵלִים דָּרִין בָּהּ.

אסור הוראה בפני רבו (יו"ד רמב)

(ס"ב ב') (ב) לְעֲנִין הוֹרָאָה בְּפָנֵי רְבוֹ, תִּלְמִיד גְּמוּר - תוֹךְ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת, חֵיב מִיתָה. חוּץ לְשֹׁלֶשׁ פְּרָסָאוֹת, פְּטוּר אֲבָל אֶסוּר. תִּלְמִיד חֶבֶר - תוֹךְ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת, אֶסוּר. חוּץ לְשֹׁלֶשׁ פְּרָסָאוֹת, מֵתָר (כּוֹ דַּעַת תּוֹסְפוֹת וְהָרָא"שׁ. וְדַעַת הַרְמַב"ם, שֶׁבְּאַקְרָא מֵתָר, אֶפְלוּ תִּלְמִיד גְּמוּר, חוּץ לְשֹׁלֶשׁ פְּרָסָאוֹת. אֲבָל כְּשֶׁקוֹבֵעַ עֲצָמוֹ לְלַמֵּד וּלְהוֹרוֹת, אֶסוּר. וּבְמָקוֹם אַחַר בְּאֵרוֹ תּוֹסְפוֹת שָׂאֵם לֹא נִטַּל רְשׁוּת, אֶסוּר. וְכִשְׁנִטַּל רְשׁוּת, מֵתָר חוּץ לְשֹׁלֶשׁ פְּרָסָאוֹת. וְהַמְרַדְכִי כֵּתֵב בְּשֵׁם הַרִיב"א. שֶׁהָאֶסוּר לְתִלְמִיד מְבַהֵק הַלוֹרוֹת אֶפְלוּ שְׁלֹא בְּפָנָיו, הֵינּוּ דִּנְקָא בְּמָקוֹם שְׂרָגִיל רְבוֹ לְבּוֹא לְשֵׁם בְּיוֹם הַשּׁוּק אוֹ בְּיָמֵי שְׁנֵי וְחֲמִישֵׁי. אֲבָל אִם בָּא רַק בְּאַקְרָא, מֵתָר (חוּץ לְשֹׁלֶשׁ פְּרָסָאוֹת). וְהַשׁו"ע² סֵתָם כְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם, וּבְשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כְּהָרָא"שׁ³. וְהַרְמ"א כֵּתֵב בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כְּהַמְרַדְכִי.

תִּלְמִיד גְּמוּר שֶׁנִּטַּל רְשׁוּת מֵרְבוֹ: דַּעַת תּוֹסְפוֹת, דְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת לְעוֹלָם אֶסוּר⁴. וְדַעַת הָרָאב"ד,

1. דחששו חכמים שאם יגורו ישראלים עם גוי בחצר, שמא ילמדו ממעשיו, וגזרו שאין עירוב מועיל במקום נכרי, ואין ביטול רשות מועיל במקום נכרי עד שישכיר, ונכרי לא מוגר, דחייש לכשפים. ודווקא בשניים גזרו חכמים, שהוא דבר מצוי שידורו עם גוי בחצר, שאינם חוששים ממנו. אבל אחד אינו דבר מצוי, ולא גזרו ביה רבנן (לפי רבי אליעזר בן יעקב, שהלכה כמותו).

2. יו"ד רמבד.

3. שהחילוק הוא בין תלמיד גמור לתלמיד חבר. ואין חילוק בין מקרה לעראי. ש"ך (ס"ק ז).

4. אמנם בביאור הגר"א (ס"ק ח) כתב, שבמסכת כתובות כתבו תוספות (ס' ב' ד"ה כ') שמועילה מחילה גם בתוך ג' פרסאות, אלא דלא מסתייעא מלתיה.

רְשָׁב"א וְרִיב"ש, דְּנִטְלֵת רְשׁוֹת מְהִי אֶפְלו תוֹךְ שְׁלֵשׁ פְּרָסוֹת. וְהֶרְמ"א⁵ פֶּסֶק כְּהַתּוֹסְפוֹת.

הוֹרָאת תַּלְמִיד חֵבֵר בְּתוֹךְ שְׁלֵשׁ פְּרָסוֹת: דַּעַת תּוֹסְפוֹת, רֵא"ש וְרִיב"ש, שְׁתַּלְמִיד חֵבֵר תוֹךְ שְׁלֵשׁ פְּרָסוֹת אֲסוּר וְחֵיב מִיתָה, וְרַק חוּץ לְשְׁלֵשׁ פְּרָסוֹת מֵתוֹר. וּמִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם נִרְאֶה, דְּתַלְמִיד חֵבֵר אֶפְלוּ בְּפָנָיו מֵתָר לְהוֹרוֹת⁶. וְהֶרְמ"א⁷ סֵתֵם כְּהַרְמַב"ם. וּבִשְׁם יֵשׁ אֹמְרִים כְּהֵרָא"ש.

גָּדַר תַּלְמִיד חֵבֵר: רֵש"י פִּרְשׁ חֲכָם כְּמוֹתוֹ, אֲלֵא שְׁלֵמַד מִמֶּנּוּ דְּבָר אֶחָד אוֹ יוֹתֵר. וְהַרְמַב"ם כָּתַב כֹּל שְׁלֵא לְמַד מִרְבוּ רַב חֲכָמוֹ, נִקְרָא תַּלְמִיד חֵבֵר שְׁלוֹ. וְכָתַב הַרְי"ב"ש שֶׁשְׁנֵיהֶם לְדָבָר אֶחָד הִתְכַּוְּנוּ⁸. וּמַהֲרִי"ק כָּתַב דְּמִתְחִלָּה הָיָה תַּלְמִיד וְאַחַר כֵּךְ נִתְחַכֵּם (וְאֶפְלוּ לֹא כְּמוֹתוֹ, אֲלֵא קְרוּב לְזָה) וְנִעְשָׂה חֵבֵרוֹ. וְהֶרְמ"א⁹ סֵתֵם כְּמַהֲרִי"ק, וּבִשְׁם יֵשׁ אֹמְרִים כְּהַרְמַב"ם.

(ס"ג א') וְלֹא־פְרוּשֵׁי מֵאֲסוּרָא, בְּפָנָי רַבּוּ שָׂרִי. וְלִרְאוֹת סַפִּין אֲסוּר בְּפָנָי רַבּוּ, כְּמוֹ הוֹרָאָה. אֲבָל לִרְאוֹת לְעַצְמוֹ, מֵתָר. אֲבָל הוֹרָאָה אֶפְלוּ לְצַרְךָ עַצְמוֹ, אֲסוּר.

וְאִינוּ קְרוּי הוֹרָאָה אֲלֵא דְּבָר שֶׁהוּא חֲדוּשׁ לְשׁוֹאֵל. אֲבָל דְּבָר שֶׁהוּא פְּשוּט, כְּגוֹן בְּטוֹל בְּשֵׁשִׁים, וְהֵתֵר נוֹתֵן טַעַם לְפָגָם, מֵתָר. וְכֵן מֵתָר לוֹמֵר לוֹ הֲלָכָה כְּפִלְנִי שְׁלֵא עַל יְדֵי מַעֲשָׂה; שְׁאִינוּ אֲסוּר אֲלֵא לְהוֹרוֹת עַל מַעֲשָׂה שְׁבָא לְפָנָיו.

(ס"ג א') (ג) הַנוֹתֵן כֹּל מִתְּנֻנְתָּיו לְכַהֵן אֶחָד, מִבִּיא רַעַב לְעוֹלָם.

אֲסוּר לִישׁוֹן בְּחֶדֶר שְׂאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ יְשָׁנִים בָּהּ

(ס"ג ב') (ד) אֲסוּר לִישׁוֹן בְּחֶדֶר שְׂאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ יְשָׁנִים בָּהּ, אֶפְלוּ אִשְׁתּוֹ נָדָה.

גוּי הֶדֶר בְּמִבּוּי וְאִינוּ רוּצָה לְהַשְׁכִּיר

(ס"ג ב') נִכְרִי הֶדֶר בְּמִבּוּי וְאִינוּ רוּצָה לְהַשְׁכִּיר רְשׁוֹתוֹ, אִינוּ מוֹעִיל שֶׁיִּבְטְלוּ כָּלָם רְשׁוֹתָם לְאַחַד כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הִיְחִיד מֵתָר לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ וּמִבֵּית הָאֲחֵרִים לְמִבּוּי, אֲלֵא לִיזִיל חֵד מִנֵּיהוּ וְלִשְׁאֵל מִנָּה דּוֹקְתָא וְלִיתִיב בָּהּ, מִיַּדִּי דְּהוּא כְּשִׁכִּירוֹ וְלִקְיִטּוֹ, שֶׁיִּכּוֹל לְתַן רְשׁוֹת וְלְהַשְׁכִּיר (רֵש"י פִּרְשׁ שֶׁאֶפְלוּ שְׁכִירוֹ וְלִקְיִטּוֹ שֶׁל נִכְרִי, נוֹתֵן עֲרוּבוֹ עִם בְּנֵי מִבּוּי וְדִיו. אֲבָל הַרְאֲב"ד פִּרְשׁ דְּשְׁכִירוֹ וְלִקְיִטּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא דְּנוֹתֵן עֲרוּבוֹ. אֲבָל שְׁכִירוֹ וְלִקְיִטּוֹ שֶׁל נִכְרִי, הָרִי הוּא מִשְׁכִּיר

5. יו"ד רמבד, והש"ך (ס"ק ד) הביא דברי החולקים.

6. כן דייק הבית יוסף (יו"ד רמבד, בדבריו. וכתב שכן נראה דעת הרי"ף. והגר"א (ס"ק ט) כתב דליתא לדבריו.

7. יו"ד רמבד.

8. ומה שפירש רש"י חכם כמותו, לאו דוקא חכם כמותו ממש, בשוין ריב"ש. וכן כתב הגר"א (ס"ק יד), שרש"י כהרמב"ם.

9. יו"ד רמבד.

הרשות במקום בעל הבית הנכרי. וכן כתב הרמב"ם. והשו"ע¹⁰ סתם כהרמב"ם וסיעתו. ובשם יש אומרים כרש"י. ומיהו, אם היו לו ארבעה וחמשה שכירין ולקייטין, אינם אוסרין זה על זה.

בטול רשות מבית לבית

שני בתים פתוחין זה לזה ולא ערבו, יכול לבטל רשות אחד לחברו. ואפלו המבטל יכול להוציא מביתו לבית חברו¹¹. אבל אינו יכול להביא מבית חברו לביתו (שאז חוזר ומחזיק ברשות שבטל¹²). ואם יש לו חדר פתוח לבית ובטל ביתו, אסור להוציא מחדר לביתו (כן דעת רש"י והרא"ש. ודעת ר"י ורבנו תם, דמבית לבית אסור לבטל רשות. והשו"ע פסק כרש"י והרא"ש. והרמ"א בשם יש אומרים כתב כר"י ורבנו תם¹³).

דין שתוי ושכור בתפלה ברכת המזון והוראה

(ס"ד א') (ה) שְׁתֵּי רַבֵּיעִית יין, אַל יוֹרֶה (והרי"ף גרס אל יתפלל).

שתוי, והוא שיכול לדבר לפני המלה, אל יתפלל. ואם התפלל, תפלתו תפלה. שכור, והוא שאינו יכול לדבר בפני המלה, אל יתפלל. ואם התפלל, צריך לחזור ולהתפלל.

ושתיי יכול לברך ברכת המזון. ושכור צריך עיון אם יכול לברך¹⁴ (דעת הרמב"ן דלענין

10. או"ח שפב,ב. כאן נוקט הרמזים כדעת הרמב"ם שיכול שכיר ולקייט לתת רשות ולהשכיר. ואילו מהרא"ש (פ"ו סי' טז) משמע שדעת הרא"ש כרש"י, עיי"ש. וכן פסק הטור (או"ח סי' שפב) כרש"י. וצ"ב.

11. שהרי הכל של חברו כיון שביטל לו. ואפילו קודם שהחזיק חברו בביתו, יכול הוא להוציא ממנו לבית חברו. ואינו דומה למבטל רשות חצרו, דהתם כיון שהיה לו חלק בחצר אלא שביטל להם, אם כן כשמוציא מביתו לחצר נראה כחוזר מבטולו ומחזיק בחלקו שבחצר. משא"כ כשמוציא לבית חברו שלא היה בו חלק מעולם, לא שייך לומר שעל ידי זה מחזיק ברשות חברו. וגם לענין ביתו גופא, לא שייך לומר שחוזר וזוכה בו במה שמוציא ממנו כליו לבית חברו, דאדרבה הרי מסתלק ממנו. משנ"ב (שפא,ד, ס"ק ט).

12. אף על גב דאם ביטל רשות חצרו לחבריו, מותר לו להוציא מביתם לחצר (כלהן בפרקין, סימן טו, וכן נפסק בשו"ע או"ח שפא,א) ולא אמרינן שחוזר וזוכה בחצרו בהוצאתו, התם מיירי ביחיד לגבי רבים, וחשיב רק כאורח לגביהו. אבל הכא מיירי ביחיד לגבי יחיד, ויחיד לגבי יחיד לא הוי אורח (וכן נפסק בשו"ע שפד,ד) ולהכי חוזר וזוכה במה שביטל מתחלה (שכיון שאינו נחשב אורח, נחשבת השתמשותו בביתו כמו בעלים, ונחשב שחוזר ומחזיק ברשותו). ולפי זה אפילו אם החזיק זה שביטלו לו, גם כן אסור למבטל להוציא מביתו (כמבואר לעיל, וכפי שנפסק או"ח שפד,ד, שאף אם אינו יכול לחזור בו, אסור למבטל להוציא מביתו, שנראה כמוציא מרשותו לרשות המשותפת). משנ"ב (שפא,ד, ס"ק כא).

13. או"ח שפא,ד. וזה לשון הרמ"א: ויש אומרים דאין לבטל מבית לבית, אלא אם כן ישאיר לעצמו חדר אחד שלא ביטל, ואז מותר להכניס אפילו מבית חברו לביתו. וטוב להחמיר לכתחילה (על פי ביאור הגר"א, ס"ק ז. ועיין משנ"ב, ס"ק כד, וביה"ל ד"ה ואז).

14. דצריך עיון אם יש להשוות ברכות לתפלה לענין שיכור. דעל כרחך לאו לכל מילי דמיין, שהרי שתוי אל יתפלל לכתחלה עד שיפייג יינו, ושתוי מברך לכתחלה ברכת המזון וכל הברכות. כדאיתא בירושלמי (פ"ק דתירומות הל' ו': "ואכלת ושבעת", ואפילו מדומדם. רא"ש.

קריאת שִׁמְע וּבְרָכוֹת, שְׁכוֹר וְשִׁתּוּי קוֹרְאִים וְיוֹצְאִים יְדֵי חוֹבְתָם¹⁵. וְדַעַת הַמְּרָדְכִי דָּדִין קְרִיאַת שִׁמְע כְּדִין תַּפְלָה; אֲבָל שְׁאֵר בְּרָכוֹת יָכוֹל לְבָרֵךְ אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא שְׁכוֹר, וְכֵן פֶּסֶק הַרְמ"א¹⁶.

(ס"ד ב') וְדָרְךָ מִיל וְשָׁנָה כֹּל שֶׁהוּא מְפִיגִין הַיֵּין לְמִי שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית. אֲבָל שָׁתָה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁדָּרְךָ טוֹרְדָתוֹ וְשָׁנָה מְעַכְבְּתוֹ (וְדִין רְכוּב לֹא הִזְכֵּר בְּרִ"ף, רַמְבַּ"ם וְרֵא"ש אִמְנָם הַבַּה"ג וְהַסֵּמ"ג כְּתָבוּ דְבָרְכּוֹב, אִפְלוּ יוֹתֵר מִרְבִּיעִית דָּרְךָ מְפִיגָה הַיֵּין¹⁷. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹⁸).

(ו) בְּזָמַן שֶׁבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּכֶשֶׁפִים, מְעַבְרִין עַל גְּבֵי הָאֲכָלִין שְׁלֵמִין וְלֹא עַל פְּתִיתִין. וּבְזָמַן שֶׁאֵינָן פְּרוּצוֹת, אֵין מְעַבְרִין אֶף עַל הַשְּׁלֵמִין.

(ס"ה א') (ז) שְׁכוֹר שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט, הֵרִי הוּא כְּפִקֵּחַ לְכָל דָּבָר (מִקְחוֹ מִקְחָ וּמִמְכָּרוֹ מִמְכָּר, עֵבֶר עֲבָרָה שֵׁישׁ בֶּה מִיתָה, מִמִּיתִין אוֹתוֹ, מִלְקוֹת, מִלְקִין אוֹתוֹ), חוּץ מִלְעַנְנֵן תַּפְלָה. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט, פְּטוֹר מִן הַכֹּל.

אם אִפְשָׁר לְשַׁכֵּר מִגוּי שֶׁהִשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לַחֲבֵרוֹ (או"ח שפב)

(ס"ה ב') (ח) נִכְרִי שֶׁהִשְׁכִּיר בֵּיתוֹ לַחֲבֵרוֹ, אִם נִשְׁאַר לְמִשְׁכִּיר שׁוּם תַּפְסָה בְּבֵיתוֹ, יָכוֹלִין לְשַׁכֵּר מִמֶּנּוּ (דְּלָא גֵרַע מִשְׁכִּירוֹ וְלִקְיִטוֹ). לֹא נִשְׁאַר לוֹ בּוֹ כְּלוּם, אִם יָכוֹל הַמִּשְׁכִּיר לְסַלֵּק לְשׁוֹכֵר, שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ. וְאִם לֹא, אֵין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ.

שְׁכִירוֹת רְשׁוּת מְנַכְרֵי בְּמַהֲלָךְ הַשֶּׁבֶת (או"ח שפג)

(ס"ו א') (ט) נִכְרִי הֶדֶר עִם יִשְׂרָאֵלִים, וְלֹא הִזָּה בְּבֵיתוֹ עָרַב שֶׁבֶת אֵינוֹ אוֹסֵר. וְאִם בָּא בְּשֶׁבֶת, אוֹסֵר. וּמִיָּהוּ יָכוֹלִים לְשַׁכֵּר מִמֶּנּוּ אַחֵר שֵׁיבּוֹא, וּיְבַטֵּל הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ. וְיֵהָא הָאֶחָד מֵתָה; שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁעָרְבוּ בְּטוֹל הָעָרוֹב כְּשֶׁבֶת הַנִּכְרִי (כֵּן דַּעַת רִש"י, רֵא"ש וְרֵשְׁב"א, דְּתַרְתֵּי בְּעֵינֵינוּ, שְׁכִירוֹת וּבְטוֹל. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹⁹. וְדַעַת הַרְאב"ד שֶׁאִם לֹא עָרְבוּ צְרִיכִים בְּטוֹל אַחַר הַשְּׁכִירוֹת. אֲבָל אִם עָרְבוּ, אֵין צְרִיךְ בְּטוֹל).

15. דַּעַמָּא דַּתְּפִלָּה מִשׁוּם דַּבְעִיא כּוּוּנָה יִתִּירָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּמְדַּבֵּר בְּפִנֵי הַמֶּלֶךְ, וּמִצִּינוּ בְּכָל מְקוֹם לְכוּוּנָה חִמִּיר דִּין תַּפְלָה מִקְרִיאַת שִׁמְע. אִמְנָם בְּבִיאור הַגְּר"א (או"ח צט.א, ס"ק ד) הִרְחִיב לְבַאֵר דְּבִיר הִירוּשְׁלָמִי בַּעֲנִינֵין זֶה, וְלִפֵּי דְּבִירוֹ מִסְקֵנָה הִירוּשְׁלָמִי לְאִסוּר שִׁיכּוֹר בְּקִרְיַת שִׁמְע (וְהו"ד בַּמְשנ"ב, ס"ק ח).

16. או"ח צט.א. אִמְנָם עֵיין בְּבִיאור הַגְּר"א (ס"ק ד), וְלִפֵּי דְּבִירוֹ יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְכַתְחִילָה בְּשִׁיכּוֹר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְדַבֵּר לְפִנֵי הַמֶּלֶךְ אֶף בְּשִׂאֵר בְּרָכוֹת. וְהִבִּיאוּ הַמְשנ"ב (ס"ק יא). וְכַתּוּב עוֹד הַמְשנ"ב, שְׁכָל זֶה כִּשְׁלֵא הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט; דָּאִי לֹאֹ הִכִּי, כְּשׁוֹטָה יִיחַשֵׁב לְגַמְרִי לְכוּלֵי עֵלְמָא, וּפְטוֹר אִזּוּ מְכָל הַמְצוּוֹת; עַל כֵּן אִפִּילוּ בְּדִיעֻבַּד אִם קְרָא אִזּוּ וּבִירֵךְ לֹא מִיפְטֵר בְּכֵךְ, שֶׁהִרִי פְטוֹר הִיָּה בְּאוֹתָהּ שַׁעָה וְחִיִּיב אַח"כ לְחַזּוֹר וּלְקַרְוֵת וּלְבָרֵךְ.

17. דְּהֵיִינוּ שֶׁהִזְכִּירוּ רַק אֶת הִיתְרוֹן וְלֹא אֶת הַחֲסָרוֹן (שְׁבִרְבִיעִית בַּעֲי ג' מִלִּין בְּרַכּוֹב). וְסוֹבְרִים שֶׁלֹּא נִקְט ג' מִלִּין בְּדוּקָא, אֲלֹא כֹל אֶחָד שֶׁהוּא שְׁתּוּי סָגִי לִיָּה לְפִי מָה שֶׁמִּרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ שִׁיפּוֹג יֵינוּ.

18. או"ח צט.ב.

19. או"ח שפג.א.

חמשה דירים בחצר עם הנכרי (או"ח שפב)

וחמשה דירין בחצר עם הנכרי, אחד שוכר בשביל כלם.

בטול רשות מחצר לחצר ובחברה (או"ח שפא)

(ס"ו ב') הלכתא - יש בטול רשות מחצר לחצר (דהינו, בני חצר יכולים לבטל רשות חצרים לבני חצר אחרת הסמוכה להם), ובחברה.

הקיפום נכרים מחצה בשבת האם יכול לבטל רשות לחברו (או"ח שפא)

(ס"ז א') שני בתים בשני צדי רשות הרבים, והקיפום נכרים מחצה בשבת, אין האחד יכול לבטל רשות לחברו²⁰.

הדר במבוי ויש בחצרו גם פתח למקום אחר (או"ח שפט)

(ס"ז ב') נכרי שיש לו חלון ארבעה (טפחים) על ארבעה (טפחים), פתוח לקרפף או לבקעה, אפלו מכניס ומוציא (גמלים וקרונות) כל היום דרך מבוי לחצר, אינו אוסר²¹. והוא שיהא בו (בקרפף או בבקעה) יותר מבית סאתים. אבל סאתים, אוסר (שקטן הוא ולא נח לו בו).

וישראל כי האי גונא, (אם גדל הקרפף שמאחוריו הוא) סאתים, אינו אוסר (כי הוא ראוי לשמוש, ומסתלק מהמבוי). יתר מסאתים, הקף לדירה, אינו אוסר. ואם לאו, אוסר. ולפרוש ר"י, (אדרבה) הקף לדירה, אפלו סאתים אוסר (שפיון שהקף לדירה, אין בו אור, ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי²²). והשו"ע סתם כדעה ראשונה. ובשם יש מי שאומר, כתב כר"י²³).

20. ואע"ג דיש ביטול רשות מחצר לחצר, ואע"פ שאין אוסרים זה על זה; התם דאי בעו לערובי מאתמול מצו מערב, בטולי נמי מצי מבטל (ואע"ג דליכא תרתי, אוסרים ומערבים, חדא מיהא איכא, שמערבים אם רוצים). אבל הכא דלא מצו מערבי מאתמול (דליכא אפילו חדא), בטולי נמי לא מצי מבטל. ע"פ הגמרא.

21. שחפץ יותר באותו שפתוח לו מאחוריו לבדו, שיש לו אור, והוי פתחו למבוי כמו שאינו רגיל שאינו אוסר (כלומר כמו חצר הפתוח לשני מבואות ובפתח אחד אינו רגיל לצאת ולבוא דרכו למבוי שאינו אוסר על אותו מבוי). שו"ע (או"ח שפטא).

22. לשון השו"ע (או"ח שפטא). ולשון התוספות (ס"ז ב', ד"ה וישראל): דכיון שהוקף לדירה הוה כביתו, ואינו עומד במקום אור של מבוי ואוסר עדיין פתח הפתוח למבוי.

23. או"ח שפטא. ובביה"ל (ד"ה ויש) כתב שהלכה כדעה ראשונה, שכן הוא דעת רש"י והרמב"ם והרב המגיד.

זריקה מרשות רבים לקרפף יותר מסאתים וטלטול מסלע לים (או"ח שמו)

(ס"ז ב') (י) קרפף יותר מסאתים שלא הקף לדירה, הזורק מרשות הרבים לתוכו, חיב.

סלע שביים שאינו רחב ארבעה, או אינו גבה עשרה, מתר לטלטל מתוכו לים, ומים לתוכו בתוך ארבע אמות. היה גבה עשרה (טפחים) ורחב ארבעה (טפחים), הוי רשות היחיד, אסור (לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו) עד סאתים. (ואם שטח הסלע הוא יותר מסאתים (עשאוה ככרמלית), מתר (התירו איסור טלטול מרשות היחיד לים שהוא כרמלית)²⁴.

וכן גנה יותר מסאתים שלא הקפה לדירה, מתר לטלטל מתוכה חוצה לה, אם אין רשות הרבים לפניה (כן דעת רבנו תם, רשב"א ורא"ה. וכן פסק השו"ע²⁵. ודעת הריטב"א, שלא התירו הוצאה והכנסה אלא דוקא מסלע סמוך לים. אבל כשהוא סמוך לכרמלית בעלמא, הא ודאי שכיח, ואסור להוציא ולהכניס מזה לזה).

אמירה לנכרי לצרף מילה (או"ח שלא)

(ס"ח א') (יא) מתר לומר לנכרי להביא מים חמין לצרף מילה דרף מבוי שלא ערב. אבל אסור לומר לו לחמם המים בשבת כדי למויל (דרק שבת דשבת התר לצרף מצוה. וכן פסק השו"ע²⁶. ודעת בה"ג ובעל העטור, שכל אמירה לנכרי מתרת לצרף מצוה, אפלו לעשות עבורו מלאכה דאורייתא. וכן פסקו היראים, בעל העטור ורי"ד²⁷. והרמ"א התיר להקל במקום צרף גדול²⁸).

24. ומדוע חמורה יותר תקנת איסור טלטול ד' אמות בכרמלית, מתקנת איסור טלטול מכרמלית לרשות היחיד? מבאר בגמרא, הטלטול בתוכו שכיח, ואם יתירו טלטול בכרמלית, יבואו להחליף ברשות הרבים. מתוכו לים ומן הים לתוכו, לא שכיח.

25. או"ח שמו"ג, וכתב ביה"ל (ד"ה ומותר להוציא): דע דמשמע מתוספות (שבת ט' א', ד"ה אע"ג) דהוא הדין דמותר להוציא ממקום שיש ג' מחיצות, אע"ג דמהתורה הוי רה"י גמורה, לכרמלית כיון שעכ"פ מדרבנן עשאוהו כרמלית וכמו לענין קרפף.

26. או"ח שז"ה; או"ח שלא"ג.

27. הבה"ג התייחס רק לגבי מילה. אבל בבעל העיטור כתב: הוא הדין כל מידי דמצוה עבדינן על ידי גוי, דמשום דלא ידחו מצוה. וקרוב אני לומר דהדלקת נר בשבת מצוה בשעת אכילה, מדליקין על ידי גוי בשבת. וכן מבואר בדעת היראים (הר"ד בראב"ה).

28. ראה דבריו באו"ח רעוב; או"ח שז"ה (וראה לעיל, מסכת שבת, פרק יט, ס"ו ב). ובאו"ח שלג"א, פסק הרמ"א (על פי תרומת הדשן): וכל שבות שהתירו משום צורך מצוה, מותר גם כן לצורך אורחים (ולמד כן מפרק מפנין); ולא מקרי אורחים, אלא שנתארחו אצלו בביתו, או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים; אבל כשזימן חבירו לסעוד אצלו לא מקרי אורחים, ואינו סעודת מצוה רק סעודת רשות.

וכתב המשנ"ב (שלא"ג, ס"ק כב) שאף שרוב הפוסקים חולקים על סברת הבה"ג, והעיקר כדבריהם, מכל מקום לענין מילה המיקל וסומך על דבריהם לא הפסיד אם אי אפשר בענין אחר. ומכל שכן לענין הוצאה והכנסה, דלהרבה פוסקים אין לנו בזמן הזה רשות הרבים.

וספקא באסורא דרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא. ואסורא דאורייתא, מותבינן תיובתא והדר עבדינן עובדא.

משנתתפים באוצר (או"ח שסו)

(ס"ח א') ומשנתתפין באוצר (בדבר האצור, כגון חבית של יין או פרות המכנסים, סומכין על מה שבתוכם, ולא אמרינן דאין ברה איזהו של שתוף, וכי מסתפק ממנו אכא למימר אזל לה שתוף).

ומצה לחזר בענגן שיערבו וישתתפו במבוי.

(יב) תינוק שאין לו מים חמין למולו, וצריכין להם לפני המילה, אם האם (שהיא חולה שיש בה סכנה) צריכה למים, יאמרו לנכרי שיחם להם.

מבטלים רשות מחצר לחצר ומבטלים וחוזרים ומבטלים (או"ח שפא)

(ס"ח ב') הלכתא - מבטלין רשות מחצר לחצר.

ומבטלין וחוזרין ומבטלין (כן פסקו הרי"ף, הרמב"ם, הרשב"א והרא"ש. וכן פסק השו"ע²⁹. ודעת הראב"ד ועוד, שאין חוזרין ומבטלין).

צדוקי אם נחשב כישראל ומבטל רשות (או"ח שפה)

(ס"ט א') (יג) צדוקי חשוב כישראל ומבטל רשות (כן דעת הראב"ד, הרמב"ם והרא"ש, וכן פסק השו"ע³⁰. והר"ה, ר' מאיר מרוטנבורג והמרדכי, פסקו דצדוקי הרי הוא כנכרי, שעובר אמלי דרבנן בפרהסיא). אבל לא כותי, דרבי אמי ורבי אסי גזרו עליהן.

שכירות מישראל (או"ח שפ)

וישראל שאינו רוצה לבטל את רשותו, יכולין לשכר ממנו (כן דעת הרא"ש. ודעת הרמב"ם, ר"מ מרוטנבורג ומרדכי, דלא מהני שכירות בישראל, שכל שאינו כגוי, אין שוכרים ממנו.

29. או"ח שפא, ז.

30. או"ח שפה, א. בטעם הדבר, דלא חשיבי עכ"פ כישראל מחלל שבתות בפרהסיא, כתבו תוספות (ס"ט א, ד"ה כאן במומר) ועוד ראשונים, דאין הם עוברים אמלי דרבנן בפרהסיא (דמתייראים מן הפרושים). וכן מבואר בדברי הרמב"ם. אמנם הב"י כתב דסבירא ליה להרמב"ם דלא הוי משומד עד שיעבור במזיד ובהני מזיד דידיהו כאונס הוי, דמעשה אבותיהו בידיהם והוה ליה כתינוק שנשבה בין הגויים. וכתב המשנ"ב (ס"ק א) דנפקא מינה בין הטעמים, לעניין קראים שבזמנינו, שבודאי מחללים שבת בפרהסיא עכ"פ במילי דרבנן (וראה בשער הציון, אות ב, במה שהתקשה בדברי הב"י, וראה בביאור החזו"א, או"ח ס' פז, ס"ק יז).

והשו"ע כתב שיש אומרים שמועיל שכירות מישראל כמו בטול, ויש אומרים שאינו מועיל³¹.

נתן רשותו ושוב חזר והחזיק בה

(ס"ט ב') מי שנתן רשותו והוציא בשוגג, אינו אוסר. במזיד, ולא החזיקו בו, אוסר. החזיקו כבר, אפלו הוציא במזיד, אינו אוסר (וכתב רש"י שאין חזקה מועילה אלא אם כן החזיקו משתחשך. וכן דעת רבנו יהונתן והריטב"א. ואלו הטור כתב דלא שגא החזיקו מבעוד יום, לא שגא משחשיכה, אינו יכול לחזור מבטולו. והשו"ע סתם כהטור, והוסיף דעת רש"י³²).

ישראל עברין אם מבטל רשות (או"ח שפה)

(ס"ט ב') (יד) ישראל עברין לחלל שבת בפרהסיא, אפלו באסורא דרבנן, אינו מבטל רשות³³. ואם אינו מחללו אלא בצנעא, אפלו באסורא דאורייתא, יכול לבטל (ודוקא מומר לתאבון. אבל להכעיס, אפלו בשאר עברות, ואפלו שלא בפרהסיא, דינו כגוי³⁴).

אם נקרא מומר בחלול שבת פעם אחת: דעת רש"י דנחשב מומר בפעם אחת³⁵. ודעת תוספות וריטב"א שמומר אינו אלא הפורק על הדבר שהוא מעליו, ורגיל לעבר בו תמיד. ובהגהות מימוניות והגהות אשר"י כתבו בשם ר"י דבחד זמנא לא הוי מומר ואפלו בשבת זו, בשאר המלאכות, חוץ מהקנסה והוצאה,

31. או"ח שפ"ג. וכתב המג"א (ס"ק ו'): לולי דמסתפינא הייתי אומר דהר"מ מודה דבחול שרי (לשכור מהישראל לפני השבת), דלמה יגרע מבטול; אלא דבשבת אסור לשכור, דהוי כמקח וממכר. דבשלמא גבי גוי, אין דירתו דירה, אלא שאסור (לטלטל בלא לשכור ממנו) משום גזירה (שמא ילמוד ממעשיו) לא מיקרי קנין (ומותר לעשות כן אף בשבת); אבל בישראל אסור לשכור. ועיין בגמרא דמקנא רשותא בשבתא אסור. וכתב המשנ"ב (ס"ק ג'): ולענין הלכה, האליה רבה פוסק דאין שכירות מועלת בישראל כלל. אבל שארי אחרונים מקילין בזה לענין ימי החול, כהמג"א.

32. או"ח שפ"א. וכתב בביה"ל (ד"ה ולרש"י): משמע מלשון זה דתופס לעיקר כדעה ראשונה ובאמת צ"ע דדעה ראשונה היא רק דעת הטור; ודעת רש"י לא יחידאה היא דכן כתב גם רבינו יהונתן והריטב"א וכן מוכח בתוספות (ס"ח ע"ב ד"ה והוציא) וכו', ויש להחמיר.

עוד כתב: ודע דלרש"י הדבר פשוט דלא מקרי חזקה אלא בהכנסה והוצאה שהוא דבר האסור בלא בטול וכמו שמבואר בתוספות וריטב"א; אבל לדעת הטור דמהני חזקה אף מבעוד יום, אפשר דלדידיה מהני חזקה על ידי השתמשות בחצר גופא, אף שלא הוציא והכניס וכמו בחזקות דעלמא. ומכל מקום אינו מוכרח ועיין.

33. וכתב בביה"ל (שפה, ד"ה או לחלל), דהיינו כשעושה זה בפריקת עול; אבל אם הוא מוטעה בדבר, שחשב שמותר לו לעשות כן, מסתברא שאין זה בכלל מומר. עיי"ש.

34. כן כתב המשנ"ב (שפה, ס"ד, על פי הפמ"ג) על פי דברי הראשונים בחולין, וכפי שנפסק בשו"ע (יר"ד בה).

35. כתב בביאור הלכה (שפה, ד"ה או לחלל) שגם לרש"י נראה שאם הוא מוטעה בדבר, שחשב שמותר לו לעשות כן, אינו בכלל מומר, דאומר מותר בכלל שוגג הוא.

שנעשה מומר אפלו לשבת ז³⁶.

פיצד בטול רשות ודין בטל בסתם

וכיצד מבטל? אומר רשותי קנויה לך או מבטלת לך, ואינו צריך לזכות.

(טו) אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא ערב, ובטל רשותו סתם, הן מתרין בחצר והוא והם אסורין להוציא מביתו לחצר (פרבנן הסוכרים המבטל רשות חצרו, רשות ביתו לא בטל). והוא והם מתרין להוציא מבתיהם לחצר (ואף על פי שחוזר ומשתמש בחצר, אינו נחשב שחוזר ונטל רשותו, דהוי כאורח לגביהו).

גוי אכסנאי אם מעכב (או"ח שפד)

נכרי הבא לדור במבוי לשם אכסנאות - אם הוא שלא ברשות, אינו אוסר לעולם. ואם ברשות (דהינו שהשאלו או השכירו חדר מיוחד להתאכסן שם³⁷), אם הוא רגיל לבוא (הינו שרגיל לבוא תמיד להתאכסן שם, ועל ידי זה חשויב כקבוע וצריך לשכר ממנו הרשות), אוסר מיד. ואם אינו רגיל, אינו אוסר עד אחר שלשים יום³⁸ (דעד זמן זה, חשויב כאורח ואינו אוסר).

בטול לשנים ודין יורש המבטל וזמן הבטול

נתנו בני חצר שערכו רשותן לאחד שלא ערב, הוא מתר והם אסורין אפלו להוציא מביתו לחצר (דחמשה לגבי חד, לא הוו אורחים, ולכן כשנתנו לו רשותם, הם על כל פנים אסורים). שנים ששכחו ולא ערב, ובטלו להם בני החצר רשותן - עדין אסורין זה על זה, אפלו חזר האחד ובטלו לחברו. ואפלו אמרו לו קנה על מנת להקנות לחברך.

(ע' א') אחד שלא ערב נותן רשותו לאחד שערב עם חברו ומת (חברו). אבל אם הוא חי, צריך לבטל רשותו לשניהם. ושנים שערכו, נותנים רשות לאחד שלא ערב. ושנים שלא ערב, נותנים רשותם לשנים שערכו, או לאחד שלא ערב.

36. ולעניין הלכה, השו"ע (שפה, ג) לא התייחס. והמג"א (או"ח שפה, ג, ס"ק ב) פסק כהתוספות. והש"ך (יו"ד סי' ב, ס"ק יז) כרש"י. והביאם המשנה ברורה (שפה, ג, ס"ק ג) ונקט בסתמא כהמגן אברהם, ובשם יש אומרים כהש"ך. אמנם במקום אחר (בסי' שפא) סתם כהש"ך (שער הציון אות ב').

37. משנ"ב (שפד, א, ס"ק ג) בשם הגר"א.

38. בביאור הלכה (שפד, ד, ד"ה אינו אוסר) האריך לדון בדברי השו"ע. ובשם הגר"א כתב שאין הבדל מהותי בין שוכר נכרי לישראל, אלא ההבדל הוא בין אם יכול בעל הבית לסלקו, או שאינו יכול. וראה לעיל בריש פירקין סימן א.

אָבֵל (בְּמִקְרָה שֵׁשׁ שְׁלֹשָׁה בְּחֶצֶר, וּשְׁנַיִם מֵהֶם עָרְבוּ) אֵין אֶחָד שְׁעָרְב נֹתֵן רְשׁוֹתוֹ לְאֶחָד שְׁלֹא עָרַב (כִּי חֲבָרוּ שְׁעָרְב עִמּוֹ, וְלֹא בִטֵּל רְשׁוֹתוֹ, עֲדִין אוֹסֵר אֶת הַחֶצֶר עַל זֶה שְׁלֹא עָרַב). וְאֵין שְׁנַיִם שְׁעָרְבוּ (מִתּוֹךְ אַרְבָּעָה דְּיָרִים בְּחֶצֶר) נֹתְנִין רְשׁוֹתָן לְשְׁנַיִם שְׁלֹא עָרְבוּ (שֶׁהַשְּׁנַיִם שֶׁקָּבְלוּ הַרְשׁוּת, לֹא עָרְבוּ וְעֲדִין אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה). וְלֹא שְׁנַיִם שְׁלֹא עָרְבוּ נֹתְנִין רְשׁוֹתָן לְשְׁנַיִם שְׁלֹא עָרְבוּ.

(טז) חֲמִשָּׁה שְׁשׁוּרִיין בְּחֶצֶר, וְשִׁכַּח אֶחָד מֵהֶם וְלֹא עָרַב, כְּשֶׁמִּבְטֵל רְשׁוֹתוֹ צָרִיךְ לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

(ע"ב) אֶחָד מִבְּנֵי חֶצֶר שְׁמַת בְּשֶׁבֶת, אִם עָרַב, אֶפְלוּ יִרְשׁוּ אֶחָד מִן הַשּׁוּק אֵינוֹ אוֹסֵר. יִרְשׁוּ אֶחָד מִבְּנֵי הַחֶצֶר, אִם עָרַב הַיּוֹרֵשׁ וְהָיָה דָר עִם הַמּוֹרִישׁ בְּבֵית, אֶפְלוּ לֹא עָרַב הַמּוֹרִישׁ אֵינוֹ אוֹסֵר. לֹא הָיָה דָר עִמּוֹ בְּבֵית, אֶלָּא בְּבֵית אַחֵר שְׁבִאוֹתָהּ חֶצֶר וְלֹא עָרַב הַמּוֹרִישׁ, אִסּוּר אֵף עַל פִּי שְׁעָרְב הַיּוֹרֵשׁ. וְכֵן אִם הָיָה דָר בְּחֶצֶר אַחֶרֶת, וְבֵא בְּשֶׁבֶת לְדוֹר בְּבֵית מוֹרִישׁוֹ, אוֹסֵר, וְיִכּוֹל לְבַטֵּל רְשׁוֹתוֹ.

הַלְכָתָא - מִבְּטֵלִין רְשׁוֹת אֵף מִשְׁתַּחֲשֵׁף.

הָיָה שְׂתָף עִם שְׁכֵנֵי לְזָה בֵּינָן וְלְזָה בְּשָׁמוֹן (או"ח שפז)

(ע"א א') בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה שְׂתָף עִם שְׁכֵנֵי, אֶפְלוּ לְזָה בֵּינָן וְלְזָה בְּשָׁמוֹן, אֵין צָרִיךְ לְעָרַב (כִּן דַּעַת הַטּוֹר³⁹). אִמְנָם הַרְמַב"ם וְרַשְׁב"ם פָּסְקוּ, שֶׁרֶק אִם שְׂתָפִים לְזָה בֵּינָן וְלְזָה בֵּינָן, וְהַרְמ"א פָּסַק כַּהַטּוֹר⁴⁰) וּבִלְבָד שִׁיְהֵא הַכֹּל בְּכָלִי אֶחָד.

בְּמָה מְעָרְבִים וּמִשְׁתַּתְּפִים וְדִין עָרֹב בְּמָקוֹם שְׂתוּף (או"ח שפז)

(ע"א ב') (יז) הַלְכָתָא - עָרֹבֵי חֶצְרוֹת דְּזֻקָא בְּפֶת. וְשְׂתוּפֵי מִבּוֹאוֹת אֵף בֵּינָן.

וְאִם שְׂתַפּוֹ בְּמִבּוֹי אֶפְלוּ בֵּינָן, הִתְרוּ בְּחֶצֶר. וְכֵן אִם כָּל הַחֶצְרוֹת שְׁבִמְבוּי פְּתוּחוֹת זֹ לְזֹו וְעָרְבוּ בִּיחָד, אֵין צָרִיךְ שְׂתוּף בְּמִבּוֹי (כִּן דַּעַת הַרְמ"ש, שֶׁסּוּמְכִים עַל שְׂתוּף בְּמָקוֹם עָרֹב אֶפְלוּ לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ אֶלָּא בֵּינָן, וְכֵן סוּמְכִים עַל עָרֹב בְּמָקוֹם שְׂתוּף. וְהַרְמַב"ם וְרַשְׁב"ם פָּסְקוּ שֶׁאֵין סוּמְכִים עַל

39. או"ח שפז, ה"ה ו"ה הרא"ש כתבו המשנה כצורתה, והבין הטור שסמכו על הכלל שהלכה כדברי המיקל.

40. או"ח שפז, ג. אמנם במשנ"ב (ס"ק טז) כתב **דרוב הפוסקים חולקים על פסק הרמ"א**. וכתב בביה"ל (ד"ה לזה) שכן הסכים גאון יעקב לחולקים, וכתב עוד בשמו, דמסתברא דלאו דוקא יין ושמן דלא מהני, אלא **אפילו מין אחד דלא מתערבי אהדדי**, כגון היה שותף לזה בפת ולזה בפת, גם **כן לא מצטרפי** להיפטר משיתופי מבואות (אם לא שהיו כולם שותפין בכך, ואע"ג דכשמשתתפים באוכלים בודאי מהני ואפילו בכמה מיני אוכלין, היינו היכי שהם מניחים לשם שיתוף, משא"כ כאן שהשתתפו לשם סחורה בעלמא). עיי"ש באריכות.

ערוב במקום שתוף, וכן להפך. והשו"ע⁴¹ פסק כהרמב"ם. והרמ"א כתב בשם יש אומרים כהרא"ש.

מתי נקראים פתי החצר חלוקים זה מזה וכן הדרים בחצר (או"ח שע)

(ע"ב א') חמש חבורות ששבתו בטרקלין וחלקוהו במחצות, וכל אחד יש לו פתח פתוח לחצר, אם המחצות מגיעות לתקרה, דהשתא הוו פְּעִין חֲדָרִים וְעֵלִיּוֹת, אִפְלוּ הֵן שֶׁל יְרִיעוֹת, וְהֵיוּ מוֹלִיכִין עֲרוֹבָן לְמָקוֹם אַחֵר, צְרִיכִין עֲרוֹב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בְּאֵר עֲרוֹבָן אֶצְלוֹ, או אִפְלוּ הוֹלִיכוּהוּ לְמָקוֹם אַחֵר וְחִלְקוּהוּ בְּמַסִּיפָס או בְּמַחְצוֹת שְׁאִין מִגִּיעוֹת לְתֵקֶרֶה, אִין צְרִיכִים לְעֵרֵב.

היו שרויים בחדרים ובעליות ממש, אִפְלוּ עֲרוֹב בְּאֵר אֶצְלוֹ, צְרִיכִים עֲרוֹב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד (כּו דַּעַת תּוֹסְפוֹת וְהֵרָא"ש). וכן פסק השו"ע. ומהרמב"ם נראה שכל שהמחצות מגיעות לתקרה, נחשב כחדרים ובעליות ממש. וכן דעת הרשב"א ורי"א⁴².

ומי שיש לו סופר או מלמד בביתו, וכן תלמידים הבאים ללמד, וכל אחד יש לו חדר לבדו ופתוח לחצר, אִפְלוּ כֹּל אֶחָד וְאֶחָד יִשֵּׁן וְאוֹכֵל בְּחֲדָרוֹ, אִין אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה⁴³.

מה קובע לערוב מקום לינה או מקום דינה (או"ח שע)

(ע"ב ב') (יח) מי שאוכל במקום אחד ולן במקום אחר, במקום אכילתו שם הוא אוסר (וכתבו רבנו פרץ, הכלבו והמאירי, שמקום פתא הינו של יום השבת, ולא של ימי החלל⁴⁴). הלכה, אחים שאוכלים עם אביהם ולנין בבתיהם, אינן אוסרים. ואם נותן להם פרס ואוכלים בבתיהם, אוסרים (הואיל ואינם אוכלים על שלחנו ממש). ודוקא

41. או"ח שפז, א.

42. או"ח שע, ג. ואמנם כבר תמה על כך הבית מאיר. שלא הזכיר השו"ע דעת הרמב"ם ורשב"א. ועיין גאון יעקב דמסיק דלא כהתוספות. ובחזו"א (סי' כט ס"ק א) הביא דברי החולקים על התוספות, וכתב: ונראה דאין להקל בזה. מיהו האחרונים ז"ל סתמו כדעת השו"ע.

43. כיון שכולם משתמשים בביתו של בעל הבית בכל עסקי תשמישיהם, באפיה ובישול, חשיבי כולהו כאילו אוכלין וישנים במקום אחד. לפי שהכל נקרא על שם בעל הבית. ועוד. שאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא לאסור זה על זה, ומצי לסלוקיניהו. והוה ליה כחמשה שכירו ולקיסו, דלא אמרו להחמיר דאחד נותן עירובו ודיו. ואפילו שרויים בחדרים ובעליות. רא"ש (עיי"ש).

44. ויותר מזה מבואר במאירי, שגם אם בכניסת השבת סעד כל אחד מבני החצר בדירתו, והגוי שדר בחצר חזר לביתו בשבת ונאסרו לטלטל, אזי, גם אם משך כל ימי השבוע וגם בסעודת ליל שבת ואפילו בסעודה שבתחילת יום השבת סעדו בנפרד כל אחד בביתו, מהני להתירם בטלטול, על ידי שבמקצת יום השבת שמאז ואילך, יסעדו כולם בבית אחד שיהפך אותו בית להיות מקום פיתא לכולם.

וראה עוד בערוך השולחן שכתב (או"ח סי' שע"ז): וכן אם הרבה בעלי בתים אוכלים בחדר אחד כל אחד על שולחנו, א"ע שכל אחד ישן בחדר בפני עצמו, וגם שותה שם תמיד ואוכל שם אכילת עראי, מכל מקום אין צריך עירוב, כיון דבסעודות הקבועות אוכלין בחדר אחד.

כְּשִׁמוּלֵיכִים עֲרוּבֵן לְמָקוֹם אַחֵר. אָבֵל אִם עֲרוּבֵן בָּא אֶצְלוֹ, אוֹ שָׂאִין עִמָּהֶן דִּירֵין בְּחֶצֶר, אֵינָן אוֹסְרִים.

וְכָל בֵּית שָׂאִין דְּרִין בּוּ, אֵינּוּ אוֹסֵר.

(ע"ג א') וְרוּעִין וְקִצְיֵין וְשׁוּמְרֵי פְרוֹת שְׁלַנִּין בְּשָׂדֶה וְאוֹכְלֵין בְּעִיר, הוֹלְכִין אַחֵר מְקוֹם לִינְתָן וְנוֹתְנִין לָהֶם מִשָּׁם אֲלֵפִים אֲמָה (דְּהֵתָם אֲנָן סִהְדֵי דְאֵי מִמְטוּ לְהוּ רַפְתָּא הֵתָם, טְפִי נִיחָא לְהוּ).

(ע"ג א') (יט) מִי שֵׁיט לֹו חֲמִשָּׁה עֶבְדִים, אוֹ חֲמִשׁ נְשִׁים מְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ פָּרֶס וְאוֹכְלֵין בְּבֵיתָהֶם, אֵינָן אוֹסְרִים עֲלָיו (כֹּן דְּעַת הַרְמַב"ם, וְכֹן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁴⁵). וְדַעַת רַז"ה וְהַרְשֵׁב"א שֶׁהִלְכָה כְּרַבֵי יְהוּדָה בֵּן בְּבֵית הַמֵּתִיר בְּעֶבְדִים וְאוֹסֵר בְּנָשִׁים). וְכֹן תִּלְמִיד מְקַבֵּל פָּרֶס מֵרַבּוֹ, אֵינּוּ אוֹסֵר.

חֲמִשָּׁה שָׁגְבוּ עֲרוּבֵן וְרוּצִים לְעֶרֶב עִם חֶצֶר אַחֲרַת הַפְּתוּחָה לָהֶם, אֶחָד מוֹלִיף בְּשִׁבִיל כָּלָן.

בְּנֵי בֵי רַב דְּאֶכְלֵי בְּבֵיתָהּ וְנִיחֵי בְּבֵי רַב, מִשְׁחִינָן לְהוּ תַחֲוּמָא מִבֵּי רַב (אף שֶׁהוּא רַק מְקוֹם לִינְתָם, שֶׁהוּא לָהֶם עֶקֶר, שֶׁשָּׁם הֵיוּ חֲפָצִים גַּם לְאֶכֶל, אֵלּוּ הֵיָה שָׁם מְזוּנָם).

הָאֵב וּבְנֵו, הֵרַב וְתִלְמִידוֹ - בְּזִמָּן שָׂאִין עִמָּהֶן דִּירֵין, אֵינן צְרִיכִים לְעֶרֶב. וּמְכַל מְקוֹם הַמְּבֹוֹי שְׁלָהֶם נִתֵּר בְּלַחֵי וְקוֹרָה.

חֲמִשׁ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זֹו לְזֹו וּפְתוּחוֹת לְמְבֹוֹי, וְעֲרָבוּ בְּחֶצְרוֹת אוֹ שִׁתְּפוּ בְּמְבֹוֹי, סוּמְכִין עַל זֶה בְּמָקוֹם זֶה.

אוֹרַח הָאֵם אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֶצֶר: כְּתַב בְּתֵרוּמַת הַדָּשָׁן שֶׁהִמְתָּאֲרַח בְּחֶצֶר, אֵינּוּ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֶצֶר. וְכֹן מְבֹאֵר בְּדַבְּרֵי הַרְשֵׁב"א. וְכֹן פֶּסֶק הַשּׁו"ע, שֶׁאֶפְלוּ הַתְּאָרַח בְּבֵית בְּפִנֵי עֲצָמוֹ (וְאֶפְלוּ בְּשִׁכְרוֹת⁴⁶), אִם לֹא הַתְּאָרַח דְּרָךְ קָבַע (אֶלֹא שְׁלִשִׁים יוֹם אוֹ פְחוֹת)⁴⁷, אֵינּוּ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֶצֶר, וְהוּא וְהֵם מְתָרִים בֵּין בְּבֵיתוֹ בֵּין בְּבֵיתָם⁴⁸. אֲמָנָם כְּתַב הַרְמ"א, שֶׁזֶה דְּרָקָא בְּדֹאקָא בְּעַל הַבֵּית אֶחָד קְבוּעַ, דְּאֵז הָאוֹרְחִים בְּטִלִים לְגַבְהָ.

45. או"ח שע"ג.

46. משנ"ב (שע"ח, ס"ק ג).

47. כן הוא לשון השו"ע (או"ח שע"ח). ואמנם בבית יוסף יש סתירה, דבתחילה (ד"ה המתארח) כתב יותר משלושים (נחשב קבוע). ואח"כ (ד"ה כתוב בשבולי) כתב דבשלושים כבר מקרי קבוע. ובדרכי משה (שפ"ב, ס"ק ב) כתב דבשלושים מקרי קבוע. והעיר כן הביה"ל (ד"ה אלא) ונשאר בצ"ע לדינא. עיי"ש.

48. או"ח שע"ח, וכתב המשנ"ב (ס"ק נה): וביותר משלושים אפילו אם היה רק בשאילה לבד, תו מקרי קבוע ויצא מכלל אורח ואוסר. ומסתברא דאם קבוע עצמו לכתחלה יותר משלושים אוסר מיד.

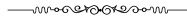
אָבֵל אוֹרְחִים בְּיַחַד, אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה מִיִּד⁴⁹.

בְּעַל בֵּית שֶׁהַשְּׂאִיל וְהַשְּׂפִיר (לְזִמּוֹ מִרְבָּה) חֲדָרִים בְּבֵיתוֹ מְתֵי אוֹסְרִים עָלָיו: דַּעַת תּוֹסַפּוֹת, סְמ"ג וּסְמ"ק בְּשֵׁם ר"י, ר"א ש', מְרָדְכִי, הַגְּהוֹת מִיְּמוֹנִיּוֹת וְרַבְּנֵי יָרְחָם, שֶׁבְּעַל הַבַּיִת שֶׁהַשְּׂאִיל חֲדָרִים בְּבֵיתוֹ לְאַחֲרֵים, וְאוֹכְלִים שֵׁם לְעֶצְמָם, אֵינָם אוֹסְרִים עָלָיו. וְדַעַת הַשֵּׁר מְקוֹצֵי, הַרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א, שְׂאוֹסְרִים עָלָיו. וְאַפְּלוֹ יְכוּל בְּעַל הַבַּיִת לְדוֹר לְאָכַל וְלִישׁוֹן שֵׁם, דְּמַכְּל מְקוֹם מִיַּחַד הוּא אֶצְלָם לְמְקוֹם פְּתוֹן (אֶלָּא אִם כּוּן יֵשׁ לוֹ בְּחֲדָרִים תְּפִיסַת יָד)⁵⁰. וְהַשְּׂו"ע⁵¹ פָּסַק כְּהַתּוֹסַפּוֹת וְסִיעָתָם.

אֲנִן סִהַדִי דְּאֵי מֵיתוֹ הָלוּ רַפְתָּא לְבֵי רַב, נִיחָא לְהוּ טְפִי: כְּתַב הַמַּאֲרִי, שֶׁנֶּחֱלְקוּ הַמַּפְרָשִׁים, שְׂיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשְּׂבָרָא זֶה אוֹמְרִים רַק לְגַבֵּי תַחוּמֵינוּ, אָבֵל לְגַבֵּי עָרוֹב חֲצֵרוֹת, לְעוֹלָם הַלֹּכִים אַחַר מְקוֹם אֶכֶּלְתָּם. וְדַעַת הַמַּאֲרִי שֶׁגַּם לְגַבֵּי עָרוֹב חֲצֵרוֹת נְדוּן כֵּן, לוֹמֵר שֶׁמְקוֹם לִינָה גוֹרָם כֵּל זְמַן שְׂיָדִים מוֹכִיחוֹת שֶׁנֶּחֱ לוֹ לְאָכַל פְּתוֹ שֵׁם⁵². וְכֵן דַּעַת הַרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א⁵³.

אֵין מְבוֹי נֶתֶר בְּלַחֵי וְקוֹרָה עַד שְׂיָהוּ שְׂתֵי חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לוֹ (או"ח ס"ג)

(ע"ג ב') (כ) אֵין מְבוֹי נֶתֶר בְּלַחֵי וְקוֹרָה עַד שְׂיָהוּ שְׂתֵי חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ, וְלִכְל חֲצֵר שְׁנֵי בְּתִים. וּמִיָּהוּ אֶפְלוֹ כָּל הַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת זֶה לְזֶה שֶׁפִּיר דְּמִי (כֵּן כְּתַב הַר"א ש' בְּשֵׁם ר"מ מְרוֹטְנְבוֹרְג. אָבֵל מְהַר"ף וְרַמְבַּ"ם מְשַׁמְע שֶׁסּוֹבְרִים שָׂאֵם כָּל הַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת זֶה לְזֶה, נֶחֱשָׁבוֹת כְּחֲצֵר אַחַת. וְהַרְמ"א סָתַם כְּהַר"א ש', לְהַקְל אֶפְלוֹ כְּשֶׁכָּל הַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת זֶה לְזֶה, וּבְשֵׁם יֵשׁ חוֹלְקִים, כְּהַר"ף⁵⁴).

49. וְכַתַּב הַמַּשְׁנ"ב (שַׁעַר, ס"ק נט) דְּמִיָּרִי בְּשֵׁאוֹתוֹ חֲצֵר הִיָּה חֲצֵר יַחֲדִי. אֲבָל כְּשֶׁנֶּתְאָרְחוּ בַּעִיר וַיֵּשׁ שֵׁם עוֹד חֲצֵרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַעִיר עֲשׂוּיָה בְּתִיקוֹן מְבוֹאוֹת כְּדִין, בְּטִילֵי הַנִּי אוֹרְחִים לְגַבֵּי שָׂאֵר בַּעֲלֵי בְתִים קְבוּעִים שְׁבַעֲיָי, דַּעִיר שַׁעֲשׂוּיָה בְּתִיקוֹן מְבוֹאוֹת כְּדִין, חֲשׁוּבָה כְּחֲצֵר אַחַת.

וּבַשַּׁעֲר הַצִּיּוֹן (אוֹת לה) כְּתַב דְּבַחֵי אָדָם הַסְּתַפֵּק דַּאֲפִשֵׁר אֲפִילוּ בַּעִיר שֶׁלֹּא נִתְקַנָּה בַּעִירוֹבֵין כְּדִין, גַּם כֵּן אֲמַרִינָן דְּהַנִּי אוֹרְחִים בְּטִילֵי לְגַבֵּי אַנְשֵׁי הַעִיר הַקְּבוּעִים, וְאֵינָם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה לְטַלְטַל בְּחֲצֵר שְׁמַתְאֲכִסְנִים. וְכַתַּב הַשַּׁעֲר הַצִּיּוֹן דְּנִרְאָה לוֹ לְהַחֲמִיר בְּזֶה, דְּכּוֹלֵי הָאֵי לֹא אֲמַרִינָן דְּבְטִילֵי לְגַבֵּייהוּ, אַחֲרֵי שְׁחֲצוֹת הַעִיר אֵינָם שְׂיִיכִים זֶה לְזֶה כֻּלָּל, דְּהִלָּא אֲסוּרִים לְטַלְטַל בַּעִיר, אִם כֵּן מֵאֵי עֵדִיף זֶה מִחֲצֵר יַחֲדִי.

50. וְדוֹקָא בְּמַשְׂאִיל לְזִמְנוֹ מְרוּבָה; אֲבָל הַשְּׂאִיל לְשַׁעָה, אֵינָם אֲצִלוּ אֶלָּא כְּאוֹרְחִים (וּכְבַּסְקָה קוּדְמַת). רַשְׁב"א.

51. או"ח שַׁע"ג. וְכַתַּב הַמַּשְׁנ"ב (ס"ק לו): וְכֹל זֶה בְּשֵׁהִיָּה שְׂאוֹל לָהֶם; אֲבָל אִם הִיָּה מְקוֹם הַחֲדָרִים קְנוֹי אוֹ מוּשְׁכָר לָהֶם, אוֹ אֲפִילוּ בְּשְׂאוֹל רַק שְׁמַשְׁתַּמְשִׁין כֹּל אַחַד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ בְּחֲדָרוֹ, אוֹסְרִין. דְּדוֹקָא בְּצִירוֹף שְׁנֵי הַטַּעֲמִים בִּיחַד (א. שְׁכוּלָם מִשְׁתַּמְשִׁים בְּתוֹךְ הַבַּיִת לְצַרְכֵיהֶם. ב. שֶׁלֹּא הַשְּׂאִיל לָהֶם רִשׁוֹתוֹ לְאֲסוּר עָלָיו) מְקוֹלִינָן. וְכֹל זֶה בְּשֶׁלֹּא הִיָּה לְבַעָה"ב אֲצִלָּם תְּפִיסַת יָד, דְּאֵי לֹאוּ הַכִּי, מוֹתֵר בְּכֹל גּוּוֹנֵי.

52. וְנַפְקָא מִינָהּ, שֶׁאִם כּוֹלָם לֵנִים בְּמְקוֹם אַחַד וְחֻלּוּקִים בְּמְקוֹם אַכִּילְתָּם, אִילוּ הַתְּבַרֵר אֲצִלְנוּ שְׁכוּלָם הִיוּ רוֹצִים לְאֲכּוֹל בְּמְקוֹם הַלִּינָה וְשֵׁשׁ נוּחָה לָהֶם אֲכִילְתָּם וְדִיא אֵין זֶה נִקְרָא חִילּוּק דְּיוֹרִים, אַע"פ שְׂאוֹכְלִים בְּמְקוֹמוֹת חֻלּוּקִים וְאֵינָם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה. וְתוֹ נַפְקָא מִינָה דְּגוֹי אֵינוּ אוֹסֵר עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שְׁכוּלָם חֲבוּרָה אַחַת הֵם, וְכוּלָה חֲבוּרָה כְּאִשׁ אַחַד חֲשׁוּבָה. מַאֲרִי (ח"י ע"ג א').

53. וְלַעֲנִיין הַלְכָה, הַבִּיָּה"ל (שַׁעָה, ד"ה וַיֵּשׁ) פָּסַק כְּהַרְשֵׁב"א וְהַרִיטְב"א.

54. או"ח שַׁסְּג. כּוּ. וְכַתַּב הַמַּשְׁנ"ב (ס"ק קג) בְּשֵׁם הָאֲחֲרוּנִים, דְּכִיּוֹן שְׁהוּא מִילְתָּא דְּרַבְּנָן, נִקְטִינָן לְקוּלָא.

ערוב דרך חלונות (או"ח שפב)

(ע"ד ב') (כא) מבוי שצדו אחד ישראל, וצדו אחד נכרי, נתר בלחי וקורה. ואם חלונות פתוחין לזה הבית מבית ישראל אחר, אינו יכול לערב עמו דרך חלונות להוציא דרך הפתח למבוי. אבל אם פתח ביניהם, מתר (כן דעת ר"י). **ולרש"י**, אף אם פתח ביניהם אסור. וכן הדין בחצר שישראל ונכרי דרין בו (והשו"ע⁵⁵ סתם כר"י. ובשם יש מי שאומר, כרש"י).

דריסת רגל אם אוסרת שלא במקומה (או"ח שעה)

(ע"ה א') שתי חצרות זו לפנים מזו, ערבה פנימית ולא ערבה חיצונה, פנימית מתרת וחיצונה אסורה. חיצונה ולא פנימית, שתיהן אסורות (דדגל פנימית האסורה במקומה, אוסרת שלא במקומה. כן פסקו הרמב"ם, רא"ש ושו"ע⁵⁶). ערבה כל אחת לעצמה, כל אחת מתרת לעצמה.

וכן הדין בשכח אחד מהן ולא ערב (שאם הוא מבני החיצונה, פנימית מתרת. ואם הוא מבני הפנימית, שתיהן אסורות). נתנו ערובן בחיצונה, באיזו מן החצרות ששכח אחד מהן ולא ערב (אפלו אם הוא מבני החיצונה), שתיהן אסורות.

(ע"ה ב') ה"ה נכרי אחד דר בפנימית ושני ישראלים בחיצונה, אוסר עליהם (ולדעת הרמב"ם, אם יש נכרי בפנימית, אפלו ישראל אחד בחיצונה, אוסר. והביאו השו"ע⁵⁷ בשם ויש מי שאומר).

בית שער דיחיד

(כב) עשרה בתים זה לפנים מזה, שני הפנימים צריכין לתן ערוב והשאר פטורין⁵⁸.

(ע"ו א') שתי חצרות ושלשה בתים ביניהן, זה (אחד מבני חצר אחת) בא דרך בית שאצלו ונותן ערובו באמצעי, וכן עושה שכנגדו, שני בתים שאצל החצרות והאמצעי, אין צריך לתן פת, ומתרים שלשתן⁵⁹.

55. או"ח שפב, יט.

56. או"ח שעה, ב.

57. או"ח שפב, יז.

58. שכולם נעשים בית שער לפנימיים, ואינם אוסרים על בני החצר אלא פנימיים. ואף שגם התשיעי הוא בית שער לפנימי ממנו, בית שער דיחיד לאו שמיה בית שער.

59. כל בית נעשה בית שער לחצר שהוא פתוח לו, ולכן שני בתים חיצוניים פטורים מלתת ערוב; אמצעי הוה ליה בית שמניחין בו עירוב, ואין צריך ליתן את הפת.

אָבַל שְׁתֵּי חֲצוֹת וּשְׁנֵי בָּתִּים בִּינְיָהוֹן, וְנָתַן כָּל אֶחָד עֲרוּבוֹ בְּבֵית שְׂאֲצָל חֲצַר חֲבֵרוֹ, שְׁנֵיָהוֹן לֹא קָנוּ עֲרוּבִי.⁶⁰

ערוב בין השמשות (או"ח תטו)

(ע"ו א') (כג) אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם צָא וְעָרַב עָלֵינוּ, לְאֶחָד עָרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם וְנֶאֱכַל עֲרוּבוֹ בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת, וְלְאֶחָד עָרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת וְנֶאֱכַל עֲרוּבוֹ מִשְּׁחֻשְׁכָּה, שְׁנֵיָהוֹן קָנוּ עֲרוּב. וְדוֹקָא בְּעֲרוּבֵי חֲצוֹת. אָבַל בְּעֲרוּבֵי תַּחֲוּמִין, אֵין מְעַרְבִין בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת (כּוֹ דַּעַת רַב הַרְשׁוּנִים. וְדַעַת רִשְׁ"י וְהַרְמַב"ם דְּאָף עֲרוּבֵי תַּחֲוּמִין בְּדִיעֵבַד כְּשֶׁר בְּבֵין הַשְּׁמֶשׁוֹת. וְהַשׁו"ע⁶¹ סָתַם כְּרִשְׁ"י וְהַרְמַב"ם, וּבָשֵׁם וַיֵּשׁ חוֹלְקִים כְּתַב כְּרַב הַרְשׁוּנִים).

60. מה נפשך: אי בית שער משוית ליה (לביית בו נתנו עירוב), הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב. אי בית משוית ליה, קא מטלטל (כל חצר) לבית דלא מערב ליה (שכן כל חצר עירבה עם הבית שאינו סמוך לה, ומפסיק הבית הסמוך בין החצר לעירוב המונח בבית השני).

61. או"ח תטו,ג. ובביה"ל (ד"ה ויש מחמירין) הקשה שהיה לו למחבר להביא דעה שניה לעיקר, והדעה ראשונה בשם יש אומרים! ונשאר בצ"ע לדינא. וראה עוד בהרחבה מש"כ ב"נתיבי הלכה", פרק בכל מערבין, ל"ה א', לאחר סוגיית "ספק עירוב".

פָּרָק ז'

חֲלוֹן

חֲלוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת הָאֵם מְעַרְבִים אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם (או"ח שעב)

(ע"ו א') (א) חֲלוֹן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, אֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה, רָצוּ מְעַרְבֵין שְׁנַיִם, רָצוּ מְעַרְבֵין אֶחָד (אָבֵל אִם כָּלוּ מֵעַל עֶשְׂרֵה, מְעַרְבִים שְׁנַיִם בְּלִבָּד). אָבֵל חֲלוֹן שְׁבִין שְׁנַיִם בְּתֵיבָם, אֶפְלוּ כָּלוּ לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרֵה, רָצוּ מְעַרְבֵין אֶחָד. וְלוֹל שְׁבִין בֵּית לַעֲלִיָּה, רָצוּ מְעַרְבֵין אֶחָד עַל יְדוֹ, אֶפְלוּ אִין בּוֹ סֵלָם כָּלֵל.

כֶּתֵל בֵּין שְׁתֵּי חֲצוֹת וְדִין טִטּוּל מֵהַכֶּתֵל לְבֵית (או"ח שעב; או"ח שמו)

(ע"ו ב') כֶּתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, גְּבֵהַ עֶשְׂרֵה וְרַחֵב אֲרַבְעָה, מְעַרְבֵין שְׁנַיִם וְאִין מְעַרְבֵין אֶחָד. אֵלוּ עוֹלִין מִכָּאן וּמֵעֲלִין עִמָּהֶן פְּרוֹת שְׁבַחְצֵר וּמוֹרִידִין מִמֶּנּוּ לְחֶצֶר וּבִלְבָד שְׁלֵא יַעֲלוּ מִפְּרוֹת הַבַּיִת עָלָיו וְלֹא יוֹרִידוּ מִמֶּנּוּ לְבֵית, וְכֵן אֵלוּ מִכָּאן (שְׂרָאשׁ הַכֶּתֵל נֶחֱשֵׁב רְשׁוּת בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְאִינוּ בְּטַל לֹא לְגַבֵּי זֶה וְלֹא לְגַבֵּי זֶה). וּבִלְבָד שְׁלֵא יַחֲלִיפוּ מִחֶצֶר זֶה לְזֶה.

אִין בּוֹ (בְּכֶתֵל) רַחֵב אֲרַבְעָה, מְתַרִין אֶף לְהַחֲלִיף מִחֶצֶר לְחֶצֶר (כֵּן דַּעַת הַרִ"ף וְהַרְמְבָ"ם, שְׂדוּקָא בְּרְשׁוּיֹת דְּאוֹרִיָּתָא לֹא יַחֲלִיפוּ דֶּרֶךְ מִקּוּם פְּטוּר¹. וְדַעַת הַרְז"ה שֶׁגַם בֵּין רְשׁוּיֹת דְּרַבְנָן אִסוּר לְהַחֲלִיף. וְהַשּׁו"ע הֵבִיא שְׁתֵּי הַדַּעוֹת². וְהַרְמ"א הִתְמִיר³).

נִפְרָץ עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, אִם הוּא רַחֵב אֲרַבְעָה אוֹ אִינוּ רַחֵב אֲרַבְעָה, מְעַרְבֵין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ מְעַרְבֵין אֶחָד. (נִפְרָץ) יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר (אַמּוֹת), מְעַרְבֵין אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם.

1. הרא"ש עצמו מביא כאן את דברי הר"ף ולא משיג עליהם. אמנם להלן פרק כיצד משתתפין (סי' ח') מכריע דעת הרז"ה. וכן כתב להלן ברמזים. ומה שכתב כאן בסתמא כדעת הר"ף, קצת צ"ב.

2. או"ח שמו, א. וזה לשונו: ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן יש אוסרים ויש מתירים. אמנם במקום אחר (או"ח שנה, א), פסק בסתם שאם אדם נמצא בספינה ודופני הספינה גבוהים י' מעל המים, מוציא זיו כל שהוא ועושה בו נקב וממלא דרך שם, שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא וסגי בהיכר. וביאר הגר"א שהוא כיש מתיירין דסימן שמו, א (וזה דלא כמגן אברהם שכתב שאפילו למאן דאסר לעיל, הכא כיון דאיכא זיו כל שהוא הוי היכר ושרי).

3. או"ח שעב, ו (עיי"ש משנ"ב ס"ק מט). ובדעת המתירים להחליף ברשויות דרבנן, יש שתי סיעות. דעת המרדכי (שבת סי' שע), שמותר לזרוק מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור, אע"פ שלא נח באמצע במקום פטור. וכתב כן הרמ"א (או"ח שנה, ג) בשם יש אומרים. אבל דעת הרשב"א דבלא הנחה, אסור.

לְזָה תִשְׁמִישׁוּ בְּנַחַת וְלָזָה בְּקֶשֶׁה (או"ח שעב)

(ע"ז א') כִּתְּלֵ שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת, מֵצַד אֶחָד גְּבֵהַ עֶשְׂרֵה, וּמֵצַד אֶחָד פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה, אוֹתָן שֶׁבִצַּד הַנְּמוּךְ מִתְּרִים לְשִׁמְשׁ עֲלָיו, וְלֹא מֵצַד הַשְּׁנַי (משום דְּהוּה לְזָה תִשְׁמִישׁוּ בְּנַחַת וְלָזָה תִשְׁמִישׁוּ בְּקֶשֶׁה, וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ לְזָה שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ בְּנַחַת).

וְכֵן הִדִּין בְּחֲרִיץ שֶׁבִצַּד אֶחָד עֲמַק עֶשְׂרֵה וּמֵצַד הַשְּׁנַי אֵינוֹ עֲמַק עֶשְׂרֵה.

אֶפְנֵי הַנְּמֻכָּת כִּתְּלֵ וּמַעוּטוֹ (או"ח שעב)

בָּא לְמַעַט גְּבֵהַ הַכֶּתֶל מֵעֶשְׂרֵה, מֵמַעֲטוֹ בְּרֵאשׁוֹ, כְּגוֹן שְׁעוֹקֵר מִמְּנוֹ חֲלָא. יֵשׁ בָּהּ מִשְׁרָ אַרְבַּעַה, מִתֵּר (לְהַשְׁתַּמֵּשׁ) בְּכָל הַכֶּתֶל. אֵין בָּהּ אַרְבַּעַה, אֵינוֹ מִתֵּר אֶלָּא כְּנֻגַד הַמַּעוּט.

בְּנֵה בּוֹ אֶצְטָבָא לְמַטָּה, אִם אֵין בָּהּ אַרְבַּעַה, אֶפְלוּ כְּנֻגַדָּה אֶסוּר.⁴

כְּפָה אֶצְלוּ סֶפֶל (=דְּלִי) וּמַעֲטוֹ בּוֹ, הוּי מַעוּט אֶפְלוּ אֵינוֹ גְּבֵהַ אֶלָּא חֲצִי טַפַּח. וְהוּא שְׂיָהָא בּוֹ אַרְבַּעַה וְחִבְרוּ בְּטִיט שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְטָלוּ בְּלֵא מִרָא (מַעֲדָר).

(ע"ז ב') הָעֵמִיד בּוֹ סֶלֶם, יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע שְׁלִיבוֹת, מִמַּעַט (דְּכַבְדּוֹ קוֹבְעוֹ). וְאִם לֹא, אֵינוֹ מִמַּעַט.

(ב) אֶסוּר לְטַלְטֵל סֶלֶם שֶׁל עֲלֵיהָ בְּיוֹם טוֹב, אֶפְלוּ בְּחֲצֵר. וּבְשַׁבַּת מִתֵּר.⁵

הָעֵמִיד סֶלֶם אֶצֶל כֶּתֶל, (וְהַסֶּלֶם) רָחֵב אַרְבַּעַה וְכֵן בְּחֲצֵר הַשְּׁנַי וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה, רָצוּ מְעַרְבִין שְׁנַיִם, רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד. וְדוֹקָא בְּשְׂאֵין הַכֶּתֶל רָחֵב אַרְבַּעַה. אֶבֶל רָחֵב אַרְבַּעַה, אֶפְלוּ מִפְּלִגֵי טוֹבָא מִהֲדָדִי, רָצוּ מְעַרְבִין אֶחָד.

(ג) בְּנֵה אֶצְטָבָא עַל גְּבֵי אֶצְטָבָא כְּדִי לְהַתִּיר לוֹ הַכֶּתֶל, אִם יֵשׁ בְּתַחְתּוֹנָה אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה, אוֹ אֶפְלוּ אֵין בָּהּ וְיֵשׁ בְּעֲלִיוֹנָה אַרְבַּעַה עַל אַרְבַּעַה, וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה טַפַּחִים, מִמַּעַט לְהַתִּירוֹ בְּכֶתֶל (אֶבֶל אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה טַפַּחִים, לֹא מֵהֵנִי, וְאֵף עַל פִּי

4. כי אם היה מועיל למעטו, ולהחשיב אותו מקום כפתח, בכל הכותל היה מותר להשתמש. אלא שאינו מועיל, ולכן אפילו כנגד המיעוט נמי לא משתמש, שבטל כלפי הכותל.

5. הדברים יובנו על פי דברי הרא"ש, שכתב דמשמע הכא דאפילו סולם צורי מותר לטלטלו, וקשה דבפרק קמא דיום טוב (ט' א') לא שרי אלא סולם של שובך, אבל סולם של עלייה אסור, דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך; ותיריך רבינו תם, דהכא בסולמות קטנים שמשמשין בהן בבית, ואין ראויין לעלות בהן לגג. וה"ר אברהם ז"ל תירץ, דהתם ביום טוב איירי, דשרי לטלטולי ברשות הרבים, וברשות הרבים אומר להטיח גגו הוא צריך, וכיון שאסור ברשות הרבים, אפילו בחדרי חדרים אסור. אבל הכא בשבת איירי, שאין מטלטל ברשות הרבים, ולכך מותר לטלטלו בחצר.

שֵׁישׁ בְּעֵלְיוֹנָה אַרְבָּעָה טַפְחִים, דְּמַעוּט בְּאֹיֵר לֹא שָׁמָּה מַעוּט. כֵּן דַּעַת רִשִׁי וְכֵן מִשְׁמַע מִהַשּׁוֹ"ע.⁶ וְדַעַת הַרְשֵׁב"א שָׁאֵם יֵשׁ בְּעֵלְיוֹנָה לְבִדָּה רַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, תּוֹ לֹא כִפְדִּינָן עַל אֹיֵר שֶׁתַּחֲתִיָּה. שְׁמַעוּט בְּאֹיֵר שָׁמָּה מַעוּט. וְהָא דְבַעֲיָנָן שָׁאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, כְּשֵׁאֵין בְּעֵלְיוֹנָה לְבִדָּה אַרְבָּעָה, רַק בְּצִרוּף עִם תַּחֲתוֹנָה).

אָבָל לְעֵרֵב אֶחָד, לֹא. אֶפְלוּ עָשָׂה כֵּן מִן הַצַּד הַשְּׁנַי (כְּשֵׁטַת הַר"מ מְרוֹטְנַבּוּרְג, דְּסָגֵין אִירֵי לְעֵנָן שְׁמוּשׁ בְּכֶתֶל בְּלִבְד, אָבָל לְעֵרֵב שְׁתֵּי הַחֲצוֹת כְּאֶחָד, בְּעֵינָן שְׁיֵאִיעַ סֵלָם לְרֹאשׁ הַכֶּתֶל. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁוֹ"ע.⁷ וְדַעַת הַרְמַב"ם שְׁמוּעִיל לְהַחֲשֵׁב פֶּתַח גַּם לְעֵנָן שָׁאֵם רְצוּ מַעְרָבִים אֶחָד).

(ע"ח א') זִיז הַיּוֹצֵא מִן הַכֶּתֶל וְהִנִּיחַ עָלָיו סֵלָם, אֶפְלוּ (הַסֵּלָם) כֹּל שֶׁהוּא, מִמַּעַט לְהִתִּיר לוֹ הַכֶּתֶל (כְּשֵׁטַת רִשִׁי. וְלִפֵּי הַרְשֵׁב"א וְסִיעָתוֹ, הַסּוֹבְרִים מַעוּט בְּאֹיֵר שָׁמָּה מַעוּט, בְּלֹא סֵלָם הַכֶּתֶל מִתֵּר, כְּאִשֶּׁר הִזִּיז רַחֵב אַרְבָּעָה. וְכֵאֵן הַפְּנֹה שֶׁכְּשֶׁהִנִּיחַ סֵלָם עַל הַזִּיז, מַעַט הִזִּיז וְגִרַע כַּחוֹ). וְדִקְאָ שֶׁהִנִּיחוּ עַל הַזִּיז. אָבָל אֶצְלוּ, לֹא.

כֶּתֶל תִּשְׁעָה עָשָׂר, דִּי בְּזִיז אֶחָד לְמַעְטוֹ וּמִנִּיחוּ בְּאֶמְצַע. כֶּתֶל עֶשְׂרִים, צָרִיךְ שְׁנַיִם. וְהוּא שְׁיַעֲמִידֵם זֶה שְׁלֹא כְּנֶגֶד זֶה (כְּדִי שְׁיִיכַל לְהַעֲמִיד סֵלָם עַל הַזִּיז הַתַּחֲתוֹן וְלִסְמְכוֹ עַל הַזִּיז הָעֲלִיוֹן⁸). כֶּתֶל גְּבֵה עָשָׂה סָגִי בְּסֵלָם שֶׁבָּעָה וּמִשֶּׁהוּ וְזוֹקְפוֹ אֶצֶל הַכֶּתֶל.

סֵלָם מְכָאן וּמְכָאן וְקָשִׁין בְּאֶמְצַע, אֵינוֹ מִמַּעַט. קָשִׁין מְכָאן וּמְכָאן וְסֵלָם בְּאֶמְצַע, מִמַּעַט (רִשִׁי פֶרֶשׁ שֶׁהַעֲמִיד שְׁנֵי סֵלְמוֹת שָׁאֵין בְּשִׁנְיָהֶם מִשֶּׁר אַרְבָּעָה, וְנִתְּן קֶשׁ בְּאֶמְצַע, וְלִהְפֹּה. וְהַרְאֵב"ד, הַרְשֵׁב"א וְרִיטְב"א בְּאֵרוֹ, דְּמִירֵי שֶׁהַכֶּתֶל בֵּין שְׁתֵּי הַחֲצוֹת, מְקָשׁ, וְהִנִּיחַ עָלָיו סֵלָם, וְלִהְפֹּה. וְכֵן מִשְׁמַע בְּרַמְבַּ"ם. וְהַשּׁוֹ"ע⁹ פֶּסֶק כְּרִשִׁי).

(ד) חֶקֶק בְּכֶתֶל¹⁰ אֶצֶל הַסֵּלָם לְהַשְׁלִימוֹ לְאַרְבָּעָה רַחֵב, מִסְפִּיק אִם עָשָׂה כֵּן בְּגִבֵּה עָשָׂה. חֶקֶק כָּלוּ בְּכֶתֶל, צָרִיךְ לְחַק כֹּל גְּבֵה הַכֶּתֶל.

וְאִם עָשָׂה לְאֵילָן סֵלָם, אֵינוֹ מִמַּעַט. אֲשֶׁרָה יְבִשָּׁה שֶׁעָשָׂה מִמֶּנָּה סֵלָם, מִמַּעַטָּת (כֵּן פֶּסְקוֹ רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל וְהַרְא"ש. וְדַעַת הַרְמַב"ם לְהַפֹּה, אֵילָן מִמַּעַט, וְסֵלָם מֵאֲשֶׁרָה אֵינוֹ מִמַּעַט. וְהַשּׁוֹ"ע סֵתָם

6. או"ח שעב,יא. השו"ע פסק שאם אין בתחתונה ארבעה, ויש בעליונה ארבעה, ואין בין זו לזו שלושה טפחים, מהני להתיר להשתמש עליו (אבל לא מהני למהוי פתח לערב יחד). וכתב ביה"ל (ד"ה ואין בין) דמשמע שאם יש בין זו לזו שלושה טפחים, אף שהעליונה רחבה ד' על ד', לא מהני משום דהוי מיעוט באויר, וכשיטת רש"י. והקשה מדוע לא הביאו האחרונים את הסיעה השניה. ונשאר בצ"ע.

7. או"ח שעב,יא.

8. כן הוא לשיטת רש"י, שאין זיז מועיל בלא סולם תחתיו, משום מיעוט באויר. ולראשונים הסוברים מיעוט באויר שמה מיעוט, הטעם כאן, שאם יהיו שני הזיזים זה כנגד זה, לא יהיה נוח לעלות מזיז אחד לשני.

9. או"ח שעב,יג.

10. ראה פירושים שונים בסוגיא זו בראשונים ב"נתיבי הלכה".

כהרמב"ם. ובשם הרא"ש כתב להפך, דאילן אינו מועיל ואשרה מועלת¹⁴).

חריץ בין שתי חצרות

(ע"ח ב') (ה) חריץ שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה, מערבין שנים ואין מערבין אחד. אפלו אם הוא מלא קש ותבן. מלא עפר או צורות, מערבין אחד ולא שנים.

נתן עליו נסר - לארכו של חריץ, בכל שהוא שיש בו ברחב הנסר, ממעט. לרחבו, שנתנו לרחב החריץ, צריך שיהא רחב הנסר ארבעה.

שתי גזזטראות שביניהן נסר (או"ח שעג)

וכן שתי גזזטראות זו כנגד זו שנתן ביניהן נסר רחב ארבעה, מערבין אחד ולא שנים. אבל אם היו זו לא כנגד זו, או זו למעלה מזו, מערבין שנים ולא אחד. ואם היו בתוך שלשה זו לזו, חשיבי כמו זו כנגד זו (כן דעת רש"י והרמב"ם. ודעת רבנו תם שבגזזטראות אם הן תוף שלשה טפחים זו מזו, נחשבות כמחברות אף בלא נסר, אף על פי שהן באלכסון זה לזה. והשו"ע¹² פסק כהרמב"ם. והרמ"א הוסיף פרוש רבנו תם).

מתבן שבין שתי חצרות לענין ערוב אחד ולענין האכלת בהמה ממנו

(ע"ט א') (ו) מתבן שבין שתי חצרות, גבה עשרה מערבין שנים ולא אחד.

אלו מאכילין מכאן ואלו מאכילין מכאן, כגון שיעמיד לבהמתו בענין שתוכל שם לאכל. אבל לא יעמידנה בידיים. וכל שכן שאסור לו לתן לתוף קפתו. לחד פרושא בשבת¹³. ולאידך אפלו בחל (אסור לתן ממנו לקפתו, וכן להעמיד הבהמה בידיים. והשו"ע¹⁴ סתם

11. או"ח שעב, טו. וסיים השו"ע והוא שתהא (האשירה) יבישה (שאינו בו פירות ועליו וענפים, דלא אז חיישין שמא יתלוש ומוחר לעלות עליו בשבת מדינא, אי לאו משום איסור אשירה). וראה משנ"ב (ס"ק קטז) שכתב: ועיין באלויה רבה שמצדד להלכה כסברא הראשונה (דעת הרמב"ם), שהיא דעת הרבה פוסקים.

12. או"ח שעג, א. וביאר המשנ"ב (ס"ק ד-ה) דברי הרמ"א, שכשאין המרחק בין הגזזטראות ארבעה, אפילו בלי נסר אם רצו מערבים יחד, ואם רצו מערבים שניים (כדעת תוספות. בערה לעיל, ודלא כהרשב"א). והוסיף (על פי מג"א ושאר אחרונים), ודוקא שסמיכת הגזזטראות זו לזו לא היה באורך כל הכותל; דאילו אם היה סמיכתן באורך כל הכותל, או שהיה נמשך הסמיכה זו לזו ביותר מעשר אמות, אז מערבין אחד ולא שניים.

13. דלמא שקיל טובא וממעית ליה מעשרה, וקא מטלטל בחצר האסורה. לישנא אחרינא: לא יתן לתוך קופתו, משום דמוקצה מאתמול למחיצה זו. רש"י.

14. או"ח שעב, יט.

כרש"י, שְׁאִסּוּר מְשׁוּם מְקַצָּה, וְדוּקָא בְּשֶׁבֶת; וְכַתֵּב שְׁלֵהֲרָא"ש אֶפְלוּ בְּחַל אִסּוּר¹⁵). וְדוּקָא בְּמִתְבֵּן שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת. אֲבָל הִיָּה (הַתְּבֵן) בְּבֵית וּמְפָסִיק בֵּין הַחֲצוֹת, מִתָּר אֶף לְהֶאֱכִיל.

נִתְמַעַט הַתְּבֵן מֵעֲשֶׂרָה בְּחַל מְעַרְבִין אַחַד וְלֹא שְׁנַיִם. נִתְמַעַט בְּשֶׁבֶת, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּרָה הַתְּרָה.

נְעִילַת פֶּתַח לְמַבְטַל רְשׁוּת (או"ח שפ)

(ע"ט ב') (ז) אַחַד מִבְּנֵי חֲצַר שֶׁשָּׂכַח וְלֹא עָרַב, וְצָרִיךְ לְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ, צָרִיךְ לְנַעַל פֶּתַח בֵּיתוֹ. וְלֹא יִפְתַּחְנוּ אֶלָּא כְּשֶׁצָּרִיךְ לְצִאָת וּלְבּוֹא וּנְעַל מִיָּד אַחֲרָיו (כֵּן כָּתֵב רש"י). וְכַתֵּב הַרְא"ש שֶׁיֵּשׁ לְהַחֲמִיר כְּפִרְשׁוֹ. וְדַעַת תּוֹסְפוֹת, מְרַדְּכִי, רִא"ז, הַרְשֵׁב"א וְהַרְמִיב"א. דְּבִשְׁאָר מַבְטְלִים לֹא בְּעֵי נְעִילָה¹⁶. וְגַם הַרְמִיב"ם לֹא הִזְכִּיר נְעִילַת דָּלֶת¹⁷. וְכֵן סֵתֵם הַשּׁו"ע, וּבְשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כָּתֵב כְּרִש"י¹⁸.

הַשְּׁתַּתְּפוֹת בְּמַבּוּי לְכָל בְּנֵי הַמְּבּוּי וְאִפְּן הַזְכוּי (או"ח סו)

(ע"ט ב') (ח) כִּיֶּצֵד מִשְׁתַּתְּפִּין בְּמַבּוּי, מִנִּיחַ אֶת הַחֲבִית וְאוֹמֵר הֲרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמְּבּוּי. וּמִזְכָּה לָהֶם עַל יְדֵי בְנוֹ וּבִתּוֹ שֶׁאֵינָם סְמוּכִים עַל שְׁלַחְנוּ אֶפְלוּ הֵם קִטְנִים. וְלֹא עַל יְדֵי הַסְּמוּכִים אֶפְלוּ הֵם גְּדוּלִים (כֵּן דַּעַת רַבְּנּוּ תַם וְהַרְא"ש. אֶמְנָם בַּה"ג, רִי"ף וְרַמְבַּ"ם, סִתְמוּ וְכַתְבוּ הַמְּשִׁנָּה כְּצוּרְתָהּ¹⁹, וּמִשְׁמַע שֶׁהִבִּינוּ שֶׁגְּדוּל, גְּדוּל מִמֶּשׁ²⁰, וְקָטוּ, קָטוּן מִמֶּשׁ. וְכֵן סֵתֵם הַשּׁו"ע²¹. וּבְשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים כְּרַבְּנּוּ תַם. וְסִיִּם שֶׁלְּכַתְּחָלָה טוֹב לַחֲשׁ לְדַבְּרֵי שְׁנֵיהֶם הִיָּכָא דְאֶפְשָׁר. וְהַרְמִיב"א כָּתֵב:

15. (והקשה אליה רבה, ס"ק כט, שלשון השו"ע צ"ב, דמשמע דלרא"ש כל שכן שבבת אסור, ואילו ברא"ש מבואר שבשבת מותר, ודוקא בחול אסור). **והמשנ"ב** (ס"ק קמ) כתב **שהעיקר כסברא ראשונה** (וביאר בשער הציון, אות ק, שכן דעת שאר הראשונים כרש"י, דהאסור קאי רק על שבת, ודעת הרא"ש יחידי הוא, ושכן משמע מלשון השו"ע דסובר כן לדינא, דהזכירה בסתמא). ופסק **השו"ע** שאם נתמעט בחול מעשרה, צריכים לערב ביחד. והוסיף המשנ"ב (ס"ק קלה, ע"פ הגר"א ועוד) אבל נתמעט בשבת, כיון שהותרה בתחילה כניסת השבת, הותרה.

16. וכתבו תוספות דקצת נראה דדווקא הכא צריך נעילת דלת, שעד עתה הורגלו לטלטל בלא שום עירוב שהיה תבן מפסיק, ואיכא למיחש, כדאמר כיון דדש ביה אתי לטלטולי. ועוד כתבו דנראה דהכא נמי לא בעו לנעילת דלת **אלא שבת ראשונה שאחר המיעוט**, כיון שבשבת שעברה היו מטלטלין שם בלא עירוב ובלא ביטול רשות, אבל לשבת אחרת לא יצטרכו עוד לנעול. דאין סברא שעד לעולם יהא צריך נעילה ולא נשאו אותו לשאר ביטול בשביל שהיתה שם מחיצה מפסקת פעם אחת.

17. וכתב הב"י (או"ח שפא) מיהו נראה דהיינו דווקא במבטל רשות חצרו ולא רשות ביתו. אבל במבטל רשות חצרו ורשות ביתו, הוי אורח גמור לגביהו, ומותר להוציא אף מביתו, כיוון דלא נשאר לו שום רשות שלא ביטלו.

18. או"ח שפא.

19. אף שפסקו בדין מציאה כר' יוחנן, שגדול הסמוך על שולחן אביו הוא קטן.

20. ומזכה על ידי בניו הגדולים, אפילו הם סמוכים, ואע"פ שבאופן זה מציאתם לאביהם (ח"מ רעב) זה רק משום איבה, שלא ימנע מהם מזונות. אבל בנידון דידן שאביהם רוצה לזכות על ידם שפיר זוכים, כיון שגדולים הם יש להם יד בפני עצמם. משנ"ב (ס"ק נז).

21. או"ח שסו, י.

ובדיעבד סומכין על דברי המקל בערוב²²).

(ומזכה) על ידי שפחתו ועבדו העברים, ולא על ידי הפנענים. ולא על ידי אשתו שנותן לה פרס, אפלו יש לה בית בחצר. אבל אם אין לה פרס, מזכה על ידה אפלו אם אין לה בית בחצרו (כן דעת הרא"ש. ומדברי הר"ף ורמב"ם משמע שאף על פי שמעלה לה מזונות, מזכה על ידה. וכן סתם השו"ע²³). ובשם יש אומרים כתב מהרא"ש. והרמ"א כתב שבדיעבד סומכים על דברי המקל בערוב).

צריך להגביה טפח כשמצכה. ופרש רבנו תם דכל הגבהה (בקנין בעלמא, לא רק בשתופי מבואות) סגי בטפח. ולרש"י בעי שלשה (והשו"ע²⁴ כתב בשם יש אומרים פרש"י, ובשם יש אומרים כרבנו תם).

דין בית שאין בו ארבע על ארבע

(ס' ג' א') (ט) בית שאין בו ארבע (אמות) על ארבע (אמות), פטור ממזוזה וממעקה. ואין צריך לתן לא בערוב ולא בשתוף ואין מניחין בו ערובי חצרות. אבל מניחין בו שתופי מבואות. ואין עושין אותו עבור לעיר²⁵.

זכוי בערוב

(פ' א') הלכתא - בין ערובי חצרות ותחומין ותבשילין ושתופי מבואות, בכלן צריך לזכות. ובכלן לא יזכה על ידי אשתו.

שכירת רשות שלא לדעתו ובעל כרחו (או"ח ססז)

(פ' א') אשתו של נכרי משפרת רשותו אפלו שלא לדעת (אפלו מכה בה בפרוש). וכן אשתו של ישראל, מערכת שלא לדעתו. ואפלו שאינו רגיל לערב, וכגון דאסר עליה, כגון שאין לו פתח פתוח למבוי אחר.

אבל ה"ה חצרו פתוח לשני מבואות, באחד רגיל ובאחד אינו רגיל, ברגיל שאוסר עליהן מערכת שלא לדעתו אפלו אינו רגיל לערב עמהן. אבל בשאינו רגיל אינה מערכת שלא לדעתו.

22. רצה לומר, בין קטן ואינו סמוך, בין גדול וסמוך. משנ"ב (סו"ג, ס"ק סט)

23. או"ח סו"ג.

24. חו"מ קצחב.

25. ואפילו כבורגנין לא משוינין ליה. מאי טעמא? בורגנין חזו למילתייהו (ללינת לילה לאדם אחד), והאי לא חזי

למילתיה (דכל בית עשוי לדירת קבע תמיד). גמרא ורש"י.

וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא מָחָה הַבַּעַל, אֶפְלוּ לֹא רָגִיל וְלֹא אָסַר, מְעַרְבֵת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. וּמִיָּהוּ אֵין לָהּ כַח לְזָכוֹת לְאַחֲרִים שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ. וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ לְגַמְרִי, (דְּהַיְנוּ) אֶפְלוּ בְּלֹא דַעַת אֲשֶׁתּוֹ, אֶפְלוּ רָגִיל וְאָסַר, לֹא (וְהַמְרָדְכִי כָּתַב שֵׁשׁ מִפְרָשִׁים דְּרָגִיל וְאָסַר נוֹטְלִין שְׁתּוּפֵי לְגַמְרִי בְּעַל כְּרָחוּ, וְדַעַת אֲשֶׁתּוֹ נִמְי לֹא בְּעִי)²⁶.

וְאֶפְלוּ אֵין הָאִישׁ וְאֲשֶׁתּוֹ בְּבֵית בְּנֵי בֵיתוֹ יְכוּלִים לְעָרֵב, וּכְגוֹן שֶׁהַחֲצַר פְּתוּחַ לְמַבּוּי אַחָד. אֲבָל אִם הָיָה פְּתוּחַ לְשָׁנֵי מְבוֹאוֹת, אֵינָן יְכוּלִים לְעָרֵב בְּלֹא דַעְתּוֹ.

אם אחר שערכו נתקלקל הערוב (או"ח שסח)

(פ' ב') (י) הרי שערכו כבר, ונתקלקל הערוב, ובא אחד לחזור לתקנו לזכות לאחרים, אם חוזר ומערב ממין שהיה הראשון, אפלו כלה פלו מזכה ואין צריך להודיע. בא לתקנו ממין אחר, אם נתמעט מוסיף ואין צריך להודיע. כלה פלו, צריך להודיע. נתוספו עליה דיריון, צריך להודיע.

והני מלי בחצר שבין שני מבואות. היה פתוח למבוי אחד, אין צריך להודיע (כן דעת הרי"ף, רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע²⁷). ודעת ספר העתים בשם גאון, והראב"ד, שאף בחצר שבין שני מבואות אין צריך להודיע).

שעור ערוב תחומין לאנשים רבים

(פ' ב') (יא) כמה הוא שעורו? בתחלתו, בזמן שהן מתשעה עשר ולמטה סגי בכגורגרת לכל אחד ואחד. מתשעה עשר ולמעלה ותשעה עשר, די בשתי סעדות שהן שמונה עשרה גרוגרות. ושירי ערוב בכל שהוא.

דין ערוב ושתוף בפרוסה

(יב) אין מערבין ערובי חצרות אלא בפת שלמה. ואפלו גדולה הרבה ופרוסה, אין מערבין בה. ומערבין בקטנה שלמה אפלו בכאיסר.

26. סוגיא זו מורכבת, ויש בה כמה שיטות בראשונים, ואף מה שכתב כאן ברמזים, הוא לכאורה דלא כדעת הרא"ש (הסובר שרגיל ואסר הם שני תנאים נפרדים), אלא כשיטת התוספות (שליטתם רגיל ואסר היינו הך), וצ"ב. וראה ביתר הרחבה ב"נתיבי הלכה" עירובין.

והשו"ע (או"ח שסזא) פסק: אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו, אפלו אם מחה בה שלא לערב, ואפלו אין רגיל לערב עמהם. והני מלי כשאוסר עליהם, וכו'. וכל זמן שלא מחה בה בפרוש, אפלו אם אינו רגיל לערב עמהם ואינו אוסר, מערבת שלא בידיעתו דמסתמא ניחא ליה, וכו' (דעת הרא"ש). **ויש אומרים** (היא דעת הרמב"ם) דאין אשתו מערבת אלא שלא בידיעתו, אבל אם אומר שאינו רוצה לערב עמהם, לא ואם הוא רגיל לערב עמהם ועקשו אינו רוצה, בני חצר נכנסים לתוך ביתו ונוטלים ממנו בעל כרחו, וכו'.

27. או"ח שסחב.

(פ"א א') ואם נטל ממנה כדי חלת נחתום שהוא אחד מארבעים ושמונה, מערבין בה (כתבו תוספות דדוקא אם נטלה לצרף הפרשת חלה יכול לערב בה. וכן משמע מרש"י²⁸. אבל דעת הרא"ש, הרשב"א, והריטב"א, דאפלו לא נטל החתיכה לצרף הפרשת חלה, גם כן יכול לערב בה כשנטל שעור מועט כזה²⁹. וכן פסק השו"ע³⁰).

היתה פרוסה וחברה בקיסם, אם נכר תפירתה, אין מערבין בה. אינו נכר תפירתה, מערבין בה.

ומערבין בפת ארז ועדשים ולא פת דחן.

ושתופי מבואות בכל דבר. ואם אחד מזכה לכל בני חצר, יכול לערב בפרוסה³¹.

דרכי קניית חלק בערוב ובשתוף

(יג) הנותן מעה לחנוני או לנחתום ואמר לו זכה לי בערוב, לא קנה ערוב (שאין מעות קונות עד שימשך. ואפלו ערב חנוני לאחרים בחנם וזכה גם לזה אינו ערוב, שהרי לא נתפון לזכות לו במתנת חנם). אבל אמר לו ערב לי או הקנה לי בקנין לזכות לי (חלק בכפר הערוב), קנה ערוב. והני מלי, בשלא זכה לו על ידי אחר. אבל זכה לו על ידי אחר, בכל ענין קנה ערוב³². ואם נתן לבעל הבית, בכל ענין קנה ערוב, אפלו לא זכה לו על ידי אחר.

מתי צריך לערב תחומין וחצרות לדעת

(פ"א ב') (יד) אין מערבין ערובי תחומין, אלא לדעת. אבל ערובי חצרות, אפלו שלא לדעת. והני מלי, בפתוח לחצר אחת. אבל שתי חצרות, בעיא דעת.

28. והטעם, דכיון דנתקנת בכך לאכילה ואין החסרון מרובה לא חשבינן לה כפרוסה. כן ביאר הריטב"א דבריו.

29. דכיון דטעמא משום איבה, אין חילוק בין דניטל לשם חלה ובין לא ניטל לשם חלה; דמה יודעין שכניו אם ניטל לשם חלה או שלא לשם חלה. אלא בכדי שיעור חלה והם תולין דלשם חלה ניטל וליכא איבה.

30. או"ח שסו,ו.

31. דלא שייך כאן כלל משום איבה.

32. וכן פסק השו"ע (או"ח שסט,א). והאחרונים האריכו לדון בסוגיא זו ובדברי הראשונים.

פָּרָק ח

כִּיצַד מְשַׁתְּפִין

דִּין הַמַּעֲרֵב לְרַבִּים (או"ח תיג)

(פ"ב א') (א) כִּיצַד מְשַׁתְּפִין בְּתַחֲמוּמִין? מֵנִיחַ אֶת הַחֲבִית וְאוֹמֵר הֲרִי זֶה לְכָל בְּנֵי הָעִיר. מִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, מִתֵּר. מִשְׁתַּחֲשֵׁה, אֲסוּר.

שְׁלֵא לַעֲרֵב תַּחֲמוּמִין אֶלֶּא לְדַבֵּר מִצְוָה (או"ח תטו)

וְאִין מַעֲרְבִין אֶלֶּא לְדַבֵּר מִצְוָה.

אִין מַעֲרְבִין אֶלֶּא לְדַבֵּר מִצְוָה, הָאֵם גַּם בְּעֵרוּב בְּרַגְלֵיו: דַּעַת רַבְּנֵי יְהוֹנָתָן, הַרְשֵׁב"א וְהַמְאִירִי, דְּדוֹקָא כְּשֶׁעָרַב בַּפֶּת; אֲבָל כְּשֶׁמַּעֲרַב בְּרַגְלָיו, מִתֵּר לְכַתְּחִלָּה אֶף לְדַבֵּר הַרְשוּת¹. וְדַעַת תּוֹסְפוֹת וְהַרְא"ש דְּאִין חִלּוּק בֵּין פֶּת וּבֵין רַגְלָיו, לְעוֹלָם אִין מַעֲרְבִין לְכַתְּחִלָּה אֶלֶּא לְדַבֵּר מִצְוָה. וְכֵן הַרְמַב"ם סִתָּם בְּזָה².

דְּבַר מִצְוָה: כֶּתֵב הַרְמַב"ם כְּגוֹן שֶׁהֵיחָה רוּצָה לִילָף לְבֵית הָאֲבָל אוֹ לְמִשְׁתָּה שֶׁל נְשׂוּאִין, אוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ חֲבֵרוֹ שֶׁבָּא מִן הַדֶּרֶךְ, וְכֵן מִפְּנֵי הִירָאָה. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע. וְתוֹרֵמַת הַדְּשׁוֹן הוֹסִיף אֶף כְּשֶׁרוּצָה לִילָף לְטִיֵּל בְּשֶׁבֶת אוֹ יוֹם טוֹב, מִקְרִי דְּבַר מִצְוָה³. וְכֵן פֶּסֶק הַרְמ"א⁴.

עֵרוּב לְדַבֵּר רְשׁוּת, בְּדִיעֵבֵד אִם חָל: כֶּתֵב בַּה"ג דְּאִי קָא מִנַּח עֵרוּבָה לְמִיזֵל לְדַבֵּר הַרְשׁוּת, לֹא מִשְׁתְּרִי לָהּ לְמִיזֵל. וְכֵן מִבְּאֵר בְּרַש"י. וְכֵן פֶּסֶקוֹ הָאוֹר זְרוּעַ וְרַשֵׁב"א. אֲמַנָּם הַרְמַב"ם פֶּסֶק שְׂאֵם עָרַב לְדַבֵּר רְשׁוּת, הֲרִי זֶה עֵרוּב. וְכֵן דַּעַת הַרְמַב"ן. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁵.

שְׁלֵא לַעֲרֵב אֶלֶּא לְדַעְתּוֹ (או"ח תיד)

(ב) קָטָן שֶׁאִין אָבִיו בְּעִיר, בֶּן שֵׁשׁ יוֹצֵא בְּעֵרוּב אָמוֹ. וְאָבִיו בְּעִיר, בֶּן חֲמִשׁ יוֹצֵא בְּעֵרוּב אָמוֹ. טָפִי לֹא (כֵן דַּעַת הַרְא"ש וְהַרְשֵׁב"א. אֲמַנָּם רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל, הַר"ף וְהַרְמַב"ם הַשְּׁמִיטוֹ מִסְקָנָהּ זֶה, וְכֵן

1. דְּכִיּוֹן שִׁיּוּשׁב שֵׁם בַּעֲצָמוֹ וְקוֹנָה שְׁבִיתָה בִּישִׁיבְתוֹ, שֵׁם הוּא בֵּיתוֹ, וְאִפִּילוֹ לְדַבֵּר הַרְשׁוּת מוֹתֵר.

2. וְכֶתֵב הַמְשׁנ"ב (ב טו.א, ס"ק א) דְּבַמְקוֹם צוֹרֵךְ יֵשׁ לְהַקְלֵל כְּסַבְרָא רַאשׁוֹנָה.

3. וְכֶתֵב תְּרוּמַת הַדְּשׁוֹן: וְהִכִּי אֵיתָא בְּאִשְׁרֵי וּבַהֲגַהָה בְּמִיּוּמֵן בְּשֵׁם ר"ת, דְּמוֹצִיאִין הַקָּטָן בְּיוֹם טוֹב אִם אָבִיו רוּצָה לְלַכֵּת לְטִיֵּל בְּשִׁמְחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא יוֹכֵל לְהַנִּיחַ הַקָּטָן יַחֲדֵי בְּבֵית, וְחֲשִׁיב הֵךְ הוֹצָאָה לְצוֹרֵךְ יוֹם טוֹב כְּמוֹ קָטָן לְמוֹלוֹ וּס"ת לְקֵרוֹת בּוֹ. וְתוֹ נִרְאָה דְּבַכֵּל דְּהוּ חֲשִׁיב דְּבַר מִצְוָה לַעֲרֵב בְּשִׁבְלוֹ וְכו'. עֵי"ש בְּהַגְדַּרְת הַדְּבָרִים.

4. או"ח תטו.א.

5. או"ח תטו.א.

פסק השו"ע, שעד כן שש, ושש בכלל, יוצא בערויב אמו, ואין חלוק אם אביו בעיר או לא⁶).

(פ"ב ב') מערב אדם על ידי (=עבור) בנו הקטן אפלו אינו סמוך על שלחנו, ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים אפלו שלא מדעתו. ולא על ידי בנו הגדול, אפלו סמוך על שלחנו. ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתו. וכלן שעברו וערב רבן עליהן, יוצאים בשל רבן, חוץ מאשתו והדומה לה.

שעור הערויב (או"ח שסח; או"ח תט)

(ג) שעורו מזון שתי סעדות לכל אחד ואחד. וחולה וזקן כפי מזונו. וברעבתן שתי סעדות בינוניות, שהן שש ביצים (כך דעת רי"ף, רמב"ם ורא"ש. ודעת רש"י ותוספות ששעור שתי סעדות, 5 ביצים ושליש. והשו"ע בהלכות ערויב חצרות סתם **כהרמב"ם**. ובשם יש אומרים **כתוספות**. ובהלכות ערויב תחומין סתם **כהרמב"ם**).

שמוש בתל ועמוד שבין חצר ומרפסת שלא ערבו ביניהם (או"ח שעה)

(פ"ג ב') אנשי חצר ואנשי מרפסת, ששכחו ולא ערבו (אלו עם אלו ערויב חצרות, אבל ערבו אלו לעצמם ואלו לעצמם), כל שגבה עשרה טפחים ותוף ארבעה טפחים למרפסת, בני מרפסת מתרין בו (לטלטל ממנו אליהם ולהפך). למטה מעשרה או רחוק ממנה ארבעה, נותרין אותו לחצר.

היה לשניהן לכל אחד בתוף עשרה (שלושניהם תשמישם בנחת) או לכל אחד רחוק עשרה (שלושניהם תשמישם בקשי) או לבני חצר גבה עשרה ומבני מרפסת מפלג ארבעה, או שהיה עמק בענין שיהיה לשניהן עמק עשרה, שניהן אסורין.

אבל כשלאחד תשמישו בנחת יותר מחברו, בין הוא עליון בין הוא תחתון, נותרין אותו לזה שתשמישו בנחת.

6. או"ח תיד, ב. והמשנ"ב (ס"ק ז) כתב שהאליה רבה מצדד כדעת הרא"ש.

7. או"ח שסח, ג; או"ח תט, ז. ולשון השו"ע הוא: ויש אומרים שהם כשמונה ביצים. וכתב בבאור הגר"א שהוא טעות סופר, וצריך לומר: שני שלישים משמונה ביצים, אמנם בהלכות פסח (על מש"כ השו"ע, או"ח תפוא, שיעור כזית יש אומרים שהוא כחצי ביצה), מתבאר מביאור הגר"א, שאינו טעות סופר. וראה באחרונים. והמשנ"ב (שסח, ג, ס"ק יב) כתב שבדיעבד די בשש ביצים, אמנם כתב שלכתחילה יש לנהוג כהיש אומרים שכתוב בגירסתנו (בשו"ע שסח, ג), דהיינו שהם כשמונה ביצים. עיי"ש.

בור וכאר שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת (או"ח שעו)

(פ"ה א') הלכתא - אין אדם אוסר דרך אור⁸.

הילכה, בור שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת מְפֻלְגֶת מְכַל אחת אַרְבָּעָה (שהשמוש בו הוא על ידי זריקת הדלי למים), שְׁנֵי־הֵם מִתְרִים בו.

וְכֵן שְׁתֵּי חֲצוֹת וּבִינֵיהֶן שְׁלֹשׁ חֲרָבוֹת (עשויות כְּשׁוֹהָה), כָּל אחת מִתְרַת בְּאוֹתָהּ שְׁאֲצֵלָה, וְהֶאֱמַצְעִית מִתְרַת לְשִׁתֵּיהֶן (כֹּן דַּעַת רִש"י, וְכֹן פֶּסֶק הַשּׁו"ע⁹). וְדַעַת הַרְשֵׁב"א וְרַבְנֵי יְהוּסִם שְׁכָלוֹ אֶסְרוּתוֹ). הֵיוּ כְּחֻצוֹבָא, כָּל אחת מִתְרַת בְּאוֹתָהּ שְׁאֲצֵלָה. וְאוֹתָהּ הַנוֹגַעַת לְשִׁתֵּי חֲצוֹת, אֶסְוֶה לְשִׁתֵּיהֶן.

וְאֶפְלוּ יֵשׁ לְחֲרָבוֹת בְּעֵלִים, אֵינָן אוֹסְרִים, כִּיֹּן שְׁאִין דְרִים בָּהֶם (כֹּן דַּעַת הַרְש"י, וְכֹן פֶּסֶק הַשּׁו"ר. וְדַעַת רִש"י, הַרְזָה וְרַאב"ד. שְׂאִם יֵשׁ לָהֶן בְּעֵלִים, אוֹסְרִים¹⁰).

זְרִיקָה בֵּין שְׁנֵי בְּתִים שְׁבַשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שנג)

(פ"ה ב') (ד) שְׁנֵי בְּתִים שְׁבַשְׁנֵי צְדֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים וְהֵן שְׁלוֹ, או שְׁל שְׁנַיִם וְעֶרְבוּ, אִם שְׁנֵי־הֵן שְׁוִין, מְתָר לְזָרֵק מִזָּה לָזָה. וְאִם אֶחָד גְּבֵה מִחֲבֵרוֹ, אֶסְוֶר לְזָרֵק מִזָּה לָזָה (שְׂמָא זְרִיק מִן הַנְּמוּךְ לְגְבֵה וְלֹא יֵגִיעַ, וְיִפֹּל לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְיִבֹּא לְהִבְיֵאוּ).

מְקוֹם הַנְּחַת עֵרוֹב חֲצוֹת וְשִׁתוּף מְבֹאוֹת (או"ח שסו; או"ח שע)

(ה) הַנּוֹתֵן עֵרוֹבוֹ בְּבֵית שְׁעַר אֶכְסָדְרָה וּמִרְפֶּסֶת, אֵינּוּ עֵרוֹב. וְהִדְר שָׁם אֵינּוּ אוֹסֶר. וּבְבֵית הַתְּבֵן וּבְקָרָה, וְהַאֲצֵרוֹת, עֵרוֹבוֹ עֵרוֹב, וְהִדְר שָׁם אוֹסֶר. וְאִם יֵשׁ לְבַעַל הַבַּיִת בּוֹ דְבָר שְׁאֵינּוּ נֹטֵל בְּשֶׁבֶת, אֵינּוּ אוֹסֶר. דְּבָר הַנּוֹטֵל בְּשֶׁבֶת, אוֹסֶר.

(ו) בְּנֵי חֲבוּרָה שְׁהֵיוּ מְסַבִּין בְּבֵית וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם, סוֹמְכִין עַל הַפֶּת שְׁלִפְנֵיהֶם מִשׁוּם עֵרוֹב אוֹ מִשׁוּם שִׁתוּף. הֵיוּ מְסַבִּין בְּחֶצֶר, סוֹמְכִין עָלָיו דְּוָקָא מִשׁוּם שִׁתוּף. שְׁעֵרוֹב בְּבֵית וְשִׁתוּף אֶף בְּחֶצֶר.

8. דהיינו, אין אדם אוסר שטח על חברו, אם הוא יכול להגיע אליו רק על ידי זריקה באויר.

9. או"ח שעו, ג.

10. הרא"ש כתב, דמפירוש רש"י משמע דסבירא ליה דאם יש להם בעלים, אוסרין אותן הבעלים על בעלי הבתים, אף על פי שאין לבעלים דיורין בחורבה. וקשה, דהא קיימא לן כרבי יהודה (ע"ב ב') דאמר בית התבן אין אוסר. ולקמן בפירקין (פ"ו א') נמי פסקין כרבי שמעון, דאמר דירה בלא בעלים לא שמה דירה. ונראה דרש"י סובר, דנהי דאין אוסרת את החצר ואת המכוי שהיא פתוחה להם, בתוכה מיהא אסור לטלטל. וקשה לר"י לעשות דירה בלא בעלים דירה לחצאין, לאסור טלטול לתוכה, ולא לאסור על הבתים ועל החצר שהיא פתוחה להם. הלכך נראה דאין אוסרת כלום.

בן חצר שהלך לשבת בחצר אחרת (או"ח שעא)

פ"ו א' ישראל שיש לו בית בחצר והלך מבעוד יום לשבת אצל בתו אפלו באותה העיר, אינו אוסר. ואפלו חזר בשבת (כן דעת הרא"ש. וכן פסק השו"ע⁴¹. ודעת הריטב"א שאם חזר אוסר). הלך אצל בנו, אוסר⁴².

ונכרי, כל זמן שהוא בעיר, אוסר. יצא משם, אינו אוסר. חזר בשבת, אוסר (כן דעת הרא"ש. ודעת הרמב"ם, שנכרי, אפלו הלך לשבת בעיר אחרת, אוסר עליהם עד שישכרו ממנו מקומו. והשו"ע סתם כהרמב"ם⁴³, ובשם יש אומרים כהרא"ש. והרמ"א הכריע כהרא"ש).

מלוי מבור שבין שתי חצרות (או"ח שעו)

ז בור שבין שתי חצרות, אין ממלאין ממנו, אלא אם כן עשה מחצה עשרה למעלה מן המים ויהא טפח ממנה שקוע במים (כן פסקו רי"ף, רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע⁴⁴) או קורה רחבה ארבעה על פי הבור. אבל אין המחצה צריכה לגע על פי הקרקע בקרקע הבור, דמחצה תלויה מתרת במים, ולא בעלמא. אבל פי תקרה מתיר בכל מקום אפלו אין בו שם ארבע מחצות, ובלבד שיהא הקורה ארבעה וּלְרַשׁ"י בבור מתר אפלו המחצה בפי הבור למעלה (אפלו אינה נוגעת במים), ובלבד שתהא עשויה לשם כף.

בית הכסא שעל פני המים (או"ח שנה)

ובית הכסא שעל פי המים מתר על ידי מחצה תלויה, ובלבד שתהא עשויה להתיר ולא לצניעות⁴⁵.

מלוי מים מאמת המים העוברת בחצר (או"ח שנו)

פ"ז א' (ח) אמת המים שעוברת בחצר עמקה עשרה ורחבה ארבעה (ונחשבת כרמלית

41. או"ח שעא, ב. ובביאור הגר"א כתב: אבל רבים חולקים וכו'. עיי"ש באריכות. ומשמע שדעתו לפסוק כדעת הריטב"א. וכן הביאו הביה"ל (ד"ה ואחר כך) וכתב שעל כן יש להחמיר (דלא כהשו"ע) אם לא בשעת הדחק.

42. החילוק בין בנו לבתו, מבאר בגמרא, פ"ו א', דלגבי בתו, עביד איניש דדייר אצל חתנו, משא"כ בנו, אין אדם מסיח דעתו מביתו לדור אצל כלתו, שמא תקוטט ויצא. דאמרי אינשי נבח בך כלבא (כלב זכר, כגון חתנו) עול. נבח בך גורייתא (כלבה נקבה, כגון כלתו) פוק.

43. או"ח שעא, א. וכהבנת המגיד משנה ברמב"ם.

44. או"ח שעו, א.

45. כמבואר בסו"פ עושין פסין, כ"ו א', שמחיצה העשויה לצניעות ולנחת, לאו שמה מחיצה.

משום שֶׁמְחַבְרֵת לְהִרְאָה¹⁶, אָסוּר לְמַלְאוֹת מְמֻנָה אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ מְחַצֵּה גְבֵהָה עֲשָׂרָה בְּכַנִּיסָה וּבִיצִיאָה וְיֵהָא טַפַּח מְמֻנָה שְׂקוּעַ בְּמִים.

אֲמַת הַמִּים הָעוֹבְרֵת (בְּתוֹךְ חֶצֶר אוֹ מְבוֹי) בֵּין הַחֲלוֹנוֹת (שֶׁל בְּתִים הָעוֹמְדִים מִשְׁנֵי צְדִיָּה) וְעֲשָׂה מְחַצֵּה מְכַל צַד אֶצֶל הַחֲלוֹנוֹת (בְּכַנִּיסָה וּבִיצִיאָה, בְּתוֹךְ הָאֲמָה, וְהַשְּׂאִיר רוּחַ בֵּין הַמַּחְצוֹת שֶׁלֹּא יִעֲקְבוּ אֶת הַמִּים), אִם נוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה (הַמַּחְצוֹת סְמוּכוֹת) פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה מִתָּר. יֵשׁ בִּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה, אָסוּר.

הַחֲלָפָה בֵּין רְשׁוּיֹת דְּרָף מְקוֹם פְּטוּר (או"ח שמו; או"ח שעב)

(פ"ז ב') מְקוֹם שְׂאִין בּוֹ אֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה, הָעוֹמֵד בֵּין שְׁתֵּי רְשׁוּיֹת מִתָּר לְכַתְּף עֲלָיו, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִחְלִיפוּ. אֵין חֲלוּק בֵּין עוֹמֵד בֵּין רְשׁוּיֹת דְּאוּרֵיתָא, אוֹ בֵּין עוֹמֵד בֵּין רְשׁוּיֹת דְּרַבְנָן, בְּכָל עֲנָן לֹא יִחְלִיפוּ (כֵּן דְּעַת הַר"ה. וְדַעַת הַר"ף וּרְמַב"ם, שְׂאִם נִמְצָא בֵּין רְשׁוּיֹת דְּרַבְנָן מִתָּר לְהַחֲלִיף. וְהַשׁו"ע הֵבִיא שְׁתֵּי הַדְּעוֹת. וְהַרְמ"א הַחֲמִיר¹⁷).

חוּרֵי כְּרַמְלִית (או"ח שמה)

וְאֵין דִּין חֲרוּן לְכַרְמְלִית, דְּנִימָא חֲרֵי כְּרַמְלִית כְּכַרְמְלִית דְּמִו¹⁸.

גְּזֻזְטָרָא מַעַל הַמִּים (או"ח שנה)

(פ"ז ב') (ט) גְּזֻזְטָרָא שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמִּים, אֵין מְמַלְאִים מְמֻנָה בְּשִׁבְת (שְׁהַמִּים כְּרַמְלִית, וְהַמְרַפֶּסֶת רְשׁוּת הַיְחִיד), אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ מְחַצֵּה גְבֵהָה עֲשָׂרָה סְבִיבָה, אוֹ סְבִיב נֶקֶב שְׁיֵשׁ בּוֹ אֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה, (וְעוֹשָׂה אוֹתָהּ מְחַצֵּה) לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה מְחַבְרֵת לָהּ (כְּפֵרוֹשׁ רִש"י¹⁹. אֲבָל דְּעַת הַרְמַב"ם וְהַרְשֵׁב"א, שֶׁלְּמַעְלָה הֵינּוּ שֶׁמְחַבְרֵת בְּגֻזְטָרָא מִתְחַתֵּיהּ, וְלְמַטָּה, שְׁהִיא מְשַׁקֶּעַת בְּמִים וְעוֹלָה כְּנֶגֶד הַגְּזֻזְטָרָא, וְאִמְרִינָן גּוּד אֶסִּיק וְכֹאֵלוּ מִגַּעַת עַד הַגְּזֻזְטָרָא. וְהַשׁו"ע²⁰ פָּסַק כְּרִש"י, וְאִזּוּ מִתָּר אֶפְלוּ לְשַׁפֵּךְ לְמַטָּה.

שְׁפִיכַת מִים מִגְּזֻזְטָרָא: בְּטַעַם הֵתֵר שְׁפִיכַת מִים מִגְּזֻזְטָרָא לֵים, דְּעַת רִש"י וְתוֹסְפוֹת, דְּהוּא מְשׁוּם שְׂאִינוּ

16. אבל אם עומקה או רוחבה פחות משיעור זה, אינה חולקת רשות לעצמה אלא היא טפילה לחצר, והרי רשות היחיד כחצר עצמה (על פי רש"י).

17. כאן סתם הרא"ש (והרמזים בעקבותיו), כדעת הר"ה. ולעיל (פרק חלון, סי' א), סתם כהר"ף. וראה שם בהערה.

18. ודין חורי רשות היחיד ורשות הרבים, ראה קיצור פסקי רא"ש, שבת, פרק קמא, סימן יב.

19. יש להעיר שברא"ש אין התייחסות לנושא. אמנם הטור (או"ח שנה) סתם כפירוש רש"י.

20. או"ח שנה, א. וכתב המש"ב (ס"ק ה) ויש מן הראשונים שחולקים בזה וסבירא להו דדוקא כשעושה המחיצות למטה מן הגזוזטרא, אז אמרינן גוד אחית מחיצתא, אבל לא כשעושה על גבי הגזוזטרא. ולכתחילה בודאי נכון להיזהר בזה.

חושש (דהיננו אינו מתכוון) שִׁיִּצְאוּ הַמִּים לְכַרְמְלִית. וְדַעַת הַרְמַבְ"ם, הַרְאֵב־ד, הַרְשֵׁב־א וְהַרִיטְב־א שֶׁהוּא מִשׁוּם שְׂאִין אֲסוּר לְהוֹצִיא לְכַרְמְלִית עַל יְדֵי כַחוֹ, דְּכַחוּ בְרִשׁוּיּוֹת דְּרַבְנָן לֹא גָזְרוּ.²¹

הַיּוֹ שְׂתֵי גְזֻזְטָרָאוֹת זֹו לְמַעְלָה מְזוֹ, עָשׂוּ (מַחְצָה) לְעֵלְיוֹנָה בְּשִׁתְפוֹת (עִם בְּנֵי תַחְתּוֹנָה) וְלֹא עָשׂוּ (מַחְצָה) לְתַחְתּוֹנָה, שְׂנִיְהוּן אֲסוּרִים (לְמִלְאוֹת בְּנֶקֶב שֶׁבַע־לְיוֹנָה) עַד שְׂיַעֲרְבוּ (מִשׁוּם) שְׁגַם בְּנֵי הַתַּחְתּוֹנָה זְכָאִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלֵיוֹנָה, לְכֵן אוֹסְרִים עַל עֲלִיוֹנָה.²²

שְׂפִיכַת מֵיִם לְחִצָּר פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמוֹת וּלְכִיב (או"ח שנו)

(פ"ח א') חִצָּר שֶׁפְּחוֹתָה מְאַרְבַּע אַמוֹת (עַל אַרְבַּע אַמוֹת), אֵינן שׁוֹפְכִין לְתוֹכָה מֵיִם בְּשִׁבְתָּ בִּימּוֹת הַחֲמָה (שֶׁהַמֵּים יוֹצְאִים לְרִשׁוֹת הַרְבִּים), אֶלְא אִם כֵּן עָשׂוּ בָּהּ גְמָא מַחְצָקַת סְאֲתִים מִהַנֶּקֶב וּלְמִטָּה²³, בֵּין (הִיְתָה הַגְּמָא) בְּפָנִים (בְּחִצָּר) וּבֵין בְּחוּץ (בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים סְמוּךְ לְחִצָּר), אֶלְא (שֶׁ)אִם עָשְׂאָה בְּחִצָּר, אִזְּ אֵינן צָרִיךְ לְכַסּוֹתָהּ. בְּחוּץ, צָרִיךְ לְכַסּוֹתָהּ (בְּנֶסְרִים²⁴). וְעַל יְדֵי הַגְּמָא שׁוֹפֵךְ כָּל מֵה שְׂיַרְצָהּ. וְאִם אֵינָה מַחְצָקַת סְאֲתִים, לֹא יִשְׁפֹּךְ כָּלָל.

הִיָּה בְּחִצָּר שֶׁעוֹר אַרְבַּע אַמוֹת עַל אַרְבַּע אַמוֹת, אֶפְלוּ הוּא אָרִיךְ וְקָטִין (כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בוֹ שְׂמוֹנָה אַמוֹת עַל שְׂתֵיִם), אוֹ בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים אֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא, מְתַר לְשִׁפּוֹךְ בָּהּ כָּל מֵה שְׂיַרְצָהּ (כֵּן דַּעַת הַרְאֵב־ט, וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע²⁵). וְדַעַת הַרְמַבְ"ם שֶׁכָּל שֶׁפְּחוֹתָה מִסְאֲתִים בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, שׁוֹפְכִים לְתוֹכָה מִלּוּאָה בַלְבָּד). חִצָּר וְאֶכְסֵדְרָה מְצֻטְרְפִין לְאַרְבַּע אַמוֹת.

21. והמשנ"ב (שנה"א, ס"ק ו) כתב להלכה, שאפילו אם הגזוזטרא סמוך לרקק שהוא רשות הרבים, מכל מקום כיון שאין כוונתו להוציא לרשות הרבים, שרי. והוא על פי שיטת רש"י ותוספות. ואמנם לפי שיטת הרשב"א אסור לשפוך, דלא שרי אלא כשאין בצדו רשות רבים (וכתב הביה"ל שכן מוכח בחידושי הרשב"א). וכתב הביה"ל, עוד נפקא מינה בין רש"י ותוספות לבין רשב"א ודעימיה, כאשר שופך על דפנות הבית, ללא מחיצות, שלדעת הרשב"א יהיה מותר, שכן סוף סוף זה כוחו. משא"כ לרש"י אסור, שכאן ודאי מכוין שירדו למטה לנהר או לים.

22. אבל במקרה שלא השתתפו בני תחתונה במחיצת העליונה, אין להם רשות להשתמש בעליונה, וממילא אינם יכולים לאסור בשבת על בני עליונה למלאות מים דרך עליונה. וכן במקרה שהשתתפו בני תחתונה, אבל עשו מחיצה גם לתחתונה, הרי שבעשיית מחיצה לתחתונה סילקו בני תחתונה עצמם מלהשתמש בשבת בעליונה, ואינם אוסרים על בני עליונה למלאות דרך עליונה.

23. מבואר ברמב"ם ששיעור זה הוא חצי אמה על חצי אמה ברום שלושה חומשי אמה. וכן העתיקו הרמ"א (או"ח שנו"א). ומקורו מגמרא פסחים ק"ט א'-ב' (ביאור הגר"א).

24. פירש הראב"ד, דמבחוץ צריך לקמור (=לכסות), שאם לא יכסנה הרי היא ככרמלית לעצמה, בזמן שיש בה ד' (טפחים) על ד' (ואינה עמוקה י טפחים), ואם ישפוך לפיה, הרי הוא שופך מרשות היחיד לכרמלית. ואם אין (הגומא) עמוקה שלושה, הרי הוא רשות הרבים עצמה. ועכשיו שהיא מכוסה ופתוחה אל החצר (שהיא רשות היחיד), הרי היא כחורי רשות היחיד (ודינה כרשות היחיד), בין שיש בה ארבעה על ארבעה, בין שאין בה, בין שהיא עמוקה שלושה, בין שאינה עמוקה שלושה.

25. או"ח שנו"א.

וביב (חריץ לקלוח מי שופכים מהחצר לרשות הרבים) שהוא מכסה ארבע אמות ברשות הרבים, שופכין לתוכו מים בשבת בימות החמה ובלבד שיהא בו שעור ארבע על ארבע. ולא יהא של עץ כדי שיהו המים ראויין לבלע בו (כן דעת הרא"ש. ודעת הרמב"ם. שאפלו גג או חצר מאה אמה לא ישפך על פי הביב בימות החמה, אלא שופך חוץ לביב, והם יורדים לביב. והשו"ע²⁶ סתם להקל כהרא"ש, ואחר כך הביא דברי הרמב"ם בשמו).

שפיכת מים בכרמלית: דעת הרמב"ם והרשב"א, דחצר הסמוכה לכרמלית וביב הקמור לכרמלית שופך ואינו נמנע, דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן. כשם שהתירו לשפך על פתל ספינה, והם יורדים לים (שבת ק"ב). ודעת תוספות דלא התירו לשפך לכרמלית על ידי כחו. והשו"ע²⁷ פסק כהרמב"ם. והרמ"א בשם יש אומרים כתב כהתוספות.

(פ"ט א') שתי דיוטאות (עליות), מקצתן עשו גמא בחצר ומקצתן לא עשו, אם ערבו קלן, מתרות. ואם לא ערבו, אותן שלא ערבו אסורות, ונשערו מתרות. ובלבד שלא ישפכו להדיא על הגמא, אלא ישפכו על הדיוטא ויורדין לגמא, דכחו בחצר שלא ערבה, מתר.

26. או"ח שנו, ב. והגר"א (ס"ק כ) הכריע כדעת הרא"ש. וכן כתב המשנ"ב (ס"ק כא) דנקטינן להקל.
27. או"ח שנו, ג. אמנם כתב הרמ"א (על פי דברי מהר"ם מרוטנבורג) דדוקא כרמלית שהיא תוך העיר אסור, דמחלף ברשות הרבים עצמה. אבל כרמלית שהיא מחוץ לעיר, או חצר שאינה מעורבת, שרי. עוד כתב הרמ"א (על פי מהר"ל) שאם עוברים המים דרך מקום פטור לכרמלית (כגון שהצינור למעלה מעשרה), יש להקל. וכתב בביאור הגר"א (ס"ק כז) דאפילו לאוסרים להחליף (דרך מקום פטור ברשויות דרבנן, ראה לעיל, ע"ו ב', סוגית טלטול בכותל שאין בו ד' טפחים), מכל מקום כאן יש להקל, דלא הוי אלא כחו, וכחו בכי האי גוונא שעובר דרך מקום פטור, לא גזרו.

פרק ט

כל גגות

גגות חצרות וקרפפות כלן רשות אחת הן

(פ"ט א') (א) הלכתא - גגות וחצרות וקרפפות, כלן רשות אחת הן, ומתרין לטלטל מזה לזה כלים ששבתו לתוכן, בין ערבו בין לא ערבו.

וכגון שאין בקרפף יותר מבית סאתים; שאם יש בו יותר מבית סאתים, אסור לטלטל ממנו לחצר. ומקרפף לקרפף עד בית סאתים מתר לטלטל בכלו. וביתר מבית סאתים מתר לטלטל שתי אמות בזה, ושתי אמות בזה.

טלטול מבית לקרפף השוכים לאדם אחד¹: דעת הרמב"ם, הסמ"ג, הר' מאיר הלוי, והריטב"א, שדוקא כשהבית והקרפף הם של שני בני אדם, אסור להוציא כלים מהבית לקרפף. אבל אם הם של אדם אחד (או שערבו) מתר, מידי דהנה אבית וחצר דחד גברא, שהוא מתר לדברי הכל. ודעת רש"י, תוספות והריטב"א, דבית וקרפף לר' שמעון, כחצר וקרפף לרבנן, דאסרי אפלו בחד גברא (וגם בקרפף שהוא פחות מבית סאתים). וכן פסק השו"ע².

כלים ששבתו בבית, ועבר והוציאם לחצר שאינה מערבת, טלטולם בחצר: דעת רש"י, תוספות והריטב"א, שלאחר שהוציאם, מתר לטלטל בכל אותה חצר. ורק מחצר לחצר אסור. ואין חלוק בין אם הוציאם דרך התר (כגון שהוציאם דרך מלבוש, ופשטם), או באסור. וכן משמע ברמב"ם. ודעת הריטב"א שאם הוציא לחצר שאינה מערבת (גם בהתר), אסור לטלטל בה יותר מארבע אמות³.

(צ' א') (ב) ספינה - מתר לטלטל בכלה אפלו ביתר מבית סאתים. כפאה על פיה לזפתה - אין מטלטלין על גבה.

1. להוציא כלי ששבת בבית, לחצר של אדם אחד, פשיטא שמותר, כמו לחצר של כמה אנשים שעברו. כאמור, דעת ר' שמעון שמחצר לקרפף מותר לטלטל כלים ששבתו בתוכם. ונחלקו הראשונים בהוצאת כלים ששבתו בבית, לקרפף, כאשר הם שייכים לאדם אחד. וכפי שיבואר.

2. המג"א (או"ח שעבא, ס"ק א) כתב שכן מדויק משו"ע או"ח שנחי (עיי"ש מג"א ס"ק יב). ובביה"ל (שעבא, ד"ה או לגג וקרפף) כתב דלכתחילה בודאי יש להחמיר בזה כפסק השולחן ערוך. ובשעת הדחק נראה דיש לסמוך להקל.

3. ראה ביה"ל (שעבא, ד"ה שמה יטלטל).

חצר קטנה שנפרצה לגדולה

(צ"ב א') חצר קטנה שנפרצה לגדולה, גדולה מתרת להוציא כלי הבית לחצר אם ערבה לעצמה, וקטנה אסורה. וכן גג קטן שנפרץ לגדול, גדול מתר להכניס לו כלי הבית, והוא שיהיו מחצות נפרות לעומד על הגג. אבל אם אינן נפרות, כגון שהגג בולט, הוי כרמלית, אלא אם כן חלון ארבעה על ארבעה פתוח על הבית.

גפנים בגדולה אסור לזרע בכל הקטנה. ואם זרעו, זרעים אסורין וגפנים מתרין. גפנים בקטנה, מתר לזרע בגדולה.

אשה בגדולה וגט בקטנה, מתגרשת אם שתיהן שלה או אם השאילוה חצר גדולה וקטנה ושתייהן של איש אחד. אשה בקטנה וגט בגדולה, אינה מתגרשת.

צבור בגדולה ושלוח צבור בקטנה, יוצאין ידי חובתן. ואפכא, לא. תשעה בגדולה ואחד בקטנה, מצטרפין. ואפכא, או חמשה בגדולה חמשה בקטנה, אין מצטרפין.

צואה בגדולה אסור לקרות קריאת שמע בקטנה. צואה בקטנה, מתר לקרות קריאת שמע בגדולה.

הלכתא - גזיד חמשה ומחצה חמשה מצטרפין.

דיורים הבאים בשבת אם אוסרים

(צ"ג ב') (ג) דיורין הבאים בשבת אינן אוסרים. הילכה, ערבו דרך הפתח ונסתם בשבת, או כתל שבין שתי חצרות שנפרץ בשבת, מתרים, כיון שהתרו התרו (דעת רב הראשונים שכשנסתם הפתח אף מחצר לחצר מטלטלים, כפי שהיה קדם הסתימה. וכן סתם השו"ע⁴. וכתב שלהרמב"ם אין מתר לטלטל אלא כל אחת לעצמה; אבל מזו לזו, לא).

צדי רשות הרבים הוו כרמלית ודיו חצר שנפרצה לרשות הרבים

(צ"ד א') הלכתא - צדי רשות הרבים הוו כרמלית. וחצר שנפרצה לרשות הרבים, מקום המחצה הוי כצדי רשות הרבים.

חצר שנפרצה בקרן זווית

חצר שנפרצה בקרן זווית, אפלו בפחות מעשר, אסור. ולא משוינן לה כפתח, דפתחא בקרן זווית לא עבדי אינשי. וכן בית שנפרץ בקרן זווית ונפרץ קרויו עמו

בְּאֶלְכֶסוֹן, דָּלָא אַמְרִינָן פִּי תַקְרָה יוֹרְד וְסוֹתָם בְּקֶרֶן זְוִית.

דִּין אַכְסָדְרָה וּמְתֵי אוּמְרִים פִּי תַקְרָה יוֹרְד וְסוֹתָם (או"ח שסא)

(צ"ד ב') הַלְכָתָא - אַמְרִינָן פִּי תַקְרָה יוֹרְד וְסוֹתָם בְּשִׁתֵּי רוּחוֹת. וְאֶפְלוּ בְּיוֹתֵר מֵעֶשֶׂר (בֵּין עֲמוּדֵי הָאֲכָסְדְרָה). וְלֹא מִשְׁלֵשׁ רוּחוֹת (שְׁהוּ פְרוּצוֹת). (ומה שמועיל פי תקרה בשתי רוחות) וּבְלֵבֶד שְׁיֵהָא לּוֹ שְׁתֵּי מַחְצוֹת דְעָרִיבָן. אֲבָל נִפְרָץ זֹו כְּנֶגֶד זֹו, לֹא (כֵּן דַּעַת הַרָא"ש. וְדַעַת הַרְזָ"ה וְהַרְשָׁב"א לְהַחְמִיר, שְׁבִיְתֵר מֵעֶשֶׂר אֲסוּר לְטַלְטֵל. וְדַעַת הַרִי"ף וְרַמְבַּ"ם לְחַמְרָא, שְׂרַק בְּרוּחַ אַחַת פְּרוּצָה וְשִׁלְשׁ מַחְצוֹת גְּמוּרוֹת, אַמְרִינָן פִּי תַקְרָה. וְדַעַת רִש"י לְקַלָּא, שְׁאֶפְלוּ אִין שָׁם שׁוּם מַחְצָה אַמְרִינָן פִּי תַקְרָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת. וְהַשׁו"ע פֶּסֶק כְּהַרָא"ש שְׁאֶפְלוּ בְּיֵתֵר מֵעֶשֶׂר אַמְרִינָן פִּי תַקְרָה, וְכַהֲרִי"ף וְהַרְמַב"ם שְׂרַק מְרוּחַ אַחַת אַמְרִינָן פִּי תַקְרָה. וְהַרְמ"א כָּתַב כְּדַעַת הַרָא"ש גַּם בְּזָה"ע).

חֲצַר שְׁנַפְרָצָה וּמְבוּי שְׁנַטְלוּ קוּרוֹתָיו וְלַחֲיִיו (או"ח שסה)

(צ"ה א') (ד) אִף עַל גַּב דְקִימָא לָן שְׁבֵת כֵּיּוֹן שְׁהַתְרָה, הַתְרָה, הִינּוּ בְכַתֵּל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצוֹת שְׁנַפְרָץ (שְׁנַחֲשֵׁב דְאֵיתְנָהוּ לְמַחְצוֹת, כֵּיּוֹן דְמַעֲקָרָא רְשׁוּת הַיְחִיד גְּמוּרָה, וְהַשְׁתָּא רְשׁוּת הַיְחִיד גְּמוּרָה. וְדַמִּיא לְדִיּוּרִין הַבְּאִים בְּשֵׁבֶת); אֲבָל חֲצַר שְׁנַפְרָצָה בְּשֵׁבֶת, אֶפְלוּ לְכַרְמְלִית, אוּ מְבוּי שְׁנַטְל קוּרְתוֹ אוּ לַחֲיו, אֲסוּר (דְלִיתְנָהוּ לְמַחְצוֹת. וְכֵן פֶּסֶק הַשׁו"ע"ו).

הַבּוֹנֵה עֲלֶיהָ עַל גְּבֵי שְׁנַי בְּתִים, וְכֵן גְּשָׁרִין הַמְּפֻלְשִׁין, אִין מְטַלְטְלִין תַּחְתֵּיהֶן.

5. או"ח שסא,ב (כן ביאר הגר"א, ס"ק טז, שהשו"ע פסק כהר"ף ורמב"ם. ועיין ביה"ל, ד"ה ואמרינו).
6. או"ח שסה,ז. וכתב בתרומת הדשן, שאם העיר מוקפת חומה, אף במבוי שנטלו קורותיו או לחייו מותר, דדמי לכותל שבין שתי חצרות. והביאו השו"ע בשם יש מי שאומר. והרמ"א כתב שיש לסמוך על זה להתיר.

פָּרָק י

הַמוֹצָא תַּפְּלִין

(א"ח שא) הַמוֹצָא תַּפְּלִין בְּשַׁבָּת

(צ"ה א') (א) הַמוֹצָא תַּפְּלִין בְּדֶרֶךְ בְּשַׁבָּת - אִם יֵשׁ בָּהֶם רְצוּעוֹת וְהֵן קְשׁוּרוֹת, יִכְנִיסֶם זֶוֶג זֶוֶג דֶּרֶךְ מִלְּבוּשׁ (כ) פְּסָקוֹ ר"ף וְרַמְבַּ"ם. וְכֵן פְּסָק הַשּׁו"ע¹. וְאוֹר זְרוּעַ וְרִיאָ"ז פְּסָקוֹ כְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאִמַר שְׁנַיִם שְׁנַיִם). וְאִם אֵינֶם קְשׁוּרוֹת, לֹא יִכְנִיסֶם.

הָיוּ הֶרְבֵּה שֶׁאִם יִכְנִיסֶם זֶוֶג זֶוֶג לֹא יִסְפִּיק לְהַכְנִיסֶם מִבְּעוֹד יוֹם, יַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶם וַיִּבְיֵאֵם. וְאִם אֵינּוּ רְשָׁאֵי לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי יַת צָרָה, בֵּר מִנּוּן, מִכְסָן וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם מִפְּתַח מִפְּנֵי הַלְסָטִים, מוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת (וְהַרְמַב"ם הוֹסִיף אוֹ נוֹתֵן לְחֶבְרוֹ וְחֶבְרוֹ לְחֶבְרוֹ, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה. וְכֵן פְּסָק הַשּׁו"ע²).

הֵיָה בֵּא בְּדֶרֶךְ וַתַּפְּלִין בְּרִאשׁוֹ וְשָׁקְעָה הַחֲמָה

(ביצה ט"ו א') (ב) הֵיָה בֵּא בְּדֶרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְדָרֶשׁ, וַתַּפְּלִין בְּרִאשׁוֹ וְשָׁקְעָה עֲלָיו חֲמָה, מִנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵיתוֹ. וְאִם יֵשׁ בֵּית סְמוּךְ לְחוּמָה שְׁנֵשְׁמָרִים בְּתוֹכוֹ, מִנִּיחֵן בּוֹ.

הַעֲבֵרַת חֶפֶץ לְחֶבְרוֹ וּמִחֶבְרוֹ לְחֶבְרוֹ (א"ח שמט)

(צ"ז ב') (ב) וּבְנֵו הַנוֹלָד לוֹ בְּשָׂדֵה, נוֹתְנוֹ לְחֶבְרוֹ וְחֶבְרוֹ לְחֶבְרוֹ, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְחֶצֶר הַחִיצוֹנָה. נוֹתֵן אָדָם חֲבִית שֶׁל הַפֶּקֶר לְחֶבְרוֹ וְחֶבְרוֹ לְחֶבְרוֹ, אֶפְלוֹ חוּץ לְתַחוּם (כֵּן דַּעַת הַרְאֲב"ד וְהַרְז"ה. וְדַעַת הַרְמַב"ן וְהַרִיטב"א שֶׁרַק בְּיוֹם טוֹב הֵלָכָה כֵּן. אֲבָל בְּשַׁבָּת לֹא הִקְלוּ לְטַלְטֵל מְשׁוּם דְּאִוָּשָׂא מִלְּתָא דְּשַׁבָּת. וְהַשּׁו"ע³ סָתֵם כְּדַעַה רִאשׁוֹנָה, וְכָתַב וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּסֹר).

הַקּוּרָא בְּסִפֵּר וְנִתְגַלְגַּל רִאשׁוֹ אֶחָד מִיָּדוֹ (א"ח שנב)

(צ"ז ב') (ג) הַקּוּרָא בְּסִפֵּר עַל הָאֶסְקָפָה הַנִּדְרָסֶת נִתְגַלְגַּל רִאשׁוֹ הָאֶחָד מִיָּדוֹ, אֶפְלוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹתָיו בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיּים, גּוֹלְלוֹ אֶפְלוֹ הָאֶסְקָפָה רְשׁוּת הַיַּחֲדִיד (וּמְשׁוּם בְּזִיוֹן כְּתָבֵי הַקֶּדֶשׁ שְׁרֵי רַבֵּנָן אֶסּוּר שַׁבָּת, שֶׁהָרִי אוֹגְדוֹ בְּיָדוֹ, וְאֶסּוּרוֹ רַק מִגְזָרָה שֶׁמָּא יִפֹּל כָּלוּ

1. א"ח שא,מב.

2. א"ח שא,מב.

3. א"ח שמט,ג.

מידו ויבוא להביאו. כן דעת הר"ש. וכן פסק השו"ע⁴. ודעת רבנו חננאל והרמב"ם דוקא אסקפה כרמלית. אבל היה קורא ברשות היחיד, אפלו נדרסת, ונתגלגל לרשות הרבים, אם נח בה, אפלו ראשו אחד בידו, הופכו על הכתב ומניחו, ואינו גוללו אצלו).

(צ"ח א') (ד) אסור להפך יריעה על פניה, אלא פורס עליה סודר. ואסור לזרק כתבי הקדש.

היה קורא בספר על הגג, ונתגלגל ראשו האחד מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים התחתונים, גוללו אצלו. הגיע לעשרה טפחים התחתונים, אם הכתל משפע שנח עליו, הופכו על הכתב. ואם אינו משפע, כל זמן שלא הגיע לארץ גוללו אצלו (כן דעת הר"ף, רמב"ם ורא"ש. וכן פסק השו"ע⁵). ודעת רבנו חננאל והרמב"ן שבתוך שלשה לקרקע. אין צריה הנחה, ואם הגיע לשלשה, אין גוללו אצלו).

שמוש בזיז היוצא מן הכתל לרשות הרבים (או"ח שג)

(צ"ח ב') (ה) זיז היוצא מן הכתל לרשות הרבים, למעלה מעשרה ורחבו ארבעה וחלון העליה פתוח לו, משתמשין עליו בכל מקום שהוא בולט, אפלו שלא כנגד החלון, ובכל מיני כלים.

אין ברחבו ארבעה, אין משתמשין עליו אלא בכלים הנשברים (כן דעת תוספות והרא"ש. ודעת רי"ף ורמב"ם שאין חלוק בין רחב ארבעה לאינו רחב ארבעה, וכל זיז שמתר להשתמש, משתמש דוקא בכלים הנשברים. וכן פסק השו"ע⁶). היה החלון משלימו לארבעה - כנגד החלון משתמשין עליו בכל מיני תשמיש. שלא כנגד החלון, אין משתמשין עליו אלא בכלים הנשברים.

עמידה ברשות אחת ושמוש ברשות אחרת (או"ח שג)

(צ"ח ב') עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד. ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים חפצים שאינן צריכין לו, ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות.

4. או"ח שנבא. אבל הגר"א בביאורו (ס"ק א) כתב: **אבל לא נראה כן להלכה, אלא כתירוץ דאביי** (וראה ביה"ל, ד"ה דרבים). אמנם הגר"א מסיים: ודוקא בכרמלית מותר, ולא ברשות הרבים וכו'. והאחרונים דנו בכוננתו, ראה דמשק אליעזר ופסקי הגר"א, מש"כ בהבנת דבריו.

5. שאפילו תוך שלושה טפחים לארץ גוללו אצלו. או"ח שנבב. ובביאור הגר"א חלק על זה, וכתב שלא נראה כן להלכה, דאנן קי"ל **כרב חלקיה בר טובי** דתוך שלושה כולי עלמא לא פליגי דחייב. וכדעת רבינו חננאל והרמב"ן. וראה ביה"ל (שם, ד"ה גוללו אצלו).

6. או"ח שנגג.

לא יעמד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים או ירק ברשות הרבים וכן מרשות הרבים לרשות היחיד.

וכן מי שנתלש רקו בפיו ברשות הרבים לא יהלך ארבע אמות עד שי'רק (כּו דעת הטור. וכן כתב השו"ע בשם יש מי שאומר⁷. ודעת הרמב"ם שרק לרק אסור. אבל משנתלש רקו בפיו, מתר ללקת ארבע אמות, שאין הרק משאו).⁸

(צ"ט א') (ו) כיח ורק בפני רבו חייב מיתה.

לא יעמד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, אלא אם כן הכניס ראשו ורבו למקום שהוא שותה בו. ובכרמלית מתר. ולא יעמד ברשות היחיד וישתין או ירק ברשות הרבים, אפלו פיו ופי האמה ברשות הרבים.

נטילה ממזחלה וצנור הבולטים לרשות הרבים (או"ח שנא)

(צ"ט ב') (ז) מזחלה שהיא תוף שלשה טפחים לגג, לא יצרך ידו למזחלה לקבל מים אפלו למטה מעשרה (כּו דעת רש"י והרא"ש. וכן פסק השו"ע⁹. ודעת הרמב"ם שצרוף למטה מעשרה, מתר). אבל יכול להתפס הכלי באויר ולקבלם אפלו תוף שלשה למזחלה.

היתה בולטת שלשה טפחים מן הגג, וכן הצנור שדרכו להרחיק שלשה, יכול אפלו לצרך (דכין שבולט שלשה, תו לא חשיב כגג), ובלבד שיהו למטה מעשרה (ולא יהיו בהם ארבעה על ארבעה, דחשיב מקום-פטור). ה'ה בהן ארבעה על ארבעה (דהוי ככרמלית, או אפלו אין בהם ארבעה על ארבעה והן למעלה מעשרה, דגזרינן שמא יהיה בהן רחב ד' על ד' והוי רה"י), אסור לצרך (וכו פסק השו"ע¹⁰).

מלוי מים מבור שבברשות הרבים הסמוך לרשות היחיד (או"ח שנד)

(צ"ט ב') (ח) בור (שהוא רשות יחיד) ברשות הרבים וחליא סביבו - אם הוא עומד סמוך לרשות היחיד, מתר למלאות ממנו לרשות היחיד, אפלו אין החליא גבהה עשרה.

7. וזה לשון השו"ע (או"ח שנג): רוקו שנתלש מפיו ומוכן לזרקו, יש מי שאומר שלא יהלך ד' אמות ברשות הרבים עד שירוק.

8. או"ח שנא.א. פירוש, המזחילה (שהיא צינור המונח לאורך הגג) מונחת סמוך לגג תוך ג' טפחים, ואמרינן לבד ושם גג על זה, והוי כמוציא מן הגג לרשות הרבים. ואפילו אין המזחילה רחבה ד' טפחים (משניב ס"ק ג, ע"פ רשב"א וריטב"א). ואסור בין למעלה מעשרה, או למטה מעשרה. ואף שלדעת הרמב"ם מותר למטה מעשרה, לא הביא השו"ע דעתו, שדעת רש"י, ותוספות, ורא"ש, ורשב"א, וריטב"א להחמיר בזה. ביה"ל (ד"ה או).

9. או"ח שנא.א. והרמב"ם גרס אחרת בגמרא, וראה "נתיבי הלכה".

מפְּלֶגֶת מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַה טְפָחִים - אִם הִחְלִיא גְבֵהָ עֲשָׂרָה, מֵתָר (כי הוא מְמַלֵּא מִרְשׁוֹת יָחִיד לְרִשׁוֹת יָחִיד דָּרָךְ מִקּוּם פְּטוֹר). וְאִם לֹא, אָסוּר.

זְרִיקָה מִרְשׁוֹת יָחִיד לְאֲשֶׁפָה שְׁבַרְשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח ש"ד)

(ט) אֲשֶׁפָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, גְּבֵהָ עֲשָׂרָה, זוֹרְקִין לָהּ מִרְשׁוֹת הַיָּחִיד. וְהִנִּי מְלִי שֶׁהִיא שֶׁל רַבִּים. אָבֵל שֶׁל יָחִיד, לֹא (שֶׁעֲשׂוּיָהּ לְפָנוּת, וְחִישִׁינָהּ דִּילְמָא מִפְּנֵי לָהּ, וְהוּיָא לָהּ רִשׁוֹת הַרְבִּים).

אֵילָן הַמָּסַף עַל הָאֶרֶץ אִם נוֹפוּ יְכוּל לְהַחֲשֵׁב מַחְצָה (או"ח ש"סב)

אֵילָן הַמָּסַף עַל הָאֶרֶץ וְאִין נוֹפוּ גְבֵה מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו. וְהוּא שֶׁקְשָׁרוּ בְּעַנְיָן שֶׁיְכוּל לְעַמֵּד בְּרוּחַ מִצּוּיָהּ. וְאִין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּבֵית סְאֲתִים.

שְׁמוּשׁ בְּאֵילָן וּבְשֶׁרֶשֶׁי (או"ח ש"לו)

(ק' א') (י) שְׁרָשֵׁי אֵילָן הַגְּבֵהִים מִן הָאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה, מֵתָר. וְאִם בְּאִים מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה - אֶת שְׁגֵבָה שְׁלֹשָׁה, אָסוּר. וְאֶת שְׁאִינוֹ גְּבֵה שְׁלֹשָׁה, מֵתָר. הֵינּוּ גְבֵהִין שְׁלֹשָׁה מִצַּד אֶחָד וְחֻלְל תַּחְתֵּיהֶן, אִף עַל פִּי שְׁצִדוֹ אֶחָד שׁוּה לְאֶרֶץ, אָסוּר.

(יא) אִין עוֹלִין עַל גְּבֵי בְּהֵמָה וְלֹא נִתְלִין וְלֹא נִשְׁעָנִין בָּהּ, וְלֹא בְּאֵילָן, אֶחָד לַח וְאֶחָד יָבֵשׁ, בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים (שְׁאִינוֹ נִכַּר בֵּין לַח לְיָבֵשׁ, וְיֵשׁ מְרֵאִית עִין). וּבִימּוֹת הַחֲמָה מֵתָר בִּיבֵשׁ, שְׁאִין בּוֹ פְּרוֹת וְלֹא עֲנָפִים שְׁיִשִּׁיר (שְׁאִז אֶפְלוּ מְרֵאִית עִין אִין, שְׁהָרִי נִכַּר לְכָל שֶׁהוּא יָבֵשׁ. כֵּן דַּעַת הַרְא"שׁ. וְדַעַת הַרְמַב"ם שְׁאִין עוֹלִין בְּאֵילָן, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ, וְאִף בִּימּוֹת הַחֲמָה, מִשּׁוּם סִיג וְגִדָּר. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹⁰).

וְלֹא יַעֲלֶה שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם לִישָׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם. עֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם כְּדִי לִירֵד וְחֻשְׁקָה עֲלָיו אוֹ מִשְׁחֻשְׁקָה - בְּשׁוֹגֵג יֵרֵד. בְּמִזִּיד, לֹא יֵרֵד. אָבֵל בּוֹר שִׁיחַ מְעָרָה וְגִדָּר, מְטַפֵּס וְעוֹלָה מְטַפֵּס וְיוֹרֵד, אֶפְלוּ מֵאָה אִמָּה.

(ק' ב') (יב) מֵתָר לִילָף עַל גְּבֵי עֲשָׁבִים בְּשֶׁבֶת, בֵּין לַחִין בֵּין יָבֵשִׁים (שְׁאִינוֹ מִתְכַּוֵּן לְתַלֵּשׁ הָעֲשָׁבִים, וְקִימָא לֹן כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּשָׂרִי דְּכַר שְׁאִינוֹ מִתְכַּוֵּן).

צְנִיעוּת בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה (או"ח ר"מ)

(יג) אָסוּר לְאָדָם לְכַף אֶת אֲשֶׁתוֹ לְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. וְאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם. וּבְבֵית

10. או"ח ש"לו, א. והמשנ"ב (ס"ק א) כתב שיש מקילין בזה בימות החמה דמנכר לכל שהוא יבש (והוא דעת

הרא"ש והטור).

אֶפֶל מֵתֵר. וְתִלְמִיד חָכֵם מֵאֶפֶל בְּטִלְיָתוֹ וּמֵתֵר.

שְׁמוֹשׁ בְּדִלְתוֹת הַמְּנַחֵת בַּחֲלָל הַפֶּתַח (או"ח שיג)

(ק"א א') דָּלַת הַנְּגַרְרֵת וּמַחְצֵלַת הַנְּגַרְרֵת שֶׁבְּמִקְצָהּ, וְחִבְלֵי קוֹצִים שֶׁהִתְקִין לְסִתָּם בְּהֵן פְּרָצָה¹¹, אִם יֵשׁ לָהֶן צִיר אוֹ אֶפֶלוֹ הִיָּה לָהֶן צִיר, נוֹעֲלִין בְּהֵן בְּשַׁבַּת אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן נְגַרְרִין, רַק שֶׁשָּׁרְסָם וְתִלְאָם שָׁם (מִבְּעוֹד יוֹם) לְנַעַל בְּהֵן (שֶׁכֵּיוֹן שֶׁהֵם קְשׁוּרִים וּמְחַבְרִים שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם, וַיֵּשׁ לָהֶם הַפֶּר צִיר, לֹא מִחֲזֵי כְּבוֹנָה בְּשַׁבַּת). לֹא הִיָּה לָהֶן צִיר, אִין נוֹעֲלִין בְּהֵן אֶלָּא אִם כֵּן הִיוּ גְבוּהִין מִן הָאָרֶץ¹².

אֲבָל בְּפֶתַח הָעֲשׂוּי תַּמִּיד לְכַנִּיסָה וַיְצִיאָהּ, מֵתֵר אֶפֶלוֹ נְגַרְרִין (בְּאֶרֶץ כְּשִׁפּוֹתָחַם. שֶׁכֵּיוֹן שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ תְּדִיר, הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁלְּדָלַת הַיָּא עֲשׂוּיָה וְלֹא מִחֲזֵי כְּבוֹנָה. וְכֵן פֶּסֶק הַשּׁו"ע¹³).

דָּלַת הָעֲשׂוּי מְלוּחַ אֶחָד אוֹ שְׁאִין לָהּ אֶסְקָפָה הַתְּחַתּוֹנָה (שֶׁמוֹכִיחַ עֲלֶיהָ שֶׁהִיא כְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָהּ), אִין נוֹעֲלִין בְּהֵן בְּשַׁבַּת (אֶפֶלוֹ יֵשׁ לָהּ צִיר. כֵּן פֶּסֶקוֹ הַטּוֹר וְהַשּׁו"ע¹⁴). וְדַעַת הַרְמַב"ם לְקַלָּא, דְּלַעוֹלָם נוֹעֲלִין בָּהּ, עַד שֶׁהָיוּ בָּהּ תְּרֵי תְּרֵי לְרִיעוּתָא: שֶׁעֲשׂוּיָה מְלוּחַ אֶחָד, וְאִין לָהּ אֶסְקָפָה תְּחַתּוֹנָה).

עוֹמֵד אֶדָם בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וּפּוֹתַח בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים (או"ח שג)

(ק"א א') (יד) עוֹמֵד אֶדָם בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד וְנוֹטֵל מִפֶּתַח בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּפּוֹתַח שָׁם (וְלֹא אוֹסְרִים מִשּׁוּם גְּזֵרָה שְׁמָא יַחֲזִיר הַמִּפְתַּח אֶצְלוֹ). וְכֵן מְרִשׁוֹת הַרְבִּים לְרִשׁוֹת הַיְחִיד.

אִם אוֹמְרִים חוֹקִים לְהִשְׁלִים

מְקוֹם שֶׁאִין בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה לְמַעַלָּה מִעֲשָׂרָה, אֶף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בוֹ לַחֵק וּלְהִשְׁלִים לְאַרְבָּעָה, הָיוּ מְקוֹם פְּטוֹר.

11. שאינם עשויים להיפתח אלא לזמנים רחוקים, לפי שאין דרך כניסה ויציאה משם, ומיחזי כמוסיף על הבניין על ידי נעילתו, אם לא באופנים המבוארים כאן, דאז מינכר שהם דלת. על פי משנ"ב (שיג, ס"ק כג).

12. שהיו קשורות ותלויות מבעוד יום בענין שאף כשפותחו אינן נגררות בארץ, ואפילו הן גבוהין מן הארץ רק כמלוא נימא (גמרא). והטעם, ששוב אינו נראה כבונה בנעילה זו, אף אם אין להם היכר ציר, הואיל שאף כשהן פתוחין הן מחוברין וקבועין שם היטב שאין נגררות בארץ. משנ"ב (שיג, ס"ק כז, על פי הר"ה והריטב"א. ועיין שם ביה"ל ד"ה גבוהים).

13. או"ח שיג, וכתב במשנ"ב (ס"ק כט) שמלשון השו"ע (שהוא גם לשון הרמזים כאן) משמע דעכ"פ קשור מיהא בעיני; אבל מלשון הרמ"א (או"ח שיג, ד) משמע דסבירא ליה דאפילו אינו קשור כלל שרי אם יש לה אסקופה מלמטה. ויש להקל בזה (עיין בהגר"א שכתב שכן הוא דעת הר"ף והרמב"ם, ובפרט שכן סתם הרמ"א).

14. או"ח שיג, ד.

שְׁמוּשׁ בְּנֵגֶר לְנֵעִילָה בַּשַּׁבָּת (או"ח שיג)

(ק"א ב') (טו) נֶגֶר שֵׁיט שְׁרָאשׁוּ גְלֶסְטְרָא (דְּהֵינּוּ שֶׁהוּא עֵב בְּאֶחָד מֵהֶרָאשִׁים, וְרָאוּי לְכַתֵּשׁ בּוֹ, שְׂדוּמָה לְכָלִי¹⁵), נּוּעֵלִין בּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ נָטַל בְּאֶגְדוֹ (שֶׁהַחֶבֶל דָּק וְאִם הָיָה רוֹצֵה לְטַלּוֹ מִשָּׁם וּלְטַלְטְלוֹ עַל יְדֵי אוֹתוֹ חֶבֶל מִיַּד נִפְסָק, וְאֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ קָשׁוּר בַּדָּלֶת, אֲלֵא בְּבֵרִיחַ הַדָּלֶת¹⁶).

(ק"ב א') נֶגֶר הַקָּשׁוּר (שְׁאִין בְּרָאשׁוֹ גְלֶסְטְרָא), אֲפֹלוּ כָּלוּ מִנַּח עַל הָאֶרֶץ, נּוּעֵלִין בּוֹ, וּבִלְבַד שֵׁיחָא קָשׁוּר בַּדָּלֶת (אֲפֹלוּ בְּחֶבֶל דָּק, שְׁאִינוֹ רָאוּי לְנָטַל בּוֹ. וְכֵן פֶּסֶק הַשׁו"ע¹⁷). וְאִם נָטַל בְּאֶגְדוֹ (שֶׁקָּשׁוּר בְּחֶבֶל חֲזָק), אֲפֹלוּ אִינוֹ קָשׁוּר אֲלֵא בְּבֵרִיחַ שֶׁל דָּלֶת, שְׂרִי.

וְנִקְמָז, דְּהֵינּוּ שְׁנִפְחַת חוּר שְׁבָאֶסְקָפָה וּמִגִּיעַ הַנֶּגֶר לְאֶרֶץ, אָסוּר (דְּמַחְזִי כְּבוֹנָה).

טִטְלוּל קוֹרָה כְּבִדָּה וְהַחֲזֵרֵת צִיר לְמִקוּמוֹ (או"ח שח; או"ח שיג)

(טז) קוֹרָה שְׁנוּעֵלִין בָּהּ הַדָּלֶת, אֲפֹלוּ הִיא גְדוּלָה שְׁנִטְלַת בַּעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים, מִתָּר לְטִטְלָהּ.

צִיר שֶׁדָּהּ יַתְבָּה וּמִגְדָּל, הַתְּחַתָּוֹן, שֵׁיִצָּא מִמִּקוּמוֹ, לֹא יַחֲזִירֵנוּ. אֲבָל אִם עָדִין לֹא יִצָּא כָּלוּ, דוֹחֲקוֹ לְמִקוּמוֹ. וְהַעֲלִיּוֹן אֲפֹלוּ לְדַחֲקוֹ לְמִקוּמוֹ, אָסוּר.

הַחֲזֵרֵת רְטִיָּה שֶׁפְּרָשָׁה מֵהַמַּכָּה (או"ח שכח)

(ק"ב ב') (יז) רְטִיָּה שֶׁפְּרָשָׁה עַל גְּבֵי קֶרְקַע, אִין מַחֲזִירִין אוֹתָהּ (שְׂאִז נַחֲשֶׁבֶת הַחֲזֵרָתָה כְּהַנַּחַת רְטִיָּה לְכַתְחֵלָה). פְּרָשָׁה עַל גְּבֵי כָּלִי, מַחֲזִירִין אוֹתָהּ. הַחֲלָקָה לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה, מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לְמִקוּמָהּ, וּמִגְלָה מִקְצַת רְטִיָּה וּמִקְנָח פִּי הַמַּכָּה, וְחוּזָר וּמִגְלָה מִקְצַתָּה הַשְּׁנִי, וּמִקְנָח, וְרְטִיָּה עֲצָמָה לֹא יִקְנָח.

(יח) מִי שֶׁלָּקַח בְּאֶצְבָּעוֹ, לֹא יִכְרֹךְ עָלֶיהָ גְּמִי בַּשַּׁבָּת.

חֲצֵר שְׁנִתְקַלְקְלָה בְּמִי גְשָׁמִים (או"ח שיג)

(ק"ד א') חֲצֵר שְׁנִתְקַלְקְלָה בְּמִי גְשָׁמִים, מִבֵּיא תִבְנֹן וְזוֹרָה בָּהּ. וּבִלְבַד שְׁלֵא יִזְרָה לֹא בְּסָל וְלֹא בְּקָפָה אֲלֵא בְּשׁוּלֵי הַקָּפָה.

15. שו"ע (או"ח שיגא). והיינו, דכיון דכלי הוא, לא הוי כבנין, דנראה לכל דלפי שעה משימו שם. משנ"ב (ס"ק יב).

16. על פי השו"ע (או"ח שיגא).

17. או"ח שיגא.

השְׁמֵעֵת קוֹל בְּשַׁבָּת (או"ח שלח)

(ק"ד א') (יט) אָסוּר לְהַקִּישׁ עַל הַדְּלֵת בְּשַׁבָּת, לְרַבְּנוּ חֲנַנְיָאֵל בְּכָל עֵינָן (דְּכָל הוֹלְדֵת קוֹל בְּשַׁבָּת אֲסוּרָה). וּלְרַב אֶלְפִּס שְׂרִי (כִּינּוּן שְׂאִינוּ דְּרַךְ שִׁיר). וְאִין מְטִיפִין מִי אָרְג לַחוּלָה בְּשַׁבָּת, לְרַבְּנוּ חֲנַנְיָאֵל בְּכָל עֵינָן, וּלְרַב אֶלְפִּס אִינוּ אָסוּר אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה דְּרַךְ שִׁיר (וְהַשׁוֹ"ע פֶּסֶק כַּהֲרִ"ף¹⁸).

(כ) הַמְּשֻׁמֵּר זָרְעוֹ מִפְּנֵי הַעוֹפוֹת, וְקִשּׁוּאָיו וְדִלּוּעָיו מִפְּנֵי הַחַיּוֹת, לֹא יִסְפֹּק וְיִטְפַּח וְיִרְקֵד (לְהַבְרִיחַם) כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בְּחַל (גְּזֵרָה שְׁמָא יִטַּל צְרוּר וְזִרְק לְהֵם לְרִשּׁוֹת הַרְבִּיבִים¹⁹).

וְאָסוּר לְשַׁחַק בְּאַגְזִים בְּשַׁבָּת (מִשּׁוּם אֲשׁוּוּי גְּמוּת).

וְאָסוּר לְדָלוֹת מִים בְּגִלְגַּל גָּדוֹל (גְּזֵרָה שְׁמָא יִמְלֵא לְגִנְתּוֹ וְחֻרְבָּתוֹ אוֹ לְמִשְׁרָה שֶׁל פְּשֵׁתָן²⁰). אֲבָל בְּגִלְגַּל קָטָן כְּאוֹתָן שֶׁבְּבִתִּים, מִתֵּר (כֹּן כְּתַב הַרְ"שׁ בְּשֵׁם רַבְּנוּ תַם, וְהוּבָא בְּשׁו"ע²¹ בְּשֵׁם יֵשׁ אֹמְרִים).

סְלִיק מִסְכַּת עֵרוּבִין

18. או"ח שלח, א. ובביאור הגר"א הביא דברי הר"ף, וכתב: אבל העיקר נראה כירושלמי! ואינו מותר רק אם אינו מתכוין לקול כלל, כמו בור הגלגל וכדומה לו, במסכת עירובין. עכ"ל.

19. וכתב המשנ"ב (שלח, ד. ס"ק יז): ולהפוסקים דבזמן הזה ליכא רשות הרבים, אפשר דשרי בכל זה דגזירה לגזירה היא; וכל שכן לספק כף אל כף כלאחר יד בודאי שרי לכולי עלמא, ואין לחוש שמא יטול צרוּר מאחר שיש לו היכר שאין מספק להדיא.

20. ומבואר בגמרא שלפיקך, אם לא היה שם לא גינה ולא חורבה ולא בריכה לשרות בה פשתן, מותר. ונפסק ברמב"ם וש"ע (או"ח שלח, ו).

21. או"ח שלח, ו. וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ד, בשם האליה רבה) שכן עיקר.